

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Dinler Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE AKADEMİSYEN
DİNLER TARİHÇİLERİNİN BİYOGRAFİSİ**

Fırat IŞIK

Diyarbakır 2014

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Dinler Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE AKADEMİSYEN DİNLER
TARİHÇİLERİNİN BİYOGRAFİSİ**

Fırat IŞIK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Muharrem YILDIZ

Diyarbakır 2014

TAHAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE AKADEMİSYEN DİNLER TARİHÇİLERİNİN BİYOGRAFİSİ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

14/03/2014

Fırat IŞIK

KABUL VE ONAY

Fırat Işık tarafından hazırlanan “Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihçilerinin Biyografisi” adındaki çalışma, 14/03/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı, DİNLER TARİHİ Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin Bozan (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız (Üye)

Yrd. Doç. Dr. M.Hadi Tezokur (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Celal Çayır (Yedek Üye)

Enstitü Müdürü

.../.../20..

ÖNSÖZ

Türkiye'de Dinler Tarihi'nin eğitim ve yayın tarihi, 1874 yılında başlamıştır. 1874'ten 1955'e kadar Dinler Tarihi çeşitli medreselerde ve yüksek okullarda okutulmuş ve Dinler Tarihiyle ilgili bazı kitaplar ve makaleler yayımlanmıştır. Akademik bir disiplin olarak Dinler Tarihi, 1949'da açılan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ders programında yer almıştır. 1955'te Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Dinler Tarihi Kürsüsü'ne asistan olmasından sonra Türkiye'de bu sahadaki akademik çalışmalar başlamıştır. Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Ankara İlahiyat Fakültesi'nde, Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalıştığı yıllarda birçok dinler tarihçisi yetiştirmiştir. Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun yanında yetişen akademisyenlerin yeni kurulan İlahiyat Fakültelerine dağılmalarından sonra, Dinler Tarihi'nin her alanında tez çalışmaları yapılmaya başlamıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde Türkiye'de Dinler Tarihi alanında duayen olan hocamız Prof. Dr. Hikmet Tanyu hakkında bilgilere yer verilmiştir.

İkinci bölümde Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun yanında yetişen birinci kuşak Dinler Tarihçileri olan Prof. Dr. Günay Tümer, Prof. Dr. Mehmet Aydın, Prof. Dr. Abdurrahman Küçük, Prof. Dr. Harun Güngör, Prof. Dr. Şaban Kuzgun, Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin, Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, Doç. Dr. Osman Cilacı, ve Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu hocalarımızın biyografileri, yaptıkları akademik çalışmalar ve Dinler Tarihi'ne olan katkıları ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise birinci kuşak Dinler Tarihçileri olan hocalarımızın danışmanlığında doktoralarını tamamlamış olan ve halen Türkiye'deki üniversitelerde akademisyen olarak çalışmakta olan ikinci ve üçüncü kuşak dinler tarihçileri olan hocalarımızın biyografileri, yaptıkları akademik çalışmalar incelenmiştir.

Bu çalışmamızın konusunu ve sınırlarını belirleme aşamasında yardımını esirgemeyen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi'nden (eski adıyla Selçuk niversitesi) emekli olan Sayın Prof. Dr. Mehmet Aydın'a Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi'nden emekli olan Sayın Prof. Dr. Abdurrahman Kuk'e, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi'nde görev yapmakta olan Prof. Dr. Galip Atasagun'a yaptığımız telefon görüşmeleri ve yazışmalarla desteklerini bizden esirgemeyen bütün hocalarıma, çalışmanın planlanması, araştırma yöntemleri, çalışmanın düzenlenmesi ve izlenecek yol ile ilgili olarak desteklerini hep yanımda hissettiğim Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı Ođretim yesi ve danışman hocam Sayın **Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız**'a teşekkürlerimi sunarım.

Fırat IŞIK
Diyarbakır 2014

ÖZET

Dinler Tarihi, Din Bilimleri içerisinde çok önemli bir yere sahiptir ve Din Bilimleri'nin olmazsa olmazıdır. Bu çalışmamızın konusu “Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihçilerinin Biyografisi” dir. Konu akademik unvanı Yardımcı Doçent olan Dinler Tarihçileri ile sınırlandırılmış, daha alt düzeyde akademik unvana sahip Dinler Tarihçilerine değinilmemiştir.

Bu çalışmamızda amaç, Türkiye’de Dinler Tarihi alanında yapılmış olan çalışmalarını gözden geçirmek, bu alanda yetişmiş akademisyenleri ve belli başlı çalışmalarını tanıtmak ve bu vesileyle alanın bilgi dairesini çizmek suretiyle dinler tarihi biliminde çalışacak olan araştırmacılara nereden çalışmalarına başlayacaklarına dair bir fikir ve proje takdim etmektir.

Tez konusu ile ilgili Dinler Tarihi’nin Türkiye’de yaşayan en eski ve en değerli hocaları olan Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden emekli olan Sayın Prof. Dr. Mehmet Aydın ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden emekli olan Sayın Prof. Dr. Abdurrahman Küçük ile görüşülerek kendilerinin fikir ve önerileri doğrultusunda tezin çerçevesi ve sınırları belirlenmiştir. Tezin hazırlanması aşamasında çok değerli hocalarımızla gerek yüz yüze gerek telefonla gerekse elektronik posta aracılığıyla görüşülmüştür. Görüşme imkânı bulamadığımız hocalarımız ile ilgili bilgilere ulaşmak için de yazılı kaynaklar taranmış ve internet aracılığıyla ulaşılmıştır.

1874'ten 1955'e kadar Dinler Tarihi çeşitli medreselerde ve yüksek okullarda okutulmuş ve Dinler Tarihiyle ilgili bazı kitaplar ve makaleler yayımlanmıştır. Akademik bir disiplin olarak Dinler Tarihi, 1949'da açılan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ders programında yer almıştır. 1955'te Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Dinler Tarihi Kürsüsü'ne asistan olmasından sonra Türkiye'de bu sahadaki akademik çalışmalar başlamıştır. Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Ankara İlahiyat Fakültesi'nde, Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalıştığı yıllarda birçok Dinler Tarihçisi yetiştirmiştir. Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun yanında yetişen akademisyenlerin yeni

kurulan İlahiyat Fakültelerine dağılmasından sonra, Dinler Tarihi'nin her alanında tez çalışmaları yapılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmayla, ülkemizde yapılmış olan Dinler Tarihi çalışmaları ve bu alandaki akademisyenler genel olarak tanıtılmış, Dinler Tarihi biliminin henüz ülkemizde tamamen kökleşmediği, yapılacak çok sayıda araştırma ve incelemenin yeni araştırmacıları beklediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler

Cumhuriyet, Dinler Tarihi, Hikmet Tanyu, Akademisyen, İlahiyat Fakültesi, Bibliyografya

ABSTRACT

History of Religions has a considerable place in Theology and it's necessarily for Theology. The subject of our study is the bibliography of the Academician Religions Historians from the Republic to the present day. The subject is delimited with Historians of Religions whose carrier of assistant professor but it wasn't mentioned about Historians of Religions who las lower academic carrier.

The purpose of this study is to review of the studies done in the area of the history of religions to introduce the major acamedicians and studies and present a project and an idea about the science of the history of religions and to the researchers who will study on, where they will strat to this.

We met with Prof.Dr. Mehmet Aydın and Prof. Dr. Abdurrahman Küçük who are the history of religion s living in Turkey which is the oldest and most distinquised professors and their ideas and suggestions were taken about thesis while preparing it. We contacted with our precious professors both an e-mails and face to face. The written materials were collected and sent to our professors by e mails who we have no chance to interview.

History of Religions were read at some madrasahs and upper schools from 1875 to 1955. Some articles and books have been published about History of Religions.as an academic discipline, History of Religions was taken place in the curriculum of Faculty of Theology at Ankara University was opened in 1949. Some academic study were started in Turkey after Prof Hikmet Tanyu (1918-1992) who is death now, became an assistant at History of Religions.Prof.Dr. Hikmet Tanyu, studying as a professor at Faculty of Theology at Ankara, has educated so many important historians.This Historians have started to write thesis in all part of the History of Religions.

With this study it has been commonly introduced the academician and the history of religions study done in this area. It hasn't become generally accepted the

history of religions science in our country yet. It has been concluded that a large number of research investigation has been expected the new researchers.

Key Words

Republic, History of Religions, Hikmet Tanyu, Academician, Faculty of Theology, Bibliyography

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ	I
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. HİKMET TANYU

1.1 PROF. DR. HİKMET TANYU	24
1.1.1 Hayatı.....	24
1.1.2 Kişiliği	30
1.1.3 Fikir ve Düşünceleri	31
1.1.4 Kitapları	34
1.1.5 Makaleleri	36
1.1.6 Dinler Tarihi İle İlgili Kitaplarının İçeriği	40

İKİNCİ BÖLÜM

(PROF. DR. HİKMET TANYUNUN YETİŞTİRDİĞİ) BİRİNCİ KUŞAK DİNLER TARİHÇİLERİ

2.1 PROF. DR. GÜNAY TÜMER.....	45
2.1.1 Hayatı.....	45
2.1.2 Eserleri.....	47
2.1.3 Dinler Tarihine Katkıları	49

2.2	PROF. DR. MEHMET AYDIN	58
2.2.1	Hayatı.....	58
2.2.2	Eserleri.....	59
2.2.3	Dinler Tarihine Katkıları	66
2.3	PROF. DR. ABDURRAHMAN KÜÇÜK.....	68
2.3.1	Hayatı.....	68
2.3.2	Eserleri.....	71
2.3.3	Dinler Tarihine Katkıları	77
2.4	PROF. DR. ŞABAN KUZGUN.....	79
2.4.1	Hayatı.....	79
2.4.2	Eserleri.....	80
2.4.3	Dinler Tarihine Katkıları	81
2.5	PROF. DR. HARUN GÜNGÖR.....	82
2.5.1	Hayatı.....	82
2.5.2	Eserleri.....	83
2.5.3	Dinler Tarihine Katkıları	86
2.6	PROF. DR. ÖMER FARUK HARMAN.....	87
2.6.1	Hayatı.....	87
2.6.2	Eserleri.....	87
2.6.3	Dinler Tarihine Katkıları	91
2.7	DOÇ. DR. OSMAN CİLACI.....	91
2.7.1	Hayatı.....	91
2.7.2	Eserleri.....	93
2.7.3	Dinler Tarihine Katkıları	101
2.8	DOÇ. DR. MUSA SÜREYYA ŞAHİN.....	102
2.8.1	Hayatı.....	102
2.8.2	Eserleri.....	103
2.8.3	Dinler Tarihine Katkıları	104
2.9	PROF. DR. EKREM SARIKÇIOĞLU.....	105
2.9.1	Hayatı.....	105
2.9.2	Eserleri.....	106
2.9.3	Dinler Tarihine Katkıları	108

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE GÖREV YAPMAKTA OLAN) İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ KUŞAK DİNLER TARİHÇİLERİ

3.1	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	110
3.1.1	Yrd. Doç. Dr. Nihat Durak	110
3.2	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	111
3.2.1	Prof. Dr. Baki Adam.....	111
3.2.2	Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu.....	113
3.2.3	Prof. Dr. Mehmet Katar.....	116
3.2.4	Prof. Dr. Ali İsra Güngör.....	117
3.2.5	Prof. Dr. Durmuş Arık.....	119
3.3	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	122
3.3.1	Doç. Dr. Kemal Polat	122
3.4	BOZOK ÜNİVERSİTESİ	125
3.4.1	Yrd. Doç. Dr. Mehmet Esgin	125
3.4.2	Yrd. Doç. Dr. Resul Çatalbaş.....	126
3.5	CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	127
3.5.1	Prof. Dr. Ahmet Gökbel	127
3.5.2	Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali Aykıt.....	132
3.6	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ.....	133
3.6.1	Prof. Dr. Kadir Albayrak	133
3.6.2	Doç. Dr. Münir Yıldırım.....	134
3.7	DİCLE ÜNİVERSİTESİ	136
3.7.1	Yrd. Doç. Dr. Muhammed Hadi Tezokur.....	136
3.7.2	Yrd. Doç. Dr. Canan Seyfeli.....	136
3.7.3	Yrd. Doç. Dr. Hayreddin Kızıl.....	139
3.8	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ.....	140
3.8.1	Prof. Dr. Ali İhsan Yitik	140
3.8.2	Prof. Dr. Hakkı Şah Yasdıman	142
3.8.3	Yrd. Doç. Dr. Bekir Zakir Çoban.....	149
3.9	ERCIYES ÜNİVERSİTESİ	150
3.9.1	Prof. Dr. Mustafa Ünal	150
3.9.2	Doç. Dr. Kenan Has	151
3.9.3	Doç. Dr. Ramazan Adıbelli.....	152
3.10	ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ.....	154

3.10.1	Doç. Dr. Mustafa Alıcı	154
3.11	FIRAT ÜNİVERSİTESİ	157
3.11.1	Prof. Dr. İskender Oymak.....	157
3.11.2	Doç. Dr. Sami Kılıç	159
3.11.3	Yrd. Doç. Dr. Ramazan Işık	161
3.12	GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ.....	162
3.12.1	Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Kıyak.....	162
3.13	HİTİT ÜNİVERSİTESİ	163
3.13.1	Doç. Dr. Mustafa Bıyık	163
3.14	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ.....	165
3.14.1	Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu	165
3.15	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ.....	167
3.15.1	Prof. Dr. Şinasi Gündüz.....	167
3.15.2	Doç. Dr. Hakan Olgun.....	172
3.15.3	Yrd. Doç. Dr. Mahmut Salihoglu.....	174
3.16	KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	175
3.16.1	Yrd. Doç. Dr. Hamza Üzüm	175
3.16.2	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Göregen.....	175
3.17	KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ.....	176
3.17.1	Prof. Dr. Ali Rafet Özkan	176
3.18	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	178
3.18.1	Prof. Dr. Kürşat Demirci	178
3.18.2	Doç. Dr. İsmail Taşpınar	180
3.18.3	Yrd. Doç. Dr. Bilal Baş	182
3.19	NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ	182
3.19.1	Prof. Dr. Galip Atasagun	182
3.19.2	Doç. Dr. Mustafa Sami Baybal	185
3.19.3	Yrd. Doç. Dr. Ahmet Aras	187
3.19.4	Yrd. Doç. Dr. Hatice Doğan	188
3.19.5	Yrd. Doç. Dr. Nermin Öztürk	189
3.20	ON DOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ.....	191
3.20.1	Prof. Dr. Mahmut Aydın.....	191
3.20.2	Doç. Dr. Cengiz Batuk	197
3.21	ON SEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ.....	201
3.21.1	Prof. Dr. Hidayet Işık	201
3.21.2	Doç. Dr. Şevket Yavuz	206

3.22 RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ.....	211
3.22.1 Yrd. Doç. Dr. Süleyman Turan	211
3.23 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	214
3.23.1 Prof. Dr. Fuat Aydın.....	214
3.23.2 Prof. Dr. Ali Erbaş.....	218
3.23.3 Yrd. Doç. Dr. Eldar Hasanov.....	220
3.24 SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ.....	221
3.24.1 Prof. Dr. Nasuh Günay	221
3.24.2 Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız.....	225
3.24.3 Yrd. Doç. Dr. Azize Uygun	230
3.25 ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ	231
3.25.1 Yrd. Doç. Dr. İbrahim Gürbüzer	231
3.26 ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ.....	232
3.26.1 Prof. Dr. Ahmet Güç	232
3.26.2 Doç. Dr. Bülent Şenay.....	235
3.26.3 Doç. Dr. Muhammed Tarakçı	236
3.26.4 Yrd. Doç. Dr. Süleyman Sayar	239
3.27 YALOVA ÜNİVERSİTESİ.....	241
3.27.1 Yrd. Doç. Dr. Betül Avcı.....	241
3.28 YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ	242
3.28.1 Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz	242
SONUÇ	243
KAYNAKÇA	246

KISALTMALAR

<i>age.</i>	Adı geçen eser
<i>agm.</i>	Adı geçen makale
<i>as.</i>	Aleyhiselam
<i>bk.</i>	Bakınız
<i>bs.</i>	Baskı
<i>AŞ</i>	Anonim Şirketi
<i>AÜ</i>	Ankara Üniversitesi
<i>AİBÜ</i>	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
<i>AKEV</i>	Anadolu Eğitim ve Kültür Vakfı
<i>AKM</i>	Atatürk Kültür Merkezi
<i>ASAM</i>	Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi
<i>AÜİF</i>	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>BİLSAM</i>	Bilgi Yolu Eğitim Kültür ve Sosyal Araştırmalar Merkezi
<i>c.</i>	Cilt
<i>CÜ</i>	Cumhuriyet Üniversitesi
<i>Çev.</i>	Çeviren
<i>ÇEVSAM</i>	Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
<i>DEÜ</i>	Dokuz Eylül Üniversitesi
<i>DİB</i>	Diyanet İşleri Başkanlığı
<i>DİTİB</i>	Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
<i>DIYAM</i>	Diyanet Araştırma Merkezi
<i>Doç.</i>	Doçent
<i>Dr.</i>	Doktor
<i>DÜİF</i>	Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>ed.</i>	Editör
<i>EKEV</i>	Erzurum Kültür Eğitim Vakfı
<i>EÜİF</i>	Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>EÜSBE</i>	Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
<i>FÜ</i>	Fırat Üniversitesi
<i>FÜİF</i>	Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>H.</i>	Hicri
<i>Hz.</i>	Hazreti
<i>hzl.</i>	Hazırlayan
<i>IAHR</i>	International Association for History of Religions
<i>IQ</i>	Intelligence Quotient
<i>IRCICA</i>	İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Vakfı
<i>İHL</i>	İmam Hatip Lisesi
<i>İÜ</i>	İstanbul Üniversitesi
<i>İSAV</i>	İslami İlimler Araştırma Vakfı
<i>İSKİ</i>	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi

<i>İÜİFD</i>	İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
<i>KTÜ</i>	Karadeniz Teknik Üniversitesi
<i>M</i>	Miladi
<i>MÖ</i>	Milattan Önce
<i>MÜ</i>	Marmara Üniversitesi
<i>MA</i>	Master of Arts
<i>MEB</i>	Milli Eğitim Bakanlığı
<i>MÜİF</i>	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>MYO</i>	Meslek Yüksek Okulu
<i>OMÜ</i>	On Dokuz Mayıs Üniversitesi
<i>OMÜİF</i>	On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>öl.</i>	Ölüm
<i>PhD</i>	Doctor of Philosophy
<i>p.</i>	Page
<i>pp.</i>	Page to page
<i>Prof.</i>	Profesör
<i>RVP</i>	Reid Vepor Pressure
<i>s.</i>	Sayfa
<i>sad.</i>	Sadeleştiren
<i>sav.</i>	Sallallahu Aleyhi Veselem
<i>ss.</i>	Sayfadan sayfaya
<i>sy.</i>	Sayı
<i>SDÜ</i>	Süleyman Demirel Üniversitesi
<i>SSCI</i>	Social Sciences Citation Index
<i>SÜİF</i>	Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>TBMM</i>	Türkiye Büyük Millet Meclisi
<i>TC</i>	Türkiye Cumhuriyeti
<i>THK</i>	Türk Hava Kurumu
<i>TTK</i>	Türk Tarih Kurumu
<i>TDV</i>	Türkiye Diyanet Vakfı
<i>TÜKSEV</i>	Türkiye Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı
<i>UK</i>	United Kingdom
<i>USA</i>	United States of America
<i>Ü</i>	Üniversitesi
<i>ÜİF</i>	Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>UÜİF</i>	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
<i>vb.</i>	Ve benzeri
<i>VIP</i>	Very Important People
<i>Vol.</i>	Volume
<i>Yay.</i>	Yayınları
<i>Yrd.</i>	Yardımcı
<i>yy.</i>	Yüzyıl

GİRİŞ

Çalışmamızın konusu “Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihçilerinin Biyografisi”dir. Konu akademik unvanı yardımcı doçent olan Dinler Tarihçileri ile sınırlandırılmış, daha alt düzeyde akademik unvana sahip Dinler Tarihçilerine değinilmemiştir.

Bu çalışmamızdaki amaç, Türkiye’de Dinler Tarihi alanında yapılmış olan çalışmalarını gözden geçirmek, bu alanda yetişmiş akademisyenleri ve belli başlı çalışmalarını tanıtmak ve bu vesileyle bu bilim dalının çerçevesini çizerek Dinler Tarihi biliminde çalışacak olan araştırmacılara çalışmalarına nereden başlayacaklarına dair bir fikir ve proje takdim etmektir.

Yaptığımız bu çalışmada, konu ile ilgili kaynaklar incelenmiş, yüz yüze ve kitle iletişim araçları aracılığı ile ilgili kişilerle görüşülmüş, literatür taraması yöntemi kullanılmış, üniversitelerin, Türkiye Dinler Tarihi Derneği’nin, Türkiye Diyanet Vakfı’nın internet sitelerinden ve hocalarımız ve hocalarımızın eserleri ile ilgili bilgiler veren birçok internet sitesinden kaynak olarak faydalanılmıştır. Bu şekilde veriler bir araya getirilerek tez çalışması oluşturulmuştur.

Birinci bölümde kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Prof Dr. Hikmet Tanyu’nun hem kendisinin hem de kendisi ile çalışma şansına sahip olmuş kişilerin Merhmum Prof Dr. Hikmet Tanyu ile ilgili olarak yayımladıkları eserler incelenerek kendisinin hayatı, eserleri, kişiliği, fikir ve düşünceleri ile ilgili detaylı bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde Prof Dr. Hikmet Tanyu’nun danışmanlığında yüksek lisans veya doktorlarını tamamlayan veya Merhmum Prof Dr. Hikmet Tanyu’nun jürilerinde bulunduğu hocalarımıza değinilmiştir. Sıralama yapılırken Merhmum Prof Dr. Hikmet Tanyu’nun ilk danışmanlığını yaptığı hocalarımızdan başlanarak sıralama devam ettirilmiş son olarak da Merhmum Prof Dr. Hikmet Tanyu’nun jürilerinde bulunduğu

Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli olan Sayın Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde hocalarımızın biyografilerine, eserlerine ve Dinler Tarihi'ne olan katkılarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ikinci ve üçüncü kuşak Dinler Tarihiçileri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm oluşturulurken bünyesinde Dinler Tarihi bölümü bulunan üniversiteler alfabetik sıraya göre sıralanmıştır. Üniversitelerde çalışan hocalarımız sıralanırken de öncelikle akademik unvanları, aynı akademik unvana sahip olan hocalarımızın da unvana yükselme tarihleri göz önünde bulundurulmuştur. Tezin oluşturulması safhasında hocalarımızın üniversiteler arasındaki yer değışiklikleri mümkün olduğunca teze yansıtılmıştır. Bütün hocalarımızdan bilgi alamadığımız için bu hocalarımızın bilgilerine ulaşırken ilahiyat fakültelerinin sitelerinde hocalarımla ilgili mevcut bilgilerden yararlanılmıştır.

1955'te Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Dinler Tarihi kürsüsüne asistan olmasından sonra Türkiye'de bu sahadaki akademik çalışmalar başlamıştır. Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Ankara İlahiyat Fakültesi'nde, Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalıştığı yıllarda birçok Dinler Tarihiçisini yetiştirmiştir. Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun yanında yetişen akademisyenlerin yeni kurulan ilahiyat fakültelerine dağılmasından sonra, Dinler Tarihi'nin her alanında tez çalışmaları yapılmaya başlamıştır.

Bu çalışmayla, ülkemizde yapılmış olan Dinler Tarihi çalışmaları ve bu alandaki akademisyenler genel olarak tanıtılmış, Dinler Tarihi biliminin henüz ülkemizde istenen seviyede kökleşmediğı, daha yapılacak çok sayıda araştırma ve incelemenin yeni araştırmacıları beklediğı sonucuna varılmıştır.

a. Konuya Giriş

Din konusu üzerinde modern anlamda araştırmalar, Batı dünyasında, 18. yüzyıldan itibaren yoğunluk kazanmıştır. Bu dönemde, Fenomenoloji, Psikoloji, Antropoloji, Sosyoloji, Etnoloji, Arkeoloji, Mitoloji, Filoloji gibi, Dinler Tarihi dışında başka bilim dalları veya uzmanlık alanları doğmuştur. Modern anlamda ve bağımsız bir disiplin olarak Dinler Tarihi, Batı dünyasında, XIX. yüzyılın yarısından itibaren

gelişmiş bir bilim dalıdır.¹ XIX. yüzyıl ana fikir hareketleri, her şeyin orijinini aramaya yöneliktir. Dinler Tarihi çalışmalarının ana istikameti de, başlangıçta, dinin menşeyini belirlemeye yönelik olmuştur. Bu dönemde birçok ünlü eser neşredilmiştir. Her ne kadar belirli bir görüşe yönelik olsa da bu çalışmalar, Dinler Tarihi'nin bağımsız bir disiplin halini almasını sağlamıştır.²

b. Cumhuriyet Öncesi Dinler Tarihi

İslam âleminde, bu tarihten önce, Dinler Tarihi alanına giren çalışmalar yapılmıştır. Hatta zannedilenin aksine, İslam âleminde yapılan çalışmalar Batı'dakilerden çok önce başlamıştır.³ Kur'an'da geçen diğer dinlerle ilgili ifadeler, daha ilk zamanlardan beri Müslüman araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Müslüman âlimlerin kaleme aldıkları coğrafya eserlerinde, seyahatnamelerde, reddiyelerde, mezhep ve fırkalarla ilgili eserlerde, tercümelerde, diğer dinlerle ilgili bilgiler de yer almaktadır. Bu çalışmalar arasında, doğrudan Doğu dinleri ile ilgili olarak yazılmış bir iki eserin varlığı bilinmektedir. Biruni'nin çalışmaları bunlardandır. Öyle ki, Cemil Meriç'e göre, Batı dünyasında ilk Sanskritçe araştırmalarını yapan Anquetil-Duperron (1731-1805) Ganj kıyılarını, Hint düşüncesinin ilk fatihi el- Biruni'den sekiz asır sonra dolaşmıştır.⁴

Dinler Tarihi, Din Bilimleri içerisinde çok önemli bir yere sahiptir ve Din Bilimleri'nin olmazsa olmazıdır. Şehristani (1076-1153)'nin, dinleri ve mezhepleri ustalıkla incelediği "el Milel ve'n-Nihal" adlı eserindeki ***“okuyanlara ibret, bundan ibret alanlara da bir ışık olsun diye bir özetle topladım”*** ifadesi ve Kanuni Sultan Süleyman'ın, Süleymaniye Camii Vakfiyesi'nde, Süleymaniye Camii imamında aranacak vasıflar arasına, ***“İslam'ın yüce gerçeğini ortaya koyabilmesi için Mukayeseli Dinler ve Dinler Tarihini bilecektir”*** şartını koyması da Dinler Tarihi'ne verilen

¹ Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, 2. bs., Ocak Yayınları, Ankara 1993, s.19; Kürşat Demirci, **Dinler Tarihi'nin Meseleleri**, 1. bs., İnsan Yayınları, İstanbul 1997, ss.9-10.

² Bk. Mircae Eliade, **Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, Mehmet Aydın (Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, ss.vi-vii, s.12, 13, 51, 62.

³ Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, 1. bs., Konya 1996, s.9.

⁴ Bk. Cemil Meriç, **Bir Dünyanın Eşiğinde**, İletişim Yayınları, 1. bs., İstanbul 1994, s.37, 86. İslam âleminde yapılan bazı Dinler Tarihi çalışmaları için; Bk. Kürşat Demirci, **Dinler Tarihi'nin Meseleleri**, 1. bs., İnsan Yayınları, İstanbul 1997, ss.25-36.

önemin açık bir göstergesidir. Bu önem doğrultusunda Dinler Tarihi, XIX. yüzyıldan sonra bir gelişim sürecine girmiş ve bu süreçte çeşitli çalışmalar yapılmıştır.⁵

1873 yılında Cenevre’de kurulan Dinler Tarihi (*Religionswissenschaft*) kürsüsü dünyada ilk kurulan kürsü olması hasebiyle Dinler Tarihi’nin bilim dalı olarak başlangıcı kabul edilmektedir. Batı dünyasında modern anlamda Dinler Tarihi çalışmaları, İngiltere Oxford Üniversitesi’nde Dinler Tarihi dersleri veren Max Müller (1823-1900) ile başlamıştır. Max Müller (1823-1900) 1856’da *Karşılaştırmalı Mitoloji* ve 1870 yılında yayınlanan *Dinlerin Esası ve Gelişmelerine Ait Ders Notları* adlı eserleri ile diğer dinleri inceleme yolunu açmış ve büyük ilgi görmüştür.⁶ Max Müller (1823–1900)’in Londra Kraliyet Enstitüsü’nde yaptığı bir konuşmadaki **“kişinin kendi inancının taşıdığı hakikat, diğer dinlerin araştırılması sonrasında ortaya çıktığında daha güçlü olarak parıldayacaktır.”** şeklindeki ifadesi, aslında Dinler Tarihi’nin ilk oluşum aşamasında bile geleneksel yaklaşımların uzağında olmadığını gösterir.⁷

c. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Dinler Tarihi

Cumhuriyet dönemi öncesinde Türkiye’de Dinler Tarihi çalışmalarının Batıyla hemen hemen aynı dönemlerde başladığını görüyoruz. Gerek Osmanlı’da ve gerekse Osmanlı dışındaki İslam topluluklarında öteki dinsel geleneklere ilişkin Mîlel ve Nihal ve Reddiye tarzı yarı mezhepler yarı Dinler Tarihi tarzında eserler verilmiş olup bugün modern Dinler Tarihçileri tarafından bu eserlerin bir kısmı günümüz Dinler Tarihi çalışmalarının ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. Örneğin tıpkı bugün Dinler Tarihi bir metot olarak uygulandığı üzere dinlerin gelişimindeki tarihsel gelişmelerden ziyade doktrin ve fenomenlerden hareket ettiği söylenen İbn Hazm’ın dinlerin tasviri sonrasında sergilediği eleştirel yaklaşımların modern kutsal metin eleştiri yöntemlerinin ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir. İbn Hazm’ın *Kitabu’l fasl fi’l-milel ve’l ehvâi ve’n-nihal*’de Yahudi ve Hıristiyan kutsal metinlerine yönelik metin kritiklerinin iç metin eleştirisi uygulaması nedeniyle söz konusu dinlerin kendi metin kritiklerine bile

⁵ Mehmet Alpaslan Küçük, “Türkiye’de Dinler Tarihinin Kurumsallaşması ve Prof. Dr. Abdurrahman Küçük”, **Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, 2010, ss.478-496.

⁶ Abdurrahman Küçük, “Tanzimattan Günümüze Türkiye’de Dinler Tarihi”, **Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2010, s.336.

⁷ Cengiz Batuk, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, sy.IX, 2009, s.73.

katkıda bulunduğu ifade edilmektedir.⁸ Yine Birunî'nin *Kitâbu Târîhi'l-Hind* adlı çalışması bazı batılı Dinler Tarihçileri tarafından eksikliklerine rağmen Hinduizm konusunda eşsiz bir çalışma olarak kabul edilir.⁹ Bir başka klasik eser Şehristani'nin *el-Milel ve'n-Nihal*'i de mukayeseli Dinler Tarihi çalışmalarının ilki olarak kabul edilir.¹⁰

Osmanlı klasik eğitim kuruluşlarının yerine Batılı anlamda bir yükseköğretim kurumu oluşturma çabaları Osmanlı'nın son döneminde görülmektedir. Dâru'l-Fünûn'un açılması konusundaki ilk teşebbüs 1845 yılında ikinci teşebbüs 1869 yılında olmuştur. Ancak daha çok siyasal bazı nedenlerden ötürü her iki teşebbüs de kısa süreli olur. 1859 yılında açılan Mekteb-i Mülkiye'de tarih derslerinde ilk çağlardan bahsedilirken, ilkel dinlerden de bahsedilmiş olması ihtimal dâhilindedir.¹¹ H.1290/M.1873-4'de Safvet Paşa'nın talimatıyla Galatasaray Lisesi müdürü olan Sava Paşa, Batıdaki üniversiteleri örnek alarak Edebiyat, Fen ve Hukuk fakültelerini kurar. Dinler Tarihi'ne ilişkin ilk dersin de, Tarih-i Umumî ve İlm-i Esâtiri Evvelin (Genel Tarih ve Mitoloji) adıyla bu Edebiyat Fakültesi'nde okutulduğunu görüyoruz.¹²

Mehmet Ali Aynî'nin *Dâru'l-fünûn Tarihi* adlı eserinde H.1290/M.1874 yılında İstanbul Darülfünun Edebiyat Fakültesi'nin programında “Tarih-i Umumi ve İlm-i Esatiri Evvelin” dersinin bulunduğu zikredilmektedir.¹³

23 Temmuz 1908'de ilan edilen II. Meşrutiyet'in ardından 1909'da yeni bir yönetmelik düzenlenerek, aynı tarihte “Şer'îye ve Ulum-ı Edebiyye” müderrislerinin toplantısında Ulum-ı Şer'îye Şubesi'nin dersleri arasında 8 saat “Tarih-i Din-i İslam” ve “Tarih-i Edyan” derslerinin birlikte anılarak yazılmasına ve Ulum-ı Şer'îye Şubesi'nin imtihan programında “Tarih-i Edyan (Dinler Tarihi)”ın yer almasına karar verildiğini

⁸ Batuk, agm., s.74.

⁹ Jacquess Waardenburg (ed.), **Muslim Perceptions of Other Religions: A Historical Survey**, Oxford University Press, New York 1999, ss.25-29.

¹⁰ Erick Sharpe, **Comparative Religions: A History**, Chicago, Open Court Publishing, 1990, s.11.

¹¹ Mehmet Aydın, “Osmanlı Medreselerinde Tarih-i Edyan Dersleri”, **Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi**, İstanbul, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), 15-22 Nisan 1999, s.169.

¹² Metin Hasırcı (hızl.), **Dâru'l-fünûn Tarihi**, Pınar Yayınları, İstanbul 1995, ss.36-37; 46-47, 57-58.

¹³ Hikmet Tanyu, “Türkiye’de Dinler Tarihi’nin Tarihçesi”, **AÜİF Dergisi**, c.VIII, Türk Tarih Kurumu Basımevi,1960, s.109; Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, 3. bs., Ocak Yayınları, Ankara 1997, s.21; Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, 2. bs., Din Bilimleri Yayınları, Konya 2002, s.28; Ekrem Sarıkcıoğlu, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, 4. bs., Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.5; Baki Adam ve Mehmet Katar, **Dinler Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir 1999, s.11; İbrahim Sümer, “Türkiye’deki Akademisyen Dinler Tarihçilerin Bibliyografyası”, **AÜİF Dergisi**, c.XLIII, 2002, s.188.

görüyoruz.¹⁴ H.18 Eylül 1330/M. 1911 yılında ise Ulum-ı Şer'iyeye Şubesi'nin Darülfünun içerisinde kalmasına gerek görülmeyle, medreselerin ıslahı çerçevesinde Abdulhamid-i Evvel (Ulum-ı Şer'iyeye Şubesi) adıyla inşa edilen medrese Medresetü'l-Mutehassisin'e dönüştürülmüştür.¹⁵

Bu hususta Osman Nuri Ergin'in *Türkiye Maarif Tarihi*¹⁶ adlı eserinde daha geniş bilgi bulunmaktadır. Medresetü'l-Mutehassisin 1898 yılında Darülfünun-ı Osmanî Ulum-ı Aliye-yi Diniye Şubesi'nin yerine geçer. 1918 yılında da Daru'l-hilafeti'l-İslamiye Medresesi'nin teşkilatı ve adı Medrese-i Süleymaniye şeklinde değiştirilir. Medrese-i Süleymaniye'nin Hikmet ve Kelam Şubesi'nde "Tarih-i Eryan" dersine yine yer verilmiştir. Cumhuriyet devrinde Darülfünun'un tekrar bir hükmi şahsiyet haline getirilmek istendiğini ve 1 Nisan 1921 tarihli ve 493 sayılı kanunun (tasdik tarihi 21 Nisan 1921) birinci maddesinde İstanbul Darülfünun'u çerçevesi dâhilinde İlahiyat ve Fen Medreseleri'nin de dâhil ve hükmi şahsiyeti bulunduğunu, İstanbul Darülfünunu Tâlimatnamesi Umumi Ahkâm'da şu maddeleri görüyoruz;

Madde-I: İstanbul Darülfünunu; Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen ve İlahiyat Fakültelerinden müteşekkildir, denildiğini ve ilahiyat fakültesinde adları aşağıda yazılı derslerin okutulduğunu tespit ediyoruz¹⁷:

Madde-8: İlahiyat Fakültesinde okutulacak dersler: Tefsir ve Tefsir Tarihi, Hadis ve Hadis Tarihi, Fıkıh Tarihi, Kelam Tarihi Maabaadu't-Tabia, Tasavvuf Tarihi, Târîh-i Eryan, İctimaiyat, Ruhiyat, Ahlâk, İslam Felsefesi Tarihi, İctimai Ruhiyat (Dini hadiselerin tetkiki nokta-i nazarından), Tarih-i Felsefe, Türk Tarih-i Diniyesi, İslam Tarihi.¹⁸

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yayınlanması ve medreselerin kaldırılmasından sonra Medrese-i Süleymaniye, İstanbul İlahiyat Fakültesi adını almış ve bu ilk ilahiyat fakültesinin ders programında "Türk Tarih-i Dinisi" ve "Tarih-i Eryan" derslerine yer verilmiştir. 1933 yılında İstanbul İlahiyat Fakültesi'nin kapatılmasıyla İslam Tetkikleri

¹⁴ Tanyu, age., s.109; Tümer ve Küçük, age., s.21; Sarıkçıoğlu, age., s.6; Galip Atasagun, "Dinler Tarihi Bibliyografya Denemesi", *SÜİF Dergisi*, sy.13/237-267, 2002, s.31.

¹⁵ Tanyu, age., s.109; Tümer ve Küçük, age., s.21; Sarıkçıoğlu, age., s.6.; Atasagun, agm., s.31.

¹⁶ Bk. Osman Nuri Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, 1. bs., Eser Neşriyat, İstanbul 1977.

¹⁷ Atasagun, age., s.32.

¹⁸ Tanyu, agm., s.32.

Enstitüsü adıyla, yalnız tarihi inceleme çerçevesinde kalmak üzere faaliyete geçememiş bir nazari teşekkül bırakılıyor. Bu enstitünün programında da “Türk Dinleri ve Mezhepleri Tarihi” ile “Umumi Dinler Tarihi” derslerine yer verildiğini görüyoruz.¹⁹ 1936’da bu enstitü de kapatılmıştır. Nihayet 1949 yılında Ankara Üniversitesi’ne bağlı olarak Ankara İlahiyat Fakültesi açılmıştır, daha sonra İmam-Hatip Okulları, Yüksek İslam Enstitüleri ve Erzurum İslami İlimler Fakültesi açılmıştır. 1982 yılında İslam Enstitüleri, ilahiyat fakültelerine dönüştürülmüştür. Bütün bu belirtilen orta ve yüksek dereceli eğitim kurumlarında “Dinler Tarihi” dersi yer almaktadır.²⁰

d. Dinler Tarihi Mitoloji İlişkisi

Türkiye’deki Dinler Tarihi kitaplarının tarihçesine gelince; İslam Tarihi ve milletlerin tarihi münasebetiyle ilk insancılara batıl itikadlara temas edildiğini, ya İslam tarihi veya umumi tarih, medeniyet tarihleri, esatir dolayısıyla Dinler Tarihi ile ilgili konulardan bilgi sunulmak istenildiğini muhtelif kitaplarda görüyoruz. Bunlar içerisinde bilhassa Esatir-Mitoloji kitapları Dinler Tarihi ile ilgili bulunduğundan, hatta bazen Esatir-Mitoloji adını aşarak adeta bir Dinler Tarihi şeklinde değerlendirilmektedir.²¹ Tanzimat ile Cumhuriyet arasında Türkiye’de doğrudan Dinler Tarihi dersleri okutulmuş ve bu konuda kitaplar yazılmıştır.²²

e. Dinler Tarihi Alanında Yazılan Eserler

1) Şemseddin Sami-Esatir

Şemseddin Sami tarafından ikinci basımı kitap olarak H.1311/M.1893 yılında yapılan *Esâtîr* adlı kitap öncelikle zikredilmeye şayandır.²³ Bu *Esâtîr* adlı eserin giriş kısmında Şemseddin Sami’nin, insanların bir şeye inanmak, bir şeye tapmak mecburiyetinde bulunduğunu, bu mecburiyetin cehalet ve zaaflarla birleşerek, nice garip itikadlar, nice acaip resim/ritüel ve ayinler ortaya çıkardığına işaret ediyor: “-*Zavallı insanlar! Nereden geldiklerini, nereye gideceklerini, ne olduklarını, ne olacaklarını*

¹⁹ Tanyu, agm., s.109; Tümer ve Küçük, age., s.21; Aydın, age., s.27; Sarıkçıoğlu, age., s.6; Atasagun, agm., s.31.

²⁰ Tanyu, agm., s.109; Tümer ve Küçük, age., s.21; Aydın, age., s.27; Sarıkçıoğlu, age., s.6; Atasagun, agm., s.31.

²¹ Galip Atasagun, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları”, *SÜİF Dergisi*, sy.20/203-248, 2005, s.206.

²² Küçük, age., s.338.

²³ Atasagun, agm., s.206.

bilmeyerek, buldukları şaşkınlık ve hayret içinde, fevkalâde olarak her ne gördülerse, ona yaratıcı nazariyle bakmaya, faydalı ve zararlı her neye rastladılarsa, ona tapınmaya mecbur olmuşlardır! İnsanların bir kısmı güneşe, aya, yıldızlara; bir kısmı ateşe, havaya, suya; bir kısmı bir nehre, bir taşta, bir ağaca; bir kısmı da timsaha, ineğe, yılanla kutsallık atfedip, yüzyıllar boyunca onlara tapınmış, onlardan yardım istemiş ve daha da garip olanı; kendi insanlarını, çocuklarını ve kardeşlerini bu mabudlarına kurban etmek gibi bir vahşiliğe girişmişlerdir” diyor.²⁴

Bu *Esâtîr* adlı kitapta, diğer inançlarla hatta dinlerle karşılaştırma yapılmaksızın, İsrailoğullarının ve Yunanlıların daha sonra Romalıların inançları lehinde bir üslup kullanılmıştır. Bunlar üzerinde etraflıca tahlillere girişmek ve aksi düşüncede bulunanların delillerini kolaylıkla görmek mümkündür. Muhtemelen, İsrail, Yunan ve Romalıların lehinde bulunan kaynakların etkisiyle kaleme alınmış olan bu kitapta, biz günümüzdeki ilmi hakikatlerin yanında bulunmaktan ziyade, ancak bir tarihçe olarak ismini zikretmeyi uygun buluyoruz. Esas itibarıyla eserde zikredilen tarihlerde de hata vardır. Mesela, “*Milattan on bir veya yedi asır önce Hindistan hükümdarlarından birinin Siddharta isminde bir oğlu vardı*”²⁵ deniliyor. Şemseddin Sami, Siddharta Gautama Buddha’nın yaşadığı dönemi yaklaşık olarak söylemekle birlikte onun verdiği tarihle diğer kaynaklar arasında oldukça farklılıklar bulunmaktadır. Her ne kadar diğer kaynaklar, onun doğum ve ölüm yılları konusunda ittifak etmeseler de, yaklaşık olarak Buddha’nın MÖ (Milattan Önce) 560-480 yılları arasında yaşamış olduğundan bahseder. Yine Konfüçyüs için ise “*Konfüçyüs milattan yedi-sekiz asır önce ortaya çıkıp yeni bir din çıkarmamış ise de...*”²⁶ Oysaki günümüzde benimsenen tarih MÖ 551-479’dur.²⁷

Şemseddin Sami, *Esâtîr*’de şöyle diyor:

“Eski toplulukların inançları, insanlık tarihinin mevzularından bir konu olup, bilinmesi gerekli ve hele Yunanlılarla Romalıların ve İslam’dan önce gelmiş olan şair Arapların ilmî eserlerini iyice anlayabilmek, eski milletlerin tarihini gereği gibi

²⁴ Cengiz Batuk (hızl.), *Esâtîr -Dünya Mitolojisinden Örnekler*, İnsan Yayınları, İstanbul 2004, ss.1-22; Tanyu, agm., s.112; Atasagun, agm., s.207.

²⁵ Tanyu, agm., s.112; Atasagun, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları”, s.207.

²⁶ Tanyu, agm., s.112; Atasagun, agm., s.207.

²⁷ Atasagun, agm., s.207.

öğrenmek ve farklı konularla ilgili inançsal eserlerden istifade etmek için mutlak gerekli olduğundan Batı dillerinde tarihin bu şubesi mitoloji mitolojya isimleriyle ayrı bilim olarak kabul edilip, okullarında okutulmakta ve sayısız kitaplar ve risalelerle oldukça teferruatlı bir şekilde en ince ayrıntılarına kadar açıklanmıştır. Doğu dillerinde tarihin bu bölümü hakkında şimdiye kadar bir şey yazılmamış olduğundan, dilimizde özel bir ismi de bulunmamakla birlikte ayet-i kerimedeki “esâtîru’l- evvelîn” tabirinden mitolojya murad edildiğinden mitolojya kelimesini Arapça “Esâtîr” kelimesiyle tercüme ve muhtelif milletlerin esatirini özet bir şekilde toplama ve yazmayı uygun buldum.”²⁸

Şemseddin Sami, *Esâtîr* isimli eserinde önce “Yunan ve Roma Esatiri” başlığıyla önce Yunan ve Roma mitolojisini anlatıyor. Daha sonra “Etrusk, Kıpti (Mısır), Fenike ve Kartaca, Asur, Süryani, İskit, İran, Hint, Çin, Arap, Kelt, Cermen, İskandinav, Peru, Meksika, Japon dinlerinden *Esatir* adıyla bilgi veriyor. Hakkında bilgi verdiği konulara bakıldığında bunun bir bakıma Dinler Tarihi olduğu görülecektir. Şemseddin Sami’nin eserinin son konusu “Vahşilerin Esatiri”dir. Bu başlık altında Sibiry’a’daki Kıpçaklar, Afrikalılar, Hottentots’lar, Finyanlar (Finliler)’dan ilmi gerçekliği yetersiz açıklamalarda bulunuyor. Bu bahsi “*Bugün yerkürenin üzerinde bulunan insanlardan ciddî bir din tanımayıp da böyle böyle maddî şeylere ibadet edenlerin sayısı yüz elli milyona yakındır*” dedikten sonra, eserine şu cümle ile son veriyor:

“İşte insanoğlunun en meşhurlarının bilinen esâtîrleri bunlardır. İnsanlar cehaletlerinde daha nice batıl inanç ve garip fikirler beyan etmişlerse de hepsinin esâtîri/mitosu kayda alınmadığından ve bilinmemesi bilinmesinden iyi olduğundan daha fazla öğrenmeyi arzu etmemeliyiz.”²⁹

Henüz o zamanlar bu sahada kapsamlı çalışmalar olmadığından, bu kitaptaki tarih ve esatir ile ilgili bazı yanlışlardan başka, mitoloji ile dinlerin birbirine karıştırıldığını görüyoruz. Brahmanizm, Budizm, Zerdüştlük, Şintoizm ve Konfüçyanizm gibi dinler, mitoloji ile bir tutuluyor; üstelik Yunan mitolojisinin bu dinlere üstün “ahlâki ve medeni gelişmeye elverişli”³⁰ cephesi olduğunu bilhassa

²⁸ Tanyu, agm., s.112; Atasagun, agm., s.207.

²⁹ Tanyu, agm., ss.112-113; Atasagun, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları”, s.208.

³⁰ Tanyu, agm., s.112; Atasagun, agm., s.208.

belirtmek ciddi tartışmaları gerektirecek görüşler içermektedir. Bu gibi düşünceleri ilmi yetersizlik olarak maruz görmek mümkündür.³¹

II. Meşruiyeti müteakip maddeciliğe ve din düşmanlığına mitolojinin alet edildiğini ve türlü değiştirme ve saptırmalarla bu yola sık sık gidildiğini müşahede ediyoruz. Hakikat sevgisi, objektif araştırmaların gerekliliği bir tarafa bırakılmak suretiyle yer yer, birtakım mitolojilerden parçalar Türkçe'ye tercüme edilerek, Tanrı'nın insan uydurması olduğu ve dolayısıyla her tabiat kuvvetinin veya büyük kahramanların ilahlaştırıldığı telkiniyle, ilmi bir araştırma ve maksattan ziyade, hususi, keyfi inançların ispatına hizmet için, mitolojiyle zaman zaman ilgilenildiği, daha doğrusu onun istismar edilmek istendiği görülüyor."³²

2) Ahmet Mithad Efendi-Tarih-i Edyan

Dinler Tarihi ile ilgili bir başka eser; "Tarih-i Umumi" dersinin muallimi Ahmed Mithad Efendi'nin, kâinatın yaratılışından, Hz.Adem' den başlayarak, bilinen peygamberler ve Hint, Çin, Mısır ve İbranilerin dinlerinden, mitolojilerinden etraflı bir şekilde bahsettiği *Tarih-i Edyan*³³ adlı eseridir.³⁴

Daru'l-Fünun İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi, özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra ders olarak okutulmuş ve ilk kitap da Ahmet Mithad Efendi tarafından yazılmıştır. Ahmet Mithad Efendi'nin yazdığı *Tarih-i Edyan* isimli eser, 1911/1912 yılında İstanbul'da basılmıştır. Ahmed Mithad Efendi'nin *Tarih-i Edyan*'ı, ders kitabı olarak hazırlanmıştır. Bu kitabın muhtevası; o dönemin gündeminde olan konuları ihtiva etmektedir.³⁵

Ahmed Mithad Efendi; I. cilt olarak işaret ettiği 336 sayfadan ibaret olan *Tarihi Edyan*'ında, özet olarak, Tarihi Edyan'ın lüzumu ve önemi, talebenin ve muallimin hazırlanması, Dinler Tarihi hocasının tarafsızlığı, dinin gelişmesi; Animizm, Totemizm, Putperestlik, Fetişizm gibi dinin menşei kabul edilen nazariyeleri/dini terimleri; Moğolların, Amerikalıların, Okyanusyalıların, Mısırlıların, Keldanilerin, Asurilerin,

³¹ Atasagun, agm., s.208.

³² Tanyu, agm., s.113; Atasagun, agm., s.208.

³³ Bk. Ahmed Mithad Efendi, **Tarih-i Edyan**, İstanbul H.1329

³⁴ Tanyu, agm., s.113; Atasagun, agm., s.208.

³⁵ Küçük, agm., ss.338-339.

Filistinlilerin, Fenikelilerin, Arapların, Yunanlıların, Slavların, Cermenlerin dinleri; yaşayan dinlerden Çin dinlerinden Konfüçyanizm ve Taoizm, Japon Dinleri'nden Şintoizm, ayrıca Zerdüştilik, Hindistan menşeli dinlerden Hinduizm, Budizm gibi dinlere yer vermiştir.”³⁶

Kitabına "Umumiyat" ana başlığı altında "Tarih-i Edyanın Lüzumu ve Ehemmiyeti" alt başlığı ile giriş yapan Ahmed Mithad Efendi'nin ilk cümleleri şunlardır: "*Din-i İslamahirü'l Edyandır. Beni Zışan Efendimiz dahi Hatemu'l Enbiya'dır. Bu halde evaili'l edyanı bilmek ve ekadimu'l enbiyayı tanımak lüzumu kendi kendine zahir olur. Kuran-ı Kerim dahi bize lüzum-u irae (göstenne, tayin etme) eder. Zira enbiya-ı selefeden bazılarının kıssalarını haber verip bazılarının kıssalarını haber vermez. Bu demektir ki enbiya, Kuran-ı Kerim'in esame-i şerifesini ta'dad buyurduğu 28 Zevat-ı Kiram'dan ibaret değildir. Dahaları da vardır. Ama onların kıssalarına lüzum görülmediği için zikredilmemiştir. Kezalik Kuran-ı Kerim, Din-i İslam'dan başka edyandan da bahseder...*". O; bu girişi yaparak Kuran'ı örnek/temel aldığını belirtilerek muhtemel itirazların önünü kesmek istemiş; dinlerin sadece "semavi dinlerden ibaret olmadığını ve semavi dinlerin dinler tekâmülün son mertebesi olduğunu vurgulamıştır (ss.4-5). İlimlerin bazısını bazısına, anahtar kabul eden Mithad Efendi; din gibi konuların hassas konular olduğunu, bu konularda hem hocanın hem de talebelerin hazırlıklı olması gerektiğini, talebenin kendi dini yanında tarih ve coğrafya ile beraber etnolojiyi ve filolojiyi de bilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.³⁷

Ahmed Midhad Efendi; "Dinler Tarihi Hocasının Tarafsızlığı" başlığı altında, *Tarih-i Edyanın* gayesinin bir dini savunmak olmaması gerektiğini belirtmesine rağmen kendisinin semavi dinlerin en ekmeli olan İslam Dini'ni savunduğunu da belirtmekten geri kalmamaktadır.³⁸

Din nazariyeleri ile ilgili bilgileri genel bilgiler olarak ele alıp Batılı kaynaklardan da yararlanıp inceleyen Midhad Efendi, kitabın 120. sayfasından sonra Keldaniler, Cermenler, Slavlar, Asurlular, Babilliler, Finikeliler, Mısırlılar, Araplar gibi toplumların/milletlerin geçmişte yaşanmış fakat günümüzde yaşamayan dinlerden

³⁶ Küçük, agm., s.339.

³⁷ Küçük, agm., s.339.

³⁸ Küçük, agm., s.339.

bahsetmektedir. Bunlardan sonra O, "Kitab-ı Mukaddes Sahibi Putperestler" başlığı altında, yaşayan dinlerden Konfüçyanizm, Taoizm, Şintoizm, Zerdüştilik, Budizm ve Budizmin yayıldığı yerleri I. ciltte konu edinmiştir. Kitabın son paragrafında; asıl Buddistliğin " ... pek dakik ve ahlâki güzel bir din olup 15-20 sene mukaddem, Avrupa'ya bile intikal ederek, ez cümle Paris şehrinde, mütefekkirin-i ahiliden 30 bin kadar akaide-i mefkureyi kabul etmişlerdi" dedikten sonra bu durumun kendisini hayrete düşürdüğünü ve Paris'te 30.000 Buddi adı ile bir kitapçık yazmak mecburiyetinde kaldığını belirtmiş ve bu konuda geniş bilgi isteyenlerin o kitaba başvurabileceği ifadesi ile I. cilde son vermiştir. Diğer Tarih-i Edyan kitaplarında olduğu gibi Ahmed Midhad Efendi'nin de bu kitabının ikinci cildi yayımlanmamış ve tek cilt olarak günümüze gelmiştir.³⁹

Ahmed Mithad Efendi, *Tarih-i Edyan* kitabında, kendine göre bir yöntem belirlemiş ve bu yöntemde hedef kitlenin hassasiyetini dikkate alarak konuya giriş yapmıştır. Kitapta, Dinler Tarihinin önemini, dinlerin menşei ve gelişim sürecini vurgulamakta hem öğrencinin hem de hocanın derse nasıl hazırlanacağı üzerinde durmaktadır. Yöntem belirtildikten ve dersi cazip hale getirebilmek için yapılması gerekenler ortaya konulduktan sonra din ile ilgili gündemdeki konular ele alınmaktadır. Dinler Tarihi'nin/Tarihi Edyan'ın önemi ve yararı vurgulanırken; Dinler Tarihi bilgilerinin İslam dini lehine kullanılabilmesine ve Müslümanların bu vesile ile İslam'ın yüceliğini, tevhit inancının üstünlüğünü görebileceğini ve Müslüman olmaktan dolayı iftihar edebileceğini ortaya koyarak dersi sevimli hale getirmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken onun bazı endişeler taşıdığı, verilen bilgiler ile inancın sarsılabileceği düşüncesine kapıldığı ve bu olumsuzluğu gidermek için Dinler Tarihi dersini okumadan önce temel İslami bilgileri/eğitimi almayı gerekli şart olarak öne sürmektedir. Bu gibi tespit ve değerlendirmelerin Cumhuriyet döneminden çok sonraları yazılan Dinler Tarihi kitaplarında bile rastlanmaktadır. Bu durum, bize, Müslüman toplumda diğer dinlere karşı ihtiyatlı yaklaşıldığını, "Son Ekmel Din" olan İslam'ı bildikten sonra başka dinlere ihtiyaç olmayacağı anlayışının ve başka insanlara da İslam'ı kabul ettirip onları da "kurtuluşa ulaştırma" amacının payı olmalıdır.⁴⁰

³⁹ Küçük, agm., s.340.

⁴⁰ Küçük, agm., s.340.

Ahmet Mithat Efendi; Tarih-i Edyan kitabını, o dönemin bilinen Din Bilimcisi (Din Fenomenoloğu ve Dinler Tarihçisi) Hollandalı Chantepie de la Saussaye (1848-1920) tarafından 1887-1889 yıllarında iki cilt olarak yayınlanmış olan *Lehrbuch der Religionsgeschichte/Manuel d'Histoire des Religions* çalışmasından yararlanarak hazırlamıştır. O; yöntem olarak, Türk Dinler Tarihçilerinden, kendi dini olan İslam'ı çok iyi bilmesini, eleştiriden kaçınıp karşılaştırma yolunu tutmasını, bu karşılaştırmadan İslam'ın bir çekincesinin bulunmadığını bilmesini, tam anlamıyla olması mümkün olmasa da tarafsız olmaya gayret etmesini, genel tarihi ve coğrafyayı özellikle dinler coğrafyasını dikkate almasını ve dinler çalışılırken temel kaynak olarak Kutsal Kitapların alınmasını önermektedir.⁴¹

Ahmed Mithad Efendi, Dinler Tarihi'nin umumi tarihteki dini bilgiyi yalnız genişlik bakımından değil, onları birbirleriyle mukayese etme, benzer ve farklı yönlerini gösterme, zaman içerisindeki çeşitli etkileşim ve gelişmelerini belirtme, sistemli bir tahlil ve incelemeye tabi tutma bakımından da farklılık gösterdiğine kısa da olsa değinmektedir.⁴²

Ahmed Mithad Efendi'nin *Târîh-i Edyan* adlı eserinden 1911 sonra Seydi Şehirli Mahmud Esad Bin Emin Efendi'nin *Tarihi-i Edyan*⁴³, (1914-1915) adlı eserini görüyoruz.⁴⁴

3) Mahmud Esad Bn Emin-Tarih-i Edyan

Seydi Şehirli Mahmud Esad Bin Emin Efendi; Osmanlı Devleti'nin son döneminin önemli isimlerinden biridir, Hukuk Fakültesinde hukuk dersleri yanında, Daru'l Funun Edebiyat Fakültesi'nde İslam Tarihi ve Tarih-i Edyan dersleri okutmuştur. Okuttuğu ders için de 1914/1915'lu yıllarda *Tarihi-i Edyan* kitabını yazmıştır. Mehmed Emin Efendi, İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi İ. İsmail Hakkı Bölümü 1077/5 numarada kayıtlı olan bu *Tarih-i Edyan*'ın hazırlanmasında; Ahmed Midhad Efendi'nin *Tarih-i Edyan* kitabı ile Chantepie de la Saussaye'nın *Lehrbuch der Religionsgeschichte/Manuel d'Histoire des Religions* isimli eserinden ve Salomon

⁴¹ Küçük, agm., s.341.

⁴²Tanyu, agm., s.116.; Atasagun, "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmaları", s.209.

⁴³ Bk. Seydi Şehirli Mahmud Esad Bin Emin Efendi, **Tarihi-i Edyan**, İstanbul H.1330

⁴⁴ Küçük, agm., s.341.

Reinache'ın (1858-1932) *Orpheus Histoire Generale des Religios* (Paris 1909) adlı çalışmasından yararlandığı onları temel aldığı anlaşılmaktadır.⁴⁵

Mahmud Esad Efendi; Tarih-i Edyan isimli eserinde, Dinler Tarihi'nin Mahiyeti ve Tarihçesi ile diğer ilim dallarıyla ilişkisine, Dinin Tarifine ve Menşesine, Tabu'ya, Animizme, Fetişizme, Totemizme, Kehanete ve İlrne, İlkel Kabile Dinlerine, Dinin Tekarnülüne, Ruhculuğun Doğuşuna, Uluhiyet Fikrinin Kökenine, Dinlerin Meratıbının Takibine, İbadetlerin Tekâmülüne ve Dini Reislere ayırmıştır. Bu ana başlıkların altında, 81 alt başlıkta ilgili konulara yer verilmiştir.⁴⁶

Mahmud Esad bin Emin Seydi Şehri, Dinler Tarihi'nin mahiyeti ve gayesini ele aldığı ilk kısımda, günümüzde de Dinler Tarihçilerinin sıkça üzerinde durduğu gibi, Tarih-i Edyan'ın gayesinin herhangi bir dinin savunması olmadığını ve bunun Kelam İlmi'nin işi olduğunu belirtmekte, tarafsız olmak gerektiği ancak bunun mümkün olmadığını ve tarafsızlığın izafi olduğunu da vurgulamaktadır (ss.3-4). O, Tarih-i Edyan ile ilişkisi olan bilim dalları ile Genel Tarih, Coğrafya, Etnoloji, Felsefe, Tabiat İlimleri (Hikmet, Kimya, Fizyoloji, Psikoloji vs.), Hey'et İlmi şeklinde 5 grupta toplamakta ve her birine niçin ihtiyaç olduğunu da açıklamaya çalışmaktadır (ss.4-6). Üçüncü kısımda Dinler Tarihi ilminin Avrupalılar arasında yeni meydana çıktığını, henüz bir ilim olarak bile kabul edilmediğinin, yerleşip kabul görmesi için zamana ve bazı şartlara ihtiyaç olduğunun altını çizmiştir. Buna karşılık Dinler Tarihi'nin İslam'a hizmette önemli yerinin olmasından dolayı Müslüman bilginlerce bilindiği ve mühim bir mevkiye sahip olduğu, diğer dinler hakkında bilgi veren en eski kaynağın Kuran-ı Kerim olduğu ve Kuran'ı rehber alan Müslüman bilginler tarafından çeşitli eserler yazıldığı kabul edilmiştir (ss.11-12).⁴⁷

Bu kitabın 81. alt başlığının sonlarına doğru Esad Efendi şöyle demektedir:" *Zerdüşt, Konfüçyüs, Budda gibi isimler Edyan-ı Kadımeyi kavaid ve nazanyat-ı cedideleri ile tecdit ve ikmal etmiş olan zevatın isimleridir. Kitaplarına dahi Kitab-ı Mukaddese nazarıyla bakılmaktadır*"(s.130). O, kitabın iki kısımdan/ciltten ibaret olduğunu, Birinci Kısımda, hakkında bilgi verdiğimiz kısımda/ciltte geçmiş/günümüzde

⁴⁵ Küçük, agm., s.341.

⁴⁶ Küçük, agm., s.341.

⁴⁷ Küçük, agm., s.341.

yaşamayan dinlerden (Edyan-ı Münderise) bahsedildiğini, İkinci Kısım da/cildi de "Yaşayan Dinleri"ne ayrılacağı ifade etmektedir. Ancak diğer Tarih-i Edyanlar gibi bunun da ikinci cildi çıkmamıştır.⁴⁸

4) M. Şemseddin Günaltay - Tarih-i Edyan

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde özellikle Kurtuluş Harbi yıllarında okutulan Tarih-i Edyan dersi ve önceki Tarih-i Edyan kitaplarına göre daha derli toplusu ve dipnot kullanılarak yazılanı M. Şemseddin'e (Günaltay)'a aittir. M. Şemseddin, Dinler Tarihçiliğinden önce, kariyer olarak Tarihçi, ideolojik olarak da önce İttihad ve Terakki içinde "İslamcı" kimliği ile öne çıkmış sonra Türkçülük ile İslam'ı paralel götürmüş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından sonra da Darü'l Fünun İlahiyat Fakültesi dekanlığı, Meclis-i Mebusan'da ve TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'inde Milletvekili olarak bulunmuş, Başbakanlık (1949) ve Türk Tarih Kurumu başkanlığı (1941-1961) yapmıştır. Siyaset ile bilim adamlığını beraber götüren, Ankara İlahiyat Fakültesi'nin açılmasını gerçekleştirerek önemli gördüğü Dinler Tarihi'nin uzun bir aradan sonra okunmasını sağlayan ayrıca Türk demokrasisinde emeği olan bir "Dinler Tarihi" uzmanıdır. M. Şemseddin Günaltay; Ahmed Midhad Efendi'nin ve Mahmud Esad bin Emin Seydi Şehri'nin kullandığı Dinler Tarihi ile ilgili kaynakları kullandığı gibi A. Reville'nin *Prolegomenes a l'Histoire des Religions'u ve Moris Jastrow'in" the Study of Religion*'u başta olmak üzere Batıda yazılmış dini, felsefi ve sosyolojik eserlerden özellikle Emile Durkheim'in *les Formes Elementaires de la Vie Religiuse* gibi eserlerden yararlanarak dinin menşei ile ilgili nazariyeler üzerinde durmuş, tahlillerde, değerlendirmelerde ve tenkitlerde bulunmuştur.⁴⁹

Şemseddin Günaltay, *Tarih-i Edyan*'ı insanlığın ruhi ve fikri aşamalarını ortaya koymak için incelenmesi gereken en önemli alanlardan biri olduğunu belirtir. O; İlm-i Edyan ana başlığı altında "Tarih-i Edyan -Felsef-i Edyan" alt başlıkları altında bu alanlara açıklık getirmekte, İlm-i Edyan'ın ortaya çıkışı ve gelişim sürecini işlemekte, İlm-i Edya'nın İslam Dünyası'ndaki durumunu ortaya koymakta, dinin mahiyetini ele almakta, dinlerin genel tasnifini ve İslam'a göre tasnifini vermekte, insan için dinin önemi üzerinde durmaktadır. İnsanlık için dinin lüzumu üzerinde biraz daha fazla

⁴⁸ Küçük, agm., s.342.

⁴⁹ Küçük, agm., ss.342-343.

durmakta ve *Tarih-i Edyan*'da kullanılan (Totemizm, Ateizm, Monoteizm, Politeizm, Henoteizm) gibi terimler ile ilgili bilgi vermektedir.⁵⁰

Günaltay, Birinci Kısımda, "Edyan-ı İptidaiye"ye yani İptidai Dinlere yer vermiş, Animizm, geniş bir şekilde Totemizm, Naturizm, Fetişizm gibi Batıda dinin menşei olarak gösterilen ve Türkiye'ye de yansımış bulunan nazariyeleri ele almış, yer yer tenkit etmiştir (ss.65-205). "Afrika' daki Vahşi Kavirlerin Dini" başlığı altında "İlkel Kabileler"e ait dini inanışlar ile ilgili bilgiler yanında Afrika ve Okyanusya halkının dinlerini işlemektedir. Bundan sonra "Çin'de Din" başlığı altında 242. sayfadan sonra yaşayan dinlere yer vermiş, "Çin'de Din" başlığı altında Çinlilerin eski ve yeni dinleri üzerinde durmuş, Konfüçyanizm'e, Lao Tzu'ya, Tao Te King'e, Çindeki Budizme, Çin filozoflarına, Japonların dinine temas etmiştir. "*Japonlarca mukaddes olan renkler, kırmızı ile beyaz olduğu gibi mukaddes olan rakamda 8 adededir*" cümlesi ile I. cildi bitirmiştir. Diğer Tarih-i Edyan kitapları gibi "Birinci Cildin Hitami" ifadesi ile kalınmış ve II. cildi de çıkmamıştır.⁵¹

Şemseddin Günaltay'ın en çok üzerinde durduğu konu, Totemizm meselesi olmuştur. Bu da o dönemde, Fransız Sosyoloji Okulu'nun önemli üyelerinden olan Emile Durkheim'in (1858-1917). *Dinî Hayatın İbtidai Şekilleri*⁵² isimli eserindeki bilgilerle paralellik arz etmektedir. Ancak, Şemseddin Günaltay, kitabında birçok İngilizce kaynak da kullanmaktadır.⁵³

Dinler Tarihi ile ilgili bir diğer eser; Esad Efendi'nin 1920 yılında Daru'l-Hilafeti'l-Aliye, Evkaf-ı İslamiye Matbaası'nda yayımlanan *Târîh-i Edyân*'dır. Esad Efendi muhtemelen bu kitabı Medresetü'l-İrşad'ın Vaizlik Şubesi'nde okuttuğu ders notlarından meydana getirmiştir. Esad Efendi "Târîh-i Edyân" dersini tenkitli ve tahlilli okutmuştur. Kitabın fihristinden öğrendiğimiz kadarıyla Esad Efendi Dinler Tarihi'nin lüzumundan, mahiyetinden ve diğer ilimlerle ilişkisinden, dinin tarifinden bahisle tabu, dinin menşei, animizm, fetişizm, totemizm, politeizm, gökperestlik, insanperestlik, putperestlik, ilahi dinler, vahiy ve nübüvvet, mukaddes kitaplar, dinlerin tasnifi, dinlerin

⁵⁰ Küçük, agm., s.343

⁵¹ Küçük, agm., s.343.

⁵² Bk. Emile Durkheim, *Dinî Hayatın İbtidai Şekilleri*, Hüseyin Cahid (Çev.), Tanin Matbaası, İstanbul 1923.

⁵³ Atasagun, "Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmaları", s.173.

tekâmülü, dinlerin bugünkü durumu ve İslam dünyasının durumu gibi konuları incelemiştir. Kitabın muhtevasından anlaşıldığına göre Esad Efendi, Chantepie de la Saussaye'nin Dinler Tarihi çalışmasından haberdardır. Chantepie de la Saussaye, iki ciltlik *Lehrebuch der Religionsgeschichte* isimli eserini 1887-1889'da yayınlamıştır. Diğer yandan Esad Efendi'nin, Fransızca Dinler Tarihi kitaplarından istifade ettiği anlaşılmaktadır. Çünkü kitabında birçok kelimenin önüne Fransızcasını da yazmıştır. Esad Efendi, Ahmed Mithad Efendi'nin Târîh-i Edyân isimli eserinden yararlandığını bizzat kendisi belirtmektedir.”⁵⁴

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından sonra, 3 Mart 1924 tarihinde, 430 sayılı Tevhid'i Tedrisat Kanunu"nu çıkarılmıştır. Tevhid-i Tedrisat Kanunu, iki ana temel üzerine oturtulmuştur. Bunlardan biri, eğitimin ve öğretimin birleştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması; diğeri de dinin doğru öğretilip yaygınlaştırılmasını sağlayacak kurumların açılmasıdır. Bu iki ana temelden biri, Türkiye'de eğitim-öğretim disiplini edilmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetkisine verilmiş olmasıdır. Diğer temeli de; Türk milletine, dini doğru öğretecek yüksek din bilginlerini yetiştirecek ilahiyat fakültesinin kurulması, dinin doğru anlatılmasını ve dini ihtiyaçların karşılanmasını sağlayacak İmam-Hatiplerin yetişmesi için okulların açılmasıdır.⁵⁵

Tevhid-i Tedrisat Kanunu çerçevesinde İstanbul Daru'l Fünun'da düzenleme yapılarak ve Medrese-i Süleymaniye, İlahiyat Fakültesi'ne dönüştürülmüştür. Bu İlahiyat Fakültesi'nin ders programında "Türk Tarih-i Dinisi" ve "Tarih-i Edyan" derslerine yer verilmiştir. Bu dönemde “Türk Tarih-i Diniyesi” Fuad Köprülü tarafından, “Tarih-i Edyan” dersleri de George Dumezil (1924-1927) tarafından okutulmuştur. İlahiyat fakültesinin 1933 yılında kapatılmasından sonra İslam Tetkikleri Enstitüsü kurulmuştur. Bu enstitüde "Türk Dinleri ve Mezhepleri Tarihi", "Umumi Dinler Tarihi" dersleri yer almıştır. İslami Tetkikler Enstitüsü'nün kapatıldığı 1936 yılından Ankara'da İlahiyat Fakültesi'nin açıldığı 1949 yılına kadar Türkiye'de Dinler Tarihi ile ilgili akademik seviyede herhangi bir ders verilmemiştir. Bununla beraber 1935-1949 tarihleri arasında Ömer Hilmi Budda'nın Budizm ağırlıklı *Dinler Tarihine*

⁵⁴ Atasagun, agm., s.173.

⁵⁵ Küçük, agm., s.344.

*Giriş*⁵⁶, Ömer Rıza Doğrul'un *Yeryüzündeki Dinlerin Tarihi*⁵⁷ adlı çalışmaları yayımlanmıştır. Ankara Üniversitesi bünyesinde 1949 yılında açılan ilahiyat fakültesi ders programında Dinler Tarihi dersi de konulmuştur. Ankara İlahiyat Fakültesi'nin açılması ve ders programında Dinler Tarihi'nin yer almasıyla günümüzde Türkiye'de Dinler Tarihçiliği için dönüm noktası olmuştur.⁵⁸

5) A. Hilmi Ömer Budda-Dinler Tarihi

A.Hilmi Ömer Budda'nın "Üniversite Dinler Tarihi Doçenti" ünvanı ile 1935 yılında İstanbul'da yayınlanan *Dinler Tarihi* kitabına kadar 13 yıllık sürede başka bir eserin de olmadığı dikkat çekmektedir. Budda, Daru'l Fünun/İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin kapatılması üzerine bir süre devam eden İslami Tetkikler Enstitüsü'nde (1933-1936) Dinler Tarihi doçenti olarak görev yapmıştır. Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak ilahiyat fakültesi açılıncaya kadar liselerde öğretmenlik yapmış olan Budda (öl. 1952) yeni açılan bu İlahiyat Fakültesi'ne Dinler Tarihi öğretim üyesi olarak atanmış ve 1949-1952 yılları arasında bu görevini sürdürmüştür.⁵⁹

Budda, yazdığı *Dinler Tarihi* adlı kitabın önsözünde şunları yazar; *"Memleketimizde, ilk defa, bu eserle, uzun yıllar süren tetkiklerin verimleri olmak üzere, bir dinler tarihi yazılmış oluyor. Şimdiye kadar çıkmış, birkaç kitap içinde, herhangi ilmi bir değeri bulunabilenleri, 1897 yılında ikinci defa basılıp 1904'de Fransızcaya da çevrilmiş olan P. -D. Chantepie de la Saussaye'in Dinler Tarihi el kitabından edilen iktibaslardan ibarettir. Hâlbuki Dinler Tarihi bilgisi, son yirmi yıl içinde harika sayılabilecek derecede ilerlemiştir. Bununla beraber, eserimizin mükemmel olduğunu da iddia etmiyoruz. Dünyanın en büyük bilginlerinin çıkardığı eserlerin ilk basılışlar ile, sonrakiler arasında, daima daha iyiye doğru yürümüş büyük ayrılıklar vardır. Bizimki de, rağbet gördüğü takdirde, bu tekâmülü gösterecektir. Yalnız, böyle bir kitabı yazmak için, elimizde olan hiçbir fedakârlık ve yorgunluktan kaçınmadık. Bütün eserde, Türk medeniyet ve kültürünün, klasik dünyaya saçtığı nurları göstermeye çalıştık. Buna dair söylediklerimizi, bizzat garp bilginlerinin yaptıkları tetkiklerle, ispat ettik.*

⁵⁶ Bk. Hilmi Ömer Budda, *Dinler Tarihi*, Vakit Matbaası, İstanbul 1935.

⁵⁷ Bk. Ömer Rıza Doğrul, *Yeryüzünde Dinler Tarihi*, İnkilâp Kitabevi, İstanbul 1947.

⁵⁸ Küçük, agm., s.344.

⁵⁹ Küçük, agm., s.346.

Görüldüğü gibi Buddha, Önsöz'de üç hususu vurgulamaktadır. Bunlardan biri, eserinin uzun incelemeler sonucu olduğu ve Chantepie de la Saussaye'nin eserinden iktibaslar şeklinde olan diğer Dinler Tarihi çalışmalarından ayrıldığı, diğeri son yirmi yılda Dinler Tarihi alanında önemli gelişmelerin yaşandığı, üçüncü olarak da Türk medeniyetinin ve kültürünün klasik dünyaya "saçtığı nurlan" göstermeye çalıştığıdır. Bu üçüncü nokta, Buddha'nın *Dinler Tarihi* kitabında konulara yaklaşımında kendisini göstermektedir. Türkiye'de kaldığı sürede G. Dumezil'e asistanlık (1925-1932) yapan H. Ömer Buddha, İngiltere'de Sosyoloji ve Dinler Tarihi ihtisası yapmıştır. O; Dumezil'den sonra Türkiye'de Dinler Tarihi alanında yazdığı kitaplar ve makaleler ile ismini duyurmuştur. Yazdığı *Dinler Tarihi* kitabının önsözünde belirttiği gibi, öncekilere göre fazlaca yabancı kaynaklara başvurmuş ve bu kaynakları hem dipnot olarak hem de bahisler sonunda bibliyografya olarak göstermiştir. Buna rağmen istenen/beklenen etkiyi gösterememiştir. Bunda hem yönetici kadronun hem de halkın Dinler Tarihi'ne sıcak bakmamasının yanında Buddha'nın, kendinden öncekilerin aksine, İslam Dini'nin diğer dinlerden üstün olduğu konusuna girmemiş olmasının, bazı terimleri rahatlıkla kullanmasının, örnek olarak "Allahlar" demesinin de rolü olmalıdır.⁶⁰

Budda, Hint Dinlerine özellikle Budizm üzerinde yoğunlaşmış ve Budizm'in kurucusu Buddha'nın Türklüğü üzerinde durmuştur. Budda ile o derece bütünleşmiş ki soyadı olarak da Budda'yı tercih etmiştir. Kitabının Hint Dinleri kısmının başlarında Türkler ile Hintliler arasındaki şu benzerliğe yer vermiştir.⁶¹ "*Kurduğu orijinal medeniyetle cihana, medeniyetler kaynağı olmuş Türklerin bir bölümü olan Sümerlerinkiyle, Sind medeniyetine ait verimlerin birbirine benzeyişleri, bu iki medeniyetin bir ırka, Türklere mensup olduklarını göstermektedirler*"(s.6).

Hilmi Ömer Buddha, Budda ve Budizm konusunda olumlu bir yaklaşım sergilemektedir. Bu yaklaşımda Budda'yı oturttuğu yerin ve Türk olarak görmesinin etkisi olmalıdır. Onun bu yaklaşımını Budizm ve kurucusu Budda hakkındaki şu ifadelerinde bulmak mümkündür.⁶² "*Hayat yükü altında ezilen, inleyen, muzdarip beşeriyetin ezeli derdine bir derman bulmak vazifesini üstüne alarak ortaya çıkmış olan, Budda Dininden asırlardan beri milyonlarca insan, teselh' ve şifa aramıştır,*

⁶⁰ Küçük, agm., s.348.

⁶¹ Küçük, agm., s.348.

⁶² Küçük, agm., s.348.

milyonlarca insana rahmü şefkat kaynağı olmuştur. Bugün beş yüz milyon mümini olan bu dini, öz bir Türk, Budda kurmuştur."(ss.221-222).

Budda'nın *Dinler Tarihi* kitabının I. cildinde, Hindistan'da ortaya çıkan Dinlere (Hinduizm, Cayinizm, Buddizm ve Sihizm), Çin Dinlerine (Taoizm, Konfüçyanizm, Çin Budizmi) ve Japon Dinlerine (Şintoizm ve Japon Budizmi) yer vermektedir. *Dinler Tarihi*'nin İkinci cildinin çıkacağı arka kapakta belirtilmesine rağmen önceki *Dinler Tarihi* kitaplarında olduğu gibi ikinci cildi çıkmamıştır.⁶³

Hilmi Ömer Budda'nın *Dinler Tarihi* kitabından 12 yıl sonra, akademik ortamın dışında, halka yönelik bir çalışma olarak hazırlanmış olan Ömer Rıza Doğrul'un *Yeryüzündeki Dinler Tarihi* kitabı 1938 yılında yayımlanmıştır. Doğrul, bu çalışmasını geliştirmiş ve 1947 yılında ikinci baskı olarak yayınlamıştır. Bu baskının "Eser Hakkında" başlıklı sunuş yazısının altında 18.7.1947 ve "Önsöz"de de 1.3.1947 tarihi bulunmaktadır. İlk muhtasar/özet baskı dikkate alınmamış ve geliştirilmiş olan çalışma birinci baskı kabul edilmiştir. Bu çalışmanın ikinci baskısı da 11 yıl sonra ve 1958 yılında gerçekleştirilebilmiştir. O, İkinci Baskı'ya "Eser Hakkında" yarım sayfalık bir sunuş yazısı yazmıştır.⁶⁴

6) Ömer Rıza Doğrul-Yeryüzüdeki Dinler Tarihi

"Eser Hakkında" başlıklı sunum yazısında; bu eserin yıllar önce yazıldığı, beklenmedik bir ilgi gördüğü, kısa bir sürede tükendiği belirtilmekte ve gördüğü ilginin teşvik olarak alınıp ikinci baskının hazırlandığı, ikinci baskının tamamı ile eskisinden farklı yeni bir kitap olduğu vurgulanmaktadır. Bunun sebebinin de; tam bir *Dinler Tarihi* vücuda getirip okurlarının karşısına çıkmak olduğu, herkes tarafından okunabilecek tarzda yazıldığı için umum tarafından sevilebileceğini ümit ettiği ifade edilmektedir. Zaten Doğrul, kitabın kapağına, çerçevesi yazı içerisinde, "*İptidai dinlerden başlayarak bütün dinleri tetkik eden tam bir dinler tarihidir*" cümlesi bulunmaktadır.⁶⁵

⁶³ Küçük, agm., s.348.

⁶⁴ Küçük, agm., s.348.

⁶⁵ Küçük, agm., s.349.

Doğrul'un, *Yeryüzündeki Dinler Tarihi* kitabına yazdığı "Önsöz"de, Müslüman Türk milletinin dini ve kültürel hassasiyetlerini dikkate aldığı kendini hissettirmektedir. Nitekim Önsöz'e şu cümle ile girmektedir:⁶⁶ "*Dinin doğuşu hakkında, bizim, kendimize göre bir İslami telakkimiz vardır ki ilmin onu teyit etmediği söylenemez. Fakat onu reddettiğini söylerneye de imkân yok. Bu telakkiye göre, insanın yeryüzünde peyda olması ile Allah'ı tanınması ve Allah'ın hidayetine ermesi bir olmuştur. Çünkü Allah'a tapınmak, beşer fitratının gereklerindedir ve insan, akıl sahibi olarak yaşamağa başladığı günden beri vicdanında ve şuurunda din hissini çalkalandığını hissetmiştir. İnsan bu hissini hidayetiyle ve Allah'ın vahyi ve ilbamiyle Allah'a tapmış, sonra bu dünya yaşayışı sırasında onun içindeki bu his ve bu şuur soysuzlaşmış ve insan, Allah'ı bırakarak başka şeylere tapmış, türlü türlü sapıklıklar içinde yaşamıştır ... "*

Doğrul, Önsöz'deki bu giriş paragrafından sonra, Kuran'dan ilgili ayetlere yer vermiş ve halka yönelik olarak yazdığı kitabın da çerçevesini çizmiştir. Bu Önsöz'den sonra O, Birinci Kitap olarak İbtidai Dinlere, İkinci Kitap olarak Eski Dünyada Dine, Üçüncü Kitap olarak Hint Dinlerine, Dördüncü Kitap olarak Çin Dinlerine, Beşinci kitap olarak İran Dinlerine, Altıncı Kitap olarak İsrailoğullanna, Yedinci Kitap olarak Avrupa Dinlerine ve Sekizinci Kitap olarak İslamiyet ve Hazreti Muhammed'e yer vermiştir.⁶⁷

Doğrul'un bu eseri, önceki Dinler Tarihi kitaplarından farklı olarak, hem önceki dinlere hem de yaşayan dinlere yer verip "Son" notunu taşımaktadır. Verdiği bilgilerin sıhhati tartışılrsa da halkı geçmiş ve yaşayan dinler konusunda bilgilendirmesi bakımından *Yeryüzündeki Dinler Tarihi* kitabı, önemli bir "başucu" kitabı olarak değerlendirilebilir.⁶⁸

7) Annemarie Schimmel–Dinler Tarihi

Hilmi Ömer Budda'nın ölümünden sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi dersini iki yıl (1952-1954) Felsefeci olan Prof. Dr. Mehmet Karasan okutmuştur. Dinler Tarihi dersini okutmak üzere Alman asıllı Prof. Dr. Annemarie Schimmel (Annemariya Şimel) Türkiye'ye gelmiştir. O, 1954-1959 yılları

⁶⁶ Küçük, agm., s.349.

⁶⁷ Küçük, agm., s.349.

⁶⁸ Küçük, agm., s.349.

arasında ilahiyat fakültesinde Dinler Tarihi dersini okutmuş ve 1955 yılında Dinler Tarihi Kürsüsü'ne asistan olarak başlayan Hikmet Tanyu da ona yardım etmiştir. Schimmel, verdiği dersleri, Hikmet Tanyu'nun yardımı ve tasbibleri ile *Dinler Tarihine Giriş* adı ile 1955 yılında Türkçe olarak yayınlamıştır.⁶⁹

Schimmel'in *Dinler Taribine Giriş*⁷⁰ isimli eseri; Türkiye Cumhuriyeti döneminde yazılmış en önemli ve en bilimsel eserler arasına girmiştir. Bu eser, günümüz Türkiyesi'nde de güncelliğini ve önemini korumaktadır. Bu eserin önemi, doğrudan Batılı bir Dinler Tarihçisi tarafından bilimsel yöntemlere ve temel kaynaklara başvurularak yazılmasından, kitabın sonuna konulmuş olan "Dinler Tarihinde Kullanılan Bazı Tabirler" başlıklı 106 sayfalık "Dinler Tarihi Sözlüğü"nden gelmektedir. Bu sözlük, 259 sayfalı kitabın 106 sayfasıdır ve 2/5'ini oluşturmaktadır.⁷¹

Schimmel, dini sahanın önemini ve hassasiyetini şu ifadeler ile ortaya koymaktadır:⁷² *"Dini saha, bütün ilmi sahalardan ayrıdır; bu sahaya giren insan, Hazreti Musa'nın huzurda bulunduğu zaman havf ve zevkle titreyişi gibi, dünyanın en esrarengiz sahasına girdiğini bilmeli, evvela sükût ve hayranlıkta kalmalıdır. Maamafih din bilgininin vazifesi, tahsisen bir dinin doğruluğunu ispat etmek değildir; bu, onun, ilahiyatçılara bıraktığı bir ödevidir. Her ilahiyatçı, kendi akidelerinin 'hakikatini müdafaa etmeğe çalışır, bu işte de ilahiyatçı sıfatıyla, haklıdır. Din bilgini ise, objektif bir gözle bakmaya çalışmalı, her dinde gizli olan hakikati anlayıp anlatmaya uğraşmalıdır. Kendi dininin ülkülerini, başka dinlerin ülküleri ile mukayese etmelidir; kendi dininin zayıf gibi gelen noktalarını, başka dinlerin zayıf görünen noktaları ile karşılaştırmalıdır. Fakat yanlış bir perspektifle, yabancı dinlerin ilk anda acaib görünen hususiyetlerini derhal kat'i hatalar olarak tavsif ve reddetmemelidir. Çünkü Allah birdir ve bütün dinlerde, en iptidailerinde bile, insanlar, muhtelif isimlerle isimlendirilen bu Allaha tapmışlardır..."(s.7). O, bu ifadeler ile hem yöntemi belirlemekte hem de başka dinlere peşin hükümlerle bakılmamasını vurgulamaktadır.⁷³*

⁶⁹ Küçük, agm., s.350.

⁷⁰ Bk. Annemarie Schimmel, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1958.

⁷¹ Küçük, agm., s.350.

⁷² Küçük, agm., s.351.

⁷³ Küçük, agm., s.351.

Dinler Tarihine Giriş kitabında İlkel Dinler, Çin Dinleri, Şintoizm, Eski Amerika Dinleri, Eski Mısır Dini, Sümer ve Akad Dinleri, Romalıların Dinleri, Roma Devletinde Dinlerin Karışması, Cermenlerin Dini, Keltlerin Dini, Eski İran Dini, Maniheizm, Hint Dinleri (Brahmanizm, Hinduizm), Budizm, İsrail Dini, Hıristiyanlık konuları ele alınmıştır. Türkiye için bu bilgiler arasında Hıristiyanlık kısmı bir başka öneme sahiptir. Çünkü Hıristiyanlık kısmı bir Hıristiyan tarafından işlenmiştir ve diğer konulara göre daha geniş bilgi verilmiştir (ss.117-151).⁷⁴

⁷⁴ Küçük, agm., s.351.

BİRİNCİ BÖLÜM

PROF. DR. HİKMET TANYU

1.1 PROF. DR. HİKMET TANYU

Hikmet Tanyu, yapmış olduğu çalışmaları ve yetiştirmiş olduğu değerli ilim adamlarıyla, Türkiye'de Dinler Tarihi çalışmalarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Günümüzde Dinler Tarihi, ilgi duyulan, bir ilim olmuş ise bunda Hikmet Tanyu'nun büyük bir payı vardır. Biz bu çalışmamızla O'nun hayatı ve eserlerinden bahsetmekle O'na olan vefa borcumuzu yerine getirmeye çalışacağız.

1.1.1 Hayatı

Türkiye'de Dinler Tarihi çalışmalarına büyük katkıları olan Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun resmi kayıtlarda 9 Ocak 1918 yılında Ankara'da doğduğu belirtilmektedir.⁷⁵ Fakat O'nun esas doğum tarihinin 1921 olduğu, kendi ifadesi olan "*Doğduğumda üç yaşındaydım, bu sebeple yaş haddinden üç sene önce emekli oldum*" sözünden ve yapılan araştırmadan anlaşılmaktadır. Zira ailesi, 1918 yılında Hikmet Tanyu'nun ağabeyi olan Arif Hikmet Tanyu doğduğunda Ankara nüfus müdürlüğüne kaydettirmişler, ölümünü ise nüfus müdürlüğüne bildirmeyip, 1921 yılında Hikmet Tanyu doğduğunda daha önce ölmüş olan ağabeyinin adını vermişlerdir. Dolayısıyla Hikmet Tanyu doğduğunda resmi kayıtlarda üç yaşında idi. Ayrıca Tanyu'nun ismi 1960 yılına kadar Arif Hikmet idi. Bu tarihte Tanyu mahkeme kararı ile isminin başındaki Arif adını iptal ettirdi.⁷⁶Tanyu'nun babası Kayserili Çivici oğullarından emekli subay Mehmet Nuri, annesi Kafkasyalı bir komutan olup Türkiye'ye göç eden Gazi Hasan'ın torunu Düzceli Fahriye'dir.⁷⁷

⁷⁵ Hikmet Tanyu, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, c.1, İstanbul 1979, s.5.

⁷⁶ Sami Kılıç, "Hikmet Tanyu'nun Hayatı ve Eserleri", **FÜİF Dergisi**, sy.1, 1996, s.226.

⁷⁷ Tanyu, age., s.5.

Tanyu'nun çocukluğu Ankara'da Milli Mücadele ve sonrası olayları ile geçmiştir.⁷⁸ Yunan işgali ordularının Ankara'ya yaklaştığı zamanlarda kağı arabası içinde yaşamıştır. O'nun çocuk yaşlarda Ermeni ve Yahudi çocuklarıyla mücadele etmesi, Kurtuluş savaşı yıllarını subay çocuğu olarak geçirmiş olması ve o yıllarda çekmiş olduğu sıkıntılar herhalde milliyetçi bir fikre sahip olmasında önemli bir rol oynamıştır.⁷⁹

O, ilkokul tahsilini Milli Mücadele sonrası Ankara'da Gazi (Atatürk) İlkokulu'nda tamamladı.⁸⁰ Hikmet Tanyu ortaöğrenimini Ankara Gazi Lisesi'nde tamamladı. Kısa bir süre gazete yazarlığı yaptıktan sonra Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nde yüksek tahsiline başladı. Bu fakültede öğrenci iken yakın arkadaşı Haluk Karamağaralı ile birlikte siyasi muhtevada dergiler çıkardı.⁸¹ Babasının ölümü üzerine başladığı üniversite tahsilinde bir müddet ara vermek mecburiyetinde kalarak Fen ve Arşiv Memurluğu'nda bulundu. Köycülük Bürosu'nda "*Meskûn Mahaller Kılavuzu*" adlı kitabının hazırlanması çalışmasına katıldı ve II. Dünya Savaşı'nda 1940-1943 yılları arasında üç yıl yedek subay olarak askerlik görevini yaptı.⁸²

Haziran 1944 yılında Türkçülük olayına karıştığı gerekçesi ile memuriyetine son verilerek altı ay kadar İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde, beş ay kadar da İstanbul Tophane Zindanı'nda hapsedildi. Çıkarıldığı mahkemede suçsuz bulunarak beraatine karar verildi. Bu tutukluluk hali bile O'nu yıldırmadı, hatta iradesini daha da güçlendirdi.⁸³ 1945 yılında fikri yönde ilk çalışması olan *Türkçülük ve Gerçek Demokrasi* isimli eserini yayınladı.⁸⁴ 1946 yılında M. Zeki Sofuoğlu ile birlikte siyasi bir yayın olan *Özleyiş Dergisi*'ni çıkardı.⁸⁵

1947 yılında, 1944 Türkçülük olayı nedeni ile kendisine ve arkadaşlarına işkence yapanlar hakkında dava açtı. Mahkeme, Yüce Divan'da sanıkların aleyhinde geniş tanık

⁷⁸ Günay Tümer, "Hocamız Hikmet Tanyu", *EÜSBE Dergisi*, sy.5, Kayseri 1994, s.5.

⁷⁹ Tanyu, age., s.226.

⁸⁰ Tanyu, age., s.5.

⁸¹ Tümer, agm., s.9.

⁸² Kılıç, agm., s.226.

⁸³ Tanyu, age, s.5.

⁸⁴ Tümer, agm., s.9.

⁸⁵ Tanyu, age., ss.5-6.

kadrosu ve belgelerle devam ederken 1950 yılında çıkan af kanunu ile sanıklar mahkûm olmaktan kurtuldular.⁸⁶

1944 Türkçülük olaylarına katılmış olması siciline işlenmişti. Kendisine, bunun silinmesi teklif edildiğinde "*Bu benim için iftihar vesilesidir*" cevabını vererek fikri kararlılığım göstermiştir. Emekli olduğunda da emekli sicil özetine bunun yazılmasını şeref saymıştır.⁸⁷

Tanyu, 1948 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde mezun oldu. 1944 Türkçülük olayına katılmasından dolayı olsa gerek liselere Felsefe öğretmenliğine tayin edilmedi. Pınarbaşı ve Kayseri Mustafa Özgür İlkokullarında öğretmenlik yaptı. Osmaniye Ortaokulu'nda Türkçe derslerine girdi. Daha sonra Arifiye Köy Enstitüsü ve Arifiye İlk öğretmen Okulu'nda meslek dersleri, Çocuk Edebiyatı ve Din Bilgisi dersleri öğretmenliği yaptı. Böylece çok sayıda öğretmen yetiştirmeye çalıştı.⁸⁸

Hikmet Tanyu'nun üniversite öğretim üyeliği için çalışmaları, milliyetçilere karşı çevreler tarafından hep engellenmiş olmasına rağmen⁸⁹ çeşitli mücadeleleri sonunda 1955 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi asistanı oldu. Kendisi Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin Felsefe bölümünden mezun idi. Ancak tarih ilmine özellikle de Türk Tarihi'ne büyük ilgi duymasından Ord. Prof. Zeki Velidi Togan'ın yanında çalışmayı düşünmüşse de onun yazmalara yoğun ilgisi,⁹⁰ Çince, Rusça, Ermenice gibi yabancı dilleri öğrenmesi gerektiğini belirtmesi, Tanyu'nun bildiği Almanca, İngilizce, Batı dillerine dayalı olarak Dinler Tarihi araştırması yapmasının daha uygun olacağını söylemesi üzerine⁹¹ ayrıca ilmi hayatının yanında fikri düşüncesini de devam ettirmek istediğinden, tarihle felsefe arasında kendine mahsus özel bir metodolojisi bulunan Dinler Tarihi'ni seçmiştir. Ancak O, Türk tarihine olan ilgisini, Dinler Tarihi alanında da kaybetmedi. Dünyanın sayılı Dinler Tarihçilerinden olup, bu alanda başka alanlarda da çalışmaları olan ve çok dil bilmesiyle de tanınan Prof. Dr. Annemarie Schimmel'den alan formasyonunu kazandı. O'nun,

⁸⁶ Tanyu, age., s.6.

⁸⁷ Abdurrahman Küçük, **İslam ve Günümüz Meseleleri**, 1. bs., Yeni Düşünce Yayınları, Ankara 1991, s.301.

⁸⁸ Tanyu, age., s.6.

⁸⁹ Kılıç, agm., ss.227-228.

⁹⁰ Tümer, agm., s.5.

⁹¹ Kılıç, agm., s.228.

Schimmel'in Türkiye'de yazdığı *Dinler Tarihi'ne Giriş* kitabının basıma hazırlanmasında ve yayımlanmasında yardımcı oldu.⁹²

1952 yılında “*Ziya Gökalp ve Yeni Türkiye'nin Hedefleri*”⁹³ ve 1958 yılında da “*Niçin Komünist Oluyorlar?*”⁹⁴ isimli kitaplarını yayımladı. 9 Ocak 1959 tarihinde “*Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*” isimli çalışmasıyla⁹⁵ Dinler Tarihi kürsüsü profesörü Dr. Annemerie Schimmel, Din Psikolojisi ve Pedagogolojisi kürsüsü Profesörü Bedi Ziya Egemen ve Hadis kürsüsü profesörü Tayyib Okiç'den kurulu jüri tarafından⁹⁶ pekiyi derece ile doktorasını yaptı. 1960 yılında görev yaptığı fakülte tarafından kısa bir süre Almanya'ya gönderildi.1961 yılında Almanya'da döndüğünde *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği*⁹⁷ 1962 yılında da *Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği*⁹⁸ eserlerini yayımladı.⁹⁹

1962-1963 yılları arasında bağlı bulunduğu fakülte tarafından İsrail'e İbranice öğrenmesi için gönderildi. Kudüs Ulpan Etsiyon (İbranice Okulu)'dan iyi derece ile diploma aldı.¹⁰⁰ “*Türklerde Taşla İlgili İnançlar*” isimli araştırmasıyla 30 Kasım 1966 yılında jürinin üstün başarı kararıyla Doçent oldu.¹⁰¹

1966-1967 öğretim yılı dahi 25 Kasım 1969 yılına kadar Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nde Mukayeseli Dinler Tarihi derslerini okuttu. 1968 yılında Annemarie Schimmel'in ülkesine geri dönmesiyle doçentlik ünvanı ile Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi kürsüsü başkanı oldu ve bu görevini emekli oluncaya kadar sürdürdü.¹⁰² Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı'nca Konya Yüksek İslam Enstitüsü'ne Mukayeseli Dinler Tarihi Öğretim Üyeliği'ne tayin edildi.¹⁰³

1971-1972 yıllarında bağlı bulunduğu fakülte tarafından Almanya, İngiltere ve Fransa'ya gönderildi. Buralarda çeşitli üniversiteler ve müzelerde incelemeler yaptı.

⁹² Tümer, agm., s.5.

⁹³ Bk. Hikmet Tanyu, *Ziya Gökalp ve Yeni Türkiye'nin Hedefleri*, Ankara 1952.

⁹⁴ Bk. Hikmet Tanyu, *Niçin Komünist Oluyorlar*, Ankara 1958.

⁹⁵ Tanyu, age., ss.6-7.

⁹⁶ Hikmet Tanyu, *Ankara Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*, AÜİF Yayınları, Ankara 1968, s.II.

⁹⁷ Bk. Hikmet Tanyu, *Atatürk ve Türk Milliyetçiliği*, Töre Devlet Yayınevi, Ankara 1961.

⁹⁸ Bk. Hikmet Tanyu, *Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği*, Büyük Kervan Matbaası, Ankara 1962.

⁹⁹ Kılıç, agm., s.228.

¹⁰⁰ Kılıç, agm., s.228.

¹⁰¹ Kılıç, agm., s.228.

¹⁰² Aydın Taneri, “Hocaların Hocası Hikmet Tanyu”, *EÜSBE Dergisi*, sy.5, 1994, s.11.

¹⁰³ Osman Cilacı, “Hocam Hikmet Tanyu'nun Ardından”, *EÜSBE Dergisi*, sy.5, 1994, s.15.

1972 yılında “Yehova Şahitleri” takdim tezi ile profesörlüğe yükseldi.¹⁰⁴ Aynı yıl *Dinler Tarihi Araştırmaları* adlı kitabı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından basıldı.¹⁰⁵

H.Fahri Gözler ile birlikte *Türkçemiz*¹⁰⁶ adlı üç ciltlik ders kitabı yazdı ve bu eseri, 1976 yılında 16. baskısını yapmış resmi ders kitabıdır.¹⁰⁷ Tanyu, 1972 yılında *Tevfik Fikret ve Din*¹⁰⁸ 1976 da *Ziya Gökalp-Kızıl Elma*¹⁰⁹, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*¹¹⁰, 1980'de *İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*¹¹¹, 1981'de *Ziya Gökalp'ın Kronolojisi*¹¹² isimli eserlerini yazdı.¹¹³

Hikmet Tanyu 1977-1980 yılları arasında üç yıl Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin dekanlığını yaptı. Dekanlık yıllarında Türkiye'yi ziyaret eden Müftü Ziyaeddin Babahonof'un davetine uyarak 1979'da Özbekistan, Azerbaycan ve Rusya'ya gitti.¹¹⁴

Yabancı dillerden İngilizce, Almanca, İbranice bilen Tanyu aynı zamanda eski metinlere de vakıftı.¹¹⁵ Türk milliyetçiliğini savunan dergi ve gazetelerde, ilmi yayınlarda, çeşitli ansiklopedilerde çok sayıda makalesi yayımlanmıştır.

Dinler Tarihi yanında Türk tarihi, eğitim ve öğretim, folklor ve edebiyat üzerine yapmış olduğu çalışmaları da mevcuttur¹¹⁶

Emekli Edebiyat öğretmeni Melek Hanım'la evli olan Tanyu'nun Pınar ve Murat isimli iki çocuğu vardır.¹¹⁷

¹⁰⁴ Tanyu, “Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler”, s.6.

¹⁰⁵ Kılıç, agm., s.229.

¹⁰⁶ Bk. Hikmet Tanyu ve H.Fahri Gözler, **Orta Okullar İçin Türkçemiz**, İnkilâp ve Aka Yayınları, Ankara 1972.

¹⁰⁷ Kılıç, agm., s.229.

¹⁰⁸ Bk. Hikmet Tanyu, **Tevfik Fikret ve Din**, İrfan Yayınevi, İstanbul 1972.

¹⁰⁹ Bk. Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp-Kızıl Elma**, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara 1972.

¹¹⁰ Bk. Hikmet Tanyu, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, Yağmur Yayınevi, Ankara 1976.

¹¹¹ Bk. Hikmet Tanyu, **İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, AÜİF Yayınları, Ankara 1980.

¹¹² Bk. Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp'ın Kronolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

¹¹³ Tümer, agm., s.6.

¹¹⁴ Taneri, agm., s.7.

¹¹⁵ Tanyu, agm., s.27.

¹¹⁶ Kılıç, agm., ss.229-230.

¹¹⁷ Taneri, agm., s.13.

Hikmet Tanyu 1985 yılında yaş haddinden dolayı emekli oldu. Bunu kendisi "*Doğduğumda üç yaşında idim, bu sebeple, yaş haddi nedeniyle üç sene önce emekli oldum*" diyerek ifade etmiştir.¹¹⁸ O, yetmiş yaşını geçmiş olmasına rağmen idealinden, ülküsünden, azminden ve çalışma şevkinden hiçbir şey kaybetmemiş, emekli olduğunda da bazı emeklilerin yaptıkları gibi çalışmalarını bırakıp bir köşeye çekilmemiş, hedefine varmak için yeni bir azim ve şevkle çalışmalarını sürdürmüştür. O emekli olduktan sonra *Nuh'un Gemisi (Ağrı Dağı) Ermeniler, Bütün Olayların İç Yüzü ve İslam Dini'nin Düşmanları ve Allah'a İnananlar* isimli kitaplarını, yayınlamış, ayrıca *Ateistler* kitabını baskıya hazırlamıştır.¹¹⁹ Çok sayıda yayınlanmış eseri ve makalesi olduğu halde yayına hazırlamış olduğu ve üzerine çalıştığı kitap ve makalelerin sayısı yayınladıklarından çok daha fazla idi. O daima Allah'a "*Ya Rabbi bana şu kitapları yazmayı nasib et, bunları yazdıktan sonra canımı al*" diye dua ederdi.¹²⁰

Türk Milleti'nin yetiştirdiği bu değerli şahsiyet 11 Şubat 1992 Perşembe günü vefat etmiş, cuma günü de toprağa verilmişti. Hayatı boyunca hiç kimseden bir şey talep etmemiş, hep hakkını aramıştır. Hiç kimsenin hatırı için doğru bildiklerinden, ucunda zindan da olsa, işkence de olsa taviz vermemiştir. 45 yıllık hizmet hayatını hep alınının teri ve hakkıyla elde etmiştir.¹²¹

Cenazesi Heybeliada'da toprağa verildi. Bu yüzden pek çok kimsenin cenazesine iştiraki güçleşmişti. Ancak kendisinin kitaplarını yayınlayıp satarak zengin olan kitapçılardan tutun da politik amaçları uğrunda her fırsatta hocanın adını kullanmayı prensip edinen sözde dostlarından hiç kimse cenazeye iştirak etmedi. Cenaze namazını mahalle imamı kıldırdı. Cenazesi yetiştirdiği öğrencilerinin yanı sıra adadaki samimi dostlarının, omuzlarında son istirahatgahına taşınmıştı. Cenazesini mezara oğlu Murat ve öğrencisi Prof. Dr. Şaban Kuzgun yerleştirmişlerdi.¹²²

Millet ve devletimiz için bilgisinden, tecrübesinden istifade edilmemesi gelecekte büyük kayıp olacaktır, kanaatindeyiz. Ruhu şad olsun.¹²³

¹¹⁸ Kılıç, agm., s.230.

¹¹⁹ Küçük, **İslam ve Günümüz Meseleleri**, ss.300-301.

¹²⁰ Kılıç, agm., s.230.

¹²¹ Küçük, age., s.300.

¹²² Kılıç, agm., s.233.

¹²³ Kılıç, agm., s.233.

1.1.2 Kişiliği

Hikmet Tanyu'nun kişiliğine gelince O, çok munis bir insandı. Hususi hayatında, günlük hayatında sade, mütevazı, yumuşak , uyumlu insandı ve buna mümasil birçok benzer vasıfları yan yana getirip sıralamak mümkündü. Ama davasında kaya gibi, granit gibi sert bir insandı.¹²⁴

Bir Türk Beyefendisi, insan sarrafı ve bir mücadele adamı olan Tanyu Hocamız, düşmanları karşısında çok sert, dostlarına ve kendine yakın olanlara karşı çok yumuşaktı. Hayatında hep başı dik, alını açık olmuş ve kimsenin karşısında eğilmemişti. Şahsî ile ilgili meselelerde çok yumuşak, millî meselelerde çok sert ve tavizsizdi.¹²⁵

İslam ahlâkının ilkeleri arasında adalet vardır, doğruluk vardır, şecaat vardır, yani yiğitlik vardır, bir de hikmet vardır. Hikmet Bey , ismiyle müsemma Hikmet, akıl, şeref, ince marifet, varlığın hikmetini düşünmek, bir de ilmiyle amel etmek anlamındadır; düşüncesine uygun hareket eden, ahlâklı insan anlamındadır, sağduyulu insan demektir. Hikmet Bey, hayatı boyunca da bu tutarlılığı göstermiştir. Öğrencileri için çok iyi bir örnek olmuştur. O'nun, Türk kültürü hakkındaki mütefekkirane görüşleri, bugün gerçekleşiyor. Bütün milletlerin sürekliliğinin, varlığının asıl kültür unsurlarında olduğunu o her zaman vurgulamıştır.¹²⁶

Beraber çalışmak istediği insanlarda aradığı özelliklerle kendi şahsiyetinin ipuçlarını da vermekteydi: 1- Şahsiyet, 2- Hayat tecrübesi, gerçekleri görebilmek ve gerçek hayatı bilmek, 3- Çalışkanlık, 4- Dinî ve millî değerlere saygı ve bağlılıktır. İlmi konularda, İlmi ahlâka bağlıydı. Nereden bir şey almışsa, onu mutlaka zikrederdi. Bilgiye önem verirdi, metodu ikinci planda görürdü. Şahsî münasebetlerinde bu kadar hoşgörülü, çok müşfik ve yumuşak görünümlü olan Hikmet Tanyu, Türk milletinin millî

¹²⁴ Türkiye Dinler Tarihi Derneği, "Dinler Tarihi Araştırmaları-I" Ankara, Ankara Dinler Tarihi Derneği Yayınları/1, 08-09 Kasım 1996; M. Kafalı'dan naklen; s.18.

¹²⁵ Abdurrahman Küçük, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", **Dinler Tarihi Araştırmaları-I**, Ankara, Ankara Dinler Tarihi Derneği Yayınları/1, 08-09 Kasım 1996, s.500.

¹²⁶ Türkiye Dinler Tarihi Derneği, age.. Ağâh Çubukcu'dan naklen; s.20.

meselelerinde, İslam ve Türklükle ilgili konularında, tavizsizdi. Bu onlarda zararlı gördüğü fikir ve eylem karşısında, tabir caizse, “Aslan misali” kükremiştir.¹²⁷

Hikmet Tanyu, mütevazı, dürüst ve namuslu bir hayat sürmüştür. Hiç kimseye ismiyle hitap ettiğine rastlanmamıştır. Mevkisi, makamı ne olursa olsun herkese, hep isminin başına, “Bey”, “Efendi” ekleyerek hitap etmiştir. Bu kararlılığını, hayatında uyguladığı gibi, yazdıklarında, yanında doktora yapanlara tavsiye ettiği konularda da göstermiştir. Onun, yıllar önce, önemli görüp tez olarak verdiği konular, günümüzde önemli konulardan olmuştur (Hazarlar, Gagauzlar, Dönmeler vb.).¹²⁸

1.1.3 Fikir ve Düşünceleri

Hikmet Tanyu, Türkiye’de Dinler Tarihi sahasında doktora yapan ilk akademisyendir. Dinler Tarihi’nin ilmi esaslara uygun gerçek ve saygın bir bilim dalı haline gelmesinde emeği büyüktür. O, Batıda yapılmış çalışmaların çoğunda görülen dinin menşeyini belli nazariyelere dayandırma şartlanmışlığına ve taklitçiliğine kapılmamış; bu nazariyeleri reddederek dinin menşeyinin İlâhî olduğunu ve “Tek Tanrı” esasına dayandığını savunmuş; bu konuda derin ve kapsamlı çalışmalar yapmayı önermiştir.¹²⁹

İlmî çalışmaları dinine, vatanına ve milletine bir hizmet vasıtası olarak görmüştür. Bu nedenle O, çalışmalarını genel dinler alanından özele kaydırmış; Türkiye, Türk Milleti ve İslam Dini’ni ilgilendiren meseleleri öncelikli olarak çalışmayı esas almıştır. Nitekim kendi yaptığı ve yanında çalışanlara yaptırmış olduğu araştırmaların/tezlerin hemen tamamında bu esaslara bağlı kalmış olduğu görülmektedir.¹³⁰

Hikmet Tanyu, Türk kültürü ve dinî folklorla da büyük önem vermiş, folklordeki dinî unsurları tespitte çalışmıştır. O, halk inanışları arasından dinle ilgili olanları değişik yönleriyle ele alarak tasnif etmiş; bu inanışların mitolojiyle, Din Fenomenolojisiyle ve Dinler Tarihiyle ilgisini ortaya koymaya çalışmıştır. Hikmet Tanyu, kendisi bu

¹²⁷ Hadi Tezokur, “Ölümünün 15. Yılında Hikmet Tanyu ve Dinler Tarihindeki Yeri”, **DÜİF Dergisi**, c.VIII, sy.II, 2006, s.77.

¹²⁸ Küçük, “Prof. Dr. Hikmet Tanyu’nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri”, s.503.

¹²⁹ Küçük, agm., ss.503-504.

¹³⁰ Küçük, agm., s.504.

çalışmaları yaparken, lisans öğrencilerine de, mezuniyet tezi olarak, çeşitli il ve ilçelerin halk inançlarını çalıştırmış; böylece adeta, Türkiye'nin bir halk inanışları coğrafyasını çıkartmıştır¹³¹

Halk inanışları ve Türklerin eski dinine yönelik çalışmaları neticesinde Tanyu, o zamana kadar farklı bilinen bir gerçeği de ortaya çıkarmıştır. O, Türklerin eski dinine dair Abdülkadir İnan'ın "Şamanizm" ve Ziya Gökalp'in "Toyunizm" iddialarını reddetmiş; eski Türk dininin "Tek Tanrıcı Bir Din" olduğunu ortaya koymuştur. Bu tespitiyle Hikmet Tanyu, Batıda da, Türkiye'de de kabul gören bir gerçeği su yüzüne çıkarmış; böylece Türk kültür tarihine ve Dinler Tarihi'ne büyük bir katkı sağlamıştır.¹³²

Millî ve dinî meselelerde oldukça hassas olan Tanyu, Yahudilik, Siyonizm ve Masonluk üzerinde durmuş; Yehova Şahitleri ve Bahaîler gibi grupların Türkiye'ye yönelik misyonerlik faaliyetlerine dikkat çekmiştir. O Yehova Şahitleri'nin Yahudilikten büyük oranda etkilenmiş bir Hıristiyan mezhebi olduğunu, İslam düşmanlığı yanında, millet ve devlet düşmanlığı da yaptığını kitabında açıklamıştır.¹³³

Bahailik'in de, emperyalist güçlerce ortaya çıkarıldığını Hıristiyan ve Yahudilerce İslam'a karşı kullanılan, yıkıcı bir hareket olduğunu belirtmiştir.¹³⁴

Ağrı Dağı'nda Nuh'un Gemisi'ni arama faaliyetinin arkasındaki Ermeni tez ve fikirlerini destekleme çabasını ortaya koyarak bu hususa dikkat çekmiştir. Bu çalışma ile millî konulardaki hassasiyetini, milliyetçiliğini ve vatanperverliğini göstermiştir. Karabağ Meselesi ve bugünkü bölücülük hadiselerine dikkat çekmiş; Ermenilerin Kürtçülüğü kullanmaya çalıştığını ve Yunanlılar'ın bunu böyle istediğine yer vermiştir. Hikmet Tanyu çok genç yaşlardan itibaren Türklüğe, Türk Milliyetçiliği davasına gönül bağlamış; bu uğurda birçok sıkıntıya göğüs germiştir. O, milliyetçiliği, insanlığın tabî bir tutumu, kişinin kendi vatanını, milletini sevmesi ve devletini yaşatıp yüceltmesi duygusu olarak görmüştür. Türk Milliyetçiliğinin ise Türk Milletini, Türklüğü yaşatmak, yüceltmek düşünce ve ülküsü, bu idealle toplumsal adalete, refaha sahip çıkmak ve hâkimiyeti gerçek anlamda millete vermek olduğunu ifade etmiştir.

¹³¹ Küçük, agm., s.504.

¹³² Küçük, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", s.504.

¹³³ Küçük, agm., s.504.

¹³⁴ Küçük, agm., s.504.

Milliyetçilikte, başta Türk dili, İslam Dini ve Türk tarihinin geldiğini belirtmiştir. O, milliyetçiliğin birçok manevî dinamiğinin İslam'dan kaynaklandığını ve bu nedenle milliyetçiliğe düşman olanların bilmeden İslam düşmanlığı yaptıklarını dile getirmiştir. Kendisiyle yapılan bir röportajda da Tanyu, İslamî temele dayalı bir Türk Milliyetçiliği'nin şer güçlerin korkulu rüyası olduğunu vurgulamış; bu nedenle de gençlerin "İslâmci" ve "milliyetçi" gibi sun'î ayrımlara götürüldüğünden şikâyet etmiştir. Ona göre bu iki unsur birbirine zıt şeyler olmayıp aksine birbirinin tamamlayıcısıdır. Nitekim O, "*Türk Milliyetçiliği derken, bunun içinde İslam dininin esaslarıyla birlikte, manevî, ahlâkî yönüyle kaynaşmış, bütünleşmiş bir milliyetçilik anlıyorum. Yoksa Batılı, materyalist, kozmopolit bir milliyetçilik anlayışının bizim milliyetçiliğimizle alâkası yoktur*" demiştir.¹³⁵ Bütün bunlara rağmen o, Türk olmayan veya yabancı güçlerce aldatılan bazı kimselerin, Türk Milliyetçiliğinin İslam'a aykırıymış gibi gördüklerini ve bunu da İslam'ı savunuyor tavrıyla yaptıklarını belirtmiştir.¹³⁶

Hikmet Tanyu, milliyetçiliğinin tabîî bir sonucu olarak, Türk kültürü ve Türk dili konusunda son derece hassastır. Bugünkü resmi iletişim vasıtalarının arzulan kültür politikasından oldukça uzak olduğunu ve gençliği yozlaştırdığını ifade etmiştir. O, millî kültür, sanat ve estetiğin genç nesillere tanıtılıp sevdirmesine büyük önem vermiştir. Kültür ve estetiğin iletilmesinde en önemli unsur olan dilin, yıllar süren hoyratça tutamlardan dolayı, can çekişir hale getirildiğinden yakınmıştır. Türklük âleminde, çok eski zamanlardan beri, özellikle yöneticilerde, dil konusunda bir zaaf olduğuna, bunların ya özentisi ya da bilgiçlik olsun diye yabancı dil, kelime ve hatta gramer değiştirme teşebbüslerinde bulunduğu işaret etmiştir. Günümüzde de elli-altmış yıldan beri süren öz Türkçe gibi manasız bir tutumla birçok kelimenin dilimizden sökülüp atıldığı, Batılı kavram ve kelimelerin ise hiçbir denetime tabi tutulmadan Türkçe'ye sokulduğu çelişkisine dikkati çekmiştir.¹³⁷

Tanyu Hoca, Türkiye üzerinde oynanan oyunların bitmediğini, Türk milletinin kaderi ve geleceği üzerinde tuzaklar kurulduğunu, bölünmesi için çalışıldığını, dört taraftan kuşatıldığını belirtmiş ve bunlardan kurtulmak için öneriler ileri sürmüştür. Bu öneriler arasında; yıkıcı ve bölücü örgütlere, derneklere ve çalışmalara karşı tedbir

¹³⁵ Küçük, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", s.504.

¹³⁶ Küçük, agm., s.505.

¹³⁷ Küçük, agm., s.505.

alınması; bunların tanıtılması, hukukî, iktisadî ve kültürel tedbirler yanında, millî ve manevî eğitime önem verilmesi bulunmaktadır.¹³⁸

O, bütün zorluklara rağmen, düşüncelerinden en ufak bir taviz vermemiş ve zaman kendisini haklı çıkarmıştır. Ömrünün son yıllarında, Sovyetlerin hâkimiyetindeki Batı Türkistan coğrafyasındaki Türk devletlerinin peş peşe bağımsızlıklarını ilân ettiklerini görme mutluluğuna ulaşmıştır. Hikmet Bey, bu defa, hemen herkesin dikkatinden kaçan Doğu Türkistan meselesine yazılarında yer vermeye başlamıştır. Vefatından önce gazetedeki köşesinde yazdığı son yazılarında Doğu Türkistan'da yapılan zulümlere kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışmış ve buradaki Türklerin bağımsızlıklarını kazanması için yapılması gereken işleri belirtmiştir. Doğu Türkistan'daki Türklerin dil ve dinlerini daha fazla muhafaza etmiş olmalarına rağmen, sürekli bir Çin zulüm ve asimilasyonuna maruz kaldıklarını, aralarına nifak sokularak birlik çabalarının engellendiğini belirtmiştir.¹³⁹

Tanyu, Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını kazanması için tüm dünyadaki Türklere ve Batı Türkistan devletlerine yükümlülükler düştüğünü belirtmiştir. Batılı devletlerin de Sovyetlerin çöküşüyle, Batı Türkistan'da Çin lehine bozulan güç dengesini göz önünde bulundurarak, yeni kurulan Türk devletlerini ve Doğu Türkistan'ın bağımsızlığını kazanmasını desteklemesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunların yapılabilmesi için de Batı Türkistan'daki devletlerin bir federasyon birliği oluşturmalarının gerektiği, dünyanın her bölgesindeki Türklerin dernekler ve benzeri kuruluşlar oluşturarak, Doğu Türkistan meselesini dünya kamuoyuna çok iyi bir biçimde anlatmalarının şart olduğunu ifade etmiştir.¹⁴⁰

1.1.4 Kitapları

Hikmet Tanyu'nun eserleri sadece Dinler Tarihi ile sınırlı değildir. Onun Türkçülük alanında yazmış olduğu kitaplarının yanında kendi iç dünyasını yansıtan basılmış şiir kitapları da mevcuttur.

¹³⁸ Küçük, agm., s.505.

¹³⁹ Küçük, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", s.506.

¹⁴⁰ Küçük, agm., s.506.

Tanyu'nun roman yazdığı da bilinmektedir. Fakat romanlarını kitap halinde yayımlamamıştır.¹⁴¹

a. Dinler Tarihi ile İlgili Kitapları

- 1) Hikmet Tanyu, **Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri**, AÜİF (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Yayınları, Ankara 1967.
- 2) Hikmet Tanyu, **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, AÜİF Yayınları, Ankara 1968.
- 3) Hikmet Tanyu, **Dinler Tarihi Araştırmaları**, AÜİF Yayınları, Ankara 1973.
- 4) Hikmet Tanyu, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, Bilge Yayınları, İstanbul 1976.
- 5) Hikmet Tanyu, **Yehova Şahitleri**, Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara 1973.
- 6) Hikmet Tanyu, **Türklerin Dini Tarihçesi**, Türk Kültür Yayınları, İstanbul 1978.
- 7) Hikmet Tanyu, **İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, AÜİF Yayınları, Ankara 1980.
- 8) Hikmet Tanyu, **Nuh'un Gemisi (Ağrı Dağı) Ermeniler, Bütün Olayların İç Yüzü**, Burak Yayınevi, İstanbul 1989.
- 9) Hikmet Tanyu, **İslam Dini'nin Düşmanları ve Allah'a İnananlar**, Burak Yayınevi, İstanbul 1989.

b. Diğer Kitapları

- 1) Hikmet Tanyu, **Türkçülük ve Gerçek Demokrasi**, İstanbul 1945.
- 2) Hikmet Tanyu, **Türk Gençliği'nin Kükreyişi (Türk Milletçiliği'nin Davası ve Hedefleri, Komünist ve Komünistlerin Tahlil ve Tenkidi)**, Ankara 1947.
- 3) Hikmet Tanyu, **Türkçülük Davası ve Türkiye'de İşkenceler**, Kayseri 1950.
- 4) Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp ve Yeni Türkiye'nin Hedefleri**, Ankara 1956.
- 5) Hikmet Tanyu, **Niçin Komünist Oluyorlar?**, Ankara 1958.

¹⁴¹ Kılıç, agm., s.232.

- 6) Hikmet Tanyu, **Atatürk ve Türk Milliyetçiliği**, Orkun Yayınları, Ankara 1961.
- 7) Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği**, Toprak Yayınları, İstanbul 1962.
- 8) Hikmet Tanyu, **Tevfik Fikret ve Din**, Anda Yayınları, İstanbul 1972.
- 9) Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp Kızıl Elma**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1976
- 10) Hikmet Tanyu ve H. Fethi Göler, **Türkçemiz**, İstanbul 1976.
- 11) Hikmet Tanyu, **Ziya Gökalp Kronolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

c. Şiir Kitapları

- 1) Hikmet Tanyu, **İnsan ve Dünya**, Emel Yayınları, Ankara 1978.
- 2) Hikmet Tanyu, **Cihan İçinde Bir Cihan**, Cenk Yayınları, Ankara 1980.
- 3) Hikmet Tanyu, **Atatürk İçin Şiirler**, Özleyiş Yayınları, Ankara 1981.

1.1.5 Makaleleri

Hikmet Tanyu'nun çeşitli dergi, gazete ve kongrelerde ilmi ve siyasi nitelikte olan çok sayıda inceleme, araştırma makaleleri yayınlanmıştır.

Ayrıca Onun İslam Ansiklopedisi ve Türk Ansiklopedisi'nde Dinler Tarihi konularıyla ilgili yazmış olduğu ansiklopedi maddeleri vardır. Tanyu'nun makalelerinin tamamını zikretmek, çalışmamızın sınırlarını aşacağından dolayı, Dinler Tarihi ile ilgili olanların isimlerini belirtip, diğer konulardaki çalışmalarından bir kaç örnek sunacağız¹⁴²

a. Dinler Tarihi İle İlgili Makaleleri

- 1) Hikmet Tanyu ve Ziya Dalat, “Çocuk ve Genç Ruhu (2-12 yaş psikolojisi)” **AÜİF Dergisi**, c.V, sy.1-4, Ankara 1959, ss.215-220.
- 2) Hikmet Tanyu, “Amerika'nın Manevi Temelleri”, **Türk Yurdu**, c.XLIX, sy.1, Ankara 1959, s.25.

¹⁴² Kılıç, agm., s.234.

- 3) Hikmet Tanyu, “Amerika ve Türkiye'de Din”, **Hilal**, c.I, sy.7, Ankara 1959, ss.5-7.
- 4) Hikmet Tanyu, “Irak'taki Türkler ve Kültürleri”, **Türk Yurdu**, c.49, sy.5, Ankara 1954, ss.11-14.
- 5) Hikmet Tanyu, “Amerika Birleşik Devletleri'nde Yahudiler'in Dini Teşkilatları”, **Hilal**, c.I, sy.8, Ankara 1959, ss.5-6.
- 6) Hikmet Tanyu, “Amerika'da Din ve Din Eğitimi”, **Türk Yurdu**, c.XLIX, sy.9, Ankara 1954, ss.9-11.
- 7) Hikmet Tanyu, “Türkiye'de Dinler Tarihi'nin Tarihçesi”, **AÜİF Dergisi**, c.8, Ankara 1960, ss.109-124.
- 8) Hikmet Tanyu, “Türkiye'de İslam Neşriyatı”, **Türk Yurdu**, c.L, sy.12, 1960, ss.5-6.
- 9) Hikmet Tanyu, “Almanya'da Din”, **Türk Yurdu**, c.50, sy.4, Ankara 1960, ss.9-10.
- 10) Hikmet Tanyu, “Din ve Din Mensupları”, **Türk Yurdu**, c.L, sy.10, Ankara 1960, ss.2-3.
- 11) Hikmet Tanyu, “Ankara'da Adak ve Adak İle İlgili Sözler”, **AÜİF Dergisi**, c.IX, Ankara 1961, ss.153-188.
- 12) Hikmet Tanyu, “Başka Ülkelerde Adak ve Adak Yerleri”, **Türk Yurdu**, c.LI, sy.3-4, Ankara 1961, ss.13-16.
- 13) Hikmet Tanyu, “Konfüçüs Feylesof ve Din Kurucusu”, **AÜİF Dergisi**, c.XIII, Ankara 1965, ss.59-64.
- 14) Hikmet Tanyu, “Yahudiliğin Kutsal Kitapları ve Esaslan İlmi İnceleme ve Tenkid”, **AÜİF Dergisi**, c.XIV, Ankara 1966, ss.95-124.
- 15) Hikmet Tanyu ve Ali Mücellidoğlu, “Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler”, **AÜİF Dergisi**, c.XVII, Ankara 1969, ss.309-314.
- 16) Hikmet Tanyu, “Türkler Arasında Dinlerin Tarihçesi”, **Töre**, c.VII, sy.44-45, Ankara 1975, ss.16-22.
- 17) Hikmet Tanyu, “Türkler Arasında Dinlerin Tarihçesi”, **Türk Folklor Araştırmaları**, c.XVI, sy.310, Ankara 1975, ss.7301-7303.

- 18) Hikmet Tanyu, "Türklerde Ağaçla İlgili İnançlar", **Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı**, sy.2, Ankara 1975, ss.128-148.
- 19) Hikmet Tanyu, "Dini Folklor veya Dini Manevi Halk İnançlarının Çeşit ve Mahiyeti Üzerine Bir Araştırma", **AÜİF Dergisi**, c.XXI, Ankara 1976, ss.123-142.
- 20) Hikmet Tanyu, "Prof. Dr. Abdulkadir İnan'ın Son Günleri ve Bazı Hatıraları", **Töre**, c.VI, sy.67, Ankara 1976, s.27-31.
- 21) Hikmet Tanyu, "Türk Töresi Üzerine Yeni Bir Araştırma", **AÜİF Dergisi**, c.XX, Ankara 1978, ss.97-120.
- 22) Hikmet Tanyu, "Martin Luther'in Türkler Hakkındaki Sözleri", **AÜİF Dergisi**, c.XXIV, Ankara 1981, ss.151-161.
- 23) Hikmet Tanyu, "Totem, Totemizm ve Tabu Üzerine Yeni Araştırmalar", **AÜİF Dergisi**, c.XXVI, Ankara, 1982, ss.155-172.
- 24) Hikmet Tanyu, "Hacı Bektaş'ta (Suluca Karahöyük) Bazı İnançlar ve Adetler", **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri (Gelenek Görenek ve İnançlar)**, c.IV, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1987, ss.381-394.

b. Diğer Makaleleri

- 1) Hikmet Tanyu, "Bir Müslüman Türk Ziya Gökalp", **Ocak Dergisi**, sy.13, Ankara 1956, ss.17-21.
- 2) Hikmet Tanyu, "Amerika'nın Manevi Temelleri", **Türk Yurdu**, c.XLIX, sy.1, Ankara 1959, s.25.
- 3) Hikmet Tanyu, "Türk Milliyetçiliğine Başlarken", **Türk Yurdu**, c.III, sy.2, Ankara 1961, ss.17-18.
- 4) Hikmet Tanyu, "Türkçülük ve Ziya Gökalp", **Orkun**, c.I, sy.10, Ankara 1962, s.21.
- 5) Hikmet Tanyu, "Esir Türk Davası", **Orkun**, c.II, sy.24, Yıl, Ankara 1964, ss.1-4.
- 6) Hikmet Tanyu, "Türkiye'de Köy Kalkınmasının Esasları", **Üniversite ve Köy Dergisi**, c.I, sy.1, Ankara 1966, ss.7-9.

- 7) Hikmet Tanyu, “Milli Siyaset, Atatürk ve Kıbrıs”, **Töre**, c.VI, sy.41, Ankara 1974, ss.16-20.
- 8) Hikmet Tanyu, “Esir Türkler İçin Yapılacak İşler”, **Azerbaycan**, c.XXIII, sy.212, Ankara 1974, ss.23-26.
- 9) Hikmet Tanyu, “Milliyetçi Atatürk”, **Ankara Ticaret Odası Dergisi**, sy.XI, Ankara 1974, ss.7-10.
- 10) Hikmet Tanyu, “Şartlanma ve Saplanma”, **Ankara Ticaret Odası Dergisi**, sy.4, Ankara 1975, ss.11-18.
- 11) Hikmet Tanyu, “Millet ve Irk”, **Töre**, c.VII, sy.54, Ankara 1975, ss.34-39.
- 12) Hikmet Tanyu, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Cemiyet ve Fert Terakkisi”, **Boğaziçi**, sy.II, İstanbul 1990, ss.21-27.

Hikmet Tanyu'nun Dinler Tarihi ile ilgili yazdığı makalaerde ağırlıklı olarak Türklerin dini hayatını, diğer ülkelerde din konularını işlediği görülmektedir.

Dinler Tarihi dışında yazdığı makalelerin daha çok milliyetçilik, Türk milliyetçiliği, milli siyaset gibi konularda olduğu görülmektedir.

d. Ansiklopedi Maddeleri

a. Türk Ansiklopedisi (Milli Eğitim Basımevi, Ankara)'ndeki Maddeler

- 1) “Sihir ve Sahr”, c.XXIX, ss.16-18.
- 2) “Sihler ve Sıkliler”, c.XXIX, ss.18-19.
- 3) “Sirenler”, c.XXIX, s.125.
- 4) “Siyonizm”, c.XXIX, s.173.
- 5) “Süleyman Peygamber”, c.XXX, s.25-29.
- 6) “Şamanlık veya Şamanizm”, c.XXX, s.203-205.
- 7) “Şintoizm”, c.XXV, ss.298-330.
- 8) “Tabu”, c.XXX, ss.285-286.
- 9) “Taoizm”, c.XXX, ss.221-242.
- 10) “Tevrat”, c.XXXI, ss.154-155.

- 11) “Totem”, c.XXXI, ss.35.
- 12) “Totemizm”, c.XXXI, ss.252-253.

b. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ndekiler

- 1) “Ağaç”, c.I, ss.456-457.
- 2) “Ağlama Duvarı”, c.I, ss.474-475.
- 3) “Ağrı Dağı”, c.I, ss.481-482.
- 4) “Ahd-i Cedid”, c.3, ss.501-507.
- 5) “Ateş”, c.IV, ss.52-55.
- 6) “Büyü”, c.VI, ss.501-506.
- 7) “Cudi Dağı”, c.VIII, ss.79-80.

1.1.6 Dinler Tarihi İle İlgili Kitaplarının İçeriği

Türklerde Taşla İlgili İnançlar (1966) isimli çalışma Tanyu'nun doçentlik tezidir. Kitapta yazısız toplumlarda ve günümüzde yaşayan dinlerde Tanrı ile insan arasında aracı olarak kabul edilen büyük kayalar ve taşlarla ilgili inançları anlattıktan sonra, büyük dinlerden Yahudilik ve Hıristiyanlıkta var olan taş inancı ile ilgili bilgiler vermektedir. Sonraki bölümde ise Türk efsane ve destanlarının sağladığı malzemeden de yararlanarak Türklerde taşlarla ilgili inançlar üzerinde durmakta ve son bölümde ise 44 ildeki taş inancını tahlil ederek günümüz Türkiyesinde kutsal sayılan taşlardan bahsetmekte ve taşla ilgili inanışların Asya'dan Avrupa'ya çok geniş bir alanda varlık gösteren yaygın bir inanç olduğu sonucuna varmaktadır. Bu kitabın ardından da Tanyu'nun iki bölümden oluşan ve ağırlığını Türklerde dağla ilgili inançların teşkil ettiği *Dinler Tarihi Araştırmaları* kitabı yayınlanmıştır.¹⁴³

Dinler Tarihi alanında yıllarca ders veren ve bu alanda anabilim dalı başkanlığına kadar yükselen Hikmet Tanyu'nun *Yehova Şahitleri* (1973) adlı kitabı ise profesörlük tezidir. Konuyu grubun Türkiye'de yayılma tehlikesi açısından incelemiştir. Çalışma çeşitli dergi, gazete ve belgeleri de kaynak olarak Yehova Şahitleri'nin kökeni, tarihçesi, inanç esasları, kurdukları örgütler, yaptıkları yayınlar, Türkiye'deki

¹⁴³ Tezokur, agm., s.81.

faaliyetleri, amaçları anlatan ve bu yönde alınması gerekli görülen tedbirlerden bahseden bir içeriğe sahiptir.¹⁴⁴

Tanyu Yehova Şahitleri'nden sonra 1976'da genel olarak Yahudiliği ve Yahudiğin Türklerle ilişkilerini birçok yönden, ayrıntılı olarak kronolojik bir şekilde incelediği, ansiklopedik kitabı olan iki ciltlik *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*'i (1976) yayınladı. Üç ana bölümden oluşan çalışmanın ilk iki bölümü birinci ciltte yer almaktadır. Bu ciltte Yahudi tarihinin verildiği ilk bölümden sonra ikinci bölümde kronolojik olarak Yahudilerin binlerce yıllık tarihi ve dini, Yahudi inanç esasları, ibadetleri, mezhepleri, kutsal kitapları ve bunlar üzerindeki tartışmalar; Siyonizm, Siyonist Yahudilerin etki ve nüfuzlarını artırma faaliyetleri, bunların İsrail devletiyle olan bağları; Masonluk tarihi, sembolleri, törenleri, kaynağı, konuyla ilgili tartışmalar; bazı Yahudi örgütleri, Dönmeler ve tabii ki bütün bunların Türkiye ve Türklerle alakalı amaç ve planları, bu yöndeki çalışmalarıyla beraber genişçe anlatılıyor. Ayrıca kitabın esas konusu olan Yahudi-Türk münasebetleri içinde Hazar Türklerinin Yahudiliği meselesini de Tanyu, *Türklerin Dini Tarihi* adlı kitabında savunduğu teze paralel işliyor.¹⁴⁵

Son bölümün yer aldığı II. ciltte ise I. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi paylaşmak isteyen ülkelerle Yahudiler ve Masonların işbirliği içinde olduğunu ifade ediyor; İsrail Devleti'ni kurma gayesiyle Yahudilerin Filistin'de yürüttüğü dini faaliyetler ve bu yönde Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ilişkide olduğunu; Yahudilik, Siyonizm, Masonluk ve Komünizmin dünyanın her yerinde dirsek teması içinde olduğunu savunuyor ve bağımsız, demokratik, milliyetçi, güçlü ve mutlu bir Türkiye için gerekli şeyler konusunda önerilerle bitiriyor. Kitap Yahudilerin, Yahudi kökenli ya da İslam dışı din ve ideolojilerle bağlantılı olduğu ifade edilen yukarıdaki grupların, oluşumların faaliyetlerini biraz da hikâyeci ve heyecan verici bir üslup içinde aktüel bilgilerle, dinin de yer aldığı milli kültür bütünlüğünü zedeleyici yönlerine devamlı dikkat çekmeye çabalayan bir tarzda yapılmış bir çalışmanın ürünüdür. Doktorayla beraber araştırmalarını Türk dini tarihine yönlendirmiş olan Tanyu 1978'de "*Türklerin Dini Tarihi ve İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı*" isimli önemli

¹⁴⁴ Tezokur, agm., s.81.

¹⁴⁵ Tezokur, agm., ss.81-82.

çalışmalarım yayınladı. Her iki eserinde de o zamana kadar Türk Dini Tarihi ile ilgili yapılan çalışmaların bilgi eksikliği, kaynak yetersizliği ve değerlendirmede acelecilik nedeniyle yanlış sonuçlara vardığını savunmuş; konuyla ilgili yeni ve etkili bir bakış açısı getirmiştir. Tanyu, Türk dini tarihi alanında inceleme yapılırken mitoloji, efsaneler, menkıbeler, masallar ve halk geleneklerinin ayrı ayrı incelenmesi; Dinler Tarihi, Din Fenomenolojisi ve İslam Dini ile İslam tarihinin iyi bilinmesi gerektiğini, ayrıca Türk tarihinin de etraflıca bilinerek mukayeseli değerlendirmelerin yapılması gerektiğini söylemiştir. Bu önemli eserleriyle ilk defa Tanyu, İslam'dan önceki Türklerin Hanif inancında olduğu fikrini ortaya atmış ve bu yönde bir gelenek oluşturmuştur.¹⁴⁶

Dört bölümden oluşan *Türklerin Dini Tarihi*'nde konuyla ilgili araştırmaların ciddi ve kapsayıcı olmamasının bir takım yanlış yorumlar ve genellemelere götürdüğünü, bunda Aydınlanma sonrası Avrupa'da birden büyüyen maddecilik ve tabiatçılık yanında 20. yy.da gelişen ve her dini olayı totemle, fetişle, Şamanlıkla açıklama gayretlerinin payı olduğu; din konusu ve kaynaklarıyla ilgili bu tavrın Türkiye'ye de geçtiği ve Türk dini tarihi üzerindeki çalışmalarını şekillendirdiğini savunuyor. Tanyu kitabında eski Türklerin dinini Şamanlık ya da Totemizm şeklinde görmenin yanlış olduğunu ileri sürerek, ona sadece Tek Tanrı/Gök Tanrı dini denileceği, yani bir bakıma eski Türklerin Hanifler gibi bir inanç içinde oldukları tezini ortaya atmıştır. Sadece eski Türklerde değil, dünyanın birçok yerinde büyüsel birtakım pratiklerden ibaret olan Şamanizm'in bir din olmadığını söyleyen Tanyu, bu açıdan Abdulkadir İnan ve Ziya Gökalp'i eleştirmiştir. Gök Tanrı inancına sahip eski Türklerde bazı fetişler ve kutsal sayılan ruhları diğer dinler ve İslamiyet'in de benzer taraflarıyla karşılaştırarak makulleştirmeye; bunların aslında putlara ya da ruhlara tapma olmadığını ifade etmeye çalışıyor. Tanyu, kitapta Hazar Türkleri ve Yahudilik üzerinde de etraflıca duruyor. Hazar Türklerinin kalıntıları olan Karailer'in bir Yahudi Mezhebi olmadığını Karaim ve Ortodoks Yahudiliği arasındaki farkları belirterek göstermeye çalışıyor. Ayrıca Hıristiyan Türkler olan Gagavuzlar ve onların Hıristiyanlıktan ayrılan tarafları üzerinde de duruyor ve Türkler arasına sızmaya çalışan bütün dinlerin fazla

¹⁴⁶ Tezokur, agm., s.82.

yayılmadan yöneticiler ve halkın işbirliğiyle reddedildiğini ve ana kitlenin Müslüman olduğunu belirtiyor.¹⁴⁷

Daha sonra Yahudilik, Hıristiyanlık, Maniheizm, Budizm, Zerdüştilik dinlerinin aksine İslamiyet'in, dinleri aslında "hanif" bir yapıya sahip Türkler arasında çok çabuk yayıldığını ifade ediyor ve bunun nedenleri üzerinde duruyor. Türklerin tek tanrı inancını hangi dine girerlerse girsinler korudukları, buna rağmen Türklüklerinden bazı şeyler yitirdiklerini, İslam'dan sonra kabul ettikleri dinleri ise İslami esaslarla bütünleştirdiklerini geniş bilgiler vererek anlatıyor. Ayrıca Tanyu Türklerin İslamiyet'i benimsemesini hem Türkler hem de İslamiyet açısından bir dönüm noktası olarak görüyor. Bununla beraber İslam'ın ilk önce Araplar arasında yayıldığını ancak onu yaşatanın ahlâki ve kültürel yapıları zaten üst düzeyde olan Türkler olduğunu söylüyor.¹⁴⁸

Son bölümde ise Din ve Medeniyet ilişkisi altında İslam'ın ilme ve çalışmaya teşvik etmesine rağmen Müslümanların bunu ihmal ettikleri için bugün yüksek bir seviyede olmadıkları konusu üzerinde duruyor. Ayrıca milli birlik meselesine de değinerek İslamiyet'in milli kültür ve dilleri koruyan milliyetçiliğe asla karşı olmadığını, bunun ayet ve hadislerle de sabit olduğunu savunuyor. Ardından Türkiye'nin nasıl bir doğrultuda yüksek bir medeniyet seviyesine doğru inanç ve huzur içinde ilerleyeceğini maddeler halinde sıralıyor ve azınlıklarla Karaim Mezhebi mensupları arasında İslamiyet'i yaymak için yapılması gerekenlerden bahsederek bitiriyor.¹⁴⁹

Hikmet Tanyu'nun milli hassasiyetini en iyi yansıtan eseri ise *Nuh 'un Gemisi (Ağrı Dağı) Ermeniler, Bütün Olayların İçyüzü* (1989) isimli eseridir. Bu çalışmasında çok ayrıntılı bir şekilde aktüel bilgi kaynaklarını da kullanarak Ermenilerin Türk-İslam âlemine karşı tutumlarının diğer Hıristiyan'larla işbirliği içinde bir düşmanlık ekseninde geliştiğini savunuyor.¹⁵⁰

¹⁴⁷ Tezokur, agm., ss.82-83.

¹⁴⁸ Tezokur, agm., s.83.

¹⁴⁹ Tezokur, agm., ss.83-84.

¹⁵⁰ Tezokur, agm., s.84.

Aynı yıl yazdığı *İslam Dini'nin Düşmanları ve Allah'a İnanmayanlar* (1989) isimli eseri de Dinler Tarihi ile ilgili bir diğer eseri olup bu alanda üç yüzden fazla makale yazmış, birçok ansiklopedi maddesi hazırlamıştır.¹⁵¹

Milli kültüre yakın ilgisi olan Hikmet Tanyu milli değerlerle dini değerlerin bir arada yürütülmesi gerektiğine inanmıştır. O hem kendi çalışmalarında hem de yönlendirdiği araştırmalarda bu çalışmaların milli ve manevi değerlere Türk kültür ve tarihine katkıda bulunmasına özen göstermiştir. Yazılarında, konferanslarında ve sohbetlerinde devamlı aktüel dünya ve ülke meseleleri üzerinde durmuş; vefatının ardından bu tarzı devam ettirecek bir Dinler Tarihi geleneği çoktan oluşmuştur.¹⁵²

¹⁵¹ Tezokur, agm., s.84.

¹⁵² Tezokur, agm., s.85.

İKİNCİ BÖLÜM

(PROF. DR. HİKMET TANYUNUN YETİŞTİRDİĞİ) BİRİNCİ KUŞAK DİNLER TARİHÇİLERİ

2.1 PROF. DR. GÜNAY TÜMER

2.1.1 Hayatı

23 Haziran 1938'de Ankara'da doğdu. Kastamonu'nun Araç ilçesi Bahçecik köyü nüfusuna kayıtlıdır. Babası ağır ceza hâkimi Ahmet Cemal, annesi Karabeyoğulları'ndan Hikmet Hanım'dır. İlköğrenimini Kastamonu Gazipaşa İlkokulu'nda (1948), ortaöğrenimini Abdurrahman Paşa Lisesi'nde tamamladı (1955). 1957 yılında girdiği Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1961'de mezun oldu. Tefsir alanına ilgi duyduğu için Kur'an ilimlerinden biri üzerine hazırladığı mezuniyet tezi "*Kur'an-ı Kerimde Nuzül Sebeplerinin Mahiyet, Hususiyet ve Kaideleri*" adını taşımaktaydı.¹⁵³

Memuriyet hayatına öğretmenlikle başlayan Günay Tümer sırasıyla Akçadağ Öğretmen Okulu (1961-1962), Kastamonu Kız İlköğretmen Okulu (1962-1963), Adana İmam-Hatip Okulu (1965-1966), Ankara Etlik Ortaokulu (1966-1967) ve Ankara İmam-Hatip Okulu'nda (1967-1969) öğretmenlik ve idarecilik yaptı. Öğretmenlik görevini sürdürürken, Hakkâri 118. Seyyar Jandarma Alayı'nda alay ikmal subayı asteğmen olarak başladığı askerliğini alay emir subayı teğmen olarak tamamladı (1965).¹⁵⁴

1969 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Kürsüsü asistanlığına atanmak suretiyle akademik hayata intisap etti. Gönlünde hep Tefsir asistanı olmak vardı, fakat kadro atılmadığı için bu arzusu gerçekleşmedi. Nihayet bir

¹⁵³ Süleyman Sayar, "Prof. Dr. Günay Tümer'in Dinler Tarihçiliği", **Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, 2010, s.542.

¹⁵⁴ Sayar, agm., s.542.

hocasının tavsiyesine uyarak, Annemarie Schimmell'in öğrencisi ve Cumhuriyet Türkiye'si'nin ilk "doktor" unvanlı Dinler Tarihi alanındaki ilk dinler tarihçisi olan Hikmet Tanyu yönetiminde Dinler Tarihi çalışmalarına başladı. 1974'te "*Buruni'nin İslamiyet ve Diğer Dinler Hakkında Düşünceleri*" başlıklı tezini savunarak Tanyu'dan doktorasını tamamlayan ilk akademisyen oldu. Tezi, Müslümanların Dinler Tarihi alanına katkısını en üst düzeyde görülen ve İslam'ın klâsik çağında modern bir zihniyete sahip olduğu anlaşılan çok önemli bir müellif üzerine yapılmış ilk araştırma niteliğime taşımaktadır. Bu konunun seçiminde Zeki Velîdî Togan'ın tavsiyelerinin de etkili olduğu belirtilmektedir. Doktora sonrasında özel olarak Bîrûnî'nin Hinduizm, hakkında verdiği bilgileri araştırmak istedi; ancak Türkiye'de bir boşluğu dolduracağı düşüncesiyle hocası onu Meryem konusuna yönlendirdi. 1979 yılında "*Hıristiyan ve İslam Dinlerinde Meryem*" başlıklı teziyle doçent unvanını aldı. Doçentlik tezi için bir süreliğine İngiltere'ye giderek Londra'da British Library'de araştırmalar yaptı. Yehova Şahitleri konulu teziyle 25.12.1985'te profesörlüğe yükseltildi ve 18.02.1986 tarihinden itibaren Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyeliğine naklen atandı. Bu fakültenin meslekten kıdemli ilk profesörü oldu ve yıllarca Dinler Tarihi Anabilim Dalı ile Felsefe ve Din Bilimleri bölümü başkanlıklarını yürüttü; yönetim kurulu üyeliği, dekan yardımcılığı ve üniversite senatörlüğü görevlerinde bulundu. Yaşadığı idari zorluklara rağmen TDV (Türkiye Diyanet Vakfı) İslam Ansiklopedisi'nin hazırlık çalışmalarına katıldı; merkez ilim ve redaksiyon heyeti üyesi olarak katkısını hayatının son günlerine kadar sürdürdü (1988-1995).¹⁵⁵

Günay Tümer, 22 Ağustos 1995 günü Kastamonu'ya bağlı Araç yolunda geçirdiği trafik kazası sonucu 57 yaşında öldü ve Bursa'da Emir Sultan Mezarlığı'na defnedildi. Öğrencileriyle ilgilenen, öğretim elemanlarıyla çok samimi ilişkiler kuran, herkese karşı güler yüzlü ve hoşgörülü bir hoca; ciddî ve titiz bir ilim adamı olarak tanınmıştır. Onu farklı cepheleriyle derinden etkileyen üç örnek ve önder şahsiyet vardır: ilki, araştırma yöntemine ve başarılı karşılaştırmalarına hayran olduğu Bîrûnî; ikincisi, kendisinden özel dersler aldığı ve manevî rehberliğini önemseydiği Kastamonulu Mehmet Feyzî Efendi; üçüncüsü ise, modern anlamda akademik araştırmalarına yön veren hocası Hikmet Tanyu'dur.

¹⁵⁵ Sayar, agm., s.542.

2.1.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Günay Tümer, **Birunî'ye Göre Dinler ve İslam Dini**, Ankara 1975.
- 2) Günay Tümer ve M. Rami Ayaş, **Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi**, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) Yayınları, Ankara 1982.
- 3) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük **Dinler Tarihi (İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Ders Kitabı)**, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985.
- 4) Günay Tümer, **Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri**, İstanbul 1986.
- 5) Günay Tümer, **Yehova Şahitleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Acar Matbaacılık, İstanbul 1987
- 6) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1988.
- 7) Günay Tümer, **Bîrûnî'ye Göre Dinler ve İslam Dîni**, 3. bs., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Emek Ofset, Ankara 1991.
- 8) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1993.
- 9) Günay Tümer, **Hıristiyanlıkta ve İslam'da Hz.Meryem**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1996.
- 10) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- 11) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 2002.
- 12) Günay Tümer, Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- 13) Günay Tümer, Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.

b. Makaleleri

- 1) Günay Tümer, “Mukarenetü’l-Edyan”, **AÜİF Dergisi**, sy.XV, Ankara 1972.
- 2) Günay Tümer, “Türk Ceza Kanunu Karşısında Yehova Şahitleri”, **Diyanet Dergisi**, c.XVI, sy.3/177-182, Ankara 1977, s.6.
- 3) Günay Tümer, “Birunî’nin Türkoloji İle İlgili Olarak Verdiği Bilgiler”, **AÜİF Dergisi**, c.XXII, Ankara 1978. ss.361-365.
- 4) Günay Tümer, “Papa II. J. Paul’ün Ziyareti ve Türkiye’deki Akisleri İle Katolik- Ortodoks Diyalogu Üzerine”, **İlim-Teknik Kültür**, sy.1, Haziran, Ankara 1980, ss.33-39.
- 5) Günay Tümer, “Yehova Şahitlerinin Mahiyeti ve Ülkemizde Mer’î Hukuk Karşısındaki Durumu”, **AÜİF Dergisi**, c.XXVI/491-548, Ankara 1983, s.58.
- 6) Günay Tümer, “Yehova Şehitleri Hareketi ve Bir Din Olup-Olmadığı”, **AÜİF Dergisi**, c.XXVII/221- 263, Ankara 1985, s.43.
- 7) Günay Tümer, “Çeşitli Yönleriyle Din”, **AÜİF Dergisi**, c.XXVIII/213-267, Ankara, 1986, s.55.
- 8) Joseph L. Hromadka, “Doğu Ortodoksluğu”, Günay Tümer (Çev.), **AÜİF Dergisi**, Ankara 1969, c.XVII ss.239-258.
- 9) William P. Alston, “Din”, Günay Tümer (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XVIII, Ankara 1970, ss.163-176.
- 10) Lewis Hodous, “Konfüçyüs Dini”, Günay Tümer (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXI, Ankara 1976, ss.391-410.
- 11) Ninian Smart, “Tarih Öncesine Ait Dinlerle İkel Dinler”, Günay Tümer (Çev.), **AÜİF Dergisi**, Ankara 1981, XXV/297 323.

c. Tebliğleri

- 1) Günay Tümer, “Dinin Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi”, **Tartışılan Değerler Açısından Türkiye Sempozyumu**, TDV Yayınları, Ankara, 17-18 Haziran 1995, ss.137-459.
- 2) Günay Tümer, “Günümüzde Doğu Hıristiyanlığı”, **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı İSAV**, İstanbul, 1993, ss.123-34.

- 3) Günay Tümer, “Batı’da Din Bilimleri Kavramı ve Dinler Tarihi Çalışmalarında Metodoloji” **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları Sempozyumu**, OMÜİF Yayınları, Samsun, 27-30 Haziran 1989, ss.139-149.
- 4) Günay Tümer, “Yahova Şahitlerinin inanç Sistemi Nasıldır?” **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, TDV Yayınları, Ankara, 1996, ss.79-83,

d. Kitap Tanıtımları

- 1) Günay Tümer (tnt.), “Mukarenetü’l Edyan”, **AÜİF Dergisi**, c.XVIII, Ankara 1972, ss.203-221.
- 2) Günay Tümer (tnt.), “Müellifine Okunulan Bir Asıl Nüsha İle Karşılaştırılıp Düzeltilmiş Bir Kitabı’l İktidap Nüshası”, **AÜİF Dergisi**, c.XIX, Ankara 1973, ss.247-251.
- 3) Günay Tümer (tnt.), “Baydaba, Yeni Bir Humayunnamfe Nüshası”, **AÜİF Dergisi**, c.XIX, Ankara 1973, ss.253-256.
- 4) Günay Tümer (tnt.), “Birunîye Armağan” **AÜİF Dergisi**, c.XXI, Ankara 1976, ss.429-439.
- 5) Günay Tümer (tnt.), “Bir Türkçe Kasas-ı Enbiya”, **AÜİF Dergisi**, c.XXII, Ankara 1978, ss.397-404.

e. Sesli- Görüntülü Konferanslar

- 1) Günay Tümer “İslama Yönelik Misyonerlik Faaliyetleri”, [Ses Kaydı No: 16/1, 16/2], Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1992.

2.1.3 Dinler Tarihine Katkıları

Prof. Dr. Günay Tümer’in Dinler Tarihi’ne olan katkılarını aktarırken kendisini yakından tanıyan yol arkadaşlarından Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden emekli Sayın Prof. Dr. Abdurrahman Küçük Bey’in Türkiye Dinler Tarihi Derneği tarafından Ankara İlahiyat Fakültesinde 08-09 Kasım 1996 yılında Prof. Dr. Günay Tümer’in anısına düzenlenen sempozyumda *Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları* isimli tebliğinden yararlanacağım. Sayın Prof. Dr. Abdurrahman Küçük hoca Prof. Dr. Günay Tümer hakkında şöyle demektedir;

“Rahmetli Günay Tümer, Türkiye’de Dinler Tarihi alanında doktora yapan ikinci ilim adamıdır. Birincisi Hikmet Tanyu’ydu. Onun yanında da Günay Bey yer almıştı. Dinler Tarihi sahasında akademik kariyer yapan Türkiye ilim adamlarının da üçüncüsüdür. İkincisi Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu’dur. Sarıkçıoğlu doktorayı Almanya’da yapmıştı. Hikmet Tanyu ve Günay Tümer, doktoralarını Türkiye’de yapanlardandı.”¹⁵⁶

Günay Tümer, Türkiye’de Karşılaştırmalı Dinler Tarihi alanında ilk ilmî çalışmayı yapmıştır. “Birunî’ye Göre Dinler ve İslam Dini”, ismiyle basılan tezinde belirli konularda (Aydın, Avam, Ruh, Teslis, Cennet-Cehennem, Kitap, Kurban gibi konularda) karşılaştırmaya yer vermiştir. Burada, Karşılaştırma metodu yanında deskriptif metodunu da kullanmıştır.¹⁵⁷

“Tümer’in Birunî’yi Türk Milletine, ilim âlemine ve Dinler Tarihi alanına kazandırması başlı başına bir katkıdır. Çünkü Birunî’nin eserlerinin dili ağırdır. Bunun için de bugüne kadar hiçbir eseri Türkçe’ye çevrilememiştir. Birunî’nin eserlerinin Türkçe’ye çevrilmesi büyük bir hizmet olacaktır. Günay Bey, “ilim deryası” kişiyi bir yönüyle, Türk kamuoyuna mal etti. Ancak arkası gelmeliydi. Birunî,, sadece Dinler Tarihçisi değil, aynı zamanda Matematikçi, Fizikçi, Kimyacı, Astrolog, Felsefeci, Sosyolog ve Pedagogdu.”¹⁵⁸

“Tümer, Birunî’nin çoğunluğu Arapça olan eserlerine başvurmuş ve bazısını İngilizcelerinden de karşılaştırmıştır. Çalışmasının baskısına eklediği 3 sahifelik “birkaç söz” kısmında Birunî’yi tanıtmakta, ilim adamlarına ve gençlerine örnek göstermektedir. O, Birunî’nin kişiliğini ve özelliğini şöyle belirtmektedir: “...Birunî; İslam filozoflarını Yunan, Hint, Eski İran felsefelerini, daha geniş bir deyimle düşünce çevresini oluşturan sistemleri çok iyi bilmesine rağmen, ileride ayrı bir çalışmada ele alınacağı gibi, bir taraftan kuvvetli ilmî metodolojisine, diğer taraftan da dinî kişiliğine izafe edilecek şekilde, ne bunların etkisi altında kalmış, ne de dinî hususlara aykırı durumlara düşmüştü. Onun bu yönü ayrıca üzerinde duracak özellik taşır. Ansiklopedist yönleriyle bütün dünyanın bakışlarını üzerinde toplamış olan Birunî, diğer ilmî

¹⁵⁶ Abdurrahman Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, s.111.

¹⁵⁷ Küçük, agm., s.112.

¹⁵⁸ Küçük, agm., s.112.

çalışmalarında olduğu gibi, dinî araştırmalarında, karşılaştırmalarında hem ilmî kişiliğinin hem de dini kişiliğinin gereklerini koruyabilmiş bir bilgin, samimî, dindar bir müslümandı. O, X-XI. Asırlardaki kişiliğiyle günümüzün ilim-din münasebetleri alanında aydın kitlemize ve dindar yurttaşlarımıza en iyi bir misal teşkil etmektedir. O, ilimle dini nefsinde en güzel bir şekilde yaşatmak yönünden bu hususta misal arayanların bulabilecekleri en eski ve her zaman için geçerli bir şahsiyettir. Tek cümleyle o, bütün yönleri düşünülürse dindar bir ilim adamı, dindar bir doktor, dindar bir mühendis, dindar bir öğretmen, dindar bir mucittir.”¹⁵⁹

“Biz öyle umuyoruz ki Birunî, çeşitli bunalımlar içindeki gençlerimize olduğu kadar bütün cemiyetimize de bizden örnek olabilecek kişiliktir. Onun kişiliği dini yönü olanlara ilmî alanları, ilmî yönü bulunanlara dinî hayatı öğütleyecek kapasitededir.”¹⁶⁰

Günay Tümer ilmi kişiliğiyle, iyi bir araştırmacı olmasıyla, geleneklerine ve göreneklerine bağlılığıyla, dindar kalarak şahsiyetini korumasıyla, kitap sevgisi ve çalışma azmiyle, örnek kişiliğiyle de Dinler Tarihçilerine örnektir ve bir katkı sağlamıştır.”¹⁶¹

“Birunî’nin, “karşılaştırmalı ve ilimle dini aynı üstün benimseyişle yanyana yürütebilmesi, dinlerle ilgili araştırmaların da iyi bir Müslüman olarak kalabilmesi yanında objektif bir araştırmacı hüviyetini de koruyabilmiş olmasıdır” Bu tespit Günay Tümer’in Dinler Tarihi araştırmalarında benimsenecek yöntemle ilgili bir tespittir.”¹⁶²

Tümer, Türkiye’de orta dereceli okul kitaplarında da bazı yanlışlıkların düzelticisidir. Yazdığı Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitabında (Lise I), dinin gelişmeyle ilgili teoriler yanında Yüce Tanrı teorisine de yer vermiş, Darwinizm’in yanlışlığına dinin menşei konusunda temas etmiştir. Bu tespitleri, zaman zaman, karşı planlarca tenkid konusu yapılmıştır.”¹⁶³

¹⁵⁹ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.112.

¹⁶⁰ Küçük, agm., s.112.

¹⁶¹ Küçük, agm., s.113.

¹⁶² Küçük, agm., s.113.

¹⁶³ Küçük, agm., s.113.

Bunun yanında dinin gelişmesine, İslam açısından da Lise seviyesinde yer vermiştir. En önemli katkısı, Din dersleri ve Dinler Tarihi kitaplarında “İlkel Dinler” başlığı altında verilen kavramlarda değişmeyi başlatması ve sağlaması olmuştur.¹⁶⁴

“İlkel Dinler” başlığı altındaki konuyu, İlkel Kabile Dinleri şeklinde ele almış, din olarak sunulan Mana, Tabu, Totem, Şaman, Büyü gibi terimleri, teknik terimler olarak açıklamış; din olmayacaklarını ve yanlış anlaşıldığını göstermiştir. Din diye sunulan kelimelerin teknik terimler olduğunu, kabile insanların sahip oldukları nitelikleri karşıladığını ortaya koymuş ve İlkel Kabile dinlerinden bazı örnekleri Okuma Parçası’nda vermiştir. Bununla, hem teknik terimle kastedilenlerin yanlışlığını göstermiş, günümüzde de kabileler bulunduğunu, onların dinî inanışlarının kabilesinin adıyla anıldığını belirtmiştir. Diğer dinlerle ilgili bilgiler de, hiçbir müdahale olmadan, olduğu ve mensuplarınca anlaşıldığı şekilde verilmiştir. İlk defa sayılabilecek şekilde diğer dinlere ait görüntüler konulmuştur. (Bu kitapta konulan bir resimde yanlışlık vardır. O da, Hanukay, Menora olarak kitaba girmiştir, s.43). Türklerin İslam’dan önce benimsedikleri dini inançlar, bugüne kadar okutulduğundan farklı olarak, Rahmetli Hikmet Tanyu’nun ulaştığı neticeye göre, Şamanizm dışında ve “Gök Tanrı anlayışı” çerçevesinde lise Din Kültürü kitaplarına Günay Tümer’le taşınmıştır. Bu da, Dinler Tarihi için ve Dinler Tarihi okuyacaklar için bir alt yapı olmuştur.¹⁶⁵

“Birlikte yazdığımız hem İmam-Hatip Liseleri için ders kitabında hem lise ders kitabının “Ana Kitabı” olarak düşünülen, günümüzde Ocak Yayınevi tarafından basılan, genişletilmiş ve gözden geçirilmiş Dinler Tarihi kitabında farklı bir yöntem benimsenmiştir. Bu kitaplarda, konular, İslamî anlayışa da ters düşmeyecek şekilde işlenmeye dikkat edilmiştir. Dinler Tarihi’ne karşı olan “anti pati”yi, peşin bakışı değiştirme hedeflenmiştir. Onun için metodolojik konulara ve Dinler Tarihi’nin önemine yer verilmiştir. Bununla Dinler Tarihi’nin lüzumu kavratılmak istenmiştir. Bunun yanında bazı konular, deskriptif metoda, bazıları karşılaştırmalı metoda göre işlenmiştir. Yahudilik ve Hıristiyanlık işlenirken Kur’an’ın bakışı da ortaya konulmuştur. Misyonerlik faaliyetlerine ve İslam’a yönelik yıkıcı faaliyetlere de yer verilmiştir. Son kısmında dinlerdeki İnanç, İbadet ve Mabed konusunda kar-

¹⁶⁴ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.113.

¹⁶⁵ Küçük, agm., ss.113-114.

şılaştırmalara yer verilmiştir. Böylece kitabın sıkıcılıktan kurtarılması, cazip hale getirilmesi; karşılaştırma yapmaya ışık tutulması ve İslam'ın farkının kavratılması hedeflenmiştir. Bu metodla, Türkiye'de Dinler Tarihi alanına yeni bir bakış açısı getirilmiş ve Dinler Tarihi'ne ait her metodun bir eserde kullanılabileceği gösterilmiştir.”

Günay Tümer, Yehova Şahitliği'nin bir din olmadığını, kendi belgelerine dayanarak ortaya koymuştur. Devlet Güvenlik Mahkemesi Yehova Şahitleri hakkında dava açmış ve bu hareketin durumunu, din olup olmadığını bilirkişiye havale etmiştir. Bilirkişi olarak Yehova Şahitleri'nin kendi dokümanlarını inceleyen Günay Tümer, iki rapor hazırlamıştı. Bu raporlar, AÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi'nde (XXVI, XXVII. c.lerde) yayınlanmıştır. Bu raporların büyük bir kısmı ve yayınlanmamış olan “Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri ve Onların Ülkemizdeki Hukukî Durumu” adlı makale bir kitap yapılmıştır. Bu kitap, “Yeni Dokümanlar Işığında Yehova Şahitleri” adıyla Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasında çıkmıştır.¹⁶⁶

Tümer, Yehova Şahitliğini hem yeni bir din hem Hıristiyanlık olarak niteleyerek çelişkiye düştüklerine işaret etmektedir. O, aslında onların, “hiçbir dini kabul etmemekte, sahte olarak nitelendirmekte; kendine hem Hıristiyan demekte hem de bütün Hıristiyanlık âlemini Hıristiyan saymamakta; bir yandan da kendinin ayrı bir din, daha doğrusu tek din olduğunu iddia etmektedir” diyerek çelişkilerini belirtmektedir.¹⁶⁷

Günay Tümer, Yehova Şahitleri'nin kendi dokümanlarını kullanarak, Yehova Şahitliği'nin bir din olup olmadığını tartışmıştır. Bunun yanında, kendi ifadeleriyle ve kendi dokümanlarında Yehova Şahitleri'ni “Bir Cemiyet midir” alt başlığı altında incelemiş;¹⁶⁸ bir din değil bir cemiyet, gizli bir cemiyet olduğunu ortaya koymuştur.¹⁶⁹

“Netice olarak Tümer, Yehova Şahitleri'nin din olup olmaması konusunda şu kanaate ulaşmıştır: “Bütün bu hususlar ışığında bu harekette, görüntü dinî olsa da, gizli siyasî bir cemiyet özellikleri mevcuttur.”¹⁷⁰

¹⁶⁶ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.114.

¹⁶⁷ Küçük, agm., ss.115.

¹⁶⁸ Küçük, agm., ss.115.

¹⁶⁹ Küçük, agm., ss.115.

¹⁷⁰ Küçük, agm., ss.115.

*“Yehova Şahitliği, bu ikinci maddenin ilk şıkında (Bir Din Midir?) incelendiği gibi, bir Hıristiyan ülkesinde ortaya çıkmış Yahudi Dini deyim ve inançlarına ağırlık vermiş, diğer bazı dinlerden de bir takım dinî elemanlar alınarak meydana getirilmiş, yeni bir din teşkil etmeyen, fakat dinî çatı kazandırılmış gizli, siyasî gayeleri bulunan sinkretist bir harekettir. Bu hareketin ülkemizdeki mensupları, bu mahiyetteki bir gizli siyasi-dinî cemiyetin üyeleridir”.*¹⁷¹

Tümer, Yehova Şahitleri'nin yıkıcı, sinsî bir hareket olduğunu, Devletimize ve Milletimize karşı bulunduğunu, kendi taraflarına çektikleri insanımızı askerliğe, Türk Bayrağı'na ve İstiklal Marşı'na düşman yaptıklarını ortaya koymaktadır. Onların Tanrı Devleti kurmaya çalıştıklarını ve o günkü 163 Sayılı kanun kapsamına bunların girebileceğine dikkat çekmiştir. Bundan dolayı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bunlara karşı tedbirler almasını isteyen Tümer, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın ve Kanunların bunlarla ilgili maddelerini de değerlendirmiş ve o günkü TCK, 141, 142-143 ve 163 maddeleriyle ve diğer maddelerle ilgisine işaret etmiştir.¹⁷²

*“Bir Gizli Cemiyet Olarak Yehova Şahitleri”ni Tümer, ülkemizde birçok ihtilafî körükleyecek ve laiklik kavramının zaman içinde hassas gelişmesini etkileyecek bir tuzak olduğunu, onların Teokratik Devlet” özlemi içinde bulduklarını, Anayasa'nın dinlere tanıdığı serbestlikten bunların yararlanamayacağını belirtmiştir.*¹⁷³

*“Tümer, sonuçta, Yehova Şahitleri'nin bir din görüntüsü altında, Siyonist etkiler taşıyan gizli bir cemiyet olduğu; çeşitli adam kazanma yolları kullandıkları, çok sıkı bir merkezi teşkilata ve katı kurallara, yanar-döner ifadelerle milletlere, milletlerarası kuruluşlara; milli bağlara, vatandaşlık görevlerine/sorumluluklarına, savunma ve korunma imkânlarına (askerliğe), istiklalin sembollerine (bayrağa ve milli marşa), milli hâkimiyete, milli sınıra, milliyetçiliğe karşı tutum sergilemeleriyle bu hareketin dinî olmaktan daha çok siyasî ağırlıklı olduğu yönde deliller taşıdığını kaydetmiştir.”*¹⁷⁴

“Sonuç olarak şöyle denilmektedir: “...planlı, programlı şekilde otoriter bir genel merkezce Amerika'dan idare edilen; dünya çapında teşkilatı, üyeleri, neşriyatı

¹⁷¹ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.115.

¹⁷² Küçük, agm., ss.115.

¹⁷³ Küçük, agm., ss.116.

¹⁷⁴ Küçük, agm., ss.116.

bulunup bütün bu faaliyeti arkalayan finansman kaynağı veya kaynakları bilinmeyen; aslında bir Hıristiyan teşkilat olmakla beraber, diğer Hıristiyan çevrelere büyük bir kin, fakat Yahudiliğe gereksiz sempati duyan, bu yönüyle siyonist bazı etkiler taşıdığı iddia edilen; ...milletlerin milli varlıklarını devam ettirecek bütün unsurlara (milli duygu, milliyetçilik, bayrak, askerlik, milli sınır, milli egemenlik vb), milletlerarası paktlara düşman olan; neşriyat, telkinat, vaaz ve propaganda ile fikir ve inançlarını her durumda yaymaya uğraşan; diğer din, mezhep ve inançlara hayat hakkı, tanımayan; bölücü, yıkıcı, müfrit, mutaassıp, kökü dışarıda dini görünüşlü bir siyasi hareket, bir gizli cemiyettir... ”¹⁷⁵

Günay Tümer, Yehova Şahitleri kitabıyla, bazı tespit ve orijinal görüşlerle, bu alana katkı sağlamıştır. Bunun yanında dipnotlarla, önemli bilgi vermiş, diğer yeni hareketlere ve onların çalışma yöntemlerine de işaret etmiştir. Bu eserin dipnotları da ayrı bir eser olacak niteliktedir.¹⁷⁶

“Günay Tümer, doçentlik tezi olan “Hıristiyanlık’ta ve İslam’da Hz.Meryem” adlı eserinde iki dinde ortak bir fenomen olan Meryem konusuyla, karşılaştırmalı çalışmaya yeni bir muhteva ve boyut kazandırmıştır. Bu çalışmanın basılması gecikmiştir. Rahmetli Hocamız Prof. Dr. Hikmet Tanyu, bu çeşit çalışmaların basımında acele edilmesini isterdi. Tümer, bu temenniyi ve vasiyeti, elinde olmayan sebeplerle de olsa, yerine getirememenin üzüntüsü içerisinde. Eserin baskısı için yazdığı “Basım İçin Birkaç Söz” kısmında Hikmet Tanyu’nun ruhaniyetinden özür dilemektedir: “Hocam Hikmet Tanyu bu konuyu tavsiye ederken bazı hususları düşünmüş ve bu çalışmanın en başta ülkemiz için bir boşluğu dolduracağını göz önünde bulundurmıştır. O, bu tür çalışmaların basımında geç kalınmamasını isterdi. Yazar, bu konuda hocasının ruhaniyetinden özür dilemeyi vicdani bir borç bilir. Gaye, daha iyiyi gerçekleştirme idi. Ancak her zaman olduğu gibi, iyiyi gerçekleştirme kanaati daha iyidir”¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.116.

¹⁷⁶ Küçük, agm., ss.116.

¹⁷⁷ Küçük, agm., ss.116.-117.

“Tümer, vaktinde yerine getiremediği bir tavsiyeden dolayı, Hocası'nın ruhaniyetinden özür dileyerek vefa borcunun ne demek olduğunu ve ilimde bunun da bir görev olduğunu ortaya koymaktadır.”¹⁷⁸

“Tümer, Hz.Meryem gibi birkaç yönü bulunana zor bir konuyu, Birunî'de kazandığı karşılaştırma tekniğiyle ortaya koymuştur. Bu çalışma ile hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar için önemli bir konuyu aydınlatmıştır. Bu çalışma tefsir çalışmalarına da katkı sağlayacak bilgi ve yorumu ihtiva etmektedir. Dinler Tarihi'ne, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi'ne büyük bir katkı sağlayan ve Karşılaştırmalı Dinler Tarihi çalışmasına öncülük eden bir çalışma olmuştur. Çünkü bu konu; Mitoloji, Din Fenomenolojisi, Din Sosyolojisi, Din Psikolojisi ile ilgisi yanında Antropoloji, Edebiyat, Sanat Tarihi gibi alanlarla da ilgisi olan teolijik bir konudur. Bu konuyu ilmi ölçüler içinde kalarak, her iki dinin temel kaynaklarına başvurarak ortaya koymak önemli bir katkıdır.”¹⁷⁹

“Bu çalışmada Meryem'e “Teotokos” (Tanrı'nın Anası) denildiği ortaya konulmuş ve Kur'an'da işaret edilen Ana ile kurulan teslis anlayışının Hıristiyanlar arasında bulunduğu ile ilgili ayetin tefsirine malzeme sağlamıştır. Çünkü Hıristiyanlar Maide Suresi'nin 116. Ayetindeki Baba, Ana ve Oğul ile ilgili bir teslisin kendilerinde bulunmadığını ileri sürüp Kur'an'ın belirttiği teslisin kendilerinde olmadığını savunmaktadırlar.”¹⁸⁰

“Tümer, Hz.Meryem'in nerede öldüğüne de açıklık getirmiş (Kudüs'te) ve ölümüyle ilgili konuyu çeşitli kaynaklardan ortaya koymuştur. Hz.Meryem'in Efes'e gittiğine ve orada öldüğü yolundaki görüşün ispat edilemediğine dair Epiphanius'un görüşüne yer vermiştir. Bu konudaki tartışmalar işlenmiş ve Efes konusunu bir Alman Mistiğin vizyonuna dayandığını ortaya koymuştur. Tümer, Hz.Meryem'in mezarının Efes'te olmadığını, Batılı bilim adamlarının eserlerine dayanarak vermektedir. Efes'te bir vizyonla “Meryem Evi” denilen yerin ilmi bir delile dayanmadığını; Eski Kilise Babaları'nın Efes'te Meryem'in bir evi ve mezarı olduğundan hiç bahsetmediklerini belirtmektedir. Hz.Meryem'in mezarının Efes'te olmadığına dair bir rapor

¹⁷⁸ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, s.116.

¹⁷⁹ Küçük, agm., ss.117.

¹⁸⁰ Küçük, agm., ss.117.

hazırladığını; Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın isteği üzerine hazırladığını söylüyordu.”¹⁸¹

“Tümer, Hz.Meryem konusundaki karşılaştırmasının Sonuç kısmında bir paragrafta şöyle diyor: “Meryem'in Yahudilerce yerilen, Hıristiyanlarca da aşırı övülen kişiliği İslam'da senteze kavuşmuştur. O, ne namusunu tehlikeye atmış iradesi zayıf bir kadın, ne de bir ana tanrıçadır. O, sadece bir peygamber annesidir. Ancak büyük faziletlere kavuşmuş, kavuşturulmuş bir peygamber annesidir. Tanrı'nın anası değil, İsa'nın anasıdır. Kadınlara bir fazilet örneğidir”.”¹⁸²

“Tümer, “Dinler Tarihi Metodolojisine Giriş” diye başlattığı eserini bitiremedi. Notlar halinde kalan bu eserde o, Dinler Tarihi Metodolojisi için bir başlangıç yapmıştır. “Çeşitli Yönleriyle Din” başlıklı makalesi de ayrı bir öneme sahiptir. O makaleyle “din” hem Doğu hem de Batı dillerindeki anlamıyla ele alınmış ve “Din”in doğru anlaşılmasına katkıda bulunmuştur. “Din” ile ilgili tercümeleleri de ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü onun bu tercümeleleri, Türkiye’de Dinler Tarihi alanında ilk tercümeleler, ilk malzemeler saymak mümkündür.”¹⁸³

“Tümer, 1978 yılında, Papa II. Jean Paul’un Türkiye’yi ziyaretini değerlendirmiş; Katolik-Ortodoks Diyalogu üzerinde durmuş ve iki kilise arasındaki yakınlaşmaya dikkati çekmiştir. Aralarındaki inanç ve ibadet noktalarındaki ayrılıkları sıralamıştır. Bu iki kilisenin bir araya gelmesinin siyasî olabileceğine dikkat çekmiştir. Buradan hareketle şu sonuca varmıştır: “Çeşitli milletlerarası kuruluşlarda birbirine düşman ülkeler de diyaloga girdikleri gibi, günümüzde artık eski kapalı dar tutumları devam ettirmek mümkün olmamaktadır. Diyaloglar olacaktır. Fakat kanaatimizce yine değişen bir şey olmayacaktır”. Burada Diyaloga da ve günümüzde diyalogun önemine de işaret etmiştir.”¹⁸⁴

Ansiklopedi maddelerinde de Tümer, bugüne kadar yapılanlardan farklı olarak bazı bilgiler vermiş, bazı maddeleri “İslamî” literatüre kazandırmıştır.¹⁸⁵

¹⁸¹ Küçük, “Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları”, ss.117-118.

¹⁸² Küçük, agm., ss.118-119.

¹⁸³ Küçük, agm., s.119.

¹⁸⁴ Küçük, agm., s.119.

¹⁸⁵ Küçük, agm., s.119.

2.2 PROF. DR. MEHMET AYDIN

2.2.1 Hayatı

1942 yılında Konya ili Bozkır ilçesine bağlı Kozağaç köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde, orta, lise ve yüksek tahsilini Konya’da tamamladı. Yüksek tahsili esnasında iki yıl Konya merkez vaizliği görevinde bulunup, 1967-1973 yılları arasında Bursa İmam-Hatip Lisesi’nde meslek dersleri öğretmeni olarak görev yaptı. 1969-1970 öğretim yılında Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde Arap Dili ve Edebiyatı öğrenimi gördü. 1972-1975 yılları arasında, Erzurum Atatürk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi’ne kayıtlı olarak, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi Kürsüsü’nde doktora çalışmasını sürdürdü. 1975’te *"İlahi Dinlerde Şeytan İnancı ve Anlayışı"* konulu tezi ile İlahiyat Doktoru unvanını aldı. 1975-1977 yılları arasında Konya Yüksek İslam Enstitüsü’nde Dinler Tarihi ve Din Sosyolojisi öğretim üyesi olarak görev yaptı. 1977’de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne Dinler Tarihi asistanı olarak atanıp 1980’de *"Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları"* adlı çalışması ile doçent unvanını aldı.¹⁸⁶

1981-1982 yıllarında Paris Sorbonn Üniversitesi’nde bir yıl Dinler Tarihi ve Din Sosyolojisi derslerine devam etti. 1984-1985 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünün kurulmasıyla görevlendirildi ve 1984-1989 yılları arasında Sosyoloji Bölüm Başkanlığını yürüttü.¹⁸⁷

1985’te iki ay süreyle Vatikan’ın davetiyle İslam ve Arapça Eğitimi Enstitüsü’ne misafir öğretim üyesi olarak giderek araştırmalarda bulundu. 1987’de Dinler Tarihi profesörü oldu. Felsefe ve Din Bilimleri bilim dalında uzun yıllar bölüm başkanlığı yaptı. 1996-1997 yıllarında Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan Vekilliği görevini yürüttü. 1996-2004 yılları arasında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı olarak görev yaptı.¹⁸⁸

Prof. Dr. Mehmet Aydın, 1984-2004 yılları arasında Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Konya Bölge Koordinatörü olarak görev yaptı. İlahiyat ve Fen-

¹⁸⁶ Mehmet Aydın, "İlim Yolunda", *SÜİF Dergisi*, sy.30, 2010, s.222.

¹⁸⁷ Aydın, agm., s.222.

¹⁸⁸ Aydın, agm., s.222.

Edebiyat Fakülteleri yönetim kurulu ve fakülte kurulu üyeliklerinde bulundu. Üniversite senato ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. Selçuk Üniversitesi soruşturma ve yayım komisyonlarında görev aldı.¹⁸⁹

Prof. Dr. Mehmet Aydın'ın Türkiye Dinler Tarihi Derneği'nin 1994'te Ankara'da kurulmasında önemli rolü olduğu gibi, derneğin, **Uluslararası Dinler Tarihi Derneği**'ne (IAHR) üye olmasında da meslektaşlarıyla birlikte katkıları olmuştur.¹⁹⁰

Prof. Dr. Mehmet Aydın, 2005 yılında Konya'da kurulan, Türk-İslam Medeniyeti İlmî Araştırmalar Enstitüsü müdürlüğünü yürüterek, Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi'nin editörlüğünü yapmaktadır.¹⁹¹

Prof. Dr. Mehmet Aydın, sahasıyla ilgili olarak ulusal ve uluslar arası, yurt içi ve yurt dışında birçok toplantıya katılmıştır. Bu toplantılarda sunduğu tebliğlerle ve yetiştirdiği öğrencilerle Dinler Tarihi alanına katkılar sağlamıştır. Evli ve üç çocuk babası olan Mehmet Aydın, Arapça ve Fransızca ve biraz da İbranice bilmektedir. Prof. Dr. Mehmet Aydın, 1 Mayıs 2009 tarihinde yaş haddinden emekliye ayrılmıştır.¹⁹²

2.2.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Mehmet Aydın, **Müsbet İlim ve Allah**, Şamil Yayınevi, İstanbul 1971.
- 2) Afif Abdü'l Fettah Tabbara, **Kur'ân Açısından Yahudi Menşei ve Karakteri**, Mehmet Aydın (Çev.), İrfan Matbaası, İstanbul 1978.
- 3) Mehmet Aydın, **İslam Dini İlmihali**, Hibaş Yayınları, Konya 1981.
- 4) Zafer İslam Han, **Yahudilikte Talmud'un Mevkii ve Prensipleri**, Mehmet Aydın (Çev.), Özdemir Basımevi, İstanbul 1981.
- 5) Olivier Clement, Albert M.Besnard ve Roger Mehl, **Hristiyan İlahiyatı**, Mehmet Aydın (Çev.), Arı Basımevi, Konya 1983.
- 6) Abdurrezak Netvel, **İslam'da Ayrılmazlık (Din-Dünya Görüşü)**, Mehmet Aydın (Çev.), Engin Ofset, İstanbul 1985.

¹⁸⁹ Aydın, agm., s.222.

¹⁹⁰ Aydın, agm., s.222.

¹⁹¹ Aydın, agm., s.222.

¹⁹² Aydın, agm., s.222.

- 7) Francis Dyomik, **Konsiller Tarihi, İznik'ten II. Konsile**, Mehmet Aydın (Çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990.
- 8) Mircae Eliade, **Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, Mehmet Aydın (Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- 9) Mehmet Aydın, **Hıristiyan Genel Konsilleri ve II. Vatikan Konsili**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1991.
- 10) Jean Chevalier ve Diğerleri, **Din Fenomeni**, Mehmet Aydın (Çev.), Din Bilimleri Yayınları, Konya, 1993.
- 11) Gustav Mensching, **Dini Sosyoloji**, Mehmet Aydın (Çev.), Damla Matbaacılık, Konya 1994.
- 12) Mehmet Aydın, **Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1995.
- 13) Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 1995.
- 14) Mehmet Aydın, **İslam'da Tefekkür ve İman**, Deniz Kuşları Matbaası, Konya 1996.
- 15) Mehmet Aydın ve Ethem Ruhi Fiğlalı, **Milli Bütünlüğümüz Ve Hacı Bektaş Veli**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1997.
- 16) Mehmet Aydın, **Müslümanların Hıristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiiyeler Ve Tartışma Konuları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 1998.
- 17) Mehmet Aydın, **Din Fenomeni**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2000.
- 18) Arnold J Toynbee, **Hıristiyanlık ve Dünya Dinleri**, Mehmet Aydın (Çev.), Din Bilimleri Yayınları, Konya 2000.
- 19) Mehmet Aydın, **Dinler Tarihinde Metodoloji Denemeleri**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2003.
- 20) Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2004.
- 21) Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2005.
- 22) Mehmet Aydın ve Diğerleri, **Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi**, Damla Ofset, Konya 2006.

- 23) Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2008.
- 24) Mehmet Aydın, **İslam Dini El Kitabı İtikat-İbadet-Ahlâk**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2008.
- 25) Mehmet Aydın, **Mevlana ve Sufizm**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2010.
- 26) Mehmet Aydın, **Türkiye'ye Yönelik Batı Kökenli Dini Cereyanlar**, Nüve Kültür Merkezi, Konya 2010.
- 27) Mehmet Aydın, **Din Fenomeni**, Literatürk Yayınları, Konya 2011.
- 28) Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, Literatürk Yayınları, Konya 2013.

b. Makaleleri

- 1) Muhammed Abdullah Draz, “İslamın Diğer Dinler Karşısındaki Mevkii”, Mehmet Aydın (Çev.), **Diyanet Dergisi**, c.16, sy.6, Ankara 1977, ss.333-342.
- 2) Mehmet Aydın, “Şeytana Tapma Yezidilerin İnanç Esasları”, **AÜİF Dergisi**, c.23, Ankara 1978, ss.359-366.
- 3) Mehmet Aydın, “İslam Hıristiyan Diyalogu Açısından Habeşistan Hicreti”, **Milli Eğitim ve Kültür Dergisi**, sy.5, Ankara 1979.
- 4) Mehmet Aydın, “Vahiy Ne Demektir”, **Diyanet Dergisi**, c.17, sy.5, Ankara 1979 ss.285-299.
- 5) Mehmet Aydın, “Materyalist Fikirler ve Tenkidi”, **Milli Eğitim ve Kültür Dergisi**, Ankara 1979, ss.20-31.
- 6) Afif Abdulfettah Tabbara, “Hz.İbrahim (as.)”, Mehmet Aydın (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.24, Ankara 1981, ss.547-582.
- 7) Zafer İslam Han, “Talmud'un Doğuşu Ve Yahudiler Üzerindeki Tesiri”, Mehmet Aydın (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.24, Ankara, 1981, ss.139-152.
- 8) Mehmet Aydın, “Hıristiyanlıkta Teslis Doktrini ve Hıristiyan İtizalleri”, **AÜİF İslami İlimler Dergisi**, sy.5, Ankara 1982, ss.141-156.
- 9) Mehmet Aydın, “Hıristiyanlığa Karşı Yazılmış Osmanlıca Reddiyeler”, **Diyanet Dergisi**, c.19, sy.1, Ankara 1983.
- 10) Mehmet Aydın, “Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış”, **AÜİF Dergisi**, c.27, Ankara 1985, ss.123-148.

- 11) Mehmet Aydın, “Konya’daki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, **SÜİF (Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.1, Konya 1985, ss.19-35.
- 12) Mehmet Aydın, “Din Ve Toplum İlişkisi”, **Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi**, sy.3, Konya 1986.
- 13) Gustav Mensching, “Din Sosyolojisinin Tabiatı Ve Rolü”, Mehmet Aydın (Çev.), **Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi**, sy.4, Konya 1987.
- 14) Francine Kaufmann ve Josy Eisenberg, “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik (1)”, Mehmet Aydın (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.29, Ankara, 1987, ss.267-283.
- 15) Gustav Mensching, “Millet Ve Devlet”, Mehmet Aydın (Çev.), **MEB Din Öğretimi Dergisi**, sy.18, Ankara 1989, ss.48-64.
- 16) Mehmet Aydın, “Hıristiyan Konsilleri Bibliyografyası”, **SÜİF Dergisi**, sy.3, Konya 1990, ss.21-30.
- 17) Mehmet Aydın, “La Vue De Monde Chez Les Melâmis”, **SÜİF Dergisi**, sy.3, Konya 1990, ss.31-41.
- 18) Francine Kaufmann ve Josy Eisenberg, “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik (2)”, Mehmet Aydın (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.4, Konya 1991, ss.13-34.
- 19) Mehmet Aydın, “İslam Dünyasına Kısa Bir Bakış”, **Türk Yurdu**, sy.75, Ankara 1993, ss.13-16.
- 20) Mehmet Aydın, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları ve Prof. Dr. Hikmet Tanyu”, **EÜSBE Dergisi**, sy.5, Kayseri 1994, ss.17-19.
- 21) Julien Ries, “Mukayeseli Dinler Tarihi”, Mehmet Aydın (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.6, Konya 1996, ss.17-24.
- 22) Mehmet Aydın, “Mircea Eliade’de Hermenotik ve Metodoloji”, **SÜİF Dergisi**, sy.7, Konya 1997, ss.1-10.
- 23) Mehmet Aydın, “Vatikan Ruhani Devletinin İdari Yapısı”, **Diyanet İlmi Dergi**, c.33, sy.4, Ankara 1997, ss.3-16.
- 24) Mehmet Aydın, “Türk Toplumunda Dini Hoşgörünün Temelleri”, **SÜİF Dergisi**, sy.8, Konya 1999, ss.7-17.

25) Mehmet Aydın, “Ortodoksluk Zaviyesinden Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Arasında Diyalog”, **FÜİF (Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, Prof.Dr. Şaban Kuzgun Armağanı, Elazığ 2000, ss.25-31.

c. Bildirileri

- 1) Mehmet Aydın, “XVIII. Yüzyılda Konya'da Yaşayan Müslim-Gayr-i Müslim Münasebetlerine Bir Bakış”, **Türkiyat Araştırmaları Kongresi**, Amsterdam, 21-25 Haziran 1994.
- 2) Mehmet Aydın, “XVII. Yüzyılın 2. Yarısında Konya'daki Gayr-i Müslimlerin Durumu”, **Milletlerarası VI. Osmanlı ve Türkiye Kongresi**, Fransa, 01-04 Temmuz 1992.
- 3) Mehmet Aydın, “La Situation Socio-Economique Des Non-Musulmans Â Konya Au XVIII. yy.”, **Osmanlı Öncesi ve Sonrası Araştırmaları**, Prag, 09-13 Eylül 1996.
- 4) Mehmet Aydın, “Türkiye’de İslam-Hıristiyan Diyalog Çalışmaları”, **Dinlerarası Diyalog Toplantısı**, Lozan, 17-21 Aralık 1997.
- 5) Mehmet Aydın, “Türkiye’deki Gayr-i Müslimlerin Sosyal, Kültürel ve Dini Statüleri”, **Asya ve Afrika Kültürleri**, Kanada, 27 Ağustos-01 Eylül 2000.
- 6) Mehmet Aydın, “İstanbul’un Fethinden Önce ve Sonra İstanbul’daki Yahudi Cemaatleri”, **15. CIEPO(International Committee of Pre Ottoman and Ottoman Studies)** Londra, 08-12 Temmuz 2002.
- 7) Mehmet Aydın, “Maddi ve Manevi Kültür Unsurları Bakımından Anadolu Kültür Birliği”, **Anadolu Kültür Birliği**, Konya, 21 Mayıs 1993.
- 8) Mehmet Aydın, “Din ve Laiklik”, **Dini Hayat Sempozyumu**, İstanbul, 24-25 Nisan 1987.
- 9) Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana ve Dinler”, **1. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, 1985.
- 10) Mehmet Aydın, “Türk Gençliği ve Milletçe Aranan Hüviyet”, **Selçuk Üniversitesi Milletlerarası Gençlik Kongresi**, Konya, 26-28 Ekim 1987.
- 11) Mehmet Aydın, “Anadolu’da Ermeni Kiliseleri ve Türklerin Dini Toleransı”, **Tarihi Saptırarak Sözde Ermeni Sorunu**, Konya, 01-04 Nisan 1987.

- 12) Mehmet Aydın, “Melamilik’te Dünya Görüşü”, **Melamiler ve Bayramiler Kongresi**, İstanbul, 04-06 Haziran 1987.
- 13) Mehmet Aydın, “Muhyiddin-i Arabî ve Hz.Mevlana Yaklaşımı”, **1. Milletlerarası Mevlana Kongresi**, Konya, 03-05 Mayıs 1987.
- Mehmet Aydın, “Yezidiler ve Folklorik Özellikleri”, **3. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi**, Konya, 23-28 Haziran 1986.
- 14) Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana’da ve Muhyiddin-i Arabî’de Aşk Kavramı”, **Selçuk Üniversitesi 3. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, 12-14 Aralık 1988.
- 15) Mehmet Aydın, “Akşemseddin Muhammed’in Tasavvufî Boyutu”, **2. Bolu Kültür Turizm Müdürlüğü, Akşemseddin Sempozyumu**, Bolu, 20-21 Mayıs 1989.
- 16) Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana Gözü ile Mesnevi’de Dinler”, **2. Milletlerarası Mevlana Kongresi**, Konya, 03-05 Mayıs 1990.
- 17) Mehmet Aydın, “Yunus’tan Mesajlar”, **Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu**, Ankara, 07-10 Ekim 1991.
- 18) Mehmet Aydın, “Hz.Muhammed Devrinde Müslüman-Hıristiyan Münasebetlerine Bir Bakış”, **İSAV (İslami İlimler Araştırma Vakfı), İslam-Hıristiyan Diyalogu Üzerine**, İstanbul, 07 Aralık 1991.
- 19) Mehmet Aydın, “Savaş Öncesi ve Sonrası Orta-Doğu”, **DİB Savaş Öncesi ve Sonrası Ortadoğu Paneli**, Ankara, 21-22 Şubat 1991.
- 20) Mehmet Aydın, “Toplu Yemek Törenlerinin Gerisindeki Dini ve Folklorik Unsurlar”, **Selçuk Üniversitesi 2. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kongresi**, Konya, 19-21 Ekim 1992.
- 21) Mehmet Aydın, “Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili”, **Kültür Bakanlığı 4. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi**, Ankara, 1992.
- 22) Mehmet Aydın, “Misyonerlik Faaliyetleri ve Türkiye”, **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, 18 Nisan 1992 Ankara, 1992.
- 23) Mehmet Aydın, “Tanzimatın İlanı ile Aranan Hürriyet”, **Tanzimatın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu** Ankara, 31 Ekim-03 Kasım 1989.

- 24) Mehmet Aydın, “**Hız.Mevlana Hümanizminin Boyutları**”, İnsan Hakları, Hoşgörü ve Hz.Mevlana, Ankara, 26-27 Ekim 1994.
- 25) Mehmet Aydın, “Eva De Vitray Meyerovitch’in Mesnevi Hakkındaki Değerlendirmesi” **VI. Milli Mevlana Sempozyumu**, Konya, 01-02 Mayıs 1994.
- 26) Mehmet Aydın, “Eva De Vitray Meyerovitch’in Mesnevi Hakkındaki Değerlendirmesi II”, **VII. Milli Mevlana Sempozyumu**, 01-02 Aralık 1995.
- 27) Mehmet Aydın, “Muhammed İkbâl’in İslami Düşüncedeki Yeri”, **Ölümünün 57. yılında Muhammed İkbali Anma Programı**, Tokat, 21 Nisan 1995.
- 28) Mehmet Aydın, “İlahi Dinlerde Kadın ve Aile”, **1. Ulusal Kadın ve Aile Sempozyumu**, Ankara, 30 Ekim-01 Kasım 1998.
- 29) Mehmet Aydın, “Konya Şer’iyye Sicillerine Göre XVIII. Yüzyılda Konya’da Gayr-i Müslimlerin Oturdıkları Mahalleler, Nüfus Durumları ve Sosyo-Kültürel Çevre”, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 04-08-Ekim 1999.
- 30) Mehmet Aydın, “Kur’ân-ı Kerîm’in Genel Din Politikası Işığında İslam-Hıristiyan Münasebetlerinin Bir Analizi”, **Günümüzdeki Müslüman Hıristiyan Diyalogunda Avrupa Diasporasında Müslüman Türk Kimliği** Ankara, 14-15 Ekim 1996.
- 31) Mehmet Aydın, “Hıristiyanlığın Doğuşu”, **2. Uluslararası Psidian Antiocheia Sempozyumu**, Isparta, 02 Temmuz 2000.
- 32) Mehmet Aydın, “Diyalog Açısından İlahi Dinlerin Birbirlerine Yaklaşımı”, **2. Avrupa Birliği Şurası**, Ankara, 06 Mayıs 2000.
- 33) Mehmet Aydın, “Hz.Muhammed (sav) ve Çağdaş Dünya” **Kutlu Doğum Haftası Etkinlikleri**, Konya, 25 Nisan 1999.
- 34) Mehmet Aydın, “Hıristiyanlıkta Din ve Dini Anlayış”, **Dinler Tarihi Sempozyumu**, Konya, 20-21 Kasım-1998.
- 35) Mehmet Aydın, “Osmanlı Medreselerinde Tarih-i Edyan Dersleri”, **Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Kongresi**, Ankara, 12-15 Nisan 1999.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Beyanü’l-Edyân”, c.6, 1992, ss.33-33.

- 2) “El-Cevabu’S-Sahîh”, c.7, 1993, ss.428-429.
- 3) “Debistân-ı Mezâhib”, c.9, 1994, ss.65-66.
- 4) “Fal”, c.12, 1995, ss.134-138.
- 5) “Faraklit”, c.12, 1995, ss.65-166.
- 6) “El-Fârık Beyne’l-Mahlûlve’l-Hâlık”, c.12, 1995, ss.166-167.
- 7) “Hidâyetü’l-Hayara”, c.17, 1998, ss.477-477.
- 8) “Hıristiyanlık-Kutsal Metinler ve Dini Literatür”, c.17, 1998, ss.340-345.
- 9) “Hıristiyanlık Mabed ve İbadet”, c.17, 1998, ss.348-353.
- 10) “Hıristiyanlık-Hıristiyan İnançlar”, c.17, 1998, ss.345-348.

2.2.3 Dinler Tarihine Katkıları

Prof. Dr. Mehmet Aydın, Hikmet Tanyu ekolünden gelen günümüzde birinci kuşak Dinler Tarihçileri arasında Türkiye’de yaşayan en kıdemli Dinler Tarihçisidir. Kendisinin danışmanlığında doktoralarını yapan birçok akademisyen Dinler Tarihçisi Türkiye’de farklı üniversitelere dağılmıştır ve Dinler Tarihi alanına hizmet etmektedir. Yüksek lisans tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız aynı zamanda hocamızın hem Yüksek Lisans hem de Doktora’dan talebesidir. Yine Doç. Dr. Sami Baybal, Prof. Dr. Galip Atasagun Mehmet Aydın hocamızın asistanlarıydılar.

Sayın Prof. Dr. Mehmet Aydın yaş haddinden emekliye ayrılmak zorunda kaldığı 2009 yılına kadar bugünkü adıyla Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde resmi anlamda akademik çalışmalarını sürdürmüş ve hocalık yapmıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra da akademik çalışmalarını devam ettirmiştir. Üniversitede doktora öğrencilerine dersler vermekte, Dinler Tarihi alanında akademik çalışmalarını devam ettirmektedir. Sayın Prof. Dr. Mehmet Aydın’ın Dinler Tarihi alanına akademik anlamda çok önemli katkıları olmuş ve birçok eser yayınlamıştır. *Dinler Tarihine Giriş*¹⁹³ adlı kitabında günümüz dünyasında, kültürel yakınlaşma anlamında Dinler Tarihi’nin çok önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Kitapta Dinler Tarihi konularını işlerken Batıda Dinler Tarihi alanındaki gelişmeleri anlatmaya ve Kur’an-ı Kerim’in Dinler Tarihi’nin anlaşılmasındaki rolünü belirlemeye çalışmıştır. Kitabı hazırlarken

¹⁹³ Bk. Mehmet Aydın, **Dinler Tarihine Giriş**, 1. bs., Literatürk Yayınları, Konya 2013.

günümüzde yaşayan dinler hakkında daha çok durmaya ve dinlerle ilgili orijinal bilgiler vermeye özen göstermiştir.

15 yıllık bir çabanın sonunda ortaya koyduğu *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*¹⁹⁴ adlı eseri son yıllarda çoğalan Dinler Tarihi yayınlarının daha iyi ve doğru anlaşılması açısından Dinler Tarihçileri ve ilahiyatçılar için çok önemli ve değerli bir başucu eserdir. Prof. Dr. Mehmet Aydın kitabın arka yüzündeki tanıtım yazısında kitabın Dinler Tarihine olan katkılarını şu cümlelerle dile getirmiştir; “*Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*” *Hıristiyanlık, Yahudilik, İslamiyet, Hinduizm, Budizm gibi bugün yaşayan dinlerle ilgili terimleri ihtiva ettiği kadar Mısır, Roma ve Yunan, İran, Çin Dinleri gibi dinlerle de ilgili birçok terim ihtiva etmektedir. Ülkemizde, bu tür çalışmaların oldukça az olması, bu çalışmanın ülkemiz açısından yararını ortaya koymaktadır. “Ansiklopedik Dinler Sözlüğü”nün en orijinal yönü Türk kültürü ile ilgili birçok maddeyi de içinde toplamış olmasıdır. Hem geçmiş medeniyet ve dinlerin kültürel mirasını hem de bugünün dini dünyasının terminolojilerini ihtiva eden “Ansiklopedik Dinler Sözlüğü”, Ülkemizin kültürel hayatına önemli katkılar sağlayacağını ümit etmekteyim.”*

Prof. Dr. Mehmet Aydın Konya ili ve Konya ili ile adeta bütünleşen ve Konya ilini dünyaya tanıtan Hz.Mevlana ile ilgili birçok makale yazmıştır.¹⁹⁵ Ayrıca *Mevlana ve Sufizm*¹⁹⁶ adlı kitabı ile de Hz.Mevlana’yı bütün dünyaya tanıtmada anlamında dinler tarihine büyük bir katkı sunan çok önemli bir eser ortaya koymuştur.

Prof. Dr. Mehmet Aydın, Batı dünyasında Dinler Tarihi alanındaki gelişmeleri ve yayımlanan eserleri yakından takip etmiştir. Türkiye’deki Dinler Tarihçilerinin de bu gelişmelerden haberdar olmaları adına birçok batılı eseri Türkçe’ye tercüme etmiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Bk. Mehmet Aydın, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, 1. bs., Nüve Kültür Merkezi, İstanbul 2005.

¹⁹⁵ Bk. Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana ve Dinler”, **1. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 3-5 Mayıs 1985, ss.424-425.; Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana’da ve Muhyiddin-i Arabi’de Aşk Kavramı”, **3. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 12-14 Aralık 1988, s.161.; Mehmet Aydın, “Hz.Mevlana Gözü ile Mesnevi’de Dinler”, Konya, **2. Milletlerarası Mevlana Kongresi**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 3-5 Mayıs 1990, ss.149-154.

¹⁹⁶ Bk. Mehmet Aydın, **Mevlana ve Sufizm**, 1. bs., Nüve Kültür Merkezi, İstanbul 2010.

¹⁹⁷ Bk. Afif Abdü’L Fettah Tabbara, **Kur’ân Açısından Yahudi Menşei ve Karakteri**, Mehmet Aydın (Çev.), İrfan Matbaası, İstanbul 1978.; Olivier Clement-Albert M.Besnard ve Roger Mehl, **Hıristiyan İlahiyatı**, Mehmet Aydın (Çev.), Arı Basımevi, Konya 1983.; Abdurrezak Netvel, **İslam’da Ayrılmazlık (Din-Dünya Görüşü)**, Mehmet Aydın (Çev.), Engin Ofset, İstanbul 1985.; Francis Dyomik, **Konsiller Tarihi, İznik’ten II. Konsile**, Mehmet Aydın (Çev.), TTK Yayınları, Ankara 1990.; Mircae Eliade, **Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, Mehmet Aydın (Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.

2.3 PROF. DR. ABDURRAHMAN KÜÇÜK

2.3.1 Hayatı

Prof. Dr. Abdurrahman Küçük, 1945 yılında Erzincan-Tercan ilçesinin Selçuklular'dan kalma ve Türkçe yığma tepe anlamına gelen Höyük adını taşıyan Höyük Köyünde doğdu. 1957'de Höyük Köyü İlkokulu'nu, 1960 yılında Tercan Ortaokulu'nu, 1964'de Erzincan Lisesi'ni ve 1965'de de Erzurum Öğretmen Okulu'nu bitirdi. 1965'de Erzurum Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazanan ancak bazı sebeplerden dolayı gidemeyen Küçük, aynı yıl Erzincan-Tercan Yediverenler İlkokulu'nda öğretmen olarak çalışma hayatına başladı ve burada 1 yıl öğretmen olarak çalıştıktan sonra vatanî görevini yapmak üzere askere gitti. 2 yıl (1966-1968) Erzincan'ın Tercan İlçesi Kurukol Köyünde asker öğretmen olarak görev yaptı. Bu süre zarfında Erzurum Eğitim Enstitüsü Sosyal Bilgiler Bölümü'nü kazanan ancak asker olduğu için ona da devam edemeyen Küçük, aynı yıl yüksek tahsil yapmak için Ankara'ya tayin istedi ve o zamanlar Ankara'ya bağlı olan Keskin'in bir köyü Esatmümünlü Köyünde öğretmenlik yapmaya başladı.¹⁹⁸

Abdurrahman Küçük, Esatmümünlü Köyü'nde öğretmenlik yaptığı dönemlerde İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünü kazandı. Ancak İstanbul'a tayin yaptıramadığı için oraya da gidemedi. 1970 yılında tekrar sınavlara girdi, aldığı puanla hem Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'ne hem Ankara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'ne hem de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne ön kayıt yaptırdı. Üçüne de girme hakkı kazandı ancak tercihini İlahiyat fakültesinden yana kullandı. 1970 yılında Ankara-Şereflikoçhisar'ın Hamzah Köyü'nden Çankaya (Mamak) Refet Bele İlkokulu'na tayin oldu. Bele İlkokulu ve Üreğil Ortaokulu'nda öğretmen olarak görev yaptıktan sonra 1972 yılında Mamak İlçesi Tuzluçayır İlkokulu'na tayin edildi ve 1975 yılına kadar öğretmenliğini burada devam ettirdi.¹⁹⁹

Prof. Dr. Küçük, 1974 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdi. O yıllarda Dinler Tarihi için yurtdışında doktora sınavları açıldı ancak Ankara'da doktora yapmayı istedi ve aynı yıl dışarıdan doktora yapmaya başladı. 1975-1976 yıllarında ise

¹⁹⁸ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.487.

¹⁹⁹ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.488.

Mamak Lisesi'ne din dersi öğretmeni olarak tayin oldu ve burada öğretmen, müdür yardımcısı olarak görev yaptı. 1976-1978 yıllarında da Millî Eğitim Bakanlığı Yurtkur Plânlama-Programlama ve Değerlendirme Dairesi'nde Uzman, Kredi ve Yurtlar Kurumunda Kredi Müdür yardımcısı olarak çalıştı. Hocası Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun önerisi ile başladığı "*Sabatay Sevi ve Cemaati Üzerine Bir Araştırma*" adlı tezi ile 1978 yılında "İlahiyat Doktoru" unvanını aldı. Doktorasını tamamladıktan sonra 29 Ekim Ortaokulu'na öğretmen olarak tayin edildi ve doktoralı öğretmen olarak 2.5 yıl orada öğretmen olarak çalıştı. 1980 yılında asistanlık sınavı açıldı ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Kürsü'nde doktor asistan olarak göreve başladı. Doktora Tezi, 1979 yılında "*Dönmelik ve Dönmeler Tarihi*" adı ile Ötüken Yayınları arasında Türk kamuoyunun hizmetine sunuldu. Sayın Küçük'ün bu çalışması, 1980 yılında Türk Kültür Vakfı'nca Tarih Dalı'nda ödüle layık görüldü.²⁰⁰

1982'de Yardıma Doçent olan Abdurrahman Küçük, o zaman Türkiye ile bağı önemli olan Ermeni Kilisesini doçentlik tezi olarak ele aldı. İstanbul'a gidip gelme suretiyle Ermeni öğretmenlerden Ermenice öğrenmeye başladı. O dönemlerde, Yüksek Öğretim Kurulu'nun doçentlikte iki dil yerine bir dilde barajı geçme şartı koymasına ile birlikte Ermenice'yi bırakarak yabancı dili olan Fransızca üzerine yoğunlaştı. Bu arada Dinler Tarihi dersininin okutulması, azınlık, tarih, eğitim, din eğitimi, Ermeniler ile ilgili çok sayıda makale de yazdı. Aynı tarihlerde yeni bir Anayasa çalışmaları sürecinde, 1981 yılında, ilkokullarda ve temel eğitimde din eğitiminin-öğretiminin nasıl olması, din derslerinin zorunlu olması ve Anayasa'da yer alması gerektiğini savundu ve tebliğler sundu. Bu nedenle din derslerinin zorunlu olmasında ve Anayasa'da yer almasında şüphesiz katkısı olanlardan biri de Abdurrahman Küçük'tür.²⁰¹

Prof. Dr. Küçük, 1986'da doçent ve 1992'de de profesör oldu. 1985-1999 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı, Fakülte Kurulu ve Fakülte Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerini yürüttü. 1987-1994 yıllarında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu Üyeliği ve 1991-1994 yıllarında da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dekan

²⁰⁰ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.488.

²⁰¹ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., ss.488-489.

Yardımcılığı görevinde bulundu. 1993-1996 yıllarında da Milli Eğitim Bakanlığı Tâlim ve Terbiye Kurulu Başkanlığında Program Geliştirme çalışmalarında görev aldı.²⁰²

Prof. Dr. Abdurrahman Küçük bu görevlerinin yanında sivil kuruluşların da önemini kavramış ve memleket için gerekliliğini anlamıştır. Bu nedenle de o dönemlerde herkesin cesaret edemediği bir ortamda, 1971 yılında, Ülkücü Öğretim Üyeleri ve Öğretmenler Derneği'nin (ÜLKÜ-BÎR) kuruculuğunu yapmış ve Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulunmuştur. Bununla birlikte birçok Siyasî veya Sivil Kuruluşlarda da görev almıştır. Bunlardan bazıları şöyledir;

-1980 Üniversite-Akademi ve Yüksekokul Asistanları Derneği (ÜNAY) Yönetim Kurulu Üyeliği.

-Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği (İLESAM) Üye

-Türk Ocakları Genel Merkezi Hars Heyeti ve Danışma Kurulu Üyeliği.

-Türkiye Üniversite Öğretim Üyeleri Sendikası Üyeliği (Türk Üniversite-Sen).

-Türkiye ve Türk Dünyası İktisadî ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Üyeliği' (TİSAV)

-1994-2009 Türkiye İlahiyatçılar Birliği Vakfı Kuruculuğu ve Genel Kurul Üyeliği.

-1994-1997 Türkiye Dinler Tarihi Derneği Kuruculuğu ve Yönetim Kurulu Başkanlığı.

-2009 MHP Merkez Yürütme/Yönetim Kurulu Üyeliği.

-Türk Parlamenterler Birliği (TTB) Üyeliği.

-1999-2009 MHP Araştırma-Geliştirme ve Planlama Merkezi (AR-GE) Millî Eğitim, Kültür ve Sanat Grubu Başkanlığı.²⁰³

Prof. Dr. Küçük, 1997 yılında MHP (Milliyetçi Hareket Partisi) Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyeliğine seçilmiş ve 1998-1999 yıllarında da MHP AR-GE (Araştırma-Geliştirme) Sosyal Araştırmalar (Eğitim) Grubu Başkanlığı görevini

²⁰² Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.489.

²⁰³ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.489.

üstlenmiştir. MHP Hizmetiçi Eğitim Merkezinde (Parti Okulu) “İslam ve Türk Milliyetçiliği” dersleri, yurtiçinde ve yurt dışında çeşitli konferanslar vermiştir.²⁰⁴

18 Nisan 1999 Seçimlerinde MHP’den Ankara 1. Bölge Milletvekili seçilen ve 1999-2002 yılları arasında Ankara Milletvekili olarak hizmet eden Sayın Küçük, 16 Haziran 1999-5 Kasım 2000 tarihleri arasında da MHP Genel Sekreterliği yaptı. 16 Haziran 1999 tarihinde seçildiği TBMM Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Başkanlığı görevini 3 Kasım 2002 tarihine kadar 3,5 yıl sürdürdü. 2003-2009 yılları arasında da MHP AR-GE Millî Eğitim, Kültür ve Sanat Grubu Başkanlığı yaptı; Türk Millî Eğitiminde ‘Yeni Vizyon’, Çağımızda Din Hizmetleri ile 21. Yüzyılda Türk Kültürü ve Sanatı adlı 3 önemli raporlar hazırladı.²⁰⁵

Aynı zamanda “Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yönetim Kurulu Başkanı” da olan Prof. Dr. Abdurrahman Küçük; birçok kitap; Eğitim- Öğretim, Kültür, Din, Dinler Tarihi, İslâm, Din Eğitimi ve Öğretimi, Ermeni Meselesi, Bölücülük ve Terör, Misyonerlik, Diyalog, Türk Tarihi gibi güncel konularda yüzlerce makale ve ansiklopedi maddesi yazmıştır. Ayrıca çok sayıda İlmî tebliğ sunmuş, radyo ve televizyon programları yapmış, yurt içinde ve yurt dışında çeşitli kurum ve kuruluşlarda konferanslar da vermiştir. Bu makalelerin hepsinde birlik, beraberlik, bütünlük, ortak payda, kaynaşma, buluşma, kucaklaşma ve hoşgörü ilkesi esas olmuştur.²⁰⁶

2.3.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Abdurrahman Küçük, **Dönmelik ve Dönmeler Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 1979.
- 2) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi (İmam-Hatip Lisesi 12. Sınıf Ders Kitabı)**, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985.
- 3) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1988.

²⁰⁴ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.490.

²⁰⁵ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.490.

²⁰⁶ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.490.

- 4) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, Rehber Yayıncılık, Ankara 1990.
- 5) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, Rehber Yayıncılık, Ankara 1992.
- 6) Günay Tümer ve Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1993
- 7) Abdurrahman Küçük, Münir Koçtaş ve Mustafa Erdem, **Dinler Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir 1993.
- 8) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, Aziz Andaç Yayınları, İstanbul 1995.
- 9) Abdurrahman Küçük ve Günay Tümer, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- 10) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Sabatayistler Tarihi**, Alperen Yayınları, Ankara 2001.
- 11) Abdurrahman Küçük ve Harun Güngör, **Milli Bütünlüğümüzün Kaynakları Asya'dan Anadolu'ya Taşınanlar**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- 12) Abdurrahman Küçük ve Harun Güngör, **The Sources of the National Integrity: Remainings from Asia to Anatalia**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- 13) Abdurrahman Küçük ve Harun Güngör, **Was von Asien nach Anatolien uberliefert Wurde**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 2000.
- 14) Abdurrahman Küçük ve Günay Tümer, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayıncılık, Ankara 2002.
- 15) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Sabatayistler Tarihi**, Andaç Yayınları, Ankara 2003.
- 16) Abdurrahman Küçük, **Ermeni Meselesi ve Türkler**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2003.
- 17) Abdullah bin Abdulhamid El-Eseri, **İslami Açından Yılbaşı Kutlamaları**, Abdurrahman Küçük (Çev.), Guruba Yayınları, İstanbul 2004.
- 18) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Sabatayistler Tarihi**, Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- 19) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Tarihi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.

- 20) Abdurrahman Küçük, **Misyonerlik ve Dinler Arası Diyalog**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2008.
- 21) Günay Tümer, Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- 22) Abdurrahman Küçük, **Ermeni Kilisesi ve Türkler**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- 23) Abdurrahman Küçük, **İslamlık ve Türklük**, Berikan Yayınevi Ankara, 2009.
- 24) Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Türkistan'dan Türkiye'ye Alevilik-Bektaşilik Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım**, Berikan Yayınevi, Ankara 2009.
- 25) Abdurrahman Küçük, **Din ve Dünya**, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- 26) Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Din ve Eğitim**, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- 27) Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Dini Azınlıklar ve Türk Hoşgörüsü**, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- 28) Abdurrahman Küçük, **Dönmeler Sabatayistler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2010.
- 29) Abdurrahman Küçük, **Misyonerlik ve Dinler Arası Diyalog**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- 30) Abdurrahman Küçük, **Misyonerlikten Diyaloga Türkiye**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- 31) Abdurrahman Küçük, **Türkiye Meselelerine Dair**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- 32) Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Türkistan'dan Türkiye'ye Alevilik-Bektaşilik Dinler Tarihi Açısından Bir Yaklaşım**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.
- 33) Günay Tümer, Abdurrahman Küçük ve M.Alpaslan Küçük, **Dinler Tarihi**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011.

b. Makaleleri

- 1) Abdurrahman Küçük, “Din ve İlim”, **İlim Teknik Kültür Dergisi**, sy.1, Ankara 1980, ss.21-32.
- 2) Albert Houtin, “Hıristiyanlığın Kısa Tarihi”, Abdurrahman Küçük (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXV, Ankara 1981, s.437-55.
- 3) Abdurrahman Küçük, “Ermeni Meselesi Üzerine Bir Araştırma”, **Milli Eğitim ve Kültür Dergisi**, sy.17, Ankara 1982, ss.55-67.
- 4) Abdurrahman Küçük, “Ermeni Katogikosluğu ve Meselesine Dair Bir Arşiv Vesikası Üzerine”, **AÜİF Dergisi**, c.XXVI, Ankara 1983, ss.727-750.
- 5) Abdurrahman Küçük, “İslamiyetten Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı”, **Boğaziçi Dergisi**, sy.22, Ankara 1984, ss.216-222.
- 6) Abdurrahman Küçük, “Sih Dini (Sihizm)”, **AÜİF Dergisi**, c.XXVIII, Ankara 1986, ss.391-417.
- 7) Abdurrahman Küçük, “Münafıklık ve Dönmelik Üzerine Bir Araştırma”, **AÜİF Dergisi**, c.XXIX, Ankara 1987, ss.347-359.
- 8) Abdurrahman Küçük, “Dinlerde İbadet ve Mabet”, **Diyanet Dergisi**, c.XXIV, sy.3, Ankara Temmuz-Ağustos-Eylül 1988, ss.25-54.
- 9) Şehristani, “el-Milel ve’n-Nihal Mukaddimleri”, Abdurrahman Küçük (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXX, Ankara 1988, ss.1-33.
- 10) G. G. Scholem, “Gizli Yahudi Cemaati Türkiye Dönemleri”, Abdurrahman Küçük (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXX, Ankara 1988, ss.217-244.
- 11) Abdurrahman Küçük, “Belgelerin Işığında Türk-Ermeni Münasebetlerine Genel Bir Bakış”, **AÜİF Dergisi**, sy.XXXI, Ankara 1989, ss.245-259.
- 12) Abdurrahman Küçük, “Dinlerde Evlilik Anlayışına Genel Bir Bakış”, **Türk Yurdu Dergisi**, c.10, Ankara 1990, ss.57-61.
- 13) Abdurrahman Küçük, “Dinlerarası Diyalog Üzerine Bazı Düşünceler”, **Din Öğretimi Dergisi**, sy.1, MEB. Yayınları, Ankara 1991, ss.27-37.
- 14) Abdurrahman Küçük, “Yahudilikteki Arz-ı Mev'ud Anlayışının Boyutları”, **AÜİF Dergisi**, c.XXXIII, Ankara 1992, ss.101-111.
- 15) Abdurrahman Küçük, “İslamda İlmin Yeri-Önemi ve Müslümanların Durumu”, **Diyanet Dergisi**, c.28, sy.4, Ankara 1992, ss.11-28.

- 16) Abdurrahman Küçük, “Türkiye’deki Alevilik Türklere Has Bir Aleviliktir”, **Türk Yurdu Dergisi**, c.14, sy.88 (434), Ankara 1994, ss.23-27.
- 17) Abdurrahman Küçük, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları ve Prof. Dr. Hikmet Tanyu”, **EÜSBE (Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü) Dergisi**, sy.5, Kayseri 1994, ss.21-30.
- 18) Abdurrahman Küçük, “Gregoryen Ermeni Kilisesinin Oluşması ve Konsil Kararları Karşısındaki Tutumu”, **AÜİF Dergisi**, c.XXXV, Ankara 1996, ss.117-154.
- 19) Abdurrahman Küçük, “Türklerin Anadolu’da Azınlıklara. Dini Hoşgörüsü, **Erdem AKM (Atatürk Kültür Merkezi) Dergisi**, Türklerde Hoşgörü Özel Sayısı-II, Ankara 1996, ss.555-582.
- 20) Abdurrahman Küçük, “Şemsettin Günaltay’ın Din Anlayışı ve İslam’a Bakışı”, **Türk Yurdu Özel Sayısı**, c.17, sy.116-117, Ankara 1997, ss.121-126.
- 21) J. Danile, “Kilisede Misyoner Düşüncesi”, Abdurrahman Küçük (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXXVII, Ankara 1997, ss.101-114
- 22) Abdurrahman Küçük, “Din Öğretimi Üzerine Düşünceler”, **Türk Yurdu Özel Sayısı**, c.17, sy.116-117, Ankara 1997, ss.173-179.
- 23) Abdurrahman Küçük, “Dinler Arası Diyaloga Niçin İhtiyaç Vardır?”, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, c.1, sy.1, Ankara 1998, ss.31-43.

c. Tebliğleri

- 1) Abdurrahman Küçük, “Türk Cumhuriyetlerinde Dini Öğretime Ait Bazı Düşünceler”, **IV. Milli Eğitim Sempozyumu**, Ankara, THK Basımevi, 21-22 Kasım 1992, ss.66-77.
- 2) Abdurrahman Küçük, “Müslüman Hıristiyan Diyaloguna Genel Bir Bakış”, **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı**, İstanbul, İSAV, 1993, ss.45-59.
- 3) Abdurrahman Küçük, “Türkiye’de Dinler Tarihi Sahasında Yapılacak Çalışmalar Üzerine Genel Düşünceler”, **I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Samsun, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 24-25 Eylül 1992, ss.109-116.

- 4) Abdurrahman Küçük, "Hikmet Tanyu'nun Hayatı Eserleri ve Fikirleri" **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.41-51.
- 5) Abdurrahman Küçük, "Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları", **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.109-120.
- 6) Abdurrahman Küçük, "Gregoryen Hıristiyanlığı Üzerine", **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.271-283.
- 7) Abdurrahman Küçük, "Türklerin Dini Hoşgörüsüne Karşılık Rum Ortodoks Kilisesi ve Kıbrıs Baş Piskoposluğunun Olumsuz Tavırları", **Rum Ortodoks Kilisesi ve Türkler Paneli**, Kıbrıs, 02-05 Mayıs 1997.
- 8) Abdurrahman Küçük, "İlkokullarda Din Eğitimi ve Öğretimi", **Türkiye I. Din Eğitimi Semineri**, Ankara, İlahiyat Vakfı Yayınları, 22-25 Nisan 1981, ss.124-133.
- 9) Abdurrahman Küçük, "Temel Eğitimde Din Eğitimi", **Milli Eğitim ve Din Eğitimi Semineri**, Ankara, Nadir Yayınları, 9-10 Mayıs 1981, ss.238-254.
- 10) Abdurrahman Küçük, "Tercan ve Çevresindeki Adak Yerleri ve İlgili İnançlar", **II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, Ankara, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982, ss.315-327.
- 11) Abdurrahman Küçük, "Erzincan ve Çevresindeki Halk İnanışlarına Toplu Bakış", **III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri**, Ankara, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987, ss.241-255.
- 12) Abdurrahman Küçük, "Namık Kemal'in Ernest Renan'a Cevabı ve İslam'a Bakışı", **1. Namık Kemal Sempozyumu**, İstanbul, Tekirdağ Valiliği Yayınları, 1988, ss.39-57.
- 13) Abdurrahman Küçük, "Quelques Reflections Au Sujet du Dialogue interreligieux", **Religions Cultures and Tolerance Past and Present**, Ankara, A.Ü. Rektörlüğü Yayınları, 01-02 Kasım 1990, ss.141-153.

- 14) Abdurrahman Küçük, “Kur’an’da Din ve Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.3-13.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Ahid”, c.1, ss.532-533.
- 2) “Ahid Sandığı”, c.11, s.535.
- 3) “Albastı (Alkarısı)”, c.2, s.469.
- 4) “Al-i Yakup”, c.2, ss.309-310.
- 5) “Arz-ı Mev’ud”, c.3, ss.442-444.
- 6) “Beytullahm”, c.6, ss.86-88.
- 7) “Bünyamin”, c.6, ss.490-491.
- 8) “Calut”, c.7, s.38.
- 9) “Dönme”, c.20, ss.518-520.
- 10) “İbadet (İslam Öncesi)”, c.19, ss.235-40.

2.3.3 Dinler Tarihine Katkıları

Prof. Dr. Abdurrahman Küçük; Hikmet Tanyu ekolünün Ankara temsilcisi olmuş ve onun anlayışını, ekolünü Ankara'dan devam ettirmiştir. Ancak Abdurrahman Küçük'ün Ankara'da kalmasında Prof. Dr. Günay Tümer'in büyük bir emeği vardır. Çünkü Günay Tümer, abi olmanın verdiği sorumluluk çerçevesinde bir davranış örneği sergilemiştir. Bu noktada Dinler Tarihi için çok önemli mesajlar vermiş olan Prof. Küçük ile Prof. Tümer birlikte yazdıkları *Dinler Tarihi* adlı kitap ile Dinler Tarihi alanında çığır açmışlardır. Bu kitap, öncelikli olarak İmam Hatip liseleri için yazılmıştı. Bu kitapta yeni yöntemler ortaya konulmuş ve İmam Hatiplerin bilmesi veya tedbir alması gereken, onların hangi akımlarla karşı karşıya gelebileceğini ortaya koyan Misyonerlik, Yehova Şahitleri, Bahailik, Babilik gibi İslam'a yönelik yıkıcı akımlar ele alınmıştır. Dinler Tarihi kitabı o dönemler için çok popüler ve hem öğrenciler hem de öğretmenler için temel kaynak hatta diğer dersler için de anahtar olmuştur.²⁰⁷

²⁰⁷ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.491.

Küçük, Tümer Hoca ile birlikte daha sonra 1987’de öğretmenler için bir *Dinler Tarihi* kitabı yazmışlardır. Bu kitap, 1992’de geliştirilerek İlahiyatlarda da okutulmaya başlanmıştır. 1995 yılında Prof. Dr. Günay Tümer hocanın rahmetli olması ile Dinler Tarihi adlı kitabın üç cilt olarak yazılması düşüncesi gerçekleşmemiştir. Ancak 1997 yılında Dinler Tarihi kitabı Prof. Dr. Abdurrahman Küçük tarafından yeni konular eklenmek ve düzeltmeler yapılmak suretiyle genişletilmiştir. Böylece Tümer hoca ile Abdurrahman Küçük’ün birlikte yazdığı, günümüzde genişletilmiş ve güncellenmiş şekilde yeniden yazılan *Dinler Tarihi* kitabı, Dinler Tarihi alanı için bir boşluğu doldurmuş ve kaynak eser olmuştur. Bu kitapta hem Karşılaştırma hem Deskriptif hem de Fenomenolojik, Kültürel ve Sosyal Antropoloji yöntemi, kısaca Dinler Tarihinin her metodu/yöntemi kullanılmıştır. Bu kitap, Türkiye’deki doğru bilindiği düşünülen birçok bilgiyi de devre dışı bırakmış ve doğru gibi bilinen yanlış bilgilerin düzeltilmesini sağlamıştır. Çünkü o dönemlerde “İslam varsa böyle bir çalışmaya gerek yok” denilmiş ancak diğer dinlerin taarruza geçmesi ve bir müslümanın kendisini savunabilmesinin o dini iyi bilmekten geçtiğinin anlaşılması ile Dinler Tarihi’nin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Böylece Prof. Dr. Günay Tümer ile Prof. Dr. Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi’nin lüzumsuz olarak görüldüğü, işe yaramaz kabul edildiği, Dinler Tarihi dersinden ne olacak denildiği bir ortamda, Dinler Tarihi’nin en lüzumlu ve en sevilen dersi haline gelmesinde, tutunmasında ve benimsenmesinde önemli katkıları olmuştur.²⁰⁸

Tanyu Hoca'nın Dinler Tarihi'nin her tarafa ulaşması isteğini o da aynı şekilde devam ettirmiş ve Türkiye'nin çeşitli illerindeki fakültelerde Dinler Tarihçilerinin yer almasını hatta yaygınlaşmasını sağlamıştır. Hem kendisinin yaptığı hem öğrencilerine yaptırdığı tez konuları da ayrı bir kitap olacak şekilde hem genelde Dinler Tarihi'nin hem de Türkiye'nin hassas ve önemli konuları olup bilimsel ve orjinal çalışmalardır. Kendisinin çalıştığı Sebatayistler, Ermeniler konusunun hala gündemde yer alması ve güncelliğini koruması da bunun en güzel örneklerindedir.²⁰⁹

Hikmet Tanyu ile başlayan ve daha sonra “Hikmet Tanyu Ekolü/Geleneği” haline gelen Dinler Tarihi; günümüzde Türkiye'nin her İlahiyat Fakültesi'nde ve

²⁰⁸ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.491.

²⁰⁹ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., s.494.

ilahiyat dışında bazı fakültelerde yerini almıştır. Bu gelişmelere ve genişlemeye paralel olarak “Hikmet Tanyu Ekolü”nün kurumsallaşması ve bir dernek olarak yaşatılması düşüncesi ortaya atılmıştır. Şüphesiz bu düşüncenin en büyük üreticisi ve destekçisi de Prof Dr. Abdurrahman Küçük olmuştur. Böylece 1994 yılında Ankara’da Dinler Tarihçileri arasında bir birlik, dayanışma ve kaynaşma sağlama, gelişen teknoloji çerçevesinde rahat ve kolay iletişim kurma, bilgi alışverişinde bulunabilme, Dinler Tarihi’nin daha iyi anlaşılmasına ve gelişmesine imkân sunma ve yaygın bir hüviyet kazandırma amacına yönelik olarak “Dinler Tarihi Derneği” adı ile bir dernek kurulmuştur. Derneğin adı daha sonra **Uluslararası** kuruluş olabilme amacına yönelik olarak “Türkiye Dinler Tarihi Derneği” olarak değiştirilmiş ve derneğe **Uluslararası** bir hüviyet kazandırılmıştır.²¹⁰

2.4 PROF. DR. ŞABAN KUZGUN

2.4.1 Hayatı

Prof. Dr. Şaban Kuzgun, 1950 yılında Samsun İli Çarşamba İlçesi'nde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini dışarıdan tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1975 yılında mezun oldu. 1975-1977 yılları arasında iki yıl lise öğretmenliği yaptıktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'ne asistan olarak girdi. 1980 yılında Dinler Tarihi Kürsüsü'nde Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun danışmanlığında “*Hazarların Yahudileşmesi ve Karaî İnancı Üzerine Bir Araştırma*” konulu tezi ile doktora unvanını aldı. 1982 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 1985 yılında aynı anabilim dalında “*İslam Kaynaklarına Göre Hz.İbrahim ve Hanıflık*” adı ile hazırladığı doçentlik tezi ile doçent, unvanını aldı. 1993 yılında profesör oldu. 19.07.1994 yılında kurucu dekan olarak atandığı Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki görevini 1999 yılına kadar sürdürdü. 1999 genel seçimlerinde milletvekilliğine aday olmak için dekanlık görevinden ayrıldı. Seçim sonrasında eski görev yeri olan Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğretim Üyeliği görevine geri döndü.²¹¹

²¹⁰ Mehmet Alpaslan Küçük, agm., ss.482-483.

²¹¹ Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, “Önsöz” sy.5, 2000, s.XIII.

İyi derecede İngilizce, Arapça ve orta derecede İbranice büen hocamız evli ve üç çocuk babası idi. Erciyes Üniversitesindeki görevini sürdürürken Şanlıurfa'da katıldığı konferanstan dönerken Kayseri şehir girişinde 14.05.2000 tarihinde geçirdiği elim bir trafik kazası sonucu vefat etmiştir.²¹²

2.4.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Şaban Kuzgun, **İslam Kaynaklarına Göre Hz.İbrahim ve Haniflik**, Se-da Yayınları, Ankara 1985.
- 2) Şaban Kuzgun, **Dört İncil Yazılması, Derlenmesi, Muhtevası, Farklılıkları ve Çelişkileri**, Metinler Matbaacılık, İstanbul 1991.
- 3) Şaban Kuzgun, **Dinler Tarihi Dersleri I.Cilt**, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Kayseri 1993.
- 4) Şaban Kuzgun, **Hazar ve Karay Türkleri**, 2. bs., Alıç Matbaası, Ankara 1993.
- 5) Şaban Kuzgun, Ünver Günay ve Harun Güngör, **Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri**, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 1996.

b. Makaleleri

- 1) Şaban Kuzgun, “Arap Âleminde Dinler Tarihi Araştırmalarına Birkaç Örnek”, **EÜİF Dergisi**, sy.1, Kayseri 1984, ss.301-311.
- 2) Şaban Kuzgun, “Misyonerlik ve Hıristiyan Misyonerliğinin Doğuşu”, **EÜİF (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.1, Kayseri 1984, ss.59-82.
- 3) Şaban Kuzgun, “Şehristanî'nin Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve “el-Milel ve'n-Nihal” İsimli Eserinin Dinler Tarihi ile İlgili Önemli Bölümlerinin Tercümesi”, **EÜİF Dergisi**, sy.2, Kayseri 1985, ss.179-208.
- 4) Şaban Kuzgun, “Karay Türklerinin Dünü Bugünü”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.1-4.

²¹² Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, “Önsöz.”, s.XIII.

- 5) Şaban Kuzgun, “Atalarımız Şamanist Değildi”, **Tarih ve Düşünce Dergisi**, sy.5, 2Ankara 2000.
- 6) Şaban Kuzgun, “Türkiye’nin İnanç Coğrafyası”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.5-12.
- 7) Şaban Kuzgun, “Hazarlar ve Karaylar, Yeni Türkiye”, **Türk Dünyası Özel Sayısı**, c.2, Mayıs-Haziran, Ankara 1997, s.1713.

c. Tebliğleri

- 1) Şaban Kuzgun, “Mukayeseli Dinler Tarihi Araştırmalarında Karşılaşılan Problemler ve Düşünülen Çözümler”, **I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Samsun, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 24-25 Eylül 1992, ss.117-125.
- 2) Şaban Kuzgun, “Kur’an’ı Kerim’e Göre Hıristiyanlık ve Hıristiyanlar” **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı**, İstanbul İSAV, 1993, ss.61-79.
- 3) Şaban Kuzgun, “Bîrûniye Göre Dinler ve İslam Dini İsimli Çalışmasında Prof. Dr. Günay Tümer'in Metodu”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.121-122.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Hacer”, c.14, ss.431-433.
- 2) “Ham”, c.15, ss.395-3966.
- 3) “Hanif”, c.16, ss.33-39.

2.4.3 Dinler Tarihine Katkıları

Kuzgun’un en büyük amaçlarından birisi, rahmetli Prof. Dr. Hikmet Tanyu’nun da özellikle gerçekleştirmek istediği Türkiye inanç coğrafyasının tespiti idi. Bunu gerçekleştirmek için birçok teşebbüste bulundu. Konu ile ilgili olarak yüksek lisans ve doktora seviyesinde çalışmalar yaptırdı.²¹³

²¹³ Harun Güngör, “Arkadaşım Şaban Kuzgun”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, 2000, s.XXII.

Her şeyin bilimsel çalışma esasına dayandırılmasının gereğine inanmıştır. Günümüz entel tarihçilerin henüz keşfetmeye başladığı “Karaimler Musevi Türkler” ile ilgili doktora çalışması, kendi alanında yapılmış en önemli, biricik akademik çalışmadır. Henüz bu çalışma aşılamamıştır.²¹⁴

Kuzgun, bu çalışmasının dışında da her biri kendi alanında önemli ve ses getirebilecek eserler kaleme almıştır. O’nun “Dört İncil” ile ilgili çalışması da ayrıca önemlidir.²¹⁵

Kendisi ve diğer arkadaşlarıyla birlikte yayına hazırlanan *Kayseri ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri* adlı kitap, alanının en önemli metodoloji kitaplarından birisidir.²¹⁶

Prof. Dr. Şaban Kuzgun, Dinler Tarihi alanında birçok öğrenci yetiştirmiştir. Yetiştirdiği öğrenciler Türkiye’nin farklı üniversitelerindeki Dinler Tarihi kürsülerinde akademisyen olarak görev yapmaktadırlar.

2.5 PROF. DR. HARUN GÜNGÖR

2.5.1 Hayatı

1949 yılında Kayseri ili, Sarioğlan ilçesi Üzerlik köyünde doğdu. 1974'te Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. 1976 yılında Sarıyer İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmenliğine atandı. 1982 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda "*Gagauzlar (Gagavuzlar)ın Dini İnanışları Üzerine Bir Araştırma*" adlı doktora çalışması ile "İlahiyat Doktoru" unvanını aldı. 1983'te Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı yardımcı doçentliğine atandı. 1988'de doçent; 1994'te de profesör oldu. 1986 yılında Vatikan'da bulunmuş, 2000 Yılında Yesevi Üniversitesi Teologya bölümünde görev almış, 2001 yılında Kırgızistan Oş İlahiyat Fakültesinde görev yapmıştır.²¹⁷2008-2010 yıllarında da

²¹⁴ GÜNGÖR, agm., s.XXII.

²¹⁵ GÜNGÖR, agm., s.XXII.

²¹⁶ GÜNGÖR, agm., s.XXII.

²¹⁷ Harun GÜNGÖR, (gharun@erciyes.edu.tr), Tezim İle İlgili Biyografimize İhtiyacım Var, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (22.07.2013).

Kırgızistan'ın Calal-Abad şehrinde bulunan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfına ait fakülte ve enstitüde idareci olarak görev yapmıştır.²¹⁸

Halen Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir.²¹⁹

2.5.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Harun Güngör ve Mustafa Argunşah, **Gagauz Türkleri (Tarihi, Dil, Folklor ve Halk Edebiyatı)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
- 2) Harun Güngör ve Mustafa Argunşah, **Dünden Bugüne Gagauzlar**, Elektronik İletişim Ajansı, Ankara 1993.
- 3) Harun Güngör ve Mustafa Argunşah, **Gagauzlar**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998.
- 4) Harun Güngör ve Ünver Günay, **Başlangıçtan Günümüze Türkler Dini Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- 5) Harun Güngör, Ünver Günay ve A. Vehbi Ecer, **Laiklik, Din ve Türkiye**, Adım Yayınları, Ankara 1997.
- 6) Harun Güngör ve Abdurrahman Küçük, **Milli Bütünlüğümüzün Kaynakları Asya'dan Anadolu'ya Taşınanlar**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1997.
- 7) Harun Güngör, **Türk Bodun Bilimi Araştırmaları**, Kum Saati Yayınları, Kayseri 1998.
- 8) Harun Güngör, **Basarabyalı Gagauzların Tarihi**, Tolunay Yayınları, Niğde 1998.
- 9) Jules Soury, **Karşılaştırmalı Mitoloji Işığında İsrail Dini**, Harun Güngör (Çev.), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 1998.
- 10) Harun Güngör ve Ünver Günay, **Türk Din Tarihi**, Laçın Yayınları, Kayseri 1998.

²¹⁸ Harun Güngör, (gharun@erciyes.edu.tr), Tezim İle İlgili Biyografinize İhtiyacım Var, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (22.07.2013).

²¹⁹ Harun Güngör, (gharun@erciyes.edu.tr), Tezim İle İlgili Biyografinize İhtiyacım Var, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (22.07.2013).

- 11) Harun Güngör ve Abdurrahman Küçük, **Milli Btnlgmzn Kaynakları Asya'dan Anadolu'ya Taşınanlar**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999.
- 12) Harun Güngör, **Türk Din Etnolojisi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012.

b. Makaleleri

- 1) Mircae Eliade, "Orta Asya ve Kuzey Kavimlerinde Semâvi Tanrılar", Harun Güngör (ev.), **EF Dergisi**, sy.1, Kayseri 1983, ss.283-287.
- 2) Tadeusz Kawalski, "Şehnamede Türkler", Harun Güngör (ev.), **EF Dergisi**, sy.1, Kayseri 1983.
- 3) R.I. Bigaev ve P.A. Danilov, "Orta Asya'da Yaşayan Gagauzların Folklorları zerine Bir Araştırma", Harun Güngör (ev.), **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.22, İstanbul 1983, ss.183-195.
- 4) Harun Güngör, "Gagauzların Hıristiyanlığı Kabul ve İnanışlarındaki İslami Unsurlar Meselesi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.27, İstanbul 1983, ss.248-254.
- 5) R.A. Huseynov, "Bir Süryani Metninde Türkçe Goş Terimi", Harun Güngör (ev.), **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.28, İstanbul 1984, ss.195-201.
- 6) Harun Güngör, "Karamanlıca (Grek Alfabesi İle Türkçe) Bir Kitabeye", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.33, İstanbul 1984, ss.95-101.
- 7) B. Rintchen, "Moğol ve Kazak Etnografyasından Seçmeler", Harun Güngör (ev.), **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.39, İstanbul 1985, ss.225-229.
- 8) Harun Güngör, "Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşei Dini İnanış ve Adetleri", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.40, İstanbul 1986, ss.77-87.
- 9) Harun Güngör, "Seyyid Lokman ve Oğuznamesi," **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.44, İstanbul 1986, ss.91-103.
- 10) Harun Güngör, "Maniheizm", **EF Dergisi**, sy.5, Kayseri 1988, ss.145-166.

- 11) Harun Güngör, "Gagauzlarda Kurban Kültü", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.18, İstanbul, 1988, ss.45-48.
- 12) Harun Güngör, "Acari" Kelimesi zerine", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.57, İstanbul 1988, ss.187-189.
- 13) Harun Güngör, "Orta Asya'da Mani Dininin Yayılması ve Türk Kültürüne Etkisi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.62, İstanbul 1989, ss.199-213.
- 14) Harun Güngör, "Bahaeddin Ögel'in Türk Dini Tarihine Katkıları", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.65, İstanbul 1990, ss.255-260.
- 15) Harun Güngör, "Gagauz İnanış ve Adetleri İle İlgili Bazı Notlar", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, sy.57, İstanbul 1994, ss.21-26.
- 16) Harun Güngör, "Dinler Tarihçi Olarak Prof. H. Tanyu ve Türk Dini Tarihi alışmalarına Katkısı", **AÜİF Dergisi**, sy.XXXVI, Ankara 1997, ss.521-529.
- 17) Harun Güngör, "Nevruz Bir Dini Bayram mıdır?", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.196, İstanbul 2003, ss.34-36.
- 18) Harun Güngör, "Ak Din", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.206, İstanbul 2004, ss.23-25.
- 19) Harun Güngör, "Orta Asya'da Türk Mezarları", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.219, İstanbul 2005, ss.34-37.
- 20) Harun Güngör, "şamanizmde Bitkiler", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.240, İstanbul 2006, ss.11-14.
- 21) Harun Güngör, "Celal-Abad'dan Işık Gl'e Bir Yol Hikâyesi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.274, İstanbul 2009, ss.15-17.
- 22) Harun Güngör, "Ziyaret Yerleri Temelinde Türkistan'dan Anadolu'ya Ortak Türk Kültürü (Kırgızistan rneği)", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.278, İstanbul 2010, ss.11-13.
- 23) Harun Güngör, "Gagauzlarda Tepegöz Efsanesi", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.1, ss.47-48.

c. Bildirileri

- 1) Harun Güngör, “Dinler Tarihçi Olarak Prof. Hikmet Tanyu ve Türk Dini Tarihi Çalışmalarına Katkısı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.53-61.
- 2) Harun Güngör, “Çuvaşların Dini Durumu”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.249-255.
- 3) Harun Güngör, “Geleneksel Türk Dininde Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II**, , Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.155-178.

2.5.3 Dinler Tarihine Katkıları

Prof. Dr. Harun Güngör, Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun danışmanlığında doktorasını tamamlamış olan birinci kuşak Dinler Tarihçileri arasında bulunmaktadır. Prof. Dr. Hikmet Tanyu tarafından kendisine doktora tezi çalışması olarak verilen "*Gagauzlar (Gagavuzlar)ın Dini İnanışları Üzerine Bir Araştırma*" adlı tez konusu Türkiye Dinler Tarihi literatüründe ilk ve tek örnektir.

Prof. Dr. Harun Güngör Türk din tarihi alanında bir ekol yaratmış olan Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun danışmanlığında Gagauzların dini hayatı ile ilgili hazırladığı doktora teziyle akademik hayata atılmış, otuz yıla yakın genelde Dinler Tarihi özelde eski ve çağdaş Türklerin dini inanışları üzerinde çalışmış bir bilim adamıdır. Çok okuyan verimli bir araştırmacı olması yanında iyi gözlem yapması da inanç sistemlerini doğru yorumlamasını sağlamıştır. Prof. Dr. Harun Güngör, çalışkanlığı, dürüstlüğü doğru sözlülüğü ve düşündükleriyle okuduklarını çevresiyle paylaşmasıyla dikkati çekmiş; Türk dünyasıyla yakından ilgilenmiş, her fırsatta bu coğrafyaya hizmet etmeyi İlke edinmiş, bu alanda çalışacak genç bilim adamlarına elinden gelen her türlü yardımı yapmıştır. Anadolu'nun küçük bir Türkmen köyünden çıkıp **Uluslararası** üne sahip bir bilim adamı olma başarısı gösteren Güngör sözü dinlenir, aşı yenir, sorulduğunda cevap alınır bir insandır.²²⁰

²²⁰ Mustafa Argünşah ve Mustafa Ünal, **Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı**, Kesit Yayınları, İstanbul 2010.

2.6 PROF. DR. ÖMER FARUK HARMAN

2.6.1 Hayatı

1950 yılında Bilecik Söğüt'te doğdu. 1968'de İstanbul İmam-Hatip Okulu'nu, 1969'da Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi. 1972 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nden, 1973'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden mezun oldu. Memuriyete 1974 yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde kütüphane memuru olarak başladı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Yüksek İslam Enstitüsü'ne 1977 yılında asistan olarak atandı. 1983 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “*Dinler Tarihi Açısından Şehristânî ve el-Milel ve'n-Nihal*” adlı çalışmasıyla doktor oldu. 1988'de doçent, 1994'te profesör ünvanını aldı. 2005 yılında Paris Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliği görevine naklen atandı. 2009 yılında Fakülte'deki görevine geri döndü.²²¹

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde ve Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyeliği görevini yürütmektedir.²²²

2.6.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Ahmet Çelebi, **Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik**, Ahmet Muhtar Büyükçınar ve Ömer Faruk Harman (Çev.), Kalem Yayınevi, İstanbul 1978.
- 2) Muhammed B. Said El Busun, **Kaside-i Bürde Tercüme ve Şerhi**, Abdi Paşa (Çev.), Ömer Faruk Harman (sad.), Kalem Yayınevi, İstanbul 2004.
- 3) Ömer Faruk Harman ve Diğerleri, **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005.
- 4) Ömer Faruk Harman ve Diğerleri, **Asrımızda Hıristiyan-Müslüman Münasebetleri**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005.

²²¹Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, 2013, <http://neu.edu.tr/node/3679> (29.07.2013).

²²²Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, 2013, <http://neu.edu.tr/node/3679> (29.07.2013).

- 5) Ömer Faruk Harman, Faruk Tuncer ve Hayrettin Karaman, **Polemik Değil Diyalog**, Ufuk Kitapları, İstanbul 2006.

b. Makaleleri

- 1) Ömer Faruk Harman, “Yahudi ve Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Peygamberlik ve Peygamber Evlilikleri”, TC **Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları**, Aile Yazıları sy.4, Ankara 1991, ss.567-582.
- 2) Ömer Faruk Harman, “Katolik Kilisesinin İlmihal Kitabı Üzerine Notlar”, **Altınoluk Dergisi**, sy.84, İstanbul Şubat 1993, s.37.
- 3) Ömer Faruk Harman, “Yahudilikte Peygamberlik ve Peygamberler”, **İslam Tetkikleri Dergisi**, c.IX, İstanbul 1995, ss.127-161.
- 4) Ömer Faruk Harman, “Evrensel Dinlerin İnsan Haklarına Bakışı”, **Diyanet Dergisi**, c.XXXIV, sy.3, Ankara Temmuz- Ağustos-Eylül, 1998, ss.3-16.
- 5) Ömer Faruk Harman, “Misyonerlik”, **Altınoluk Dergisi**, sy.219, Mayıs, İstanbul 2004, s.8.
- 6) Ömer Faruk Harman, “Katolik Kilisesi Diyalogu ve Misyonerlik”, **Türk Yurdu Dergisi**, c.25, sy.209, Ankara 2005.

c. Tebliğleri

- 1) Ömer Faruk Harman, “Dinler Tarihi Açısından Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi ve Bazı Kilise Kütüphaneleri”, 1. **Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Samsun, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 24-25 Eylül 1992, ss.141-148.
- 2) Ömer Faruk Harman, “Hıristiyanların İslam’a Bakışı”, **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı**, İSAV, İstanbul, 1993, ss.95-110.
- 3) Ömer Faruk Harman, “1960’lı Yıllardan İtibaren Diyalog Toplantıları ve Bu toplantılarda Görüşülen Konular”, **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı**, İSAV, İstanbul, 1993, ss.146-150.

- 4) Ömer Faruk Harman, “Günümüzde Batı’da Dinler Tarihi Çalışmaları”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.315-322.
- 5) Ömer Faruk Harman, “Yeni Ahid’de Din ve Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Konya, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.71-80.
- 6) Ömer Faruk Harman, “Evrensel Dinlerin İnsan Haklarına Bakışı”, **Uluslararası Demokrasi, Hukuk ve İnsan Konferansı**, Diyarbakır, Diyanet İlmi Dergi, 26-28 Eylül 1997, ss.3-16.
- 7) Ömer Faruk Harman, “Kitab-ı Mukaddes ve Diğer Dinlere Göre Hz.Nuh ve Tufan”, **Hz.Nuh’tan Günümüze Cizre Sempozyumu**, İstanbul, Cizre Kaymakamlığı, 8-10 Mayıs 1999, ss.13-20.
- 8) Ömer Faruk Harman, “İslam’da İnanç ve Hoşgörü”, **İnanç ve Hoşgörü Çağında Dinler Toplantısı**, Tarsus, 10-11 Mayıs 2000.
- 9) Ömer Faruk Harman, “Hz.İbrahim ve Kurban”, **Hz. İbrahim Uluslararası Sempozyumu**, Urfa- İstanbul, Kültür Bakanlığı, 15-18 Nisan 2000, ss.1-23.
- 10) Ömer Faruk Harman, “Kuran-ı Kerim’de Din Kavramı,” **Kur’an ve Tefsir Araştırmaları-I**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 26-27 Eylül 1998, ss.71-78.
- 11) Ömer Faruk Harman, “Dinlerarası Diyalog Çalışmaları, Misyonerlik Faaliyetleri”, **Üçüncü Bine Girerken İslam Sempozyumu**, Ankara, TDV Yayınları, 28-30 Nisan 2000, ss.1-7.
- 12) Ömer Faruk Harman, “Avrupa’da İslam İmajı”, **Uluslararası Avrupa Birliği Şurası**, İstanbul, TDV Yayınları, 2-6 Mayıs 2000.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Ahd-i Atik”, c.1, ss.494-501.
- 2) “Arim”, c.3, ss.373-374.
- 3) “Asa (Dinler Tarihi)”, c.3, ss.449-450.
- 4) “Asaf b. Berahya”, c.3, s.455.
- 5) “Ashabu’r-Res”, c.3, s.469.
- 6) “Asiye”, c.3, s.487.
- 7) “Aziz”, c.4, s.332.

- 8) “Aziz-i Mısr”, c.4, ss.343-344.
- 9) “Bel’amb.Bâûrâ”, c.5, ss.389-390.
- 10) “Buhtunnasr”, c.6, ss.380-381.
- 11) “Cehennem”, c.7, ss.225-226.
- 12) “el-Cevabü’l-Fesîh”, c.7, s.428.
- 13) “Çocuk Düşürme”, c.8, ss.363-364.
- 14) “Dağ”, c.8, ss.400-401.
- 15) “Dalâlet”, c.8, ss.427-428.
- 16) “Danyal”, c.8, ss.480-481.
- 17) “Dâvud”, c.9, ss.21-24.
- 18) “Din (Din ve Vicdan Hürriyeti)”, c.9, ss.320-322.
- 19) “Elyesa”, c.11, ss.69-70.
- 20) “Endüljans”, c.11, ss.209-211.
- 21) “Eyyûb”, c.12, ss.16-17.
- 22) “Fârân”, c.12, s.166.
- 23) “Firavun”, c.13, ss.118-21.
- 24) “Günah”, c.14, ss.278-80.
- 25) “Hâbil ve Kâbil”, c.14, ss.376-378.
- 26) “Hac”, c.14, ss.382-386.
- 27) “Hârûn”, c.16, ss.254-256.
- 28) “Havvâ”, c.16, ss.542-545.
- 29) “Hicr”, c.17, ss.454-455.
- 30) “Hûd”, c.18, ss.279-281.
- 31) “Hübel”, c.18, ss.444-445.
- 32) “Hüdhüd”, c.18, ss.461-462.
- 33) “İbrâhim”, c.21, ss.266-272.
- 34) “İdrîs”, c.21, ss.478-80.
- 35) “İlyâs”, c.22, ss.60-62.
- 36) “İmrân”, c.22, s.232.
- 37) “İncil”, c.22, ss.270-276.
- 38) “İrem”, c.22, s.443.
- 39) “İsâ”, c.22, ss.465-472.

- 40) “İshak”, c.22, ss.519-521.
41) “İslam (B. Vahiy)”, c.23, ss.2-5.
42) “İsmail”, c.23, ss.76-80.
43) “İsrâil (Benî-)”, c.23, ss.193-195.

2.6.3 Dinler Tarihine Katkıları

Sayın Prof. Dr. Ömer Faruk Harman, hocaları hocası Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun yetmiş birinci kuşak dinler tarihçisi olarak otuz beş yılı aşkın bir süredir Dinler Tarihi alanına hizmet etmektedir.

Özellikle dinlerarası diyalog konusunda ve misyonerlik faaliyetleri konusunda çalışmalar yapmış ve bu konularda Dinler Tarihi'ne katkıda bulunmuştur. Akademik çalışmalarında Yahudilik ve Yahudi kaynak kitabına ağırlık veren Sayın hocamız Ömer Faruk Harman ulusal medya kuruluşları tarafından Yahudilik konusunda bilgisine başvurulmuş bir otorite konumundadır.

Prof. Dr. Ömer Faruk Harman Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi'ne birçok madde yazmıştır. Ayrıca İslam Araştırmaları Merkezi'nde Koordinatör olarak görev yapmaktadır.

Hem Marmara Üniversitesi'nde hem de Yakın Doğu Üniversitesi'nde Dinler Tarihi profesörü olarak görev yapmakta olan Sayın Ömer Faruk Harman Dinler Tarihi alanına birçok öğrenci kazandırmıştır. Dinler Tarihi alanında yetiştirdiği öğrenciler günümüzde Türkiye'nin farklı üniversitelerinde akademisyen olarak görev yapmaktadırlar.

2.7 DOÇ. DR. OSMAN CİLACI

2.7.1 Hayatı

Antalya'da doğdu (1940). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü)'nden mezun oldu (1964). Kayseri, Van ve Konya Ortaöğretim kurumlarında öğretmenlik ve idarecilik görevlerinde bulundu (1964-1968). MEB'lğinca açılan imtihanı kazanarak Konya Yüksek İslam Enstitüsü Dinler Tarihi Öğretim Üyeliğine vekâleten (1968), Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Kürsüsü

Başkanı Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun danışmanlığında hazırladığı “*İlahi Dinlerde İbadet Dışındaki Dualar*” adlı Öğretim Üyeliği tezinin kabulü üzerine asaleten tayin edildi (1970).²²³

Branşıyla ilgili araştırma ve incelemelerde bulunmak üzere Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan (1975-1977), Almanya (1980), Danimarka (1996) ve İngiltere (1997)'de çalışmalar yaptı.²²⁴

Ankara Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi (İlahiyat Fakültesi) Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda, Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun rehberliğinde “*İlahi Dinlerde Cennet İnancı*” başlıklı doktorasını ayrıca tamamladı. Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nde Dinler Tarihi dersleri yanında Müdür Yardımcılığı ve Müdür Başyardımcılığı görevlerinde bulundu (1970-1976).²²⁵

Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nün ilahiyat fakültesine dönüştürülmesini müteakip kurucu dekanlığa vekâleten tayin edildi. Dekan yardımcılığı (1982-1983) ile İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü Başkanlığı (1982-1983) görevlerinde bulundu. Akademik yapılanma çerçevesinde, Dinler Tarihi Anabilim Dalı yardımcı doçentliği (1985)'ne tayin edildi.²²⁶ Yüksek Lisans danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız, rahmetli Osman Cilacı hocanın hem lisans talebesi, yüksek lisans ve doktora öğrenciliğinden de tez danışmanıdır. Hocam, “*Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'de Âd-Semud*” ve *Lût Kavimleri*” (Konya-1989-Yüksek Lisans), “*Kafkasya'da Yaşayan Türklerin Dini Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma*” (Konya-2001 Doktora) konulu tezlerini Osman Cilacı hocanın danışmanlığında tamamlamıştır.²²⁷ Milli ve Milletlerarası 32 kongre, sempozyum, seminer ve panele tebliğle katıldı.

²²³ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²²⁴ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²²⁵ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²²⁶ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²²⁷ Muharrem Yıldız, -Yardımcı Doçent- “Doç. Dr. Osman Cilacı” konulu görüşme (24.02.2014)

Branşıyla ilgili yayınlanmış 40'ın üzerinde makalesi ile 25 eseri (telif-tercüme) bulunmaktadır.²²⁸

2547 Sayılı YÖK. 40/b gereğince Harran Üniversitesi Şanlıurfa İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi dersleri verdi (1992).²²⁹

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki vazifesinden 21.03.1994'de ayrılarak aynı tarihte Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Yardımcı Doçentliği görevine başladı. 04.10.1996 tarihinde Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda doçent oldu. 16.10.1996'da tayin edildiği Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekan yardımcılığından, 27.06.1997'de istifa ayrıldı. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak akademik hayatına devam etmekte iken 21 Kasım 2004 tarihinde geçirdiği kalp krizi sonucu hayata veda etti.²³⁰

2.7.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) el-Mevdudi, **Kur'an'a Göre Dört Terim**, Osman Cilacı (Çev.), Beyan Yayıncılık, Konya 1972.
- 2) Asmai Yusuf Ziya, **Hak ve Bâtıl**, Osman Cilacı (Çev.), Konya 1975.
- 3) Osman Cilacı, **Kur'an Işığında Üç Peygamber Üç Kitap**, Mıstaş Basımevi, Konya 1976.
- 4) Muhammed Takıyyü'd-din el-Hilâli, **Hz.İsa İnsandır Allah Değil**, Osman Cilacı (Çev.), İrfan Matbası, İstanbul 1977.
- 5) Osman Cilacı ve Mehmet Aydın, **Dinler Tarihi**, İmam-Hatip Liseleri Son Sımf, Arı Basımevi Konya 1980.
- 6) Osman Cilacı, **İlâhi Dinlerde Oruç, Hac ve Kurban**, Akyol Matbaacılık, İzmir 1980.

²²⁸ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²²⁹ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

²³⁰ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).

- 7) Osman Cilacı, **Psiko-Sosyal Açıdan İlahi Dinlerde Dualar**, Arı Basımevi, Konya 1980.
- 8) Osman Cilacı, **Hıristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1982.
- 9) Abdülkadir Şeybe, **Çağdaş Dünya Mezhepleri**, Osman Cilacı (Çev.), Beyan Yayınları, Konya 1986.
- 10) Osman Cilacı ve Müjdat Kayayerli, **Almanca-Türkçe Türkçe-Almanca Dini Terimler Sözlüğü**, Nur Basımevi, Konya 1986.
- 11) Muhammed Behçet el-Baytâr, **İncil ve Kur'an'dan Gerçekler**, Osman Cilacı (Çev.), Bil-Yam, Konya 1987.
- 12) Muhammed Ali Kutub, **Barnaba İncili**, Osman Cilacı (Çev.), Tekin Kitabevi, Konya 1988.
- 13) Abdurrahman Aygün, **Hz.Muhammed'i Müjdeleyen Barnaba İncili**, Osman Cilacı (Çev.), Barnaba İncili Araştırmaları, Konya 1989.
- 14) Osman Cilacı, **Dinler ve İnsanlar**, Damla Matbaacılık, Konya 1990.
- 15) El-Câhız, **Hıristiyanlığa Reddiye**, Osman Cilacı (Çev.), Tekin Kitabevi, Konya 1992.
- 16) Osman Cilacı, **Genel Hatlarıyla Dinler Tarihi**, Mimoza Yayınları, Konya 1994.
- 17) Samuel b. Yahya el-Magribi, **Yahudiliği Anlamak**, Osman Cilacı (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- 18) Osman Cilacı, **Günümüz Dünya Dinleri**, Diyanet Halk Kitapları, Ankara 1995.
- 19) Osman Cilacı, **İlahi Dinlerde Cennet İnancı**, Beyan Yayınları, İstanbul 1995.
- 20) Abdülkadir Şeybetü'l-hamd, **Çağdaş Dünya Dinleri**, Osman Cilacı (Çev.), Beyan Yayınları, İstanbul 1995.
- 21) İmam-Gazali, **Hıristiyanlık Üzerine Değerlendirmeler**, Osman Cilacı (Çev.), Beyan Yayınları, İstanbul 1998.
- 22) Osman Cilacı, **Din ve Ahlâkî Sohbetler**, TDV Yayınları, Isparta 2001.
- 23) Osman Cilacı, **Dinler ve İnançlar Terminolojisi**, İstanbul, 2001.
- 24) Muhammed Halil Herrâs, **Hz.İsa'nın Yeryüzüne İnişi ve Deccal'e Karşı Savaşı**, Osman Cilacı (Çev.), Beyan Yayınları, İstanbul 2001.

b. Makaleleri

- 1) Osman Cilacı, “İhtidalar Açısından İslam Dininin Üstünlüğü”, **Diyanet İlmi Dergi**, Ankara Mart-Nisan 1970, ss.94-95.
- 2) Osman Cilacı, “Aforoz ve Mahiyeti” **Oku Mecmuası**, Konya Aralık 1971, s.11.
- 3) Osman Cilacı, “Barnaba İncili Üzerine Bir Araştırma” **Oku Mecmuası**, Konya Şubat 1972, s.119.
- 4) Osman Cilacı, “Zebur”, **Oku Mecmuası**, Konya Mayıs 1972, ss.1-22.
- 5) Osman Cilacı, “Dua ve İbadet”, **Diyanet İlmi Dergi**, sy.XI Ankara Eylül-Ekim 1972, s.5.
- 6) Osman Cilacı, “İslamın Avrupa’ya Son Sözü”, **Oku Mecmuası**, Konya Ekim 1972, s.126.
- 7) Osman Cilacı, “Şamanizmde Evlenme ve Doğum Törenleri”, **Türk Kültürü Dergisi**, sy.XI Ankara Ocak1973, s.123.
- 8) Osman Cilacı, “Din Fikrinin Kaynağı”, **Oku Mecmuası**, Konya Şubat 1973, s.130.
- 9) Osman Cilacı, “İlâhî Dinlerin Fonksiyonu”, **İslam Medeniyeti Mecmuası**, İstanbul Şubat 1973, s.28.
- 10) Osman Cilacı, “Tevrat ve İncil’in Hıfzı Meselesi”, **Oku Mecmuası**, Konya Ekim 1973, s.138.
- 11) Osman Cilacı, “İslam’ın Üstünlüğü”, **Diyanet İlmi Dergi**, Ankara Ocak-Şubat 1974, s.4.
- 12) Osman Cilacı, “Hıristiyanlığın Yayılması ve İslamiyetin Üstünlüğü”, **Oku Mecmuası**, Konya Mayıs 1974, s.145.
- 13) Osman Cilacı, “Hz.İsa’ya Açık Mektup”, **Oku Mecmuası**, Konya Kasım, 1974, s.151.
- 14) Osman Cilacı, “Anglikan Kilisesine Cevap”, **Diyanet Gazetesi**, 15.5.1975, s.117.
- 15) Osman Cilacı, “Bîrûniye Göre Dinler ve İslam Dini”, **Diyanet Gazetesi**, 15.6.1976, s.299.
- 16) Osman Cilacı, “Hz.Muhammed ve Kur’an-ı Kerim”, **Oku Mecmuası**, Konya Ağustos 1976, s.171.

- 17) Osman Cilacı, "Meryem Ana Broşürlerine Reddiye", **Oku Mecmuası**, Konya Ağustos 1977, s.183.
- 18) Osman Cilacı, "Tevrattan Bir Cümle", **Nesil Dergisi**, sy.II, İstanbul, 1978, s.9.
- 19) Osman Cilacı, "Barnaba İncili Üzerine Bir Türkçe Yazma", **Diyanet Dergisi**, c.19, sy.4, Ankara Ekim, Kasım, Aralık 1983, ss.25-35
- 20) Osman Cilacı, "Lâik Batı Ülkelerinde ve Türkiye'de Din Eğitimi", **Kubbealtı Akademi Mecmuası**, İstanbul Ekim 1982, s.4.
- 21) Osman Cilacı, "Barnaba İncili Üzerine Bir Türkçe Yazma" **Diyanet İlmî Dergi**, c.XIX, Ankara Ekim-Aralık 1983, s.4.
- 22) Osman Cilacı, "Hz.İsa, Noel ve Yılbaşı", **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Ekim-Aralık 1984, s.4.
- 23) Osman Cilacı, "Yurtdışındaki İşçi Çocuklarının Dini Problemleri Açısından Türkiye'ye Uyumları Meselesi", **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Temmuz-Eylül, 1985, s.3.
- 24) Osman Cilacı, "Gençlikte Görev ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine", **Millî Kültür**, Ankara Eylül 1986, s.54.
- 25) Osman Cilacı, "Avrupa Ülkelerinde Büyüyen Gençlerimizin Meseleleri ve Çözüm Yolları" **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Ocak-Mart, 1987, ss.24-40.
- 26) Osman Cilacı, "Günümüzde Din İhtiyacı ve Din Eğitimi", **SDÜİF Dergisi**, Isparta 1990, s.3.
- 27) Osman Cilacı, "Ümmetin Yardımcıları", **Din Öğretimi Dergisi**, Ankara Eylül 1990, s.24.
- 28) Osman Cilacı, "Anadolu'da Kızılbaşlık Hareketlerine Dair Meçhul Kalmış Bir Eser" **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya 1994, s.3
- 29) Osman Cilacı, "Din Eğitimi ve Diyanet", **Diyanet Dergisi**, Ankara Eylül 1995, s.57.
- 30) Osman Cilacı, "İslam Toleransı ve Misyonerlik Faaliyetleri", **Diyanet Dergisi**, Ankara Kasım 1995, s.60.
- 31) Osman Cilacı, "Vakıflar ve Sosyal Hayatımızdaki Yeri", **Diyanet Dergisi**, Ankara Aralık 1995, s.60.

- 32) Osman Cilacı, "Sosyal ve Dini Açısından Fırat Havzası Süryanileri", **SDÜİF Dergisi**, sy.3, Isparta 1996, ss.27-40.
- 33) Osman Cilacı, "İnsanlık Tarihi İçinde Hz.Peygamber'in Yeri ve Değeri", **Diyanet Dergisi**, Ankara Ocak 1997, s.75,
- 34) Osman Cilacı, "Hicretin Önemi", **Diyanet Dergisi**, Ankara Ağustos 1997, s.80.
- 35) Osman Cilacı "Müslüman-Hristiyan Diyalogu Açısından Ülkemizdeki Diğer Dinler", **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Temmuz-Eylül 1997, s.38.
- 36) Osman Cilacı, "Büyücülük-Modern Falcılık ve Astroloji" **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Ekim-Aralık 1997, s.4.
- 37) Osman Cilacı, "Milli ve Dini Bütünlüğümüz Açısından Türkiye'deki Misyonerlik Faaliyetleri", **Diyanet Dergisi**, Ankara Ekim1999, s.106.
- 38) Osman Cilacı, "Tarih Boyunca Anadolu'da Yaşayan Gayr-i Müslimlere Bir Bakış", **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Ekim-Aralık, 1999, s.4.
- 39) Osman Cilacı, "İncil Açısından Hıristiyanlıkta Kadın", **Diyanet Avrupa Aylık Dergi**, Ankara Kasım-Aralık 1999, s.8.
- 40) Osman Cilacı, "Selçukluların İslama Davet Politikası ve Gayr-i Müslimlerle İlişkileri", **Diyanet İlmî Dergi**, Ankara Kasım-Aralık 2000, s.4.
- 41) Osman Cilacı, "Peygamberlerin Toplumla Olan Münasebetleri", **Diyanet Dergisi**, Ankara Ocak, 2001, s.121.

c. Tebliğleri

- 1) Osman Cilacı, "Barnaba İncili Üzerine Bir Türkçe Yazma", **Türkiye II. İslam İlimleri Kongresi**, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, 18-20 Eylül 1981.
- 2) Osman Cilacı, "Hâceğizâde Mustafa Efendi'nin el-Metâlibu'l-âliye'si Üzerinde Bir İnceleme," **IV. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 20-25 Eylül 1982.
- 3) Osman Cilacı, "Emest Renan'a Karşı Türk-İslam Dünyasından Reaksiyonlar," **V. Millî Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 26-30 Eylül 1983.

- 4) Osman Cilacı, “Folklorumuzda Çocuğun Cinsiyetini Tesbitle İlgili Âdet ve İnançlardan Bazıları”, **Konya Kültür ve Turizm Vakfı**, Konya, 26-28 Ekim 1984.
- 5) Osman Cilacı, “Yurtdışındaki Gençlerimizin Meseleleri ve Çözüm Yolları”, **Selçuk Üniversitesi**, Konya, 09 Mart 1985.
- 6) Osman Cilacı, “Yurtdışındaki İşçi Çocuklarının Dini Problemler Açısından Türkiye'ye Uyumları Meselesi”, **Marmara Üniversitesi**, İstanbul, 6-7 Mayıs 1985.
- 7) Osman Cilacı, “Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin Gayr-i Müslimlerle Münasebetlerine Dair Bir İnceleme”, **V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 23-28 Eylül 1985.
- 8) Osman Cilacı, “Gençlikte Görev ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine”, **I. Millî Gençlik Kongresi**, Konya, Selçuk Üniversitesi 06-08 Kasım 1985.
- 9) Osman Cilacı, “Mevlana'nın İbadetinden Birkaç Çizgi” **2. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, 03-05 Mayıs 1986.
- 10) Osman Cilacı, “Kudatgu Bilig'te Sosyal ve Dini Motifler”, **VII. Milli Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 18-25 Eylül 1986.
- 11) Osman Cilacı, “Avrupa Ülkelerinde Büyüyen Gençlerimizin Meseleleri ve Çözüm Yolları”, **2. Millî Gençlik Kongresi**, Konya, 06-08 Kasım 1986.
- 12) Osman Cilacı, “Sosyal ve Dini Açısından Fırat Havzası Süryanileri (Türk-İslam Tarih Medeniyet Kültüründe Fırat Havzası)”, **I. Sempozyumu**, Elazığ, 23-26 Mart 1987.
- 13) Osman Cilacı, “İlahiyat Fakültelerindeki Uygulamanın Önemi Üzerine”, **Yükseköğretimde Din Bilgileri ve Öğretimi Sempozyumu**, Samsun, 21-23 Ekim 1987.
- 14) Osman Cilacı, “Abdurraşid İbrahim Efendi'nin Âlem-i İslam ve Bugünkü Japonya,” **VI. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 19-25 Eylül 1988.
- 15) Osman Cilacı, "Cumhuriyet Devri öncesi Dinler Tarihçilerinden M. Şemseddin ve Tarih-i Edyan'ı”, **Türkiye 1.Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Samsun, 24-25 Eylül 1992.

- 16) Osman Cilacı, “İlahi Dinler ve Peygamberliğin Önemi”, **Kutlu Doğum Haftası**, Burdur, 8 Eylül 1992.
- 17) Osman Cilacı, “İnsanlık Tarihi İçinde Hz Peygamber'in Yeri ve Değeri”, **Kutlu Doğum Haftası**, Isparta, 29 Ağustos 1993.
- 18) Osman Cilacı, “Yeni Dünya Düzeni Arayışları Karşısında Hz.Peygamber'in Evrensel Mesajları”, **Kutlu Doğum Haftası**, Karaman, 22 Nisan 1994.
- 19) Osman Cilacı, “Ahmet Hamdi Akseki'nin Dinler Tarihi'ne Bakış Tarzı”, **A.Hamdi Akseki Sempozyumu**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 4-6 Kasım 1994.
- 20) Osman Cilacı, “Hz.Peygamber'in Yahudi ve Hıristiyanlarla Münasebetlerine Genel Bir Bakış”, **Kutlu Doğum Haftası**, Isparta, 20 Nisan 1995.
- 21) Osman Cilacı, “Antalya Muratpaşa Camii ve Vakfıyesi”, **XIV, Vakıflar Haftası**, Ankara, Aralık, 1996.
- 22) Osman Cilacı, “Hz.Peygamber'in Aile Hayatından Çizgiler”, **Kutlu Doğum Haftası**, Kumluca, Elmalı, 20-22 Nisan 1997.
- 23) Osman Cilacı, “Vesikalar Işığında Antalya Mevlevihanesi Postnişirlik Devir-Teslimi”, **IX. Milli Mevlana Kongresi**, Konya, 15-16 Aralık 1997.
- 24) Osman Cilacı, “XXI. Yüzyılın Eşiğinde Vakıfların Problemleri ve Hedefleri”, **Vakıflar Bölge Müdürlüğünün Sempozyumu**, Antalya, 01 Aralık 1997.
- 25) Osman Cilacı, “İslam Hoşgörüsü Açısından Doğumunun İki bininci Yılında Hz.İsa ve Hristiyanlık”, **Hıristiyanlık ve İslamiyet Açısından Saygı ve Hoşgörü Sempozyumu**, Çanakkale, 15-18 Mayıs 2008.
- 26) Osman Cilacı, “Türbe-Mezar Ziyaretlerinde Görülen Hurafeler ve Çözümleri”, **Geçmişten Günümüze Mezarlık Kültürü ve İnsan Hayatına Etkileri Sempozyumu**, İstanbul, Mezarlıklar Vakfı, 18-20 Aralık 1998.
- 27) Osman Cilacı, “Selçuklu Sultanlarının Diğer Din ve İnançlara Yaklaşımlarına Genel Bir Bakış”, **VI. Selçuklu Semineri**, Antalya, 7-8 Nisan 2000.
- 28) Osman Cilacı, “Dinler arası Diyalog Açısından Eğirdir'in İnanç Turizmindeki Yeri”, **I. Eğirdir Sempozyumu**, Eğirdir, 31 Ağustos -1 Eylül 2001.

29) Osman Cilacı, “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’deki Dini Hayat ve Sorunları,” **Türkiye’nin Avrupa Birliğine Girişinin Din Boyutu Sempozyumu**, Çanakkale, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 17-19 Eylül 2001.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Dua”
- 2) “Cennet”
- 3) “Günah”
- 4) “Acâibü’l-mahlûkat”
- 5) “Ahbâr”
- 6) “Ahbâru’s-Sîn ve’l-Hind”
- 7) “Bamaba İncili”
- 8) “Halilullah”
- 9) “Habibullah”
- 10) “Havari”
- 11) “İstavroz”
- 12) “Kabala”
- 13) “Keşif”
- 14) “Kitâbü’l-Esnâm”
- 15) “Kurban”

e. Şamil İslam Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Ortodoks”
- 2) “Protestanlık”
- 3) “Papaz”
- 4) “Ruhban”
- 5) “Sevap”
- 6) “Hz.Süleyman”
- 7) “Tabu”
- 8) “Tahnit”
- 9) “Tahrif”

- 10)“Talmut”
- 11)“Tanrı”
- 12)“Teslis”
- 13)“Tevrat”
- 14)“Tılsım”
- 15)“Totemizm”
- 16)“Vaaz”
- 17)“Vaiz”
- 18)“Vaftiz”
- 19)“Zakkum Ağacı”
- 20)“Zebani”
- 21)“Zebur”
- 22)“Zındık”
- 23)“Zunnar”

2.7.3 Dinler Tarihine Katkıları

Doç. Dr. Osman Cilacı hocamız, Hikmet Tanyu'nun yetiştirdiği birinci kuşak Dinler Tarihçilerinden biri olarak, ömrünün otuz dört yılını Dinler Tarihi alanına adanmış bir ilim adamı ve akademisyen idi.

Akademisyenlik hayatı boyunca Dinler Tarihi alanına birçok eser kazandırmıştır. İlahi dinlerde ibadet, hac, oruç, kurban, cennet gibi dinlerin en güncel konularında çalışmalar yapmış ve bu konularda önemli eserler geride bırakmıştır. On beş yıllık bir çalışmanın eseri olarak ortaya çıkan *Dinler ve İnançlar Terminolojisi*²³¹ adlı eserinin tanıtım bülteninde Sayın hocamız şöyle demektedir; “Bu sözlük, genel dinî terimler yanında, özel olarak dinler tarihinde kullanılan terimlerin derlenmesiyle vücut bulmuş, "terminolojik" bir kitaptır. Bu açıdan yalnız Dinler Tarihçilerine değil, sosyal bilimlere ilgi duyanlara da hitap etmek gayesiyle kaleme alınmıştır. Yaklaşık on beş yıllık çalışmanın ürünü olan bu Dinler ve İnançlar Terminolojisi, ülkemizde kendi alanındaki arketip eserlerden biridir.”

²³¹ Bk. Osman Cilacı, **Dinler ve İnançlar Terminolojisi**, 1. bs., Damla Yayınevi, İstanbul 2001.

Hocamız akademisyenlik hayatı boyunca birçok eserin tercümesini yaparak Dinler Tarihi alanı ile ilgilenen akademisyenlerin ve kişilerin hizmetine sunmuştur. Birçok sempozyuma ve panele konuşmacı olarak katılmış ve tebliğlerini bildirmiştir.

Sayın Doç. Dr. Osman Cilacı, akademisyenlik hayatı boyunca çalıştığı yurt içindeki ve yurt dışındaki ilahiyat fakültelerinde birçok öğrenci ve akademisyen yetiştirmiştir. Yetiştirdiği ikinci ve üçüncü kuşak Dinler Tarihçileri Türkiye'nin farklı illerindeki fakültelerde Sayın hocamızdan devraldıkları ilim bayrağını daha ilerilere, daha yükseklere götürmek için çalışmaktadırlar. Osman Cilacı hocamızın yetiştirdiği akademisyenlerden biri de danışmanım olan Sayın Yrd. Doç. Muharrem Yıldız hocamızdır. Sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız hocamızın danışmanlığında yüksek lisans ve doktora çalışmasını tamamlamıştır. Hocamıza son derece ilgili, yol gösterici, babacan bir ilim adamı ve akademisyen olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız hocamızı yetiştirerek danışmanımız olmasına vesile olduğu için teşekkürü bir borç bilirim. Ruhu Şad Olsun.

2.8 DOÇ. DR. MUSA SÜREYYA ŞAHİN

2.8.1 Hayatı

M. Süreyya Şahin 1933 yılında Kayseri Hacılar'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Kayseri'de tamamlayarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne girdi. 1960 yılındaki mezuniyetinden sonra, bir öğretim yılı Kayseri İmam-Hatip Okulu'nda görev aldı. 1961-1963 yıllarında askerliğini yaptı. 1963-1966 ve 1968-1970 yıllarında Gaziantep İmam-Hatip Okulu'nda meslek dersleri öğretmenliği görevinde bulundu. 1966-1968 yıllarında Bonn Büyükelçiliği nezdinde “Din İşleri Baş Görevlisi” olarak hizmet verdi. 1970-1977 yıllarında Ankara Dikmen Ortaokulu din bilgisi öğretmenliği, 1977-1980 yıllarında Ankara Mamak Lisesi'de din bilgisi öğretmenliği yaptı.²³²

Ankara'da öğretmenlik yaptığı yıllarda bir taraftan da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doktora çalışmalarını yürüttü ve beş yıllık bir çalışma sonucunda “*Rum Ortodoks Patrikhanesi, Türkiye ile Olan Durum ve Münasebetleri Üzerine Bir Araştırma*” adlı teziyle 05.07.1979'da doktor unvanını kazandı. Aynı yıl açılan Yozgat

²³² Ömer Faruk Harman, “Vefeyat Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, sy.22, 2009, s.156.

Yüksek İslam Enstitüsü'ne 19.03.1980'de kurucu öğretim üyesi olarak atandı. 17.12.1981 yılına kadar burada öğretim üyeliği yaptı. Yozgat Yüksek İslam Enstitüsü'nün kapanması üzerine 22.12.1981 tarihinde İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne atandı. 20.07.1982 tarihine kadar İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde görev yapan M. Süreyya Şahin, İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nün 1982'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne dönüşmesi üzerine bölüm başkanı olmuş ve bu görevi üç yıl yürütmüştür.²³³

20.07.1982 tarihinden, emekli olduğu 15.07.2000 tarihine kadar da Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görev yapan M. Süreyya Şahin, 01.01.1988-11.10.1991 yılları arasında Dinler Tarihi Bilim Dalı Başkanlığı yapmış, 04.10.1996 tarihinde doçent olmuş, 15.07.2000 tarihinde de yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Doç. Dr. M. Süreyya Şahin 24 Ocak 2008 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.²³⁴

2.8.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Musa Süreyya Şahin, **Fener Patrikhanesi ve Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980.
- 2) Musa Süreyya Şahin, **Kuran-ı Kerim Alfabe ve Tecvidi**, Avrupa Türk-İslam Birliği Yayınları, İstanbul 1995.
- 3) Musa Süreyya Şahin, **Fener Patrikhanesi ve Türkiye**, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1996.
- 4) Musa Süreyya Şahin, **Türkiye'de Patrikhaneler**, İlke Yayıncılık, İstanbul 2003.

b. Makaleleri

- 1) Musa Süreyya Şahin, "Doğu-Batı Kiliseleri, Ayrılımları ve Sebepleri", **MÜİF Dergisi**, sy.IV, İstanbul 1986, ss.311-329.

²³³ Harman, agm., ss.156-157.

²³⁴ Harman, agm., s.157.

- 2) Musa Süreyya Şahin, “Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi”, **Diyanet ilmi Dergi**, c.XXVIII sy.2, Ankara 1992, ss.37-73.
- 3) Musa Süreyya Şahin, “Osmanlı Devletinin Hıristiyanlarla Münasebetleri”, **Asrımızda Müslüman-Hıristiyan Münasebetleri**, İSAV, İstanbul 1993, ss.111-122.
- 4) Musa Süreyya Şahin, “The Attitude of Islâm Towards Non-Muslims in The Course, Religions”, **Cultures and Tolerance Past and Present**, Ankara 1990, ss.63-71.

c. Tebliğleri

- 1) Musa Süreyya Şahin, “Osmanlı Devletinin Hıristiyanlarla Münasebeti”, **Asrımızda Hıristiyan Müslüman Münasebetleri Toplantısı**, İSAV, İstanbul, 1993, ss.111-122.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Aforoz”, c.1, ss.412-4133.
- 2) “Anglikan Kilisesine Cevap”, c.3, ss.197-198.
- 3) “Cenne”, c.7, ss.376.
- 4) “Cin”, c.8, ss.5-8.
- 5) “Çan”, c.8, ss.196-197.
- 6) “Fener Rum Ortodoks Patrikhane”, c.12, ss.343-348.

e. Şamil İslam Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Yahudilik”, c.V, İstanbul, 1994, ss.356-369.

2.8.3 Dinler Tarihine Katkıları

Yazı hayatına daha lise sıralarında iken mahalli dergilerle gazetelere şiir ve makaleler göndererek başlayan Sayın Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin, çalışmalarını ömrünün sonuna kadar sürdürmüş ve doktora tezi dışında yazdığı kitap, makale ve ansiklopedi maddeleriyle Türk ilim hayatına katkıda bulunmuştur²³⁵

²³⁵ Harman, agm., s.157.

Sayın Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin'in "*Rum Ortodoks Patrikhanesi, Türkiye ile Olan Durum ve Münasebetleri Üzerine Bir Araştırma*" adlı doktora tezi tez danışmanı Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun ifadesiyle Rum Ortodoks Patrikhanesi hakkında o tarihe kadar yapılmamış olan toplu ve derin bir araştırmadır. Bu tezde Patrikhane ve kiliselerin içi ve idarî teşkilatıyla ilgili bilgilerle yetinilmemiş, Ortodoksluk itikadı, dinî ayin, ibadet ve dualar da dikkate alınarak bilgi sunulmuştur. Öte yandan Patrikhane'nin siyasî faaliyetleri, amacı ve hedefleri yanında tarihçesi de geniş bir şekilde incelenmiştir. Tez hazırlanırken arşiv belgeleri incelendiği gibi, kilise yetkilileri ile de görüşmeler yapılmıştır.²³⁶Türk milletiyle asırlardır bir arada yaşayan bu Hıristiyanlar hakkında araştırma yapması ve bu araştırma sonuçlarını neşretmek suretiyle kamuoyuyla paylaşması Türk akademik hayatı açısından oldukça önemlidir.²³⁷

2.9 PROF. DR. EKREM SARIKÇIOĞLU

2.9.1 Hayatı

Prof. Dr. Ekrem Sarıkçıoğlu 1943 yılında Isparta'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Isparta'da tamamladı. Yüksek öğrenimini 1966 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde tamamladı. Doktorasını Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile gittiği Almanya'nın Nunberg şehrindeki Erlangen Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde 1971 yılında Dinler Tarihi alanında yaptı. 1977 yılında "*Dinlerde Mehdi İnancı ve Tasavvurları*" adlı çalışmasıyla Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doçentliğe yükseldi. 1983 yılında On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde profesörlüğe yükseldi. 1985-1994 yılları arasında aynı fakültede dekanlık görevini sürdürdü. 1998 Kasım ayında atandığı Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü ve dekanlık görevlerinde bulundu. 2010 Kasım ayında aynı üniversiteden emekliye ayrılmıştır.²³⁸

²³⁶ Harman, agm., s.157.

²³⁷ Harman, agm., s.158.

²³⁸ Sarıkçıoğlu, **age.**, s.XV.

2.9.2 Eserleri

a. Kitapları

- 1) Ekrem Sarıkçıoğlu, **İslam'da ve Eski Ortadoğuda Çin ve Ruh İnançları**, Ernst Zbinden, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1994.
- 2) Ekrem Sarıkçıoğlu, **Dinlerde Mehdi Tasavvurları**, Sidre Yayınları, Samsun 1997.
- 3) Ekrem Sarıkçıoğlu, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, 4.bs., Fakülte Yayınevi, Isparta 2002.
- 4) Ekrem Sarıkçıoğlu, **Din Fenomenolojisi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta 2003.
- 5) Annemarie Schimmel, **Modern Arapça Grameri**, Ekrem Sarıkçıoğlu (Çev.), Otağ, İstanbul 1982.
- 6) Ernst Zbinden, **Diğer İnciller (Apokrif İnciller),(Metin ve Tarihi Bilgiler)**, Ekrem Sarıkçıoğlu(Çev.), Fakülte Kitabevi, Isparta 2005.
- 7) Ekrem Sarıkçıoğlu, **Yahuda İncili**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.

b. Makaleleri

- 1) Ekrem Sarıkçıoğlu, "Osmanlı Devletinde Şeyhülislamlık Müessesinin Ortaya Çıkışı", **Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi**, sy.2, Erzurum 1977, ss.201-210.
- 2) Ekrem Sarıkçıoğlu, "Isparta ve Çevre Köylerindeki Ziyaret ve Adak Yerleri", **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.3, Erzurum 1979, ss.133-152.
- 3) Ekrem Sarıkçıoğlu, "Buda Dininde Mehdi İnancı ve Buda'dan Bir Rivayet", **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.4, Erzurum 1980, ss.77-90.
- 4) Ekrem Sarıkçıoğlu, "Şeyhülislamlık Makamı", **Atatürk ÜİF (Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.5, Erzurum 1982, ss.197-200.
- 5) Ekrem Sarıkçıoğlu, "Mecusi Dininde Mehdi İnancı", **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.7, Erzurum 1986, ss.1-7.
- 6) Ekrem Sarıkçıoğlu, Anadolu'nun Tarih Öncesi İnançları, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.6, Erzurum 1986, ss.15-19.

- 7) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Şayentoloji Mezhebi Kurucusu ve Öğretisi”, **OUIF (On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.1, Samsun 1986, ss.3-39.
- 8) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Şayentoloji Mezhebi Kurucusu ve Öğretisi”, **OUIF Dergisi**, sy.2, Samsun 1987, ss.3-34.
- 9) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Mecusî Dininde Mehdi İnancı”, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.7, Erzurum 1986, ss.1-7.
- 10) Ekrem Sarıkçıoğlu, “İslam Hıristiyan Diyaloguna Genel Bir Bakış”, **OUIF Dergisi**, sy.4, Samsun 1990, ss.3-12.
- 11) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Tomas İncili” **OUIF Dergisi**, sy.4, Samsun 1990, ss.13-25.
- 12) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Filip İncili”, **OUIF Dergisi**, sy.6, Samsun 1992, ss.1-20.
- 13) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Kur’an ve Arkeoloji Işığında Hz.Nuh ve Tufan Olayına Yeni Bir Yaklaşım”, **İslami Araştırmalar**, c.9, sy.14, Ankara 1996, ss.197-203.
- 14) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Apokrif Petrus İncili”, **OUIF Dergisi**, sy.7, Samsun 1993, ss.3-6.
- 15) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yahudi-Hıristiyan İnciller (Önsöz ve Tercüme)”, **OUIF Dergisi**, sy.10, Samsun 1998 ss.7-14.
- 16) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yeni Dini Akımlar”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II**, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2000, ss.81-87.

c. Tebliğleri

- 1) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yüksek Din Eğitiminde Eksiklikler”, **Türkiye 1. Din Eğitimi Semineri**, Ankara, İlahiyat Vakfı Yayınları, 23-25 Nisan 1981, ss.327-332.
- 2) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Batı Dinler Tarihlerinde İslam”, **Uluslararası 1.İslam Araştırmaları Sempozyumu**, İzmir, 16-18 Eylül 1 985.
- 3) Ekrem Sarıkçıoğlu, “Yüksek Din Eğitiminde Hedef ve Program”, **Yükseköğretimde Din Bilimleri Sempozyumu**, Samsun, 21-23 Ekim 1987.

- 4) Ekrem Sarıkçioğlu, “Pratik İlahiyat ve Ahlâk Araştırmaları”, **Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları ve Problemleri Sempozyumu**, Samsun, 27-30 Haziran 1989.
- 5) Ekrem Sarıkçioğlu, “Hıristiyanlarda Çocukluk İncilleri”, **I. Dinler Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, Samsun, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 24-25 Eylül 1992, ss.5-42.
- 6) Ekrem Sarıkçioğlu, “Şeyhülislamıktan Diyanet İşleri Başkanlığına”, **Tartışılan Değerler Açısından Türkiye Sempozyumu**, Ankara, TDV Yayınları, 17-18 Haziran 1995.
- 7) Ekrem Sarıkçioğlu, “Osmanlı Devletinde Dini İdare Şekli “Şeyhülislamık”, **Tartışılan Değerler Açısından Türkiye Sempozyumu**, Ankara, TDV Yayınları, 17-18 Haziran 1995, ss.151-156.
- 8) Ekrem Sarıkçioğlu, “İbrahimi Dinlerde Diyaloga Güncel Yaklaşım”, **DİB II. Din Şurası**, Ankara, 23 Ekim1998.
- 9) Ekrem Sarıkçioğlu, “Yeni Dini Akımlar”, **Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı, Dinler Tarihi Araştırmaları II**, Konya, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.81-87.

2.9.3 Dinler Tarihine Katkıları

Sayın Prof. Dr. Ekrem Sarıkçioğlu, hocaların hocası Prof. Dr. Hikmet Tanyu'dan sonra Türkiye'deki ilk Dinler Tarihi profesörüdür. Günümüzde Türkiye'deki hayatta olan en kıdemli hoca olması nedeniyle Türkiye'deki akademisyen Dinler Tarihçileri arasında çok önemli bir yere sahiptir. Prof. Dr. Ekrem Sarıkçioğlu, Prof. Dr. Hikmet Tanyu danışmanlığında değil yurt dışında Almanya'da doktorasını tamamlamıştır. Ancak Prof. Dr. Hikmet Tanyu kendisini doçentlik jürisinde bulunmuş ve profesörlük raporunu yazmıştır.

Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi adlı eseri günümüz akademisyen Dinler Tarihçileri ve Dinler Tarihi alanına ilgi duyan kişiler için başvurulması gereken önemli bir eserdir. Ayrıca Sayın Sarıkçioğlu günümüzde de sürekli gündemde olan Dinlerde Mehdilik ve Mehdi İnancı²³⁹ ile ilgili Dinler Tarihi alanına birçok eser kazandırmıştır.

²³⁹ Bk. Ekrem Sarıkçioğlu, “Mecusi Dininde Mehdi İnancı”, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.7, 1986, ss.1-7.

İnciller²⁴⁰ konusunda birçok çalışması olmuş, bu konuda tercümelemler yapmış²⁴¹ ve eserler yayımlamıştır.

Dinler Tarihi alanında daha birçok konuda çalışmalar yapan ve bu alana akademik anlamda katkıları sunan Sayın Prof. Dr. Ekrem Sarıkçioğlu, Dinler Tarihi alanına birçok öğrenci kazandırmıştır. Dinler Tarihi alanında yetiştirdiği öğrenciler günümüzde Türkiye'nin farklı üniversitelerinde akademisyen olarak görev yapmaktadırlar.

²⁴⁰Bk. Ekrem Sarıkçioğlu, **Diğer İnciller (Apokrif İnciller),(Metin ve Tarihi Bilgiler)**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2005; Ekrem Sarıkçioğlu, **Yahuda İncili**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.

²⁴¹ Ekrem Sarıkçioğlu, "Apokrif Petrus İncili", **Ondokuz Mayıs ÜİF Dergisi**, sy.7, 1993, ss.3-6.; Ekrem Sarıkçioğlu, "Yahudi-Hıristiyan İncilleri", **Ondokuz Mayıs ÜİF Dergisi**, sy.10, 1998 ss.7-14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERDE GÖREV YAPMAKTA OLAN) İKİNCİ VE ÜÇÜNCÜ KUŞAK DİNLER TARİHÇİLERİ

3.1 ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

3.1.1 Yrd. Doç. Dr. Nihat Durak

1965 senesinde İzmit'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmit'te tamamladı. 1991 yılından itibaren sırasıyla Eyüp İmam Hatip Lisesi, Ümraniye İmam Hatip Lisesi ve İzmit İmam Hatip Lisesi'nde meslek dersleri öğretmeni olarak çalıştı. Kasım 2011 tarihinde Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başladığı akademisyenlik hayatına, Mart 2013'ten bu yana Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde devam etmektedir.²⁴²

a. Kitapları

- 1) Nihat Durak, **Süryâni Ortodoks Kilisesi'nde İbadet**, Rağbet Yayınları, İstanbul 2011.
- 2) Nihat Durak, **Süryâniler Açısından 451 Kadıköy Konsili**, Rağbet Yayınları, İstanbul 2012.

b. Makaleleri

- 1) Nihat Durak, "Din Bilimleri Makaleleri Bibliyografyası", **Literatür-Sürelî Bilimsel Kitap**, sy.1, İstanbul 2000, ss.79-90.
- 2) Paulos Gregorios "Antakya Süryâni Ortodoks Kilisesi" Nihat Durak (Çev.), **Literatür-Sürelî Bilimsel Kitap**, sy.2, İstanbul 2000, ss.139-150.

²⁴² Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Nihat Durak, 2014, <http://ilahiyat.ibu.edu.tr/index.php/tr/2012-08-14-10-40-13/akademik-kadro/itemlist/user/495-yrddo%C3%A7drnihatdurak> (17.02.2014).

- 3) Moses Mendelssohn, “Mendelssohn”, Nihat Durak (Çev.), **Literatür-Sürelî Bilimsel Kitap**, sy.2, İstanbul 2001, ss.23-33.
- 4) Paul Verghese, “Süryâni Ortodoks Kilisesi”, Nihat Durak (Çev.), **Literatür - Sürelî Bilimsel Kitap**, sy.2, İstanbul 2001, ss.19-23.
- 5) Nihat Durak, “İstanbul'un Kadim Süryanileri”, Turkish Studies, International Periodical For The Languages, **Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/12 Fall, Ankara 2013, pp.427-441.
- 6) Nihat Durak, “Sinoplu Bir Gnostik: Marcion”, **AİBÜ (Abant İzzet Baysal Üniversitesi) İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Güz, Bolu 2013, c.I, sy.2, ss.1-18.
- 7) Mûsâ Kâzım, “Ahtimâr Katogikosluğu”, Nihat Durak (Çev.), **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, c.II, sy.4, Karabük 2013, ss.133-138.

c. Bildirileri

- 1) Nihat Durak, “Türkiye’deki Süryâni Ortodokslarda Nikâh”, **Uluslararası Dinlerde Nikâh Sempozyumu**, İzmir, İSAV Yayınları, 06-08 Nisan 2012, ss.381-404.
- 2) Nihat Durak, “Sinoplu Marcion: Hayatı ve Fikriyatı”, **Sinop İli Değerleri Sempozyumu**, Sinop, 15-18 Mayıs 2013.

3.2 ANKARA ÜNİVERSİTESİ

3.2.1 Prof. Dr. Baki Adam

Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Balkıca, Tavas köyünde doğdu. İlköğrenimini köyde, orta öğrenimini 1975-1982 yılları arasında Denizli İmam Hatip Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1987'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1987 yılında Dinler Tarihi'nde yüksek lisansa başladı ve 1988 yılı şubat ayında aynı fakültenin Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 1989'da, "*Dinlerde Hacc İbadeti Üzerine Bir Araştırma*" isimli tezini vererek yüksek lisans öğrenimini tamamladı. Doktora çalışmalarının sürdüğü 1991-1992 yıllarında, araştırmalarda bulunmak üzere sekiz ay İsrail'de Tel-Aviv'de kaldı. 1994 yılı Haziran

ayında "*Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat ve Yahudi Hayatındaki Yeri*" isimli doktora teziyle doktor unvanını aldı. 27 Kasım 1997 yılında da doçent, Aralık 2003'te de profesör oldu. Akademisyen Baki Adam, çeşitli düzeylerde İngilizce, Arapça ve İbranice bilmektedir.²⁴³

a. Kitapları

- 3) Baki Adam ve Diğerleri, **Dinler Tarihi**, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir 2000.
- 4) Baki Adam, **Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat**, Pınar Yayınları, İstanbul 2001.
- 5) Baki Adam, **Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Diğer Dinler**, Pınar Yayınları, İstanbul 2002.
- 6) Baki Adam, **Karşılaştırmalı Dinler Tarihi**, MEB Yayınları, İstanbul 2003.
- 7) Baki Adam, **Yahudilik ve Hıristiyanlık Açısından Kur'an'ın Tartışmalı Konuları**, Pınar Yayınları, İstanbul 2003.

b. Makaleleri

- 1) Baki Adam, "Hıristiyan Siyonizmi", **Bizim Dergâh**, sy.49, Ankara Mayıs 1992, ss.6-8.
- 2) Baki Adam, "Hıristiyan Siyonizmi ve Müslümanların Tavrı," **Bizim Dergâh**, sy.51, Ankara Temmuz 1992, ss.41-43.
- 3) Baki Adam, "Yahudilik ve Şiddet", **İslamiyat**, c.5, sy.1, Ankara Ocak-Mart 2002, ss.21-34.
- 4) Baki Adam, "Tevrat'ın Tahrifi Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış", **AÜİF Dergisi**, sy.36, Ankara 1997, ss.349-404.
- 5) Baki Adam, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'dan Günümüze Dinler Tarihi Çalışmaları", **AÜİF Dergisi**, sy.36, Ankara 1997, ss.509-519.
- 6) Baki Adam, "Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslama Bakışı", **AÜİF Dergisi**, sy.XXXVII, Ankara 1997, ss.333-358.
- 7) Baki Adam, "Kur'an'ın Anlaşılmasında Tevrat'ın Rolü", **İslami Araştırmalar**, c.9, sy.1, Ankara 1996, ss.-167-176.

²⁴³ Baki Adam, 2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Baki_Adam (19.08.2013).

- 8) Baki Adam, “Yahudilerde Din ve Gelenek Üzerine”, **İslami Araştırmalar**, c.6, sy.1, Ankara 1992, ss.44-51.
- 9) Baki Adam, “Musevilikte İnanç, İbadet, Dini Yaşam ve Museviliğin İslamla Ortak Yönleri”, **Musevilerle 500 Yıl**, Turizm Bakanlığı, Ankara 1992, ss.43-49.
- 10) Baki Adam, “Dinler Arası Diyalog”, **Din Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar**, MEB Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 2000, ss.193-205.
- 11) Baki Adam, “Katolik Kilisesinin Kurtuluş Öğretisi Açısından Yahudiliğe ve İslam'a Bakışı”, **AÜİF Dergisi**, c.XLI, Ankara 2000, ss.195-224.
- 12) Baki Adam, “Dinlerde Hac İbadeti”, **Diyanet Aylık Dergisi**, sy.29, Ankara Mayıs, 1993, ss.12.

c. Tebliğleri

- 1) Baki Adam, “Prof Dr Hikmet Tanyu’dan Günümüze Dinler Tarihi Çalışmaları”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.63-72.
- 2) Baki Adam, “Yahudiliğin Hıristiyanlığa ve İslam’a Bakışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.147-176.
- 3) Baki Adam, “Yahudilikte Din Kavramı ve Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.129-134.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Hıristiyanlık”
- 2) “Kabala”

3.2.2 Prof. Dr. Ahmet Hikmet Eroğlu

1961 yılında Ankara ili, Bala ilçesi, Karaali beldesinde doğdu. 1981 yılında Bala Lisesi’ni bitirdi. 1986 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1986 yılında Bursa ili Karacabey ilçesinde öğretmenliğe başladı. 1987-1990 yılları arasında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivleri Daire

Başkanlığı'nda uzman yardımcısı olarak çalıştı. 1990 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda araştırma görevlisi oldu. 1992-1993 yılları arasında sahasında araştırmalar yapmak üzere 15 ay boyunca Fransa'da kaldı. “*Osmanlı Devletinde Yahudilerin Dini ve Sosyal Durumu*” adlı teziyle 1996 yılında doktorasını tamamladı. 1997 yılında Vatikan ve Roma'da “Ökümenizm” hakkında 3 ay süresince araştırmalarda bulundu. 1998-1999 eğitim-öğretim döneminde Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde dersler verdi. 1999-2000 eğitim-öğretim döneminde Kırgızistan Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde dekan yardımcılığı görevinde bulundu. 2000 yılında Dinler Tarihi alanında “*Ökümenizm, Hıristiyanların Birlik Arayışı*” adlı teziyle doçent unvanını aldı. 2001 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda doçent kadrosuna atandı. 2002-2005 yılları arasında TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) Türkiye'nin Sesi radyosunda “*Din ve Çocuk*” adlı haftalık programı hazırladı. 2004 yılında DİYAM (Diyaret Araştırma Merkezi)'da Hıristiyanlık Masası Başkanı olarak görev yaptı. Fransızca ve Arapça bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.²⁴⁴

a. Kitapları

- 1) Ahmet Hikmet Eroğlu, **Osmanlı Devletinde Yahudiler-XIX. Yüzyıl Sonuna Kadar**, Seba Yayınları, Ankara 1997.
- 2) Ahmet Hikmet Eroğlu, **Osmanlı Devletinde Yahudiler-XIX. Yüzyıl Sonuna Kadar**, Alperen Yayınları, Ankara 2001.
- 3) Ahmet Hikmet Eroğlu, **Osmanlı Devletinde Yahudiler**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2004.
- 4) Ahmet Hikmet Eroğlu, **Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.

b. Makaleleri

- 1) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farkları”, **AÜİF Dergisi**, sy.XXXIX, Ankara 1999, ss.439-453.

²⁴⁴ Ahmet Hikmet Eroğlu, **Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi**, 1. bs., Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005, s.VI.

- 2) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Doğu Batı Kiliselerinin Ayrılış Sebepleri”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, c.2, sy.5, Ankara 1999, ss.387-413.
- 3) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Osmanlı Devletinde Dini Cemaatlerin Ortak Hayatı ve Museviler”, **Musevilerle 500 Yıl**, TC Kùltür Bakanlığı, Ankara 1992.
- 4) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Hıristiyandıktın Bölünüü Prossesine Calpı Kóz Karař-Hıristiyanlığın Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, **Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi**, sy.1, Oş 2000, ss.51-65.
- 5) Ahmet Hikmet Eroğlu, “İslamdın Düynölük Casoogo Bolgon Kóz Karaşı - İslamın Dünya Hayatına Bakış”, **Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakùltesi Dergisi**, sy.1, Oş 2000, ss.159-162.
- 6) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Hıristiyanların Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış”, **AÜİF Dergisi**, sy.XLI, Ankara 2000, ss.309-325.
- 7) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Kırgızistan’da Bağımsızlık Sonrası Milli İdeoloji Arayışı Çerçevesinde ‘Tenircilik’ -Tengri-“, **Kök Araştırmalar Dergisi**, sy.II/2, Ankara Güz, 2000, ss.99-111.

c. Tebliğleri

- 1) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Ökümenik Hareketin Ortaya Çıkışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.223-236.
- 2) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Kur’anı Kerim’in Diğer Din ve İnançlara Bakışı”, **Problemi Vizşego Obrazavanya Oş Kırgızistan Uluslararası Üniversitesi Oş Şubesi Yayını**, 11-12 Mayıs 1999, ss.18-24.
- 3) Ahmet Hikmet Eroğlu, “Dinin Düynogo Bolgon Kóz Karaşı -Dinlerin Dünyaya Bakışı”, **Ořskiy Vışiy Kolledj**, Oş, Oş Kırgızistan Uluslararası Üniversitesi Oş Şubesi Yayını, 20-21 Mayıs 1999, ss.232-238.
- 4) Ahmet Hikmet Eroğlu, “XX. Kılımda Din Dergisi Aralık Baylanıştar Tuurasında Batıştağı İç- Araketter Cana Döynölük Tınçtıkkı Koşgon Sâlimdan -XX. Yüzyılda Dinlerarası İlişkiler Konusunda Batıdaki Çalışmalar ve Dünya Barışına Katkıları”, **İslam Cana Tınçtıkkı**, Oş, Oş Devlet Üniversitesi Yayını, 24-25 Nisan 2000, ss.22-28.

3.2.3 Prof. Dr. Mehmet Katar

1986 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1993 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda "*İlahi Dinlerde Tövbe Anlayışı Üzerine Bir Araştırma*" adlı doktora tezi ile doktora unvanı aldı. 1995 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. "*Hıristiyanlıkta Paskalya Kutlamaları*" adlı teziyle 2003 yılında doçentlik unvanı aldı. 2009 yılında profesörlük kadrosuna atandı. İngilizce ve Arapça bilmektedir.²⁴⁵

a. Kitapları

- 1) Mehmet Katar, **Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da Tövbe**, Töre Yayınları, Ankara 1997.
- 2) Mehmet Katar ve Diğerleri, **Dinler Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlahiyat Önlisans Programı Dersi Kitabı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 1999.
- 3) Mehmet Katar ve Diğerleri, **Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi** Lise 3 Ders Kitabı, DİB Yayınları, Ankara 1999.
- 4) Mehmet Katar ve Diğerleri, **Dinler Tarihi**, 3. Baskı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2001.
- 5) Mehmet Katar, **Hıristiyanlıkta Paskalya** (Başlangıçtan Günümüze İsa'nın Diriliş Kutlamaları), Ankara 2003.
- 6) Mehmet Katar, **Mesih İsa'nın Son Gün Azizleri Kilisesi**, Ankara 2008.

b. Makaleleri

- 1) Douglas Allen, "Din Fenomenolojisi", Mehmet Katar (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXXV, Ankara 1996, ss.437- 465.
- 2) Mehmet Katar, "Dinlerde Kefaret Anlayışı", **Dinî Araştırmalar Dergisi**, c.I, sy.1, Ankara 1998, ss.44 -58.
- 3) Mehmet Katar, "Dinlerde Günlük İbadet Uygulamaları", **Dinî Araştırmalar Dergisi**, c.I, sy.1, Ankara 1998, ss.59-75.

²⁴⁵Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Mehmet Katar, 2013, <http://cv.ankara.edu.tr/kisi.php?id=katar@ankara.edu.tr°er=1> (20.08.2013).

- 4) Mehmet Katar, “Hıristiyanlıkta İsa’nın Doğumu ile İlgili Kutlamaların Ortaya Çıkışı”, **İslamiyat Dergisi**, (**‘İsa Anısına’ Özel Sayısı**), Ankara 2000, ss.115-131.
- 5) Mehmet Katar, “Hıristiyanlıkta Kilise Takviminin (Kilise İçerisindeki Anma ve Kutlama Devrelerinin) Oluşması”, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, c.III, sy.8, Ankara 2000, ss.23-46.
- 6) Mehmet Katar, “Hıristiyan Bayramları Üzerine Bir Araştırma”, **Dinî Araştırmalar Dergisi**, c.III, sy.9, Ankara 2001, ss.7-27.
- 7) Mehmet Katar, “İsrail Kavminin Seçilmişliği Üzerine Bir Araştırma”, **İslamî Araştırmalar**, c.20, sy.2, Ankara 2007, ss.172-177.
- 8) Mehmet Katar, “Tevhitten Teslise Geçiş Sürecinde Hıristiyanlık (Bir Yahudi İhya Hareketi Olarak Başlayan Hıristiyanlığın Evrensel Bir Din Haline Geliş Öyküsü)”, **İslamî Araştırmalar**, c.20, sy.3, Ankara 2007, ss.330-339.
- 9) Mehmet Katar, “Tevrat’ın Lut Kıssası Üzerine Bir Araştırma”, **AÜİF Dergisi**, c.48, sy.1, Ankara 2007, ss.57-76.
- 10) Mehmet Katar, “Ethnically or Religiously Chosen? A Survey on Israelites Being a Chosen Nation”, **Journal of Islamic Research**, Vol. 1, No. 2 Rotterdam/Hollanda 2008, pp.23- 32.
- 11) Mehmet Katar, “Penitence in Islam; From the Qur’anic Perspective”, **Kırgızistan Oş Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmî Dergisi**, sy.13, Kırgızistan 2008, ss.57-68.

c. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) Mehmet Katar, “Dinlerde Kefaret”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.25, DİB Yayınları, Ankara 2002, ss.177-179.
- 2) Mehmet Katar, “Paskalya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.34, DİB Yayınları, İstanbul 2007, ss.181-182.

3.2.4 Prof. Dr. Ali İsra Güngör

1966 yılında doğdu. 1989 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. 1995 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda “*II. Vatikan Konsili ve Diyalog*” adlı yüksek lisans tezi ile yüksek lisansını

tamamladı. “Cizvitler ve Katolik Kilisesindeki Yeri” adlı doktora teziyle doktorasını tamamlayarak 2001 yılında doktor unvanını aldı. 2006 yılında doçent unvanı, 2011 yılında da profesör unvanı aldı.²⁴⁶

a. Kitapları

- 1) Ali İsrâ GÜNGÖR, **Vatikan, Misyon ve Diyalog**, 1. bs., Töre Basım, Ankara 1997.
- 2) Ali İsrâ GÜNGÖR, **Cizvitler**, 1. bs., ASAM, Ankara 2002.
- 3) Ali İsrâ GÜNGÖR, **Evanjellikler**, 1. bs., Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2006.
- 4) Peter Collins, **Din ve Ritüel**, Ali İsrâ GÜNGÖR (Çev.), İmge Kitabevi, Ankara 2012.
- 5) Ali İsrâ GÜNGÖR ve Diğerleri, **Dinler Tarihi**, Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara 2013.

b. Makaleleri

- 1) A. Roest Crolius, “İnkültürasyon”, Ali İsrâ GÜNGÖR (Çev.), **Dini Araştırmalar**, c.1, sy.1, Ankara 1998, ss.93-105.
- 2) Ali İsrâ GÜNGÖR, “İkinci Vatikan Konsili Sonrası Hıristiyan-Müslüman İlişkileri”, **Türk Yurdu**, c.17, sy.116-117, Ankara 1997, ss.205-212.
- 3) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Dinler Arası Diyalog ve Türkiye”, **Türk Yurdu**, c.20, sy.155, Ankara 2000, ss.31-37.
- 4) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Katolik Kilisesinin Yeni Misyon Anlayışında İnkültürasyonun Yeri”, **AÜİF Dergisi**, c.43, sy.1, Ankara 2002, ss.171-185.
- 5) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Heybeliada Ruhban Okulu”, **Türk Yurdu**, c.23, sy.193, Ankara 2002, ss.33-36.
- 6) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Dinler Arası Diyalog Mu Dinler Arası İlişkiler Mi?”, **Türk Yurdu**, c.25, sy.209, Ankara 2005, ss.14-20.
- 7) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Hıristiyanlıkta Püriten Anlayış ve Etkileri”, **Dini Araştırmalar**, c.7, sy.21, Ankara 2005, ss.7-26.

²⁴⁶Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof.Dr.Ali İsrâ GÜNGÖR, 2013, <http://cv.ankara.edu.tr/kisi.php?id=gungor@ankara.edu.tr°er=1> (20.08.2013).

- 8) Ali İsrâ GÜNGÖR, “The Turkish Society’s Perception of Interreligious Dialogue in the Process of Turkey’s EU Membership, Current Dialogue”, **World Council of Churches-Office on Interreligious Relations Staff**, Nu, 45, July, Switzerland 2005, pp.41-49.
- 9) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Forty Years after Nostra Aetate: Reflections on Interreligious Dialogue in Turkey”, **Islamochristiana**, Pontificio Istituto Di Studi Arabi e D’Islamistica (PISAI), Nu, 32, Roma 2006, pp.99-115.
- 10) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Turkish Contribution to the History of Religions”, **Numen** (International Review for the History of Religions), Vol. 54/1, New York 2007, pp.71-92.

c. Bildirileri

- 1) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Katolik Kilisesinin Çağdaş Misyon Anlayışında Diyalog Kavramı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.177-191.
- 2) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Günümüzde Katolik Hıristiyanlık”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.259-267.
- 3) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Müslüman-Hıristiyan Diyaloguna Güncel Yaklaşımlar”, **Dinler Tarihi Araştırmaları IV Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01-02 Kasım 2003, ss.333-343.
- 4) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Türkiye’de Dinler Arası Diyalog Alanında Yapılan Çalışmalar”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009.
- 5) Ali İsrâ GÜNGÖR, “Türk Dünyasında Dini Hayata ve Din Anlayışına Etki Eden Çağdaş Misyon Yöntemleri: İnkültürasyon ve Evanjelizm”, **Uluslararası Türk Dünyasında Din Anlayışları Sempozyumu**, Isparta, 04-06 Kasım 2010.

3.2.5 Prof. Dr. Durmuş Arık

1992 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. 1995 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda “*Azerbeycan*

Türklerinin Dini Tarihi ve Halk İnanışları” adlı yüksek lisans tezi ile yüksek lisansını tamamladı. “*Çuvaşların Dini İnanışları Üzerine Bir Araştırma*” adlı doktora teziyle doktorasını tamamlayarak 2002 yılında doktor unvanını aldı. 2006 yılında doçent unvanı, 2011 yılında da profesör unvanı aldı.²⁴⁷

a. Kitapları

- 1) Durmuş Arık, **Azerbaycan Türklerinin Dini Tarihi ve Halk İnanışları**, Öztepe Matbaacılık, Ankara 2005.
- 2) Durmuş Arık, **Hıristiyanlaştırılan Türkler (Çuvaşlar)**, Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- 3) Durmuş Arık, **Buhara Yahudileri**, Andaç Yayınları, Ankara 2005.

b. Makaleleri

- 1) Andras Rona, “Çuvaşların Dini”, Durmuş Arık (Çev.), **AÜİF Dergisi**, c.XXXVIII, Ankara 1998, ss.453-456.
- 2) Durmuş Arık ve Mustafa Erdem, “Hz.Âdem”, **Dini Araştırmalar**, c.I, sy.1, Ankara 1998, ss.124-128.
- 3) Durmuş Arık, “Çuvaşlarda İslam ve Çuvaş Etniğindeki Değişimde İslam’ın Rolü”, **Dini Araştırmalar**, c.6, sy.16, Ankara 2003, ss.161-181.
- 4) Durmuş Arık, “Küreselleşme Sürecinde Kırgızistan’da Misyoner Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme”, **Dinî Araştırmalar**, c.6, sy.17, Ankara 2003, ss.327-349.
- 5) Durmuş Arık, “Orus pravoslav çirköösü cana anın Volga (İtil) ceekterinde oturutaşkan Türk elderine karata bolgon mamilesi” –Kırgızca- (Rus Ortodoks Kilisesi ve Volga Boyundaki Türk Toplulukları İle İlişkisi), **Teologiya Fakultetinin İlimiy Jurnalı İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi**, sy.3-4, Oş 2003, ss.27-44.

²⁴⁷Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Durmuş Arık, 2013, <http://cv.ankara.edu.tr/kisi.php?id=arik@divinity.ankara.edu.tr°er=1> (20.08.2013).

- 6) Durmuş Arık, “Türk EİDlerinin Diniy İŖenimlerinde Kurbandık Çaluu Cörolgösü”, -Kırgızca- (Türk Dinî İnanıŖlarında Kurban Uygulaması), **Teologiya Fakultetinin İlimiy Jurnalı İlahiyat Fakültesi İlmi Dergisi**, sy.5, OŖ 2004, ss.33-44.
- 7) Durmuş Arık, “Türk Yahudiler: Kırım Karâileri”, **Dini AraŖtırmalar**, c.7, sy.21, Ankara 2005, ss.27-49.
- 8) Durmuş Arık, “Kırgızlarda Kurban Fenomen”, **AÜİF Dergisi**, c.XLVI, sy.I, Ankara 2005, ss.157-174.
- 9) Durmuş Arık, “Buhara Yahudileri Üzerine Bir İnceleme”, **Orta Asya ve Kafkasya AraŖtırmaları**, c.1, sy.2, Ankara 2006, ss.92-109.
- 10) Durmuş Arık, “Background of Turkish Popular Piety: Beliefs and Practices Conveyed from Asia to Anatolia”, **Euro Agenda/Avrupa Günlüğü**, sy.10, Berlin 2007, ss.265-282.
- 11) Durmuş Arık, “ÇuvaŖların Dini İnanıŖları Üzerine”, **International Journal of Central Asian Studies**, Vol. 11-1, Seoul, Tashkent 2007, ss.18-36.
- 12) Durmuş Arık, “Tatar Türkleri Arasındaki Hıristiyanlar: KreŖinler”, **AÜİF Dergisi**, sy.XLIX, Ankara 2008, ss.57-75.
- 13) Durmuş Arık ve Fazlı Polat, “Türk Dünyası Üzerine Prof. Dr. Salican Cigitov ile Bir SöyleŖi”, **Dini AraŖtırmalar**, c.7, sy.21, Ankara 2005, ss.339-356.

c. Tebliğleri

- 1) Durmuş Arık, “ÇuvaŖlarda Din AnlayıŖı”, **Dinler Tarihi AraŖtırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din AnlayıŖı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.221-264.
- 2) Durmuş Arık, “Kızılcahamam ve Çamlıdere’de Gelenek ve Görenekler”, **Tarihte ve Günümüzde Kızılcahamam Çamlı Yöresi Sempozyumu**, Ankara, 21-22 Ekim 1995.
- 3) Durmuş Arık, “Gerede’de Halk İnanıŖları ve Ziyaret Yerleri”, **GeçmiŖten Günümüze Gerede Sempozyumu**, Gerede, 20-21 Kasım 1999.

3.3 ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

3.3.1 Doç. Dr. Kemal Polat

19.06.1973 yılında Erzurum'un Olur İlçesi'nin Taşgeçit Köyü'nde doğdu. 1994 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansa başladı. Fakülte yıllarında bir müddet Diyanet'te görev yaptı, mezuniyetten sonra Ankara'da MEB bünyesinde öğretmen olarak çalıştı. 1997 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 1998'de “*Hıristiyanlık ve İslam'da Kurtuluş*” konulu teze yüksek lisansını, 2003 yılında “*Kırgızlarda Doğum Evlenme ve Ölüm Fenomenleri*” adlı teze doktorasını tamamladı. Doktora konusu ve sahasıyla ilgili inceleme ve araştırmalar yapmak üzere iki yıl Kırgızistan'da; doçentlik konusu ile ilgili olarak da bir müddet Vatikan'da bulundu. Kemal Polat, halen Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir. Ayrıca Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü müdürlüğünü de yapmaktadır. İngilizce ve Arapça bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.²⁴⁸

a. Kitapları

- 1) Kemal Polat, **Beşikten Mezara Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, Ankara 2005.
- 2) Kemal Polat, **Katolik Hıristiyanlıkta Azizlik ve Azizler**, Salkımsöğüt Yayınları, Ankara 2008.

b. Makaleleri

- 1) Kemal Polat ve Ali Rafet Özkan “Socio-Cultural Life of Gypsies in Southern Kyrgyzstan, David A Freeman (ed.), **The Social Science Journal, Department of Political Science**, Washburn University, Topeka, Kansas, Vol. 42, USA 2005, pp.469–478.

²⁴⁸Doç. Dr. Kemal Polat, 2013, <http://www.olurluyuz.com/erzurumun-olur-il%C3%A7esi/bir-olurlu/31-doc-dr-kemal-polat.html> (23.08.2013).

- 2) Kemal Polat, “Hıristiyanlık Cına İslam’da Kutuluu Tüşünüğü”, **Teologiya Fakültetinin İlimiy Jurnalı İlahiyat Fakültesi İlmî Dergisi**, sy.2, ss.62–69, Oş 2001.
- 3) Kemal Polat, “Kırgızistan’da Dinî Günler ve Bayramlar”, **Dinî Araştırmalar**, c.5, sy.14, Ankara 2002, ss.169–182.
- 4) Kemal Polat, “Kırgız Türklerinin Günlük Hayatında Gelenekler ve Halk İnanışları, Türkler”, c.19, **Yeni Türkiye Yayınları**, Ankara 2002, ss.551–560.
- 5) Kemal Polat, “Lut Kıssasına Kitab-ı Mukaddes ve Kuran Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.24, Erzurum 2006, ss.67–182.
- 6) Kemal Polat, “Hıristiyan Kurtuluş Öğretisinde İsa Vasıtasıyla Kurtuluş”, **EKEV Akademi Dergisi**, sy.27, Erzurum Bahar, 2006, ss.183–206.
- 7) Kemal Polat, “Misyonerlerin Kırgızistan’da Dağıttığı Bazı Kitapların Şekil Ve Muhteva Açısından Değerlendirilmesi”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, sy.33, Erzurum 2007, ss.293–312.

c. Bildirileri

- 1) Kemal Polat, “Kırgızistan’da Cına Türkiye’da At Koyuuga Baylanışkan Urp-Adattar Cına İşenimleri (Kırgızistan ve Türkiye’de Ad Koyma ile ilgili Gelenek ve İnanışlar)”, **Tirudı Mecdunarodnoy Nauçnoy Konferentsiya**, Pasvyaşaetsiya 50 letiyu Oşgu i 60-letiyu Akademika B.M. Murzubraimova, Savramenniye Problemi Himih i Himiçeskoy Tehnologii Aktualniye Vaprosı, estestvennih iGumatirenih Nauk, Oş, 4-5 Yanvara 2001, ss.96-101.
- 2) Kemal Polat, “Kırgız Elinde Bala Törölördö Casaluuçı İrim Cırımdar, (Kırgız Halkında Doğum Öncesi Halk İnançları), **Narınskiy Gasudarstvenniy Universitet**, MATERIALI 2-Nauçno-Praktiseskoy Konferentsii “Problemi Abrazavaniya i Nauki” 10-Letiyu Kırgızkoy Respubliki i 5- Letiyu Abrazavaniya Narınskogo Universiteta, Çastı Sektzii “Filosofiya, İstoriya” “Prava”, “Ekonomika” Narın, 2001, 11–12 Maya 2001, ss.53-57.

- 3) Kemal Polat, “Alamdarga Meerimdüü Az. Muhammed, (Âlemlere Rahmet Hz.Muhammed)”, **Az. Muhammedin tuulgan kününö arnalıp uyşturulgan kuttu Cumahktığı ilimiy konferentsiyanın materialdarı** İslam Cana Tınçtıq, Oş, 24.Nisan–02.Mayıs 2000, ss17–21.
- 4) Kemal Polat, “Orta Asya’da Dağ Kültü ve Kırgızistan-Oş Süleyman Dağı”, **I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu**, Doğubayazıt/Ağrı, 07–11 Eylül 2005.
- 5) Kemal Polat, “Kırgız Türklerinde Hediyeleşme İle İlgili İnanış ve Uygulamalar”, **Türk Kültüründe Hediye Sempozyumu**, İstanbul, 16–17 Kasım 2005.
- 6) Kemal Polat, “Misyonerlerin Kırgızistan’da Dağıttığı Bazı Kitapların Şekil Ve Muhteva Açısından Değerlendirilmesi”, **Türk Dünyasında Misyonerlik Sempozyumu**, Çanakkale, 15–17 Nisan 2005.
- 7) Kemal Polat, “Müzakere” **Müslümanların Diğer Din Mensuplarıyla İlişkilerinde Temel Yaklaşımlar**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 16–17 Kasım 2003, ss.93–96.
- 8) Kemal Polat, “Erzurum, Erzincan, Kars ve Iğdır Yöresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, ss.113–119.
- 9) Kemal Polat, “Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri’nin Marifetnâme’sinde Allah İnancı”, **Türk İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu**, Erzurum, 26–28 Haziran 2006.

d. Konferanslar

- 1) Kemal Polat, “Kırgızların Günlük Hayatında Gelenek ve İnanışlar”, **AÜİF Bilge İlahiyatçılar Topluluğu**, Erzurum, 05.12.2001.
- 2) Kemal Polat, “İslam’a Göre Dünyevi ve Uhrevi Kurtuluş”, **Hasankale Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği**, , Erzurum, 27.10. 2003.
- 3) Kemal Polat, “Kırgız Türklerinde Gelenek ve İnanışlar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürlüğü**, Erzurum, 23. 11. 2006.

e. Paneller

- 1) Kemal Polat, “Kırgızistan’da Nevruz Kutlamaları”, **Türk Dünyası’nda Nevruz Kutlamaları Paneli**, Erzurum, 21 Mart 2003.
- 2) Kemal Polat, “Kırgızlarda Doğum Sonrası Gelenek ve İnançlar, **Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Bilge İlahiyatçılar Topluluğu**, Erzurum, 16. 04. 2004.
- 3) Kemal Polat, “Misyonerlik, Satanizm, Zararlı ve Yıkıcı Faaliyetler”, **Erzincan Müftülüğü**, Erzincan, 24.09.2004.
- 4) Kemal Polat, “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”, **Bayburt Müftülüğü**, Bayburt, 19.03.2005.
- 5) Kemal Polat, “Ülkemizdeki ve Bölgemizdeki Misyonerlik Faaliyetleri ve Düşündürdükleri,” **Memur-Sen, Eğitim-Bir-Sen Erzurum 1 Nolu Şube Başkanlığı**, Erzurum, 14.03.2005.
- 6) Kemal Polat, “Türk Dünyası’nda Nevruz”, **Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Bilge İlahiyatçılar Topluluğu**, Erzurum, 23.03.2005.

f. Seminerler

- 1) Kemal Polat, “Kırgız Kültürü Üzerine Bazı Mülâhazalar”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, Erzurum, 02.11.2001.
- 2) Kemal Polat, “Kırgızlarda Dinî Günler ve Gecelerde Yapılan Törenler”, **Türk Ocakları Erzurum Şubesi**, Erzurum, 23.11. 2002.

3.4 BOZOK ÜNİVERSİTESİ

3.4.1 Yrd. Doç. Dr. Mehmet Esgin

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde lisans eğitimini tamamladı. 1991 yılında “*Kur-an-ı Kerim’de İslam Dışı Dinler*” adlı yüksek lisans teziyle Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. 1998 yılında “*Hıristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri*” adlı doktora teziyle Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamlamıştır. Halen Bozok Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği bölümünde bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır. Arapça ve İngilizce bilmektedir.²⁴⁹

a. Makaleleri

- 1) Mehmet Esgin, “Engizisyonun Günümüze Hatırlattıkları”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.I, sy.1, Yozgat 2012, ss.91-99.
- 2) Mehmet Esgin, “Hıristiyanlık’ta Noel Bayramının Ortaya Çıkışı ve Türkiye’deki Yansımaları”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.II, sy.2, Yozgat 2012, ss.85-96.

3.4.2 Yrd. Doç. Dr. Resul Çatalbaş

Çankırı’da doğdu. İlkokulu Muş Bulanık ve memleketi Muğla Yatağan’da, ortaokulu Muğla merkezde, Liseyi Milas ve Denizli’de okudu. 2003 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Erzurum, Ankara, Çorum, Karaman ve Şanlıurfa’daki çeşitli ilköğretim okullarında öğretmen olarak görev yaptı. 2006 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Dinler Tarihi alanında doktorasını tamamladı. 2012 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. 2010 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 2011 yılında aynı üniversitede yardımcı doçentliğe yükseldi. Halen Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır. Anglikan Kilisesi, Hıristiyanlıkta evanjelik hareket, misyonerlik ve diyalog üzerine çalışmalar yapmaktadır.²⁵⁰

²⁴⁹Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Esgin, 2013, [http://ilahiyat.bozok.edu.tr/Default.aspx?tt=Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği&genelbilgi=veri&sicilno=846](http://ilahiyat.bozok.edu.tr/Default.aspx?tt=Din_Kültürü_ve_Ahlâk_Bilgisi_Öğretmenliği&genelbilgi=veri&sicilno=846), (13.01.2014).

²⁵⁰Resul Çatalbaş, (irresul@gmail.com), Yrd. Doç. Dr. Resul Çatalbaş, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (13.01.2014).

a. Makaleleri

- 1) Resul Çatalbaş, “Türklerde Hayvan Sembolizmi ve Din İlişkisi”, **Turan (Türk Dünyası) Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, c.3, sy.12, Konya Sonbahar 2011, ss.49–60.
- 2) Resul Çatalbaş, “Anglikan (İngiliz) Kilisesi Misyonerliği ve Osmanlı-İngiliz İlişkilerine Etkileri”, **Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.25, Şanlıurfa Ocak-Haziran 2011, ss.167–180.
- 3) Resul Çatalbaş, “Jerry Mattix ile Misyonerlik ve Türkiye’deki Protestanlar Üzerine Bir Söyleşi”, **Toplum Bilimleri Dergisi**, c.6, sy.11, Ankara Ocak-Haziran 2012, ss.231-240.
- 4) Resul Çatalbaş, “Anglikan (İngiliz) Misyoner Teşkilatlar”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.2, sy.2, Yozgat 2012/2, ss.121-138.
- 5) Resul Çatalbaş, “Avrupa’nın İlk Evanjelicileri: Moravyalılar”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.12, sy.23, Çorum 2013/1, ss.113-126.
- 6) Michael Nazir-Ali, “Elçilik, Misafirperverlik ve Diyalog”, Resul Çatalbaş (Çev.), **Dinbilimleri**, c.13, sy.1, Samsun Ocak- Nisan 2013, ss.273-297.

3.5 CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

3.5.1 Prof. Dr. Ahmet Gökbel

14.03.1965 tarihinde Kayseri’de doğdu. 1987 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1990 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 1994 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Dinler Tarihi alanında doktorasını tamamladı. Temmuz 1995’te yardımcı doçent, Kasım 1999’da doçent, Ocak 2005’te de profesör oldu. 1987 ile 1995 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı çeşitli liselerde öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 1995-2010 yılları arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde görev yaptı. 2010 yılından bu yana Kırşehir Ahi

Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanlığı görevini sürdürmektedir.²⁵¹

a. Kitapları

- 1) Ahmet Gökbel, **İnanç ve Âdetleriyle Yahyalı'da Varsak Türkmenleri**, Yahyalı Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayını, Yahyalı 1997.
- 2) Ahmet Gökbel, **Anadolu'da Varsak Türkmenleri**, 1. bs., Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara 1998.
- 3) Ahmet Gökbel, **Kıpçak Türkleri**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000.
- 4) Ahmet Gökbel, **İnanç Tarihi Açısından Sivas**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004.
- 5) Ahmet Gökbel, **Sivas İnanç Kültürü (Makaleler)**, Asitan Yayıncılık, Sivas 2010.

b. Makaleleri

- 1) Ahmet Gökbel, “Karacaoğlan ve Varsak Türkmenleri, **İçel Kültürü**, sy.X/46, Mersin Temmuz 1996, ss.11-17.
- 2) Ahmet Gökbel, “Anadolu'da Yaşayan Halk İnanışlarından Çaput Bağlama ve Nazar”, **CÜİF (Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.1, Sivas 1996, ss.173-186.
- 3) Ahmet Gökbel, “Milli Birlik-Berberlik ve Ülke Kalkınmasında Dinin Önemi”, **Diyanet Aylık Dergi**, sy.81, Ankara Eylül 1997, ss.43-51.
- 4) Ahmet Gökbel, “Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, **CÜİF Dergisi**, sy.3, Sivas 1999, ss.163-189.
- 5) Ahmet Gökbel, “M. Şemseddin (Günaltay) ve Dinler Tarihine Yaptığı Katkıları”, **FÜİF Dergisi, Prof. Dr. Şaban Kuzgun Armağanı**, sy.5, Elazığ 2000, ss.33-44.
- 6) Ahmet Gökbel, “Gürün'de Ziyaret Yerleri”, **CÜİF Dergisi**, sy.VI/2, Sivas 2002, ss.1-15.

²⁵¹Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Prof. Dr.. Ahmet Gökbel, 2014, http://fef.ahievran.edu.tr/dosyalar/ozgecmisler/felsefe/ahmetgokbel_cv.pdf, (17.02.2014).

- 7) Ahmet Gökbel, “Şarkışla Yöresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, **CÜİF Dergisi**, sy.VI/1, Sivas 2002, ss.1-16.
- 8) Ahmet Gökbel, Kıpçaks And Kumans, **The Turks, I**, Ankara 2002, pp.643-660.
- 9) Ahmet Gökbel, “Yıldızeli İlçesinin İnanç Coğrafyası ve Bu Yörede Yaşayan Alevilerde ‘Yer-Su’ İnancının İzleri”, **Folklor/Edebiyat, (Alevilik Özel Sayısı II)**, sy.VII/30, Kıbrıs 2002, ss.85-10.
- 10) Ahmet Gökbel, Kıpçaklarda “Sosyo-Kültürel Ve Dini Yapı, Türkler, III”, **Yeni Türkiye Yayınları**, Ankara 2002, ss.177-189.
- 11) Ahmet Gökbel, “İmranlı’nın İnanç Coğrafyası ve İlçede Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, **CÜİF Dergisi**, sy.VII/1, Sivas 2003, ss.1-19.
- 12) Ahmet Gökbel, “Sivas Yöresinde Doğumla İlgili İnanç ve Âdetler”, **Folklor/Edebiyat**, sy.X/37, Ankara 2004/1, ss.223-234.
- 13) Ahmet Gökbel, “İnanç Tarihi Açısından XX. Yüzyılda ve Günümüzde Sivas”, **Halkbilim Araştırmaları, III Yayınları**, İstanbul Mart 2004, ss.140-157.
- 14) Ahmet Gökbel, “Geçmişten Günümüze Sivas’ta Misyonerlik Faaliyetleri”, **Hayat Ağacı**, sy.2, Bahar, Sivas 2005, ss.82-87.

c. Bildirileri

- 1) Ahmet Gökbel, “Sivas Varsak Türkmenlerinde Yer-Su İnancının İzleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.257-271.
- 2) Ahmet Gökbel, “Türk Halk İnançlarında Din ve Din Anlayışı: Kurban Kültü Örneği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.257-270.
- 3) Ahmet Gökbel, “Kayseri ve Yöresinde Varsak Türkmenleri”, **III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu**, Kayseri, Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, 06-07 Nisan 2000, ss.173- 182.

- 4) Ahmet Gökbel, “Bulgaristan Türk Halk Kültüründe Kuman (Kıpçak) Türkleri'nin Yeri”, **Bulgaristan Türk Folkloru II. Uluslararası Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu**, Edirne, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, 11-12 Ekim 2001, ss.37-47.
- 5) Ahmet Gökbel, “Kıpçak Türkleri'nde Hıristiyanlık”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hıristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.511-528.
- 6) Ahmet Gökbel, “Yahyalı'da Yaşayan Eski Türk İnançlarından İzler”, **IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu**, Kayseri, 10-11 Nisan 2003.
- 7) Ahmet Gökbel, “Şarkışla Yöresinde Yatırlar”, **Halk Kültürümüzde Sivas'ın Yeri**, Ankara, Aşık Veysel Kültür Derneği Yayınları-3, 24 Mart 2002, ss.409-427.
- 8) Ahmet Gökbel, “Sivas'ta Ahîlik Geleneği”, **I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, Kırşehir, 12-13 Ekim 2004.
- 9) Ahmet Gökbel, “Sivas ve Tokat Çevresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01-02 Ekim 2005, ss.219-230.
- 10) Ahmet Gökbel, “Ahiliğin Sosyo-Ekonomik İşlevleri”, **II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu**, Kırşehir, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları, 13 Ekim 2006, ss.149-161.
- 11) Ahmet Gökbel, “Yıldızeli Yöresi Alevî Kültüründe İnanç Önderleri”, **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi**, Ankara, Tüksev Yayınları, 23-28 Ekim 2001, ss.361-376.
- 12) Ahmet Gökbel, “Balkanlarda Osmanlı Öncesi Kuman (Kıpçak) Türkleri”, **II. Uluslararası Balkan Türkoloji Sempozyumu**, Mostar, 03-06 Eylül 2002.
- 13) Ahmet Gökbel, “Osmanlı Safevi Münasebetlerinde Varsak Türkmenlerinin Konumu”, **I. Uluslararası Şah Hatai (Şah İsmail) Sempozyumu**, Ankara, Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı, 09-11 Ekim 2003, ss.125-142.
- 14) Ahmet Gökbel, “Kuman/Kıpçak Türkleri'nde Ölüm ve Ölü Gömme İle İlgili İnanç ve Âdetler”, **Uluslararası Türk Kültüründe Ölüm Sempozyumu**, İstanbul, 25-26 Kasım 2004.

- 15) Ahmet Gökbel, “Codex Cumanicus” Işığında Kuman/Kıpçaklarda Aile Yapısı, Evlenme ve Düğün”, **XI. Uluslararası Edebiyat Şöleni**, Lefkoşa, 23-28 Ekim 2005.
- 16) Ahmet Gökbel, “Geçmişten Günümüze Sivas’ta Misyonerlik Faaliyetleri”, **Türk Dünyasında Misyonerlik**, Çanakkale, 15-17 Nisan 2005.
- 17) Ahmet Gökbel, “Anadolu’da Varsak Türkmenleri”, **Uluslararası Türkmen Tarihi Sempozyumu**, Iran-Golestan-Gorgan, 11 Ağustos 2005.
- 18) Ahmet Gökbel, “Sivas Yöresinde Albasması İle İlgili İnanç Ve Uygulamalar”, **VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi**, Gaziantep, 27 Haziran-01 Eylül 2006.
- 19) Ahmet Gökbel, “Mevlâna ve Hacı Bektaş-ı Veli’de İnsan Telakkisi”, **Mevlâna Yılı Münasebetiyle Sarı Saltuk Baba’dan Misgin Baba’ya II. Uluslararası Romanya’da Türk Kültürünün İzleri Sempozyumu**, Köstence/Romanya, 03-08 Eylül 2007.
- 20) Ahmet Gökbel, “Yıldızeli Yöresinde Yaşayan Aleviler Arasında Ocak ve Nazarla İlgili İnanç ve Uygulamalar”, **II. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni**, Ankara, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları, 17-19 Ekim 2007, ss.659-669.
- 21) Ahmet Gökbel, “II. Meşrutiyet ve 31 Mart Tarihleri Arasında Türk Basınında Kadınlara İlgili Tartışmalar”, **100. Yılında İkinci Meşrutiyet Kongresi**, İstanbul, 06-07 Mayıs 2008.
- 22) Ahmet Gökbel, “Nuh Tufanı ve Ağrı Dağı”, **Türk Kültüründe Ağrı Dağı, I. Uluslararası Türk Kültüründe Ağrı Dağı Sempozyumu**, Iğdır, 28-29 Haziran 2008.
- 23) Ahmet Gökbel, “Makâlât ve Velâyetnâme’ye Göre Hacı Bektaş-ı Veli’de İbadet Anlayışı”, **Uluslararası Alevilik Bektaşilik Sempozyumu**, İstanbul, 9 Ekim 2009.
- 24) Ahmet Gökbel, “Türk İslam Kültüründe Hoşgörü, Birlikte Yaşama Kültürü” **II. Ulusal Sivas Sempozyumu**, İstanbul, 12 Aralık 2009.

3.5.2 Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali Aykıt

20.12.1976 tarihinde Giresun'da doğdu. 1999 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2001 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü'nde yüksek lisansını tamamladı.²⁵² Halen Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır.

a. Kitapları

- 1) Dursun Ali Aykıt, **Misyon ve İnciller / Misyonerliğin Tarihsel Kökenleri**, Kesit Yayınları, İstanbul 2006.
- 2) Dursun Ali Aykıt, **Hıristiyanlığın Öncüsü Olarak İskenderiyeli Philo**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2011.
- 3) Dursun Ali Aykıt, **Etiyopya Kilisesi**, Ay Işığı Yayınları, İstanbul 2013.

b. Makaleleri

- 1) Dursun Ali Aykıt, "Sağ Yanağına Tokat Atmayı' Düşünene Haklı Savaş Aç", **Milel ve Nihal Dergisi**, , c.VI, sy.2, Ankara Ağustos 2009, ss.287-321.
- 2) Dursun Ali Aykıt, "Pelagianizm'in Tarihi ve Öğretileri", **İÜİF (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, İstanbul 2010, ss.175-196.
- 3) Dursun Ali Aykıt, "Dini Bir Fenomen Olarak Kendini Kırbaçlama veya Flagellant Hareketi", **Çeşitli Yönleriyle Kербela (Tarih Bilimleri)**, c.I, Asistan Yayınları, Sivas 2010, ss.517-530.
- 4) Dursun Ali Aykıt, "Akdenizli Bir Keşiş: Sütuncu Siemon/Simeon the Stylite", **Dinbilimleri** c.XII, sy.2, Samsun 2012, ss.81-104.

c. Bildirileri

- 1) Dursun Ali Aykıt, "Helenistik Yahudilik ve Septuagint (LXX) Algısı", **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.167-186.

²⁵² Dursun Ali Aykıt, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3369/Dursun-Ali-Aykıt.asp> (17.02.2014).

3.6 ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

3.6.1 Prof. Dr. Kadir Albayrak

25.03.1966 yılında doğdu. 1987 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1991 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yüksek lisansını tamamladı. 1995 yılında yine aynı üniversitede doktorasını tamamlayıp doktor unvanı aldı. 1996 yılı Eylül ayında yardımcı doçentlik, 2005 yılı Mayıs ayında doçentlik unvanı aldı. 2011 Mayıs ayında da profesörlük unvanı aldı. Halen Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi profesörü olarak görev yapmaktadır.²⁵³

a. Kitapları

- 1) Kadir Albayrak, **Keldaniler ve Nasturiler**, Vadi Yayınları, Ankara 1997.
- 2) Kadir Albayrak, **Başlamayan Diyalog**, Nobel Kitabevi, Adana 2004.
- 3) Kadir Albayrak, **Bogomilizm ve Bosna Kilisesi**, Emre Yayınları, İstanbul 2005.
- 4) Nail El-Fadl, **Hz. İsa Hz.Muhammed'i Müjdeledi mi**, Kadir Albayrak (Çev.), Emre Yayınları, İstanbul 2006.
- 5) Kadir Albayrak, **Dinlerin rengi Renklerin Dili**, Sarkaç Yayınları, Ankara 2010.
- 6) Kadir Albayrak, **Semavi Dinlerde Barış ve Şiddet İkilemi**, Sarkaç Yayınları, Ankara 2010.

b. Makaleleri

- 1) Kadir Albayrak, "Kölelik, Tarihî Gelişimi ve İlahi Dinlere Göre Kölelik-I", **Yeni Harran Çevresi**, sy.2 (7-8), Şanlıurfa 1994, ss.17-30.
- 2) Kadir Albayrak, "Geçmişte ve Günümüzde Keldani Kilisesi", **Çukurova ÜİF Dergisi**, Adana 2001, ss.107-124.
- 3) Kadir Albayrak, "Dinler Tarihcisi Annemarie Schimmel'in Anısına", **Çukurova ÜİF Dergisi**, Adana 2001, ss.81-90.

²⁵³Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Kadir Albayrak, 2013, <http://ilahiyat.tekd.org/?syf=amenu&tekd=23&aciklama=Prof.%20Dr.%20Kadir%20ALBAYRAK> (23.08.2013).

- 4) Kadir Albayrak, “Dinlerde Günah Kavramı ve Kurtuluş Yolları”, **Dinî Araştırmalar 4**, Ankara 2001, ss.87-107.
- 5) Kadir Albayrak, “Öteki’ni Algılama Bağlamında Dinî Gruplar Arası İlişkiler”, **Dinî Araştırmalar 4**, Ankara 2002, ss.35-59.
- 6) Kadir Albayrak, “Arap Dünyasında Diyalog Çalışmaları ve Bir Bibliyografya Denemesi”, **Dinî Araştırmalar Dergisi 6**, sy.1, Ankara 2003, ss.239-258.
- 7) Kadir Albayrak, “Dinsel Bir Sembol Olarak Haç’ın Tarihi”, **Dinî Araştırmalar Dergisi 7**, Ankara 2004, ss.105-129.
- 8) Kadir Albayrak, “İsrailoğulları’nın Altın Buzağı’sı ve Kızıl İnek’i”, **Bilimname 2**, Kayseri 2004, ss.91-103.
- 9) Kadir Albayrak, “Boşnakların Kökeni ve Müslümanlaşması Meselesine Bir Bakış”, **Tezkire**, Ankara 2004, ss.233-239.
- 10) Kadir Albayrak, “Geçmişte ve Günümüzde Nesturi Misyonerliği”, **İslamî Araştırmalar Dergisi** sy.20, Ankara 2007, ss.164-171.

c. Makaleleri

- 1) Kadir Albayrak, “Adana ve Hatay Çevresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, ss.359-388.
- 2) Kadir Albayrak, “İznik Konsili Öncesinde ve Sonrasında Heretik Hıristiyan Akımları”, **Uluslararası İznik Sempozyumu**, İznik, İznik Belediyesi Kültür Yayınları, 05-07 Eylül 2005, ss.103-137.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Keldaniler”, 2002, ss.207-210.
- 2) “Nesturilik”, 2002, ss.15-17.

3.6.2 Doç. Dr. Münir Yıldırım

01.12.1971 yılında doğdu. 1993 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. 1996 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2003 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde

doktorasını tamamladı. 2005 yılında yardımcı doçentlik unvanı aldı. 2009 Haziran ayında doçentliğe yükseldi. Halen Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi alanında doçent olarak görev yapmaktadır.²⁵⁴

a. Kitapları

- 1) Münir Yıldırım, **Yunanistan ve Ortodoks Kilisesi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- 2) Münir Yıldırım, **Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2008.

b. Makaleleri

- 1) Münir Yıldırım, “Günümüz Balkan Ortodoks Kiliselerine Genel Bir Bakış”, **Çukurova ÜİF Dergisi**, sy.3, Adana 2003, ss.225-236.
- 2) Münir Yıldırım, “Tarihsel Süreç İçerisinde Ortodoks Hıristiyanlıktaki Patriklikler”, **Çukurova ÜİF Dergisi**, sy.3, Adana 2003, ss.235-251.
- 3) Münir Yıldırım ve Asım Yapıcı, “Küreselleşme Sürecinin Dini Kimliklere Etkisi: Sosyal-Psikolojik Bir Değerlendirme”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, sy.6, Ankara 2006, ss.117-138.
- 4) Münir Yıldırım, “Tarsus’un Dini Tarihine Tarihsel Bir Yaklaşım”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sy.15, Adana 2006, ss.469-488.
- 5) Münir Yıldırım, “Fener Patrikhanesi ve Ekümenizm: Dinler Tarihi Açısından Bir Analiz”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sy.15, Adana 2006, ss.383-400.
- 6) Münir Yıldırım, “Dünden Bugüne Heybeli Ada Ruhban Okulu Sorunu ve Etrafındaki Tartışmalar”, **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sy.15, Adana 2006, ss.469-488.
- 7) Münir Yıldırım, “Mircea Eliade’de Kutsal ve Kutsal Zaman Kavramı”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, sy.10, Ankara 2007, ss.59-82.

²⁵⁴Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. MünirYıldırım, 2013, Çukurova Üniversitesi <http://ilahiyat.tekd.org/?syf=amenu&tekd=31&aciklama=Do%E7.%20Dr.%20M%FCnir%20YILDIRIM> (23.08.2013).

3.7 DİCLE ÜNİVERSİTESİ

3.7.1 Yrd. Doç. Dr. Muhammed Hadi Tezokur

1982 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1985 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde yüksek lisansını tamamladı. 1991 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi alanında doktora yaptı. 2001 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi alanında yardımcı doçentliğe yükseldi. Halen Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır.²⁵⁵

a. Kitapları

- 1) M. Hadi Tezokur, **Yahudilikte İbadet Anlayışı**, Diyarbakır 2009.
- 2) M. Hadi Tezokur ve Mustafa Tezokur, **Alfabetik Kur'an-ı Kerim Sözlüğü**, Diyarbakır 2010.

b. Makaleleri

- 1) M. Hadi Tezokur, "Buda ve Mesajı", **DÜİF (Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, c.III, sy. 2, Diyarbakır 2001, ss.109-130.
- 2) M. Hadi Tezokur, "Hinduizm'de Kadın", **DÜİF Dergisi**, c.VII, Diyarbakır 2006.
- 3) M. Hadi Tezokur, "Ölümünün 15. Yılında Hikmet Tanyu ve Dinler Tarihindeki Yeri", **DÜİF Dergisi**, c.VII, sy.2, Diyarbakır, 2006, ss.72-84.
- 4) M. Hadi Tezokur, "Süryanilerde Vaftiz", **Makalelerle Mardin IV Önemli Simalar-Dini Topluluklar**, İstanbul 2007, ss.229-268.

3.7.2 Yrd. Doç. Dr. Canan Seyfeli

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi alanında doktorasını tamamladı. Dicle Üniversitesi

²⁵⁵Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. M. Hadi Tezokur, 2013, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/d4a49e1f-5f27-4e6b-8d3f-6fc0321d8f73.htm> (23.08.2013).

İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent unvanına yükseldi (2009). Halen Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır.²⁵⁶

a. Kitapları

- 1) Canan Seyfeli, **İstanbul Ermeni Patrikliği, Kuruluşu ve Tarihten Günümüze İdari Yapısı**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- 2) Canan Seyfeli ve Diğerleri, **Süryaniler ve Süryanilik 1** Orient Yayınları, Ankara 2005.
- 3) Canan Seyfeli ve Diğerleri, **Süryaniler ve Süryanilik 2**, Orient Yayınları, Ankara 2005.
- 4) Canan Seyfeli ve Diğerleri, **Süryaniler ve Süryanilik 3**, Orient Yayınları, Ankara 2005.
- 5) Canan Seyfeli ve Diğerleri, **Süryaniler ve Süryanilik 4**, Orient Yayınları, Ankara 2005.

b. Makaleleri

- 1) Canan Seyfeli, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Ermeniler Örneği", **Milel ve Nihal**, c.2, sy.2, İstanbul Aralık 2005, ss.125-156.
- 2) Canan Seyfeli ve Diğerleri, "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", **Süryaniler ve Süryanilik I-IV**, Orient Yayınları, Ankara 2005, ss.251-265.
- 3) Canan Seyfeli, "Sis (Kilikya) Ermeni Gatoğigosluğu'nun Geçirmiş Olduğu Evreler", **Ermeni Araştırmaları Dergisi**, sy.16-17, Kış, 2004, İlkbahar 2005, ASAM-EREN, Ankara 2005, ss.109-133.
- 4) Canan Seyfeli ve Diğerleri, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Süryaniler (1847-1918)", **Süryaniler ve Süryaniler ve Süryanilik I-IV**, Orient Yayınları, Ankara 2005, ss.49-140.
- 5) Canan Seyfeli, "Ermeni Kilisesi'nin Kuruluşu", **Türk Yurdu**, c.26, sy.225, Ankara Mayıs, 2006, ss.42-52.

²⁵⁶Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Canan Seyfeli, 2013, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/fec253bd-4d33-4239-b27d-54a47cef61e6.htm> (23.08.2013).

- 6) Canan Seyfeli, “Hıristiyanlık Öncesine Dayanan Bazı Ermeni Halk İnançları”, **SÜİF Dergisi**, sy.30, Konya Güz, 2010, ss.151-166.
- 7) Canan Seyfeli, “Arap Kaynaklarına Göre Yezidiler ve Yezidiliğin Doğuşu”, **Folklor/Edebiyat**, c.17, sy.65, Ankara 2011/1, ss.198-200.
- 8) Canan Seyfeli, “Erken Ermeni Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık Öncesi Ermeni Tanrılar Panteonu”, **OMÜİF Dergisi**, sy.30, Samsun 2011, ss.139-183
- 9) Canan Seyfeli, “Osmanlı Devlet Salnamelerinde Rum Melkit Katolik Patrikliği (1847-1918)”, **Karadeniz (Black Sea-Çernoje More) Sosyal Bilimler Dergisi**, sy.11, Ardahan 2011, ss.3-38.

c. Bildirileri

- 1) Canan Seyfeli, “Surp Krikor Lusavoriç: Ermenilerin Aydınlatıcısı”, **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi**, Ankara, TÜKSEV Yayınları, 23-28 Ekim 2001, ss.771-786.
- 2) Canan Seyfeli, “Osmanlı’ya Kadar Diyarbakır ve Çevresinde Ermenilerin Dini Durumları”, **1. Uluslararası Öğuzlardan Osmanlıya Diyarbakır Sempozyumu**, Diyarbakır, Diyarbakır Valiliği, 20-22 Mayıs 2004, ss.763-771.
- 3) Canan Seyfeli, “Sis (Kilikya) Ermeni Gatoğigosluğu”, **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi**, Ankara, TÜKSEV Yayınları, 03-27 Eylül 2002, ss.877-890.
- 4) Canan Seyfeli, “Ermeni Kilisesi’nde Katoğikosluk: Sis (Kozan) Katoğikosu Maraşlı Kefsizyan (1871-1894)”, **I.Kahramanmaraş Sempozyumu**, Kahramanmaraş, Maraş Dergisi, c.II, İstanbul, 06-08 Mayıs 2004, ss.617-634.
- 5) Canan Seyfeli, “Ermeni Milli Kimliğinin Oluşumunda ve Korunmasında Kilisenin Rolü”, **Çokkültürlülük Konferansı**, Diyarbakır, İnsan Hakları Derneği Yayınları, 27-28 Kasım 2005, ss.33-43.
- 6) Canan Seyfeli, “Maniheizm”, **Çokkültürlülük Konferansı**, Diyarbakır, İnsan Hakları Derneği Yayınları, 27-28 Kasım 2005, ss.133-145.

- 7) Canan Seyfeli, “Ermeni Kilisesi’nde Katoğikosluk: Ahtamar Katoğikosluğu”, **Ermeni Araştırmaları 2. Türkiye Kongresi**, c.II, ASAM, Ankara 2007, ss.721-736.
- 8) Canan Seyfeli, “Ermeni Kaynaklarına Göre Batman ve Çevresi”, **I. Uluslararası Batman ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu** İstanbul, Bildiriler, Sâlim Cöhce ve Adnan Çevik (ed.), c.II, (15-17 Nisan 2008), ss.19-27.

3.7.3 Yrd. Doç. Dr. Hayreddin Kızıl

20.05.1976’da Diyarbakır’da doğdu. 2000 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde lisans eğitimini tamamladı. 2004 yılında Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Süryanilikte İbade’*” adlı yüksek lisans teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2010 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Diyarbakır Çevresindeki Dini Yaşantıda Mitolojik Unsurların Etkisi*” adlı doktora teziyle doktorasını tamamladı. 2000-2011 yılları arasında Diyarbakır’da çeşitli okullarda sınıf öğretmenliği, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenliği ve idarecilik yaptı. 2011 yılından bu yana Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır. İyi derecede Arapça ve İngilizce çok iyi derecede Kürtçe bilmektedir.²⁵⁷

a. Makaleleri

- 1) Hayreddin Kızıl, “Hristiyan Monastisizmi’nin Kuruluşu (İlk Altı Asır)”, **DÜİF Dergisi**, Sonbahar Sayısı, Diyarbakır 2011.
- 2) Hayreddin Kızıl, “Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevlitlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi”, [Electronic Version], *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, sy.7, Nisan 2012, ss.116-120.
- 3) Hayreddin Kızıl, “Zurvanizm’in Kuruluşu Ve Sasaniler Dönemindeki Etkileri”, **EKEV (Erzican Kültür Eğitim Vakfı) Akademi Dergisi**, Yıl 17, sy.56, Erzurum Yaz 2013, ss.295-310.
- 4) Hayreddin Kızıl, “Hint Ve İran Mitolojilerine Göre “Mitra”, [Electronic Version], *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, Kasım 2013, ss.26-41.

²⁵⁷ Hayreddin Kızıl, (hkhayreddin@gmail.com), Re: FW: Yüksek Lisans Tezi, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (04.02.2014).

- 5) Hayreddin Kızıll, "Rig-Veda ve Avesta Tanrı Panteonu'ndaki Benzerlikler", **Marife Dergisi**, sy.1, Konya Bahar 2013, ss.29-52.
- 6) Hayreddin Kızıll, "Mitra'dan "Mithras'ın Sırları"na Mitraizm'in Kuruluş Serüveni", **EKEV Akademi Dergisi**, sy.5, Erzurum Bahar 2013, ss.113-137.

b. Sempozyumları

- 1) Hayreddin Kızıll, "Seyda-yı Hasi ve Mevlidi" **Lice Sempozyumu**, Diyarbakır, 05-08 Eylül 2008.

3.8 DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

3.8.1 Prof. Dr. Ali İhsan Yitik

1962 yılında Denizli-Tavas'ta dünyaya gelen Yitik, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 1985'te mezun oldu. Ocak-1986'da Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı olarak Mayıs-1992'de, "*Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenâsüh İncisiyle İlişkisi*" konulu doktora çalışmasını tamamladı. Bu arada 1987-1988 ve 1992-1993 öğretim yıllarında sırasıyla Hindistan Banaras Hindu ve Visva Bharati Üniversitelerinde iki yıl Sanskritçe ve Hint Felsefesi kurslarına katıldı. 1997'de yardımcı doçent, 2001'de doçent, 2006'da profesör oldu. İngilizce, Arapça ve Sanskritçe bilen Ali İhsan Yitik, evli ve üç çocuk babasıdır. Hinduizm, Budizm ve bu dinlerden kaynaklanan yeni dini hareketler konularında yayımlanmış kitap, makale ve bildirileri bulunmaktadır.²⁵⁸

a. Kitapları

- 1) Ali İhsan Yitik, **Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenâsüh İncisiyle İlişkisi**, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 1996.
- 2) Ali İhsan Yitik, **Hız.Meryem ve Efes Dinler Tarihi Yazıları**, Tıbyan Yayınları, İzmir 2000.

²⁵⁸Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ali İhsan Yitik, 2013, <http://kisi.deu.edu.tr/ali.yitik/> (23.08.2013).

- 3) Ali İhsan Yitik, **Abdülkadir Şener, Oruç Üzerine Tartışmalar (el-Furkân beyne't-Tevfik ve'l-Hızlân)**, Tıbyan Yayınları, İzmir 2003.
- 4) Ali İhsan Yitik ve A. Bülent Ünal, **Dinî Mezhepler; Sosyolojik Bir Araştırma**, İz Yayıncılık, İstanbul 2004.
- 5) Ali İhsan Yitik, **Hint Dinleri**, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir 2005.

b. Makaleleri

- 1) Ali İhsan Yitik, “Hare Krişna Hareketi”, **DEÜİF (Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, c.XIII, İzmir 2000, s.12.
- 2) Ali İhsan Yitik, “Bhagavat Gita'da Tanrı Anlayışı”, **Hız.Meryem ve Efes Dinler Tarihi Yazıları**, İzmir 2001, ss.83-93.
- 3) Ali İhsan Yitik, “Hz.Meryem ve Efes Meryem Ana Evi”, **FÜİF Dergisi**, sy.V, Elazığ 2000, ss.55-71.
- 4) Ali İhsan Yitik, “Hint Dinlerinde Kötülük ve Şeytan”, **FÜİF Dergisi**, sy.XVII, İzmir 2003, ss.47-62.
- 5) Ali İhsan Yitik, “İslam Dini ve Yeniden Doğuş İnancı”, **İslamın Bugünkü Meseleleri**, Çağatay Özdemir (ed.), Ağustos 1997, ss.390-403.

c. Bildirileri

- 1) Ali İhsan Yitik, “Swami Vivekananda's Idea of Religious Diversity and Harmony”, **Parliament of Religions**, Calcutta, India, 11,12,18 and 19 September 1993.
- 2) Ali İhsan Yitik, “Yeni Dünya Düzenine Dinî Açısından Bakış”, **Tartışılan Değerler Açısından Türkiye Sempozyumu**, TDV Yayınları, Ankara, 17-18 Haziran 1995, ss.33-43.
- 3) Ali İhsan Yitik, “İzmirli İsmail Hakkı ve Diğer Dinlerde Oruç”, **İzmirli İsmail Hakkı Sempozyumu**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 24-25 Kasım 1995, ss.215-239.
- 4) Ali İhsan Yitik, “Hinduizm'in Diğer Dinlere Bakışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.129-145.

- 5) Ali İhsan Yitik, "Hinduizm'de Din ve Din Anlayışı: Dharma Kavramı", **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.309-319.
- 6) Ali İhsan Yitik, "Hz.İbrahim'in İnanç Konusundaki Rasyonel Çabaları", **Hz.İbrahim'in İzinde Uluslararası Hz.İbrahim Sempozyumu**, 13-16 Nisan 2000, ss.143-162.
- 7) Ali İhsan Yitik, "Yehova Şahitliği'nin Ortaya Çıkışı", **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.283-297.
- 8) Ali İhsan Yitik, "Hint Kökenli Dinlerin Türkiye'deki Faaliyetleri", **Türkiye'deki Misyonerlik Çalışmaları Tartışmalı İlmî Toplantı**, İstanbul, 17-18 Nisan 2004.
- 9) Ali İhsan Yitik, "Buhara mı Vihara mı? Budizm'in İslam Dönemi Türk Kültürüne Etkileri", **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi**, Mersin, 23-27 Eylül 2002.
- 10) Ali İhsan Yitik, "Dinî Söylemin Değeri Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım", **Din-Kültür ve Çağdaşlık Sempozyumu Kutlu Doğum Haftası**, İzmir, 01-03 Mayıs 2004.
- 11) Ali İhsan Yitik, "Islam and Pluralism; Does Qur'an Approve Religious Pluralism?", **Religion und Modernisine Gesellisschaft in Deutscher und Türkischer Perspective, ein Interkulturelles Symposium**, Frankfurt am Main, 01-03 Juli 2004.
- 12) Ali İhsan Yitik, "Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancı ve Tenâsüh İnancıyla İlişkisi", **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.127-138.

3.8.2 Prof. Dr. Hakkı Şah Yasdıman

1960'da Kırşehir'de doğdu. İlk ve ortaokulu Kırşehir'de, liseyi (son sınıfa kadar Kırşehir'de) Kayseri'de tamamladı. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni, Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İktisadi ve İdari Programlar Bölümü Halkla İlişkiler Programı'nı bitirdi. (Anadolu Üniversitesi

İşletme Fakültesi'ne, çalışmalarının yoğunluğu nedeniyle, 4. sınıfta ara verdi). Ortaokul yıllarından itibaren babasının yanında ticari faaliyetlerde bulundu. 1983'te Kırşehir'de ilk işyerini açarak ticarete başladı. 1985-1986'da ticari faaliyetlerine Ankara'da devam etti. 1986-1987'de askerliğini yedek subay olarak (acemilik Ankara) Ağrı'da yaptı. 1987-1992'de İzmir'de ticaretle meşgul oldu. 1992'de Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne Araştırma Görevlisi olarak atandı. Atanmasının arkasından, son işi olan, İzmir Kemeraltı'ndaki aile mesleği kuyumculuktan ayrıldı ve ticari faaliyetlerini fiilen bıraktı. 1993'te dil çalışmaları ve araştırmalar yapmak için Mısır'a gitti. Kahire'de Vezaratü'l-Evkaf'a bağlı Vafidin'deki dil çalışmalarının arkasından Kahire Üniversitesi Külliyyetü Dâru'l-Ulûm'da ve Kahire Üniversitesi Külliyyetü'l-Adab'da derslere katıldı. Mısır'da kaldığı süre içinde, Yahudilik açısından önemli olan, Musa Peygambere "On Emir" in verildiği Tur Dağı ve Sina Çölü, Yusuf Peygamber zamanı ve arkasından gelen kölelik dönemi mekânları, Firavunlar, Pramitler, Eski Mısır dini, Mısır'da yaşayan Hıristiyanlar/Kıptiler ve Kıpti Kilisesi gibi konular üzerinde yoğunlaştı, bu sebeple seyahatler yaptı. Kıpti Kilisesi'ni çalışmak için İskenderiye'ye gitti. 1994'te Türkiye'ye döndü. 1995'in başından 1998'in ortasına kadar Avustralya'da kaldı. Avustralya'da, dil çalışmalarını, Melbourne Kangan Institute of Tafe'de "Certificate in English For Vocational Education & Training" derslerini bitirdikten sonra "Certificate in English For Vocational Educational and Further Studies" bölümündeki dersleri alarak yaptı (ayrıca yine Kangan Institute of Tafe'de bilgisayar alanındaki dersleri almak için "Computer Application" bölümüne; uluslararası ticaret derslerini almak için de "Associate Diploma of Business in International Trade" bölümlerine girerek her iki bölümde de birer dönem öğrenci oldu). Arkasından The University of Melbourne "Department of Language Studies and Societies" bölümündeki dersleri takip etti. "Avustralya'da Yahudi Kutsal Metinleri Işığında Kadının Evlilikteki Yeri" başlıklı doktora çalışması için araştırmalarda bulundu. Ayrıca Adelaide, Canberra, Mildura, Renmark, Shepparton, Sydney, Wollongong, Brooken Hill gibi Avustralya'nın değişik bölgelerinde bulunan şehir ve kasabalarda Avustralya Yerlileri/Aborijinler üzerine araştırmalar yaptı. Yine, Anzakların hatırasına açılan kurumları ziyaret etti, yetkililerle görüştü, müzeleri dolaştı. Böylece Çanakkale Savaşları'nın Anzaklar açısından önemini, yerini ve bu savaşlarda kullanılan dinsel sembolleri inceledi. Avustralya'daki Yahudiler, Hıristiyanlar Budistler, Hindular ve diğer dinlerin önemli din merkezlerini de ziyaret

etti. Özellikle Yehova Şahitleri'nin ibadet mekânlarında çalışmalarda bulundu. İlaveten bu ülkedeki dinlerarası diyalog faaliyetlerinin bir kısmına katıldı. Tamamlamak istediği yarım kalan çalışmaları için, Avustralya'ya 2004 yılında tekrar gitti. Değişik zamanlarda, araştırma ve ziyaret amacıyla, 4 ay süre ile Suudi Arabistan'da bulundu. Burada İslam açısından önemli merkezler olan Hıra, Sevr mağaraları, Hac ve Umre mekânları, Mekke, Medine, Taif gibi önemli olayların yaşandığı yerlerde incelemeler yaptı. Çöllerde vahiy ve sonrasında yaşanan olayların izini sürdü. Zaman zaman, yine araştırmalarda bulunmak ve konferanslar vermek üzere, bazı Orta Doğu ve Avrupa ülkelerine gitti. 2000'de doktor, 2003'de yardımcı doçent, 2006'da doçent, 2011'de profesör ünvanını aldı.

Arapça ve İngilizce bilmektedir.

Evli; birisi kız üçü erkek olmak üzere, dört çocuk babasıdır.²⁵⁹

a. Kitapları

- 1) Hakkı Şah Yasdıman, **Dinler Tarihi Yazıları (1) Tarihçe, Metot, Problemler**, İlkem, İzmir 2002.
- 2) Hakkı Şah Yasdıman, **Yahudilik Üzerine Yazılar: Tarihçe, Mezhep, İnanç, İbadet ve Törenler**, İlkem, İzmir 2002.
- 3) Hakkı Şah Yasdıman, **Yahudilik'te Tesettür: Arka Plânı, Diğer Kültürlerin etkisi, Geçmişteki ve Günümüzdeki Durumu**, İlkem, İzmir 2002.
- 4) Hakkı Şah Yasdıman, **Avustralya Yerlilerinde Mitoloji ve Din**, Tibyan Yayıncılık, İzmir 2005.
- 5) Hakkı Şah Yasdıman, **Türkiye'de Yehova'nın Şahitleri: Tarihçe, Teşkilat, İnanç, İbadet ve Uygulamalar**, Tibyan Yayıncılık, İzmir 2011.

b. Makaleleri

- 1) Hakkı Şah Yasdıman, "Dünün Savaş Bugünün Barış Sebebi: Çanakkale Savaşları", **Diyanet İlmî Dergisi**, c.XXIX, sy.4, Ankara 1993, ss.109-120.

²⁵⁹ Prof.Dr.HakkıŞahYasdımanÖgeçmişİ,2013,<http://www.hakkisahyasdیمان.com/?SyfNmb=2&pt=Özgeçmiş> (28.03.2013).

- 2) Hakkı Şah Yasdıman ve Muhammed ‘Ata’ur-Rahim, “Jesus A Prophet of Islam”, **DEÜİF Dergisi**, sy.VIII, İzmir 1994, ss.563-569.
- 3) Ninian Smart, “Karşılaştırmalı-Tarihi Metot”, Hakkı Şah Yasdıman (Çev.), **DEÜİF Dergisi**, sy.VIII, İzmir 1994, ss.553-561.
- 4) Ahmet Şelebi, “el-Hayâtu’l-İctimâiyyetü fi’l-Fikri’l-İslamiyyi” Hakkı Şah Yasdıman (Çev.), **DEÜİF Dergisi**, sy.IX, İzmir 1995, ss.525-531.
- 5) Hakkı Şah Yasdıman, “Çanakkale Savaşları”, **Çağrı Dergisi, Broadmeadows Turkish Islamic and Cultural Centre Yayını**, Melbourne, Australia Mayıs 1995, ss.7-10.
- 6) Hakkı Şah Yasdıman, “İslam’a Sokulan Asılsız İnanç ve Hurafeler”, **Çağrı Dergisi, Broadmeadows Turkish Islamic and Cultural Centre Yayını**, Melbourne, Australia Ocak 1998, ss.23-26.
- 7) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudi Dininde Ailenin Yeri”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XIII-XIV, İzmir 2001, ss.241-266.
- 8) Hakkı Şah Yasdıman, “Pavlus’un Evlilik Hakkındaki Görüşü”, **SDÜİF (Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.8, Isparta 2001, ss.77-91.
- 9) Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova Şahitlerinin Kutsal Kitap Anlayışı”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XIII-XIV, İzmir 2001, ss.267-292.
- 10) Denise Lardner Carmody ve John Tully, “Yahudi Dininde Dua ve İbadet”, Hakkı Şah Yasdıman (Çev.), **Yahudilik Üzerine Yazılar**, İlkem, İzmir 2002, ss.123-178.
- 11) Hakkı Şah Yasdıman, “Dinlerarası Diyalog”, Hakkı Şah Yasdıman (Çev.), **Dinler Tarihi Yazıları**, İlkem, İzmir 2002, ss.113-130.
- 12) Hakkı Şah Yasdıman, “Misyonerlik Üzerine, İfade Kültür-Sanat-Edebiyat”, **DEÜİF Öğrenci Derneği Bülteni**, Yıl 7, sy.11, İzmir 2002, ss.19-21.
- 13) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudilikte Kadınlarla İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XV, İzmir 2002, ss.123-145.
- 14) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşıtı Söylemler”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XV, İzmir 2002, ss.97-121.

- 15) Hakkı Şah Yasdıman, “Hıristiyanlığın Mimarı Pavlus’un Kadınların Örtünmesiyle İlgili Sözleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Marife**, Konya Güz 2002, ss.7-17.
- 16) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudiliğin Erken Dönemlerindeki Örtünme Geleneği Üzerine Bir İnceleme”, **Marife**, Konya 2005, ss.33-54.
- 17) Hakkı Şah Yasdıman, “Kadının İslam Geleneğindeki Yeri ve Konumuna Yahudi-Hıristiyan Kültürün Etkilerinden Bazı Örnekler”, **SDÜİF Dergisi**, sy.14, Isparta 2005/1, ss.59-94.
- 18) Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova’nın Şahitlerinin Teşkilat Yapısı ve Türkiye’deki Faaliyetleri (1)”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XXI, 2005, ss.193-221.
- 19) Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova’nın Şahitlerinin Teşkilat Yapısı ve Türkiye’deki Faaliyetleri (2)”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XXII, İzmir 2005, ss.115-133.
- 20) Hakkı Şah Yasdıman, “Die Tätigkeiten Dergisi Zeugen Jehovas in Unserer Gegenwart im Ägäischen Gebiet”, **SDÜİF Dergisi**, Isparta 2011, 26, ss.1-16.
- 21) Hakkı Şah Yasdıman, “İslamî Literatürde İsrâiliyyât İzleri: Cennet’in Kaybı”, **DEÜİF Dergisi**, sy.34, İzmir 2011, ss.37-64.
- 22) Hakkı Şah Yasdıman, “Yılan, Havvâ, Âdem Arasında Geçen Olaylara İslam ve Yahudiliğin Bakışı”, **DEÜİF Dergisi**, İzmir 2011, 34, ss.9-35.
- 23) Hakkı Şah Yasdıman, “Aborijin Kadının Konumu”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.23, Sakarya 2011/1, ss.75-97.

c. Bildirileri

- 1) Hakkı Şah Yasdıman, “Yehova Şahitlerinin Temel öğretilerine Göre İsa Mesih”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.329-350.
- 2) Hakkı Şah Yasdıman, “Türkiye’nin Yakın Tarihindeki Misyonerlik Faaliyetleri Bağlamında Bir İnceleme: Yehova’nın Şahitleri”, **Türk Dünyasında Misyonerlik Sempozyumu**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı, 15-17 Nisan 2005.

- 3) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudi-Hıristiyan Kültüründeki Kadın Anlayışının İslam Kültüründeki İzdüşümleri”, **Din-Kültür ve Çağdaşlık Sempozyumu**, Din-Kültür ve Çağdaşlık, İstanbul, 2007, ss.257-282.
- 4) Hakkı Şah Yasdıman, “Dinler Tarihi Öğretiminde Aktif Öğretim Yöntemi”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.726-734.
- 5) Hakkı Şah Yasdıman, “İzmir, Denizli, Manisa, Uşak, Aydın ve Muğla Çevresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01-02 Ekim 2005, ss.349-358.

d. Konferansları

- 1) Hakkı Şah Yasdıman, “İslam ve Hoşgörü”, **Broadmeadows Turkish Islamic and Cultural Centre**, Melbourne/Australia, Haziran, 1995.
- 2) Hakkı Şah Yasdıman, “Kur’an’da İlim ve Değeri”, **Professionals for Community Service Inc.**, Melbourne/Australia, 19.04.1996.
- 3) Hakkı Şah Yasdıman, “İslam Çağ Dışı Bir Din midir?,” **La Trobe University Turkish Club**, Melbourne/Australia, 29.04.1998.
- 4) Hakkı Şah Yasdıman, “İndirilen Din Uydurulan Din”, **Whittlesea United Soccer Club**, Melbourne/Australia, 03.05.1998.
- 5) Hakkı Şah Yasdıman, “Toplumumuzda Görülen Hurafelerin Oluşmasında Diğer Din ve Kültürlerin Etkisi”, **İzmir İl Müftülüğü**, İzmir, 16 Ocak 2001.
- 6) Hakkı Şah Yasdıman, “Batıl İnançların Yayılma Sebepleri ve Alınması Gereken Tedbirler”, **Türk Ocakları Manisa Şubesi**, Manisa, 25 Ocak 2001.
- 7) Hakkı Şah Yasdıman, “Din, Birey ve Toplum”, **Türk Ocakları İzmir Şubesi**, İzmir, 13 Nisan 2001.
- 8) Hakkı Şah Yasdıman, “Yahudilik’te Kadın”, **Çağrı Eğitim-Kültür ve Yardımlaşma Derneği**, İzmir, 13.12.2003.
- 9) Hakkı Şah Yasdıman, “Türkiye’deki Misyonerlik Faaliyetleri”, **İzmir İl Müftülüğü**, İzmir, 12.06.2004.

- 10) Hakkı Şah Yasdıman, “Umrenin İslam’daki Yeri ve Önemi”, Medine/Arabistan, Haziran, 2004.
- 11) Hakkı Şah Yasdıman, “Geçmişten Günümüze Türk İnançları”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 13.08.2004.
- 12) Hakkı Şah Yasdıman, “Geçmişten Günümüze Türkiye’nin Dini Coğrafyası”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 14.08.2004.
- 13) Hakkı Şah Yasdıman, “Dini Çoğulculuk”, **Thomastown Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 15.08.2004.
- 14) Hakkı Şah Yasdıman, “Tarih Boyunca Din ve Toplum”, **Thomastown Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 16.08.2004.
- 15) Hakkı Şah Yasdıman, “Dini Çoğulculuk,” **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 17.08.2004.
- 16) Hakkı Şah Yasdıman, “Tarih Boyunca Din ve Toplum”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 18.08.2004.
- 17) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Bilim”, **Shepherton Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 20.08.2004.
- 18) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Gelenek”, **Thomastown Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 22.08.2004.
- 19) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Hurafe (I)”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 24.08.2004.
- 20) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Hurafe (II)”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 25.08.2004.
- 21) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Kadın”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 26.08.2004.
- 22) Hakkı Şah Yasdıman, “Misyonerlik Faaliyetleri”, **Thomastown Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 27.08.2004.
- 23) Hakkı Şah Yasdıman, “Misyonerlik Faaliyetleri”, **Kesborough Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 28.08.2004.
- 24) Hakkı Şah Yasdıman, “Din ve Terör”, **Thomastown Türk İslam Cemiyeti**, Melbourne/Australia, 29.08.2004.
- 25) Hakkı Şah Yasdıman, “Dinlerarası Diyalog”, **Avustralya Türk İslam Federasyonu**, Melbourne/Australia, 31.08.2004.

- 26) Hakkı Şah Yasdıman, “Hurafelerin Hayatımızdaki Etkileri”, **İzmir Konak Lions Kulübü Derneği**, İzmir, 15.10.2004.
- 27) Hakkı Şah Yasdıman, “İslam’da Eşlerin Hak ve Vazifeleri”, **Fethiye İlçe Müftülüğü**, Fethiye, 15.09.2004.
- 28) Hakkı Şah Yasdıman, “Türkiye’deki Yeni Dini Akımlar”, **Selçuk İlçe Müftülüğü**, Selçuk, 07.10.2004.
- 29) Hakkı Şah Yasdıman, “Sevgi ve Barış Dini İslam”, **Bergama İlçe Müftülüğü**, Bergama, 15.10.2004.
- 30) Hakkı Şah Yasdıman, “Umre’nin İslam’daki Yeri”, **İzmir İl Müftülüğü**, İzmir, 06 Eylül 2005.
- 31) Hakkı Şah Yasdıman, “İnsanın Yaratılış Gayesi”, **Sultanhisar Müftülüğü**, Sultanhisar, 05.10.2006.

3.8.3 Yrd. Doç. Dr. Bekir Zakir Çoban

1973 yılında Kahramanmaraş’ta doğdu. 1997’de Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ni bitirdi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde 2000 yılında yüksek lisansını, 2007 yılında doktorasını tamamladı. 2008-2009’da TÜBİTAK bursu ile Bologna’da Fondazione per le Scienze Religiose’de ve Roma’da Università Gregoriana’da; 2012 yılında Minnesota Saint Thomas University’de misafir araştırmacı olarak bulundu. Halen Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak görev yapmakta.²⁶⁰

a. Kitapları

- 1) Bekir Zakir Çoban, **Geçmişten Günümüze Papalık**, İnsan Yayınları, İstanbul 2009.
- 2) Bekir Zakir Çoban, **Papa John XXIII, Angelo Giuseppe Roncalli**, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2012.

²⁶⁰Bekir Çoban, (bekir.coban@deu.edu.tr), Yrd. Doç. Dr. Bekir Zakir Çoban, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (22.04.2013).

b. Makaleleri

- 1) Bekir Zakir Çoban, “Bir Yahudi Olarak Hz.İsa”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XXV, İzmir 2007, ss.43-58.
- 2) Bekir Zakir Çoban, “Bizans İkonoklazmının Nedenleri ve İslam Etkisi Tartışması”, **Dinbilimleri**, c.3, sy.4, Konya 2008, ss.117-145.
- 3) Bekir Zakir Çoban, “Türklerin Dini"nden Hilalin Gölgesi"ne veya Kibirden Korkuya: 1896 ve 1995 Amerikasından iki Farklı İslam Algısı”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XXVII, İzmir 2008, ss.91-106.
- 4) Bekir Zakir Çoban, “Josephus'un Gözüyle İlk Dönem Yahudi Fırkaları”, **DEÜİF Dergisi**, sy.XXVII, İzmir 2008, ss.57-69.

c. Bildirileri

- 1) Bekir Zakir Çoban, “Siret Yazıcılığında Öteki Dinler: Hz.Peygamberin Yahudi ve Hıristiyanlarla İlişkileri Meselesi Üzerine Dinler Tarihi Açısından Bir Değerlendirme”, **Siret Sempozyumu**, İstanbul, 16-17 Ekim 2010.
- 2) Bekir Zakir Çoban, “Hıristiyanlık Öncesi Yahudilik Tarihi Bağlamında Josephus Flavius”, **Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, 17-18 Şubat 2012.

3.9 ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

3.9.1 Prof. Dr. Mustafa Ünal

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda profesör olarak görev yapmaktadır.²⁶¹

a. Kitapları

- 1) Ugo Bianchi, **Dinler Tarihi Araştırma Yöntemleri**, Mustafa Ünal (Çev.), Geçit Yayınları, Kayseri 1999.
- 2) Mustafa Ünal, **Din Fenomenolojisi Tarihçe Yöntem ve Uygulama**, Kayseri 1999.

²⁶¹Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Mustafa Ünal, 2013, Erciyes Üniversitesi, <http://ilahiyat.erciyes.edu.tr/53-prof-dr-mustafa-unal.html> (23.01.2013).

- 3) Mustafa Ünal, **Dinlerde Kutsal Zamanlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- 4) Mustafa Ünal ve Mustafa Argunşah, **Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı**, Kesit Yayınları, İstanbul 2010.

b. Makaleleri

- 1) Mustafa Ünal, “Halk Dini Verilerinin Fenomenolojik Yöntemle İncelenmesi”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.227-242.

3.9.2 Doç. Dr. Kenan Has

1962 yılında Kayseri'de doğdu. 1986'da Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1989'da "*Romalılar Dönemi Sonuna Kadar Kayseri ve Çevresindeki Dini Hayat*" adlı teziyle Master, 1996 yılında "*Tevrat, İncil ve Kuran'ın Dünya'ya Bakışı*" adlı teziyle doktora çalışmalarını yaptı. 1987–1997 yılları arasında ortaöğretimlerde öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 1997 yılında Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesine atandı. Dil çalışmalarında bulunmak üzere Riyad Muhammed b. Suud Üniversitesi'nde ve Londra Central School of English'de bulundu. Evli ve iki çocuk babasıdır.²⁶²

a. Kitapları

- 1) Kenan Has, **Sembolizm ve Haç**, İlahiyat Yayınları, Ankara 2005.

b. Makaleleri

- 1) Kenan Has, “Hz.İsa ve Tarihsel Yaşamın Bilgi Kaynakları”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.193–207.
- 2) Kenan Has, “Dinlerarası Diyalog Bağlamında Savaş Fenomeni: İslamiyet Örneği”, **Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 2002/1, c.1, sy.1, Çorum 2002, ss.256–272.

²⁶²Kenan Has, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3623/Kenan-Has.asp?LID=TR> (01.09.2013).

c. Bildirileri

- 1) Kenan Has, “Dinî Düşüncede Fundamentalizm”, **Günümüz Türkiye’sinde Din-Devlet-Siyaset İlişkisi Paneli**, Ankara, Gazi Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 30 Kasım 1998, ss.6–13.

3.9.3 Doç. Dr. Ramazan Adıbelli

1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2009 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi alanında doktorasını tamamladı.²⁶³ 01.10.2013 tarihinde doçentlik unvanı aldı.

a. Kitapları

- 1) Ramazan Adıbelli, **Vehhabiler’in Ortaya Çıkışı**, Çevirinin Önsözü Karahan Kitabevi, Adana 2010.
- 2) Ramazan Adıbelli, **Mircea Eliade Ve Din**, İz Yayınları, İstanbul 2011.
- 3) , Jacques Vaardenburg, **İslam ve Din Bilimleri**, Ramazan Adıbelli (Çev.) İz Yayıncılık 2012.
- 4) Ramazan Adıbelli, **Türk Kültüründe Su Kültü Ve Çeşme Fenomenolojisi**, Laçın Yayınları, Kayseri 2012.

b. Makaleleri

- 1) Ramazan Adıbelli, “Edward Said: Episteme İle Praksisi Birleştiren Entelektüel” **Bilimname**, c.1, sy.(2003/3), Ankara 2003, ss.5-18.
- 2) Ramazan Adıbelli, “Mircea Eliade Ve Sürgün Hadisesinin Anlamlandırılması”, **Milel ve Nihal**, c.5, sy.3, İstanbul 2008, ss.239–256.
- 3) Ramazan Adıbelli, “İtalyan Dinler Tarihi Okulu Bağlamında Raffaele Pettazzoni, Angelo Brelich Ve Ugo Bianchi’Nin Metodoloji Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi”, **AÜİF Dergisi**, c.50, sy.1, Ankara 2009, ss.71–108.

²⁶³Erciyes Üniversitesi Akademi Veri Yönetim Sistemi, Yrd. Doç. Dr. Ramazan Adıbelli, 2013, <http://aves.erciyes.edu.tr/SorguEgitimBilgileri.aspx?Sorgu=3140> (01.09.2013).

- 4) Ramazan Adıbelli, “Mircea Eliade’ın Türkçeye Çevrilen Din Bilim Çalışmalarının Tanıtımı Ve Çevirilerin Değerlendirilmesi”, **Bilimname**, c.7, sy.17, Ankara 2009, ss.187–227.
- 5) Ramazan Adıbelli, “Monoteizm Ve Yüce Varlık Konusunda Wilhelm Schmidt Ile Raffaele Pettazzoni Arasındaki Tartışma”, **AÜİF Dergisi**, c.50, sy.2, Ankara 2009, ss.113–152.
- 6) Ramazan Adıbelli, “XIX. Yüzyılda Ermeni Milliyetçiliğinin Doğuşunda Misyonerlik Faaliyetlerinin Rolü: Kayseri Örneği”, **EÜSBE Dergisi**, c.26, sy.1, Kayseri 2009, ss.313–332.
- 7) Ramazan Adıbelli, “Un Modèle De Cohabitation Ethnico-Religieux Au Xixe Siècle: Musulmans, Rûms, Arméniens, Catholiques, Orthodoxes Et Protestants À Kayseri”, **EÜSBE Dergisi**, c.28, sy.1, Kayseri 2010, ss.361–387.
- 8) Ramazan Adıbelli, “Mircea Eliade’ı Yakmak Mı Gerek? Eliade’a Fransa’da Yöneltilen Eleştirilerin İdeolojik Boyutu”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.14, sy.25, Sakarya 2012, ss.115–138.
- 9) Ramazan Adıbelli, “Katolik-Laik Tartışması Bağlamında Fransa’da Dinler Tarihi Disiplininin Oluşum Süreci”, **AÜİF Dergisi**, c.53, sy.1, Ankara 2012, ss.111–136.

c. Bildirileri

- 1) Ramazan Adıbelli, “19. Yüzyılda Ermeni Cemaatini Parçalayan Dinî Farklılaşma Süreci Ve Kayseri’deki Yansımaları”, **Hoşgörü Toplumunda Ermeniler**, Vol. 4, Kayseri, 20-22 Nisan 2006, ss.9–24.
- 2) Ramazan Adıbelli, “Homo Religiosusun Homo Consumericusa Dönüştüğü Küresel Çağda İnsanlık Halini Yeniden Düşünmek”, **8. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Kırgızistan, 9–13 Haziran 2010, pp.73–78.
- 3) Ramazan Adıbelli, “Ahiliğin Varoluşsal Boyutu”, **Ahilik Uluslararası Sempozyumu**, Kayseri, 20–22 Eylül 2011, pp.244–260.

- 4) Ramazan Adıbelli, “Global Çağdaki Tüketim İdeolojisi Karşısında Tarih Algısı Ve Geleneksel Değerler”, **9. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Vol. 2, Azerbaycan, 16–17 Haziran 2011, pp.246–252.
- 5) Ramazan Adıbelli, “Kapadokya’Ya Hıristiyanlığın Giriş Süreci”, **1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu**, Vol. 6, Nevşehir, 16–18 Kasım 2011, pp.351–369.
- 6) Ramazan Adıbelli, “Modernist Bir Katolik Din Adamının İsrail Dini Hakkındaki Görüşleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.361–382.
- 7) Ramazan Adıbelli, “Homo Religiosus-Homo Consumericus Bağlamında Değişen Kadın İmgesi”, **II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu**, Kayseri, 19–20 Eylül 2012, pp.431–439.
- 8) Ramazan Adıbelli, “Bir İnisyasyon Olarak Ahilik”, **II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu**, Vol. 2, Kayseri, 19–20 Eylül 2012, pp.945–964.
- 9) Ramazan Adıbelli, “Geleneksel Mekân Tasavvurunun Osmanlı Medeniyetindeki İzdüşümleri”, **Uluslararası Osmanlı Medeniyetinde Şehir Sempozyumu**, Çorum, 25–27 Kasım 2011, pp.275–289.
- 10) Ramazan Adıbelli, “İslam Şehri Mit mi Gerçek mi, yada Modern İnsanın Homo Religiosusun Mekân Tasavvurunu İdrak Etmesi Mümkün mü?”, **II. Uluslararası Felsefe Kongresi**, Bursa, 11–13 Ekim 2012, pp.661–671.
- 11) Ramazan Adıbelli, “Religious Differentiation Undergone By The Armenian Community In The 19th Century And Its Repercussions In Kayseri”, **Armenians in the Otoman Society**, Vol. 2, 20-22 Nisan 2006, pp.231–248.

3.10 ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ

3.10.1 Doç. Dr. Mustafa Alıcı

1969 yılında Erzincan'da doğdu. 1988'de Erzincan İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi. 1993'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu Aynı yıl Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Kelam Anabilim Dalı'nda yüksek lisansına başladı. 1995 yılında "*William Montgomery Watt'da Vahiy ve Nübüvvet Anlayışı*" adıyla yüksek lisansını bitirdi. Aynı yılın (1995) yazında Karadeniz Teknik Üniversitesi

Rize İlahiyat Fakültesi'ne, Dinler Tarihi araştırma görevlisi olarak atandı ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi doktora programına başladı. Nisan 1996-Nisan 1997 tarihleri arasında İtalya (Vatikan) ve İngiltere'de doktora teziyle ilgili araştırmalarda bulundu. 2001 Temmuz'unda "*Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim Işığında İslam-Hıristiyan Diyalogu*" adıyla doktora tezini bitirdi. 2008-2010 yılları arasında Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doçent olarak görev yaptı. Evli ve iki çocuk babasıdır.²⁶⁴ 2010 yılından bu yana Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doçent unvanı ile görev yapmaktadır.²⁶⁵

a. Kitapları

- 1) Mustafa Alıcı, **Müslüman-Hıristiyan Diyalogu**, İz Yayıncılık, İstanbul 2005.
- 2) Mustafa Alıcı, **Dinler Tarihinin Batılı Öncüleri**, İz Yayıncılık, İstanbul 2007.

b. Makaleleri

- 1) Mustafa Alıcı, "Dinlerarası Diyalogun Ana Konuları ve Hedefleri", **EKEV Akademi Dergisi**, sy.16, Erzurum 2003, ss.1-16.
- 2) Mustafa Alıcı, "Uluslararası Dinler Tarihi Cemiyeti'nin Dinler Tarihi Metodolojisine Kurumsal Katkısı", **Milel ve Nihal**, sy.2, İstanbul 2005, ss.35- 74.
- 3) Mustafa Alıcı, "Mutfakta Pişir Mutfakta Ye: Çağdaş Dinler Tarihi Metodolojisinde Feminist Yaklaşım", **Milel ve Nihal**, sy.2, İstanbul 2005, ss.81-110.
- 4) Mustafa Alıcı, "Kutsal'a Giden Yol: Dinler Tarihi'nde Bir Metodolojik Yaklaşım veya Bir Bilim Olarak Din Fenomenolojisi", **Dinbilimleri**, sy.3, Samsun 2005, ss.73-120.

²⁶⁴ Doç. Dr. Mustafa Alıcı, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3793/Mustafa-Alici.asp> (20.11.2013).

²⁶⁵ Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mustafa Alıcı, 2013, <http://www.erkincan.edu.tr/birim/?git=15> (20.11.2013).

- 5) Mustafa Alıcı, “Kutsalın Peşindeki Adam: Ölümünün 19. Yılında Mircea Eliade için Kısa Bir Rehber”, **EKEV Akademi Dergisi**, Erzurum 2005, ss.24, 51-74.
- 6) Mustafa Alıcı, “Dinler Tarihi Disiplininin Dinlerarası Diyalogun Teorik Çatısına Katkıları”, **Marife**, sy.1, Konya 2005, ss.145-163.
- 7) Mustafa Alıcı, “Hendrick Frick’e Göre Dinler Tarihi’nde Tipoloji”, **Dinbilimleri**, sy.6, Samsun 2006, ss.77- 85.
- 8) Mustafa Alıcı, “Dinler Tarihi’ne İlk Modern Türk Katkısı: Hikmet Tanyu’nun (1918-1992) Etnografik Fenomenolojisinin Temelleri”, **Dinî Araştırmalar**, sy.26, Ankara 2006, ss.107-139.
- 9) Mustafa Alıcı, “Diyalogun Misyo- Politigi: Hristiyan Teolojisinde Diyalog-Misyon İlişkisi”, **İslamî Araştırmalar**, c.20, sy.2, Ankara 2007, ss.145-164.
- 10) Mustafa Alıcı, “Diasporada Diyalog? ”, **Milel ve Nihal**, sy.5/3, İstanbul 2008, ss.142- 187.

c. Bildirileri

- 1) Mustafa Alıcı, “2000 Sonrası Roma Katolik Kilisesi ve WCC Belgelerinde Diyalog-Misyon İlişkisi”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.69-90.
- 2) Mustafa Alıcı, “Yahudi-Hristiyan Geleneğinde Dinî Otorite”, **İlahiyat Fakülteleri Kelâm Anabilim Dalı VIII. Koordinasyon Toplantısı ve Dinî Otorite Sempozyumu**, Rize, 12- 13 Eylül 2003, ss.43-101.

d. Ansiklopedi Maddeleri

- 1) Mustafa Alıcı, “Dinler Tarihi”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), sy.4, Ankara 2006, ss.516-533.
- 2) Mustafa Alıcı, “Din Fenomenolojisi”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), sy.4, Ankara 2006 ss.454- 467
- 3) Mustafa Alıcı, “Eliade Mircea”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), sy.5, Ankara Mayıs, 2007, ss.369-, 380.

- 4) Mustafa Alıcı, “Faust”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), sy.6, ss.82-83, Ankara 2009.
- 5) Mustafa Alıcı, “Frazer James George”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), sy.6, Ankara 2009, ss.835-838.
- 6) Mustafa Alıcı, **Feminist Din Araştırmaları**, Felsefe Ansiklopedisi, Ahmet Cevizci (ed.), sy.6, Ankara 2009, ss.255- 259.

3.11 FIRAT ÜNİVERSİTESİ

3.11.1 Prof. Dr. İskender Oymak

1964 yılında Malatya’da doğdu. 1985 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1994 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. 1997 yılında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamlamıştır. 2004 yılında Üniversitelerarası Kurul tarafından doçentliğe yükseltilmiştir. 2010 yılında Elazığ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde profesörlüğe yükselmiştir. İngilizce ve Arapça bilmektedir.²⁶⁶

a. Kitapları

- 1) İskender Oymak, **Malatya ve Çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri**, Malatya 2002.
- 2) İskender Oymak, **Zerdüştlük (İnanç, İbadet ve Adetler)**, Elazığ 2003.
- 3) İskender Oymak, **Metot ve Çalışma Alanları Açısından Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2010.

b. Makaleleri

- 1) İskender Oymak, “Osmanlı Döneminde Malatya Şehrinin Demografik Yapısı”, c.V, **Yeni Türkiye Yayını**, Ankara 1999, ss.614-621.
- 2) İskender Oymak, “Eski Türk İnanışlarından Ağaç Kültünün Malatya’daki İzleri”, **FÜİF Dergisi**, c.6, Elazığ 2001, ss.55-74.

²⁶⁶Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. İskender Oymak, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=i-A-0013> (21.11.2013).

- 3) İskender Oymak, “Dinlerarası Diyaloğa İlişkin Görüş ve Düşünceler”, **FÜİF Dergisi**, c.5, Elazığ 2000, ss.160-192
- 4) İskender Oymak, “Akçadağ ve Çevresinde Kutsal Mekân Anlayışı”, **FÜİF Dergisi**, c.5, Elazığ 2000, ss.443-465.
- 5) İskender Oymak, “Gökçeada Hıristiyanlarında Kurban Geleneği”, **Dini Araştırmalar**, c.4/12, Ankara 2002, ss.169-180.
- 6) İskender Oymak, “Gelibolu Yöresinde Ziyaret Fenomeni”, **Dini Araştırmalar**, c.5/14, Ankara 2002, ss.131-148.
- 7) İskender Oymak, “Türkistan’da Zerdüştlüğün Yayılması ve Etkileri”, **Yeni Türkiye, Türkler**, c.3, Ankara 2002, ss.375-384.
- 8) İskender Oymak, “Ocak Kültü ve Malatya’daki İzleri”, **Türk Kültürü**, 41/479, Ankara 2003, ss.82-93.
- 9) İskender Oymak, “Pavlikianların Tarihçesi, İnanç Esasları ve Pratikleri”, **Dini Araştırmalar** c.XI, sy.31, Ankara 2008, ss.137-157.
- 10) İskender Oymak, “Elazığ Merkez Ve Çevresinde Ziyaret Yerleri İle İlgili İnanç ve Uygulamalar”, **FÜİF Dergisi**, c.14/2, Elazığ 2009, ss.29-61.
- 11) İskender Oymak, “İslam Kaynaklarına Göre Maniheizm”, **FÜİF Dergisi**, sy.14/1, Elazığ 2009, ss.67-97.
- 12) İskender Oymak, “Anadolu’da Su Kültünün İzleri”, **FÜİF Dergisi**, c.15/1, Elazığ 2010, ss.35-55.

c. Konferansları ve Sempozyumları

- 1) İskender Oymak, “Elazığ, Bingöl, Tunceli ve Çevresinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, ss.113–119.
- 2) İskender Oymak, “Bingöl’de Misyonerlik Faaliyetleri”, **I. Bingöl Sempozyumu**, Bingöl, 10-11 Haziran 2006, ss.293-308
- 3) İskender Oymak, “Alevilerde Kutsal Mekân Bağlamında Gelişen Ritüeller (Elazığ-Tunceli Örneği)”, **II. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu**, Ankara, 17-19 Ekim 2007.

- 4) İskender Oymak, “Mevlana Düşüncesinde Hz.İsa”, **Uluslararası Mevlana Sempozyumu**, Urfa, 26-28 Ekim 2007.
- 5) İskender Oymak, “Hacı Bektaş-ı Veli Dergâhı Çevresinde Gelişen Halk İnanışları”, **Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Bilgi Şöleni**, Nevşehir, 17-18 Ağustos 2009.

3.11.2 Doç. Dr. Sami Kılıç

1968 yılında Uşak'ta doğdu. 1992 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1995 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını tamamladı. 1997 yılında İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. 2008 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doçentliğe yükseldi. Halen Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi alanında doçent olarak görev yapmaktadır. İngilizce ve Arapça bilmektedir.²⁶⁷

a. Kitapları

- 1) Sami Kılıç, **İlahî Dinlerde Yiyecek ve İçecekler**, Sarkaç Yayınları, Ankara 2011.
- 2) Sami Kılıç, **Türk Halk İnanışlarında Yiyecek ve İçecekler**, Elazığ 2012.

b. Makaleler

- 1) Sami Kılıç, “Hikmet Tanyu'nun Hayatı ve Eserleri”, **FÜİF Dergisi**, sy.1, Elazığ 1996, ss.225-240.
- 2) Sami Kılıç, “Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Türkiye'deki Dinler Tarihi ve Türk Din Tarihi Çalışmalarına Katkıları”, **FÜİF Dergisi**, sy.2, Elazığ 1997, ss.89-99.
- 3) Sami Kılıç, “Hikmet Tanyu'nun Çalışmalarında Deskriptif Metot”, **FÜİF Dergisi**, sy.3, Elazığ 1998, ss.67-81.
- 4) Sami Kılıç, “Antik Dönemden Helenistik Döneme Kadar Denizli Yöresinde Kutsal Mekân ve Tanrılar”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.331-335.

²⁶⁷Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Sami Kılıç, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=i-A-0022> (21.11.2013).

- 5) Sami Kılıç, “Hikmet Tanyu’nun Çalışmalarında Filolojik Metot”, **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.519-525.
- 6) Sami Kılıç, “Elazığ’da Yaşayan Süryanilerde Düğün İle İlgili İnanışlar Ve Uygulamalar”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c.13, sy.2, Elazığ 2003, ss.267-278.
- 7) Sami Kılıç, “Gürcülerin Dinî Tarihçesi”, **Dini Araştırmalar**, c.8, sy.22, Ankara Mayıs-Ağustos 2005, ss.63-74.
- 8) Sami Kılıç, “Kuveykirlar”, **Dini Araştırmalar**, c.8, sy.23, Ankara Eylül-Aralık 2005, ss.219-228.
- 9) Edvard Every, “Asuriler”, Sami Kılıç (Çev.), **FÜİF Dergisi**, sy.10/1, Elazığ 2005.

c. Konferansları ve Sempozyumları

- 1) Sami Kılıç, “Yehova Şahitleri ve Türkiye’deki Faaliyetleri,” **IV. Türkiye’nin Güvenliği Sempozyumu**, Elazığ, Fırat Üniversitesi, 16-17 Ekim 2003, ss.479-486.
- 2) Sami Kılıç ve Diğerleri, “Elazığ, Tunceli ve Bingöl Çevresinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005.
- 3) Sami Kılıç, “Yezîdîlik ve Günümüzde Batman Çevresindeki Yezîdîler”, **Uluslararası Batman ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu**, Batman, 15-17 Nisan 2008.
- 4) Sami Kılıç ve Ali Selçuk, “Türkiye’de Dinler Tarihi Alanında Yapılan Saha Çalışmalarında Karşılaşılan Problemler ve Çözüm Önerileri”, **Türkiye’de Dinler Tarihi Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu**, Ankara, 04-06 Aralık 2009.
- 5) Sami Kılıç ve Ali Selçuk, “Turizm ve Kültürler Arası İletişim Bağlamında Yahudilik’te Yiyecek ve İçecek Kuralları”, **I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi**, Nevşehir, 27-30 Mayıs 2010.
- 6) Sami Kılıç ve Ali Selçuk, “Tarih, Mit ve Ritüel: Alevi Bilincinin Oluşumunda Kerbela’nın Rolü (Evcî Köyü Örneği)”, **Uluslararası Kerbela Sempozyumu**, Sivas, 20-22 Mayıs 2010.

- 7) Sami Kılıç, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Taşınan Kültürel Unsur Olarak Yağmur Yağdırma Uygulamaları”, **8. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Celal-Abat Kırgızistan, 09-13 Haziran 2011.
- 8) Sami Kılıç, “Yahudilikte Kutsal Yiyecek ve İçecekler”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012.
- 10) Sami Kılıç, “Orta Asya’dan Anadolu’ya Taşınan Kültürel Unsur Olarak Yağmur Yağdırma Uygulamaları”, **8. Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Celal-Abati Kırgızistan, 09-13 Haziran 2011, ss.89-94.
- 11) Sami Kılıç, Bayram Polat ve Ahmet Şenel, “Niğde ve Çevresinde Ölümle İlgili Halk İnanışları”, **1. Uluslararası Niğde Dil, Kültür ve Tarih Sempozyumu**, Niğde, 03-06 Mayıs 2012.

3.11.3 Yrd. Doç. Dr. Ramazan Işık

1960’da Balıkesir’de doğdu. 1985 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1994 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. 2003 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamladı. İngilizce ve Arapça bilmektedir.²⁶⁸

a. Makaleleri

- 1) Ramazan Işık, “Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar Ve Bunlara Bağlı Kültler”, **FÜİF Dergisi**, sy.9/2, Elazığ Temmuz-Aralık 2004, ss.89–106.
- 2) Ramazan Işık, “Memlükler Döneminde Fransisken Misyoner Rahiplerin Marunileri Katolikleştirme Faaliyetleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.IX/1, Sivas 2005, ss.203–218.
- 3) Ramazan Işık, “Maruni Patriği ve Tarihçisi İstefan Ed-Duvevhi (1629–1704)’nin Hayatı ve Eserleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.IX/1, Sivas 2005, ss.219–229.

²⁶⁸Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ramazan Işık, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=%DD-A-0046> (21.11.2013).

- 4) Ramazan Işık, “Osmanlının Son Dönemlerinde Marunilerin Lübnan’da Bağımsız Bir Hıristiyan Devleti Kurma Girişimlerinin Fikri Temelleri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, c.15, sy.2, Elazığ Temmuz 2005, ss.413–432.
- 5) Ramazan Işık, “Mormonluk ve Mormon Kilisesi Üzerine Bir Araştırma”, **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.X/1, Sivas Haziran 2006, ss.165–190.
- 6) Ramazan Işık, “Sayentoloji Kilisesi’nin Tarihçesi ve Öğretileri”, **Dini Araştırmalar**, c.10, sy.28, Ankara Mayıs-Ağustos 2007, ss.39–58.
- 7) Ramazan Işık, “1820-1950 Yılları Arasında Suriye ve Lübnan’da Protestan Misyonerlerin Kadınlara Yönelik Faaliyetleri”, **FÜİF Dergisi**, sy.15/2, Elazığ Temmuz-Aralık 2010, ss.167-187.
- 8) Mahmut Eyyüb, “İslam’ın Müslüman-Hıristiyan İlişkilerine Bakışı”, Ramazan Işık (Çev.), **FÜİF Dergisi**, sy.5, Elazığ 2000, ss.675–690.
- 9) Abdullah el-Khatib, “Kur’an’da Kudüs”, Ramazan Işık (Çev.), **FÜİF Dergisi**, sy.9/1, Elazığ Ocak-Haziran 2004, 109–144.

3.12 GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ

3.12.1 Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Kıyak

1979 yılında Elazığ’da doğdu. 2002 yılında Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2005 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’de Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2010 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’de Dinler Tarihi alanında doktora yapmıştır. Halen Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır.²⁶⁹

a. Kitapları

- 1) Abdulkadir Kıyak, **Elazığ ve Yöresinde Ziyaret Yerleri**, Manas Yayıncılık, Elazığ 2012.

²⁶⁹Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Abdulkadir Kıyak, 2013, http://ilahiyyat.gumushane.edu.tr/personel_detay.php?PersonelNO=43 (21.11.2013).

b. Makaleleri

- 1) Abdulkadir Kıyak, “Türk Kültüründe Gök İle İlgili İnanışlar”, **Hikmet Yurdu Dergisi**, Yıl 3, sy.6, Malatya 2010, ss.211-222.
- 2) Abdulkadir Kıyak, “İslamiyetten Önce Türklerde Güneş ve Ay İle İlgili İnanışlar”, **Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl 2, sy.6, Giresun 2010, ss.133-143.
- 3) Abdulkadir Kıyak, “İslam Öncesi Türk Kültüründe Yıldızlarla İlgili İnanışlar”, **FÜİF Dergisi**, sy.1, Elazığ 2010, ss.189-197.
- 4) Abdulkadir Kıyak, “Eski Türk Kültüründe Taş-Kaya Kültürünün Elazığ’daki Yansımaları”, **Toplum Bilimleri**, sy.5, Ankara Temmuz-Aralık 2011, ss.129-144.
- 5) Abdulkadir Kıyak, “Halk Dindarlığı Bağlamında Kutsal Mekân Anlayışı (Baskil Örneği)”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Yıl 1, sy.2, Gümüşhane Temmuz, 2012, ss.159-181.

3.13 HİTİT ÜNİVERSİTESİ

3.13.1 Doç. Dr. Mustafa Bıyık

1972 yılında Trabzon’un Maçka ilçesine bağlı Kaynarca Köyü’nde doğdu İlköğrenimini köyünde, Orta öğrenimini de Trabzon’da tamamladı. 1995 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Aynı yıl, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi araştırma görevlisi olarak göreve başladı. 1998’de Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde "*Sun Myung Moon ve Birlik Mezhebi*" adlı yüksek lisans tezini, 2004’te de aynı enstitüde "*Presbiteryen Kilisesi: Tarihsel Gelişimi, Öğretileri ve Türkiye’deki Yapılanması*" konulu doktora tezini tamamladı.²⁷⁰ 2009 yılında doçent olmuştur. Halen Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda doçent olarak görev yapmaktadır.²⁷¹

²⁷⁰Mustafa Bıyık, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3636/Mustafa-Biyik.asp>. (25.11.2013).

²⁷¹Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mustafa Bıyık, 2013, Hitit Üniversitesi, <http://web.hitit.edu.tr/mustafabiyik/ozgecmis> (25.11.2013).

a. Kitapları

- 1) Mustafa Bıyık, **Küresel Bir Din Projesi Olarak Moonculuk**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2002.
- 2) Mustafa Bıyık, **Presbiteryenlik ve Türk Presbiteryenler**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004.
- 3) Mustafa Bıyık, **Armagedon ve Tanrı Krallığı**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2008.

b. Makaleleri

- 1) Mustafa Bıyık, “Moonculuğun Diğer Dinlere Bakışı”, **İslamiyat**, c.5, sy.3, Ankara 2002, ss.123-138.
- 2) Mustafa Bıyık, “Maniheizm”, **Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.1, sy.1, Çorum 2002, ss.378-393.
- 3) Mustafa Bıyık, “Yeni Dünya Düzenine Küresel Bir Din Modeli: Moonculuk”, **Milel ve Nihal**, c.1, sy.1, İstanbul 2003, ss.93–114.
- 4) Mustafa Bıyık, “Katolik Tiranlığından Protestan Teokrasisine: John Calvin ve Cenevre Modeli”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, c.8, sy.22, Ankara 2005, ss.41-62.
- 5) Mustafa Bıyık, “Amerikan Protestan Fundamentalizmi’nin Köken ve Öğreti Açısından Bir Analizi”, **Dini Araştırmalar Dergisi**, c.10, sy.28, Ankara 2007, ss.83-104.
- 6) Mustafa Bıyık, “Hıristiyan Eskatolojisinde Dünyanın Sonu Kehanetleri”, **Marife Dergisi**, Yıl 7, sy.2, Konya 2007, ss.163-187.
- 7) Mustafa Bıyık, “Hıristiyan Teolojisinde Deccal ve Yecüc-Mecüc Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.6, sy.11, Çorum 2007, ss.53-79.
- 8) Mustafa Bıyık, Georgia Harkness ve John Calvin, “The Man and His Ethics”, **Milel ve Nihal**, c.4, sy.3, İstanbul 2007, ss.174-178.
- 9) Mustafa Bıyık ve Alister E. McGrath, “Reformation Thought: An Introduction”, **Milel ve Nihal**, c.4, sy.3, İstanbul 2007, ss.180-181.
- 10) Mustafa Bıyık, Bernard M.ve G. Reardon, “Religious Thought in the Reformation” **Milel ve Nihal**, c.4, sy.3, İstanbul 2007, ss.178-179.

c. Aniklopedi Maddesi

- 1) Mustafa Bıyık, “Moonculuk”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.428-435.
- 2) Mustafa Bıyık, “Presbiteryenler ve Metodistler”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.182-193.
- 3) Mustafa Bıyık, “Anglikan Kilisesi”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.178-182.
- 4) Mustafa Bıyık, “Moonculuk”, **TDV İslam Ansiklopedisi** c.30, Ankara 2005, 276–279.

3.14 İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

3.14.1 Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu

Düzce'de okuyan Emir Kuşçu,1991'de Samsun/Karşiyaka Ortaokulu'nu bitirdi. 1994 yılında Karşiyaka Lisesi'nden, 2001 yılında 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 2003 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını tamamlayan Emir Kuşçu, 2010 yılında aynı üniversitede Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda doktor oldu. Emir Kuşçu, hâlen İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı Başkanı ve öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu'nun uzmanlık ve ilgi alanları; mitoloji, din fenomenolojisi, post kolonyal eleştiri, oryantalizm ve dinî araştırmalar, karşılaştırmalı din bilimi gibi konulardır.

Emir Kuşçu'nun bilimsel makaleleri; “Milel ve Nihal”, “Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, “Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi”, “İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi”, “İslam Araştırmaları Dergisi” ve “Hikmet Dergisi” gibi ulusal hakemli dergilerde yayımlanır.²⁷²

²⁷²Emir Kuşçu, (emirkusecu@hotmail.com), Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (23.04.2013).

a. Kitapları

- 1) Emir Kuşçu, **Mitoloji ve Varoluş: Rudolf Bultmann'ın Mitolojiden Arındırma Yöntemi**, Elis Yayınları, Ankara 2006.
- 2) Rudolf Bultmann, **Tarih ve Eskatoloji**, Emir Kuşçu (Çev.), Elis Yayınları, Ankara 2006.
- 3) Werner Jeanrond, **Teolojik Hermenötik**, Emir Kuşçu (Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 2007.
- 4) Emir Kuşçu, **Din Fenomolojisi: W. Cantwell Smith Örneği**, Sarkaç, Ankara 2011.
- 5) Emir Kuşçu ve Cengiz Batuk, **Rudolf Bultmann: Mitoloji ve Hermenötik Sorunu**, Eski Yeni Yayınları, Ankara 2013.

b. Makaleleri

- 1) Emir Kuşçu, "Mitolojiden Arındırma Yöntemini Yeniden Düşünmek", **Milel ve Nihal**, sy.2, Haziran, İstanbul 2004, ss.227-149.
- 2) Emir Kuşçu, "İsa Mesih'in Tarihselliği Sorunu, Mitolojiden Arındırma Meselesi Bağlamında", **Dinbilimleri**, Samsun 2007, sy.4, ss.221-251.
- 3) Emir Kuşçu, "W. Cantwell Smith'in Din Fenomenolojisinde Oryantalizmi Aşma Sorunu", **OMÜİF Dergisi**, sy.28, Samsun 2010, ss.175-189.
- 4) Emir Kuşçu, "Dini Araştırmalarda Çoğulcu Bir Perspektife Doğru: Pozitivist Sekülerliğin ve Teolojileştirilmiş Fenomenolojinin Ötesinde", **Dinbilimleri**, c.10, sy.2, Samsun 2010, ss.7-39.
- 5) Emir Kuşçu, "Dini Geleneklerin Fenomenolojisi: W. Cantwell Smith Örneği", **İslam Araştırmaları Dergisi**, sy.23, Ankara 2010, ss.41-58.
- 6) Emir Kuşçu, "Dini Tecrübenin Otonomluğu Sorunu", **İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.1, sy.2, Malatya Güz 2010, ss.113-132.
- 7) Emir Kuşçu, "Gnostik Bilginin Varoluşçu Yorumu", **Milel ve Nihal**, c.7, sy.1, İstanbul 2010, ss.163-185.
- 8) Emir Kuşçu, "Türkiye'de Din Fenomenolojisine İlişkin Çeviriler Üzerine bir Değerlendirme", **Hikmet Yurdu**, Yıl 4, c.4, sy.8, Ankara 2011, ss.25-46.

- 9) Emir Kuşçu, "Türkiye'de Din Fenomenolojisiyle İlgili Yayınlar Üzerine Bir Değerlendirme", **İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.2(1), Malatya Bahar, 2011, ss.127-154.
- 10) Emir Kuşçu, "Gnostik Hıristiyan Bir Akım olarak Valentinyanizm", **OMÜİF Dergisi**, sy.31, Samsun 2011, ss.95-126.
- 11) Emir Kuşçu, "Kutsal Kavramını Yeniden Düşünmek: Mana Modelinden Düzen Nosyonuna Doğru", **Dinbilimleri**, c.11, sy.3, Samsun 2011, ss.165-186.
- 12) Mahmut Aydın ve Emir Kuşçu, "Hıristiyanlıkta Vahiy Algısı", **Milel Nihal**, c.8, sy.1, İstanbul 2011, ss.167-199.
- 13) Emir Kuşçu, "Rudolf Bultmann'ın Teolojisini Çözmek: Belirsizlikler ve Kökenler", **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.11, sy.22, Çorum 2012, ss.47-74.

3.15 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

3.15.1 Prof. Dr. Şinasi Gündüz

1960'ta Malatya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Gaziantep ve Mardin'de, lisans eğitimini ise Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. 1985'te Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 1988'de lisansüstü eğitimi için İngiltere'ye gitti. Durham Üniversitesi School of Oriental Studies'te MA Research, Manchester Üniversitesi Department of Middle Easter Studies'te PhD (Doctor of Philosopy) çalışmalarını sürdürdü. Kasım 1991'de doktorasını tamamladı. 1992'de Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne Dinler Tarihi yardımcı doçenti olarak atandı. 1995'te Dinler Tarihi doçenti oldu. 2003'te ise İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne Dinler Tarihi Profesörü olarak atandı. Anabilim Dalı Başkanlığı, Bölüm Başkanlığı, Senato üyeliği ve çeşitli kurul üyelikleri gibi görevler yapan Prof. Dr. Şinasi Gündüz 2009 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmektedir. Gnostik dinler, heterodoksal akımlar, Sabiilik, Hıristiyanlık, küreselleşme ve din ilişkisi, karşılaştırmalı dinler ve dinler arası ilişkiler gibi alanlarda

yaptığı birçok çalışması yurtiçi ve yurtdışında yayımlanmış, bazı eserleri çeşitli dillere çevrilmiştir.²⁷³

a. Kitapları

- 1) Şinasi Gündüz, **The Knowledge of Life. The Origins and Early History of the Mandaeans and Their Relation to the Sabians of the Qur'an and to the Harranians**, Oxford University Press, Oxford 1994.
- 2) Şinasi Gündüz, **Sâbiiler Son Gnostikler**, Vadi Yayınları, Ankara 1995.
- 3) Şinasi Gündüz, Ekrem Sarıkçıoğlu ve Yavuz Ünal, **Dinlerde Yükseliş Motifleri**, Vadi Yayınları, Ankara 1995.
- 4) Şinasi. Gündüz, **Din ve İnanç Sözlüğü**, Vadi Yayınları, Ankara 1998.
- 5) Şinasi Gündüz, **Mitoloji ile İnanç Arasında. Ortadoğu Dinsel Gelenekleri Üzerine Yazılar**, Etüd Yayınları, Samsun 1998.
- 6) Şinasi Gündüz, **Pavlus: Hıristiyanlığın Mimarı**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2001.
- 7) Şinasi. Gündüz, **Dinsel Şiddet: Sevgi Söyleminden Şiddet Realitesine Hıristiyanlık**, Etüt Yayınları, Samsun 2002.
- 8) Şinasi Gündüz ve Mahmut Aydın, **Misyonerlik: Hıristiyan Misyonerler, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri**, Kaknüs Yayınevi, İstanbul 2002.
- 9) Şinasi Gündüz, **Küresel Sorunlar ve Din**, Ankara Okulu Yayınları, 2005.
- 10) Şinasi Gündüz, **Anadolu'da Paganizm: Antik Dönemde Harran ve Urfa**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, Ankara 2005.
- 11) Şinasi Gündüz, **Change and Essence: Dialectical Relations Between Change and Continuity in the Turkish Intellectual Tradition**, Cafer Sadık Yaran (ed.), RVP Press, Washington 2005.
- 12) Şinasi Gündüz, **Hıristiyanlık**, İSAM Yayınları, İstanbul 2006.
- 13) Şinasi Gündüz (ed.), **Yaşayan Dünya Dinleri**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2007.

²⁷³İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Şinasi Gündüz, 2013, <http://ilahiyyat.istanbul.edu.tr/?p=5979> (25.11.2013).

- 14) Şinasi Gündüz, **St. Paul: The Architect of Christianity**, tr. H. Er-Han, İnsan Publications, İstanbul 2008.
- 15) Şinasi Gündüz, **Kur'an-ı Anlamanın Anlamı**, İstanbul Araştırma ve Kültür Vakfı, İstanbul 2010.

b. Makaleleri

- 1) Şinasi Gündüz, “Harranîlerde Peygamberlik ve ‘Harranlı Bâbâ’”, İnsan Bilimleri Araştırmaları, **Yeni Harran Çevresi**, Urfa 1994, ss.7-8.
- 2) Şinasi Gündüz, “Başkaldırı Geleneği ve Heterodoksi”, **Bilimname**, c.VI, sy.3, Ankara 2004, ss.75-85.
- 3) Şinasi Gündüz, “Küresel Köyde “Öteki” ile Bir Arada Yaşama”, **Sivil Toplum: Farklı Bakışlar**, L. Sunar (ed.), Kaknüs Yayınevi, İstanbul 2005, ss.83-99.
- 4) Şinasi Gündüz, “Vatikan’ın Tarihsel Açmazı”, Hayreddin Karaman ve Diğerleri (ed.), **Polemik Değil Diyalog**, İstanbul 2006, ss.121-126.
- 5) Şinasi Gündüz, “Din ve Şiddet”, **Dinin Dünya Barışına Katkısı**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006, ss.149-156.
- 6) Şinasi Gündüz, “Kültürlerarası Barış ve Bir Arada Yaşamının Teolojik Temelleri”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.14, İstanbul 2006, ss.17-28.
- 7) Şinasi Gündüz, “Papa’ya Verilen Mesaj, Papa’nın Verdiği Mesaj”, **Diyanet Aylık Dergisi**, sy.193, Ankara 2007, ss.24-25.
- 8) Şinasi Gündüz, “O Problema da Identificação de Ahl al-Kitab (Povo do Livro) nas Antigas Fontes Islâmicas”, **O Isla Classico: Itinerarios de uma Cultura**, ed. R.H. de Souza Pereria, Sao Paulo: Perspectiva 2007, pp. 129-148.
- 9) Şinasi Gündüz, “Kur’an Bağlamında Farklılıklar”, **Milel ve Nihal**, sy.4 (1), İstanbul 2007, ss33-56.
- 10) Şinasi Gündüz, “İslam Dışı Dinlerde Doğal Çevre”, **Kâinattan Sorumluyuz**, İstanbul Müftülüğü Kültür Yayınları, İstanbul 2008, sy.4, ss 4-7.

- 11) Şinasi Gündüz, “Sabii/Manden Geleneği ve Mandence”, **Folklor/Edebiyat**, c.14, sy.53, /1, Kıbrıs 2008, ss.19-21.
- 12) Şinasi Gündüz, “Dinlerde İnsan Sevgisi”, **İnsan Sevgisi**, TDV Yayınları, Ankara 2008, ss.65-73.
- 13) Şinasi Gündüz, “İslam dışı Dinlerde Kurban ve Hac”, **Kur’ani Hayat**, sy.1-3, İstanbul 2008, ss.25-40.
- 14) Şinasi Gündüz, “Kutsal Hakkında Konuşmak ve Mitosun Din Dilindeki Yeri”, **Milel ve Nihal**, sy.6/1, İstanbul 2009, ss 9-26.
- 15) Şinasi Gündüz, “Dinsel Söylemin Medyatikleşmesi ya da ‘Medya Vaizleri’”, **Eski Yeni**, sy.17, Eskişehir 2010, ss.45-49.
- 16) Şinasi Gündüz, “Kur’an’ı Anlamanın Anlamı”, **Umran**, sy.191, İstanbul 2010.
- 17) Şinasi Gündüz, “Gnostik Geleneğe Hikmet”, **Bilge Adamlar**, sy.27, Van 2011, ss.62-66.

c. Bildirileri

- 1) Şinasi Gündüz, “Kur’an’daki Sâbiîlerin Kimliği Üzerine Bir Tahlil ve Değerlendirme”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996.
- 2) Şinasi Gündüz, “Cahiliye Dönemi Arap Politeizmine Nebatîlerin Etkileri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996.
- 3) Şinasi Gündüz, “Sabiilerde Din ve Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998.
- 4) Şinasi Gündüz, “Dinsel Zenginlik ve Kültürel Harmoni Bağlamında Harran ve Harraniler”, **Uluslararası Anadolu İnançları Kongresi**, Ürgüp/Nevşehir, 23-28 Ekim 2000.
- 5) Şinasi Gündüz, “Pavlus’un Geleneğindeki Merkeziliği Belirleyiciliği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001.

- 6) Şinasi Gündüz, “Sinoplu Marcion’un Gnostik Teolojisi”, **Hoşgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu**, Isparta, 07-08 Eylül 2000.
- 7) Şinasi Gündüz, “Şeyh Adi ve Yezidilikte Gnostik Unsurlar”, **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi**, Ankara, 23-28 Ekim 2001.
- 8) Şinasi Gündüz, “Atargatis Kült Merkezi Edessa”, **Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi**, Mersin, 23-27 Eylül 2002.
- 9) Şinasi Gündüz, “Benliğin Gnostik İnşası: Parçacı İnsan Anlayışı”, **VI. Kur’an Sempozyumu: Kur’an ve İnsan**, Ankara, 23-24 Kasım 2002.
- 10) Şinasi Gündüz, “İlahi Dinler ve İnanç Turizmi”, **İnanç Turizmi Günleri II**, H. Özalp Konyar (ed.), İstanbul, Şubat Yayıncılık, 16-18 Nisan 2004, ss.152-167.
- 11) Şinasi Gündüz, “Misyonerlerin Çalışma Yöntemleri”, **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, İstanbul, Ömer Faruk Harman (ed.), Ensar Yayınları, 2005, ss.349-376.
- 12) Şinasi Gündüz, “Misyonerlikte Kültüre Uyarılama”, **Türk Dünyasında Misyonerlik Sempozyumu**, Çanakkale, 15-17 Nisan 2005.
- 13) Şinasi Gündüz, “Protestan Geleneğinde Yeni Hıristiyan Sağı Olarak Evanjelizm”, **VIII. Kur’an Sempozyumu**, Yozgat, 14-15 Mayıs 2005.
- 14) Şinasi Gündüz, “Marmara Bölgesi ve Balkanlarda Semavi Dinlerin Öncüleri ve İzleri”, **İnanç Turizmi Günleri III**, İstanbul, Şubat Yayıncılık, 12-14 Mayıs 2006, ss.116-129.
- 15) Şinasi Gündüz, “Gnostik İdeolojide Şiddetin Metafiziği: Dünyanın Egemenleri Olan Arkonlarla Mücadele”, **Uluslararası Din ve Dünya Barışı Sempozyumu**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 26-28 Nisan 2007, ss.349-361.
- 16) Şinasi Gündüz, “İslam Öncesi Dönemde Ehli Kitab, Kur’an’ı Kerim’de Ehli Kitab”, **Ensar Neşriyat**, İstanbul, 2007 ss.19-30.
- 17) Şinasi Gündüz, “Şehir ve Din İlişkisi ve Çorum”, **Uluslararası Osmanlı’dan Cumhuriyete Çorum Sempozyumu**, Çorum, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, c.1, 23-25 Kasım 2007, ss.41-49.

- 18) Şinasi Gündüz, “Important Religious Centers Around Konya: Lystra and Kilistra”, **11th World Conference of Historical Cities**, Konya, 10-13 June 2008.
- 19) Şinasi Gündüz, “Dinlerde Tanrıya Yakınlaşma Aracı Olarak Kurban”, **Uluslararası Kurban Sempozyumu**, İstanbul, Bayrampaşa Belediyesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı, 08-09 Aralık 2007, ss.65-74.
- 20) Şinasi Gündüz, “Gnostik İdeolojide Şiddetin Metafiziği: Dünyanın Egemenleri Olan Arkonlarla Mücadele”, **Din ve Dünya Barışı Sempozyumu**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 26-28 Nisan 2007, ss.349-361.
- 21) Şinasi Gündüz, “Şehir ve Kutsallık: Şehrin Ruhunun Oluşumunda Dinin Rolü”, **Şehir ve Medeniyet: Uluslararası Sempozyum**, Ankara, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, 25-27 Kasım 2011, ss.61-70.

d. Ansiklopedi Maddeleri

- 1) Şinasi Gündüz, “Harraniler”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.16, İstanbul 1997, ss.240-242.
- 2) Şinasi Gündüz, “Keşiş”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.25, Ankara 2002, ss.322-324.
- 3) Şinasi Gündüz, “Maniheizm”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.27, Ankara 2003.
- 4) Şinasi Gündüz, “Mecusilik”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.28, Ankara 2003, ss.279-284.
- 5) Şinasi Gündüz, “Bardaysan”, **Felsefe Ansiklopedisi**, A. Cevizci (ed.), Etik Yayınları, İstanbul 2004, ss.110-113.

3.15.2 Doç. Dr. Hakan Olgun

1996 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1999 yılında On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi alanında yüksek lisansını tamamladı. 2005 yılında On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Dinler Tarihi alanında doktorasını tamamladı. 2007 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent oldu. 2010 yılında Oxford

University, Faculty of Theology de doktora çalışmaları yaptı. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde doçentliğe yükseldi.²⁷⁴

a. Kitapları

- 1) Hakan Olgun, **Martin Luther ve Reform Hareketi**, Fecr Yayınları, Ankara 2001.
- 2) Peter F. Wiener, **Martin Luther: Hitler'in Manevi Atası**, Hakan Olgun (Çev.), Kaknüs Yayınları, Ankara 2002.
- 3) Hakan Olgun, **Sekülerliğin Teolojik Kurgusu: Protestanlık**, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- 4) Hakan Olgun, **Luther ve İslam: Teolojik Uyum Sorunu**, Ağaç Yayınları, İstanbul 2008.
- 5) Hakan Olgun, **Kalvinizm'de On Emir**, Eskiyeşi Yayıncılık, Ankara 2012.

b. Makaleleri

- 1) Hakan Olgun, "Hıristiyanlıkta Reform ve Protestanlık", **Fecre Doğru**, c.6, sy.67, Ankara 2001, ss.12-20.
- 2) Hakan Olgun, "Protestan Ahlâkiliği Sorunu ve Philip Melanchthon", **Milel ve Nihal**, sy.2, İstanbul 2004, ss.115-144.
- 3) Hakan Olgun, "Protestan Teolojide Şiddet GÜdüleri ve İslam Terörü Algısı", **Dinî Araştırmalar** 7, sy.20, Ankara 2004, ss.101-119.
- 4) Hakan Olgun, "Kutsalın Havzasında Seküler Devlet ve Sivil Toplum", **Sivil Toplum**, c.3, sy.10, İstanbul 2005, ss.39-49.
- 5) Hakan Olgun, "Katolik Kilisesi'nin Endüljans Uygulaması ve Protestan Reformuna Etkisi", **OMÜİF Dergisi**, 2005, ss.18-19.
- 6) Hakan Olgun, "Dinî Farklılıklar Karşısında 'Orta Ümmetlik Bilinci'", **Diyanet Avrupa Aylık Dergisi**, sy.98, Ankara 2007, ss.9-11.
- 7) Hakan Olgun, "Misyonerlikte C-5 Stratejisi: Mesihî Müslümanlık", **İslami Araştırmalar**, c.20, sy.12, Ankara 2007, ss.178-186.

²⁷⁴İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Hakan Olgun, 2013, <http://ilahiyat.istanbul.edu.tr/?p=6500> (25.11.2013).

- 8) Hakan Olgun, “C5 Misyonerliğinin Güçlükleri: Chrislam?”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.17, İstanbul 2008, ss.177-195.
- 9) Hakan Olgun, “Dimeşkî'nin Kaleminden Alaaddin'in Lambası'na İslam Kurgusu”, **Diyanet Avrupa Aylık Dergisi**, sy.107, Ankara 2008, ss.23-25.
- 10) Hakan Olgun, “Reformasyon ve İslam Reformu Tasnifleri”, **Milel ve Nihal**, c.5, sy.2, İstanbul 2008, ss.9-41.
- 11) Hakan Olgun, “Osmanlı Protestan Reformu'nu Nasıl Algıladı?”, **Milel ve Nihal**, c.5, sy.2, İstanbul 2008, ss.216-222.
- 12) Hakan Olgun, “Tarihsel Bir Kurgu Ürünü Olarak İslamofobyaya”, **Diyanet İlmî Dergisi**, c.44, sy.3, Ankara 2008, ss.31-48.
- 13) Hakan Olgun, “Asurî Göçleri ve Kimlik Arayışı”, **Milel ve Nihal**, c.5, sy.3, İstanbul 2008, ss.

c. Ansiklopedi Maddeleri

- 1) Hakan Olgun, “Reform Hareketi ve Müslümanlar”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Ankara 2007.
- 2) Hakan Olgun, “Protestanlık”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007, ss.533-534.

3.15.3 Yrd. Doç. Dr. Mahmut Salihoğlu

1992 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1996 yılında University of Manchester Department of Middle Eastern Studies 'da “*The Nature of Halakhah, Louis Jacobs and the Modern Halakhic Debate*” adlı yüksek lisans teziyle İngiltere'de yüksek lisansını tamamladı. 1996 yılında University of Manchester Department of Middle Eastern Studies 'da “*Spinoza's Reading of the Bible in his Tractatus Theologico-Politicus*” adlı doktora teziyle İngiltere'de doktorasını tamamladı. 2001 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent oldu.²⁷⁵ 2013 yılı Kasım ayında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne geçmiştir.²⁷⁶

²⁷⁵ Mahmut Salihoğlu, 2013, <http://www.eskieserler.com/EskiEserler/Yazar/3732/Mahmut-Salihoglu.asp> (20.12.2013).

²⁷⁶ Dr. Mahmut Salihoğlu'na Veda Yemeği, 2013, <http://www.comuhaber.com/dr-mahmut-salihogluna-veda-yemeği/> (20.12.2013).

a. Makaleleri

- 1) Gideon Libson, “Jewish and Islamic Law: A Comparative Study of Custom During The Geonic Period”, Mahmut Salihoğlu (tnt.), **İslam Araştırmaları Dergisi**, Ankara 2007, ss.159-161.
- 2) Lewis Bernard, “Ben Doğruyum, Sen Yanlışsın, Haydi Doğru Cehennem Medeniyetlerin Buluşması ve Dinler”, Mahmut Salihoğlu (Çev.), **Dinbilimleri**, c.III, sy.4, Samsun 2003, ss.129-138.
- 3) Mahmut Salihoğlu, “Marranolar ve Dini İnançları”, **EKEV Akademi Dergisi**, c.XV, sy.49, Erzurum 2011, ss.105-115.

3.16 KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

3.16.1 Yrd. Doç. Dr. Hamza Üzüm

1966 yılında Çorum'da doğdu 1984 yılında Çorum İHL, 1991 senesinde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1991-2012 yıllarında MEB'de öğretmenlik görevinde bulundu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda 1994'te master ve 2007'de doktora yaptı. Evli ve dört çocuk babasıdır.²⁷⁷

a. Makaleleri

- 1) Hamza Üzüm, Ebu'l-Hasan Harakani'de Fakr Kavramı, **Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, c.2, sy.15, Ankara 2013, ss.91-116.

3.16.2 Yrd. Doç. Dr. Mustafa Göregen

1964 Erzurum Tortum'da doğdu. İlkokulu Cevizli'de, ortaokulu İstanbul Gaziosmanpaşa İHL'de, liseyi ise Bakırköy İHL'de tamamladı. İlkokuldan sonra Hafızlık eğitimini tamamladı. 1992'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1995'de aynı üniversitede “*Dinler Tarihi alanında Hıristiyan Teolojisinde Yahya Dımeşki'nin Yeri ve Önemi*” adlı teziyle yüksek lisansı tamamladı. 2002 yılında

²⁷⁷Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Hamza Üzüm, 2014, <http://abs.kafkas.edu.tr/arama/goster/617> (17.02.2014).

ise yine Marmara Üniversitesi'nde “İslam-Yahudi Polemikleri ve Tartışma Konuları” adlı teziyle doktorasını tamamladı. Uzun Yıllar MEB'de öğretmenlik yapan Göregen 2013 yılında Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne geçiş yaptı.²⁷⁸

Yazılı kaynaklardan ve internetten yaptığımız taramada Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güngören'in yayımlanmış herhangi bir çalışmasına ulaşılammıştır. Kendisine mail yolu ile ulaşılarak bilgiler istenmiş henüz cevap alınmamıştır.

3.17 KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

3.17.1 Prof. Dr. Ali Rafet Özkan

15.12.1964 tarihinde Çandır'da doğdu. İlköğrenimini 1975 yılında Yozgat ili Çandır ilçesinde tamamladı. Orta ve lise öğrenimini Yozgat İHL'de, 1975–1982 yılları arasında tamamladı. Yüksek Öğrenimini Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'de 1983–1988 yılları arasında tamamladı. “Eski Araplarda Putperestlik, Doğuşu ve Ortaya Çıkış Sebepleri”, adlı yüksek lisans teziyle yüksek lisansını 1991 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, “Yedinci Gün Adventizmi”, adlı doktora teziyle doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'de 1995 yılında tamamladı (Doktora çalışması Almanya'da yapılmıştır). 15. 05. 1996 tarihinde Yrd. Doç, 04. 11. 1998 tarihinde Doç Dr. 12.03.2004 tarihinde Prof. Dr. oldu. İyi derecede Almanca, Arapça ve İngilizce bilmektedir. Evlidir.²⁷⁹ 1989 ile 2011 yılları arasında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde farklı unvan ve görevlerde çalışmış olup, 2011 yılından bu yana Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı ve üniversite rektör yardımcısı olarak görev yapmaktadır.²⁸⁰

a. Kitapları

- 1) Ali Rafet Özkan, **Türkiye Çingeneri**, TC Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

²⁷⁸Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Göregen, 2014, <http://abs.kafkas.edu.tr/arama/ozgecmis/647> (17.02.2014).

²⁷⁹Ali Rafet Özkan, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/1168/Ali-Rafet-Ozkan.asp?LID=TR> (17.02.2014).

²⁸⁰Kastamonu Üniversitesi İnternet Sitesi, Prof. Dr. Ali Rafet Özkan, 2014, <http://www.kastamonu.edu.tr/index.php/tr/yonetim-tr/yonetim-rector-yardimcileri-tr/9-kategori-basin-yayin-tr/yonetim-makaleleri-tr/5-yonetim-rector-yard-2> (17.02.2014).

- 2) Ali Rafet Özkan, **Fundamentalist Hristiyanlık[Yedinci Gün Adventizmi]**, Alperen Yayınları, Ankara 2002.
- 3) Ali Rafet Özkan, **Dinlerde Kurban Kültü**, Akçağ Yayınları, Ankara 2003.
- 4) Ali Rafet Özkan, **Amerikan Evanjelicleri (Baptistler)**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.
- 5) Ali Rafet Özkan, **Kıyamet tarikatları Yeni Dini Hareketler**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.

b. Makaleleri

- 1) Ali Rafet Özkan, “Wilhelm Schmidt (1868-1954) Üzerine Biyografik Bir Deneme”, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.14, Erzurum 1999, ss.111-126.
- 2) Ali Rafet Özkan, ”Din-Mitoloji İlişkisi”, **EKEV Akademi Dergisi**, c.VI, sy.11, Erzurum 2002, ss.9-20.
- 3) Ali Rafet Özkan, “Amerikan Fundamentalizmin Dünü Bugünü”, **Atatürk ÜİF Dergisi**, sy.18, *Erzurum* 2002, ss.39-53.
- 4) Ali Rafet Özkan, “Socio-cultural life of Gypsies in southern Kyrgyzstan”, **The Social Science Journal**, Vol.42 (3) ss.469–478.
- 5) Ali Rafet Özkan, “Yeni bir Evanjelic Hristiyan Taktiği: Uydurma Kur’an “El-Furkânu’l-Hakk”, **EKEV Akademi Dergisi**, c.X, sy.28, Erzurum 2006, ss.13-30.
- 6) Ali Rafet Özkan, “İslam’da Tespih”, **Hakses, Romanya Demokratik Türk Birliği Aylık Dergisi**, Aralık, Romanya 2008, (s.12-14).
- 7) Ali Rafet Özkan, “Huzurlu Hayat İçin Huzurlu Aile”, **Hakses, Romanya Demokratik Türk Birliği Aylık Dergisi**, Şubat, Romanya 2009, ss 8-10.
- 8) Ali Rafet Özkan, “The Comparative Study of Religions in Turkey”, Pantheon Religionisticky, Casopis Religionisticky, **Casopis Journal For The Study Of Religions**, Vol. 6(1), pp.32-42.

c. Bildirileri

- 1) Ali Rafet Özkan, “Çingenelerde Din Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, s.201.

- 2) Ali Rafet Özkan, “Günümüzde Adventizm ve Adventistler”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.299-311.
- 3) Ali Rafet Özkan, “İslam'ın Ortaya Çıktığı Dönemlerde Arap Yarımadasındaki Diğer Dinlerin Durumu”, **Dinler Tarihi Araştırmaları IV Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01-02 Kasım 2003, ss.19-34.
- 4) Ali Rafet Özkan, “Erzurum, Erzincan, Kars ve Iğdır Yöresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, s.113-120.
- 5) Ali Rafet Özkan, “Vahiyde Nuh’un Ayak İzleri”, **I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu**, Doğubeyazıt, Doğu Beyazıt Kaymakamlığı Kültür Yayınları, 07-11 Ekim 2005, ss.230-237.
- 6) Ali Rafet Özkan, “Çağımızın İhtiyaçları Açısından Hz. Peygamber Efendimizin Örnek Şahsiyeti”, **VIII. Kutlu Doğum Sempozyumu**, Isparta, SDÜ Üniversitesi, 18 Nisan 2005, ss.149-156.
- 7) Ali Rafet Özkan, “Seküler Dindarlık Biçimleri: Yeni Dini Hareketler“, **Dinler Tarihi Araştırmaları VI Sekülerleşme ve Dinî Canlanma**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 22-23 Ekim 2008, ss.307-322.

3.18 MARMARA ÜNİVERSİTESİ

3.18.1 Prof. Dr. Kürşat Demirci

1961 yılında İstanbul’da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji bölümünden 1986 yılında mezun oldu. 1987 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi araştırma görevlisi oldu. 1995 yılında aynı bölümde yardımcı doçent, 2007 yılında doçent oldu, 2013 yılında da profesör oldu. Yayınlanmış eserleri arasında *Bir Hristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi, Yahudilik ve Dini Çoğulculuk ve Dinler Tarihinin Meseleleri* sayılabilir.²⁸¹

²⁸¹Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Kürşat Demirci, 2013, <http://ilahiyyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/profdr-kursat-demirci> (04.12.2013).

a. Kitapları

- 1) Muhammed Ataurrahim, **Bir İslam Peygamberi Hz.İsa**, Kürşat Demirci (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 1985
- 2) Kürşat Demirci, **Hinduizmin Kutsal Metinleri Vedalar**, Kelepir Yayınları, İstanbul 1991.
- 3) Kürşat Demirci, **Dinlerin Dejenerasyonu**, İnsan Yayınları, İstanbul 1996
- 4) Kürşat Demirci, **Dinler Tarihinin Meseleleri**, İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- 5) Kürşat Demirci, **Yahudilik ve Dini Çoğulculuk**, Ay Işığı Kitapları, İstanbul 2000.
- 6) Kürşat Demirci, **Bir Hıristiyan Mezhebi Olarak Ortodoksluğun Teolojisi**, Ay Işığı Kitapları, İstanbul 2005.
- 7) Kürşat Demirci, **Eski Mezopotamya Dinlerine Giriş, Tanrılar, Ritüel, Tapınak**, Ay Işığı Kitapları, İstanbul 2013.

b. Makaleleri

- 1) Kürşat Demirci, “Japonca ile Türkçenin Münasebeti”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, sy.53, İstanbul Nisan 1988, ss.111-132.
- 2) Kürşat Demirci, “Türkiye’de Alevi Kimliğinin Problemi“, **İzlenim**, sy.15, Mayıs, İstanbul 1993, ss.6-10.
- 3) Kürşat Demirci, “Yahudi Mistisizminin Temel Özellikleri ve Gelişimi”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Ansiklopedisi**, c.1, sy.4, İstanbul 2012.

c. Tebliğleri

- 1) Kürşat Demirci, “Bir Din Olarak Şintoizm’in Gelişim Süreci”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss319-325.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi Maddeleri

- 1) “Avrupa (Din)”, c.4, ss.132-134.
- 2) “Burç”, c.6, ss.421-422.

- 3) “Cenaze”, c.7, ss.353-354.
- 4) “Deccal”, c.9, ss.67-68.
- 5) “Eliade, Mircea”, c.11, ss.33-35.
- 6) “Engizisyon”, c.11, ss.238-41.
- 7) “Hayır”, c.17, ss.46.
- 8) “Hayvan”, c.1, ss.81-85.
- 9) “Helal”, c.1, ss.173-175.
- 10)“Hıristiyanlık [I. Giriş; II. Tarih]”, c.17, ss.328-340.
- 11)“Hindistan [Diğer Dinler]”, c.18, ss.92-94.
- 12)“Hinduizm”, c.18, ss.112-116.
- 13)“Hulu”, 1 c.18, ss.340-341.
- 14)“İçki (İslam Öncesi Dinlerde)”, c.21, ss.456-458.

3.18.2 Doç. Dr. İsmail Taşpınar

1969 yılında Belçika’da doğdu. İlköğretimi École Saint-Joseph’de (Brüksel), ortaöğretimi İstanbul İmam-Hatip Lisesi’nde okudu; 1990’da Antalya İmam-Hatip Lisesi’nden, 1994’te Marmara Üniversite’si İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’ne 1999 yılında araştırma görevlisi olarak atandı. “*Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Ahiret İnancı*” adlı doktora tezini tamamladı. İtalya’da Roma’da Vatikan’a bağlı Papalık Gregoriana Üniversitesi’nde Dinler ve Kültürleri Araştırma Enstitüsü’nde Hıristiyanlığa ve özellikle Katoliklik, Doğu Hıristiyanları ve Dinlerarası Diyaloga dair araştırmalarda bulundu. Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğretim üyesi olan İsmail Taşpınar, Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda doçent unvanıyla akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Eserleri arasında *Duvarın Öteki Yüzü*, *Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilikte Ahiret İnancı*, *Hacı Abdullah Petrici’nin Hıristiyanlık Eleştirisi* sayılabilir.²⁸²

²⁸²Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. İsmail Taşpınar, 2013, <http://ilahiyyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/docdr-ismail-taspinar/> (04.12.2013).

a. Kitapları

- 1) Lao Tzu, **Öğretiler/ Gökyüzü Sürüp Gidiyor**, İsmail Taşpınar (Çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999.
- 2) Ananda K. Coomaraswamy, **Hinduizm ve Budizm**, İsmail Taşpınar (Çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2000.
- 3) Papa II. Jean Paul, **Akıl ve İman**, İsmail Taşpınar (Çev.), Kelepir Kitabevi, İstanbul 2001.
- 4) Rene Guenon, **Dante ve Ortaçağ'da Dini Sembolizm**, İsmail Taşpınar (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2002.
- 5) İsmail Taşpınar, **Duvarın Öteki Yüzü**, Gaye Kitap Dağıtım Evi, İstanbul 2003.
- 6) İsmail Taşpınar, **Hacı Abdullah Petrici'nin Hıristiyanlık Eleştirisi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2009.
- 7) Lao Tzu, **Bilinmeyen Öğretiler**, İsmail Taşpınar ve Amine Gülşah Coşkun (Çev.), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2007.
- 8) Rene Guenon, **Hıristiyan Mistik Düşüncesi**, İsmail Taşpınar (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2005.

b. Makaleleri

- 1) İsmail Taşpınar, “Mircea Eliade ve Türklerin Dinlerini Araştırmadaki Önemi”, **MÜİF (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, sy.20, İzmir 2001, ss.193-199.
- 2) İsmail Taşpınar, “Doğunun Son Kilise Babası Yuhanna ed Dımasşi (649-749) ve İslam”, **MÜİF Dergisi**, sy.21, İzmir 2001, ss.21-54
- 3) İsmail Taşpınar, “Kuşların Dili”, **MÜİF Dergisi**, sy.23, İzmir 2002, ss.77-82.
- 4) İsmail Taşpınar, “I. İznik Konsili(325) ve İslam Kaynaklarındaki Yeri”, **MÜİF Dergisi**, sy.26, İzmir 2004, ss.23-44.
- 5) İsmail Taşpınar, “Hıristiyan Anarşistler Yada Kilise Otoritesinin Eleştirisi ve Jacques Ellul'un (1912-1994) Yaklaşımı”, **MÜİF Dergisi**, sy.29, İzmir 2005, ss.63-79.

3.18.3 Yrd. Doç. Dr. Bilal Baş

1974 yılında Adapazarı'nda doğdu. İlk ve orta öğrenimini Adapazarı'nda tamamladı. 1997 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1999 yılında “*Bir Hıristiyan Mezhebi Olarak Aryüsçülük*” başlıklı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2002-2008 yılları arasında Kanada'da McGill Üniversitesi, Faculty of Religious Studies bölümündeki doktorasını “*Ecclesiastical Politics During the Iconoclastic Controversy (743-826)*” başlıklı teziyle tamamladı. Halen Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.²⁸³

a. Kitapları

- 1) Giovanni Floramo, **Gnostisizm Tarihi**, Bilal Baş(Çev.), Litera Yayıncılık, İstanbul 2005.
- 2) Thierry Hentsch, **Hakikat ya da Ölüm Batı Anlatı Geleneğinde Ölümsüzlük Arayışı**, Bilal Baş(Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 2010.
- 3) Lavinia Cohn ve Sherbok/ Dan Cohn - Sherbok, **Yahudiliğin Kısa Tarihi**, Bilal Baş (Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 2011.

3.19 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

3.19.1 Prof. Dr. Galip Atasagun

04.02.1964 yılında Akkise'de doğdu. 1987 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1989 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “*Hıristiyanlık'ta Dünyanın Sonu ve Âhiret Kavramı*” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1996 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “*İlâhî Dinlerde (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da) Dinî Semboller*” adlı doktora teziyle doktorasını tamamladı. 2008 yılında doçentliğe, 2013 yılında da profesörlüğe

²⁸³Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Bilal Baş, 2013, <http://ilahiyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/yrddocdr-bilal-bas/> (04.12.2013).

yükselmiştir. Halen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi profesörü olarak görevini sürdürmektedir.²⁸⁴

a. Kitapları

- 1) Galip Atasagun, **Hıristiyanlıkta Kıyâmet Alâmetleri ve Dünyanın Sonu**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2001.
- 2) Galip Atasagun, **İlâhî Dinlerde (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da) Dinî Semboller**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2002.
- 3) Galip Atasagun, **Mevlânâ ve Türbesi-Ziyaret Fenomeni Açısından Bir Değerlendirme**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2004.
- 4) Galip Atasagun, **Dinler Tarihi Bibliyografya Denemesi (1923–2004)**, Damla Ofset, Konya 2005.
- 5) Galip Atasagun, **Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi**, Damla Ofset, Konya 2006.
- 6) Galip Atasagun, **Mevlâna Celâleddin-i Rûmî ve Mesnevî'de Bahsedilen Dinler**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2008.
- 7) Galip Atasagun, **Dinler Tarihi**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2012
- 8) Galip Atasagun, **Ebu'l-A'lâ Medûdî ve Tefhimu'l-Kur'ân'da Dinler**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2012.
- 9) Galip Atasagun, **Hıristiyanlıkta Teslis İnancı ve İslam Açısından Teslis'in Reddi**, Sebat Ofset Matbaacılık, Konya 2013.

b. Makaleleri

- 1) Geoffrey Parrinder, “Asya'da Kabîle Dinleri”, Galip Atasagun (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.4, Konya 1991, ss.243-254.
- 2) A. A. Goldenweiser, “Emile Durkheim'in Dinin Orijini ve Tabiatı Hakkındaki Teorisinin Bir Kritiği”, Galip Atasagun (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.6, Konya 1996, ss.341-357.

²⁸⁴Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Galip Atasagun, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=29> (04.12.2013).

- 3) Galip Atasagun, “Sembol ve Sembolizm”, **SÜİF Dergisi**, sy.7, Konya 1997, ss.369-387.
- 4) Galip Atasagun, “Hıristiyanlıkta Kıyâmet Alâmetleri ve Dünyanın Sonu”, **SÜİF Dergisi**, sy.8, Konya 1998, ss.111-140.
- 5) Galip Atasagun, “Yahudilikte Dînî Sembol ve Kavramlar”, **SÜİF Dergisi**, sy.11, Konya 2001, ss.125-156
- 6) Galip Atasagun, “Dinler Tarihi Bibliyografya Denemesi”, **SÜİF Dergisi**, sy.13, Konya 2002, ss.237-267.
- 7) Geoffrey Parrinder, “Aztekler ve Mayalar”, Galip Atasagun (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.18, Konya 2004, ss.207-221.
- 8) Galip Atasagun, “Hıristiyanlığın Tanıtımı, Yorumu ve Kurumsallaşmasında Sembollerin Yeri” **SÜİF Dergisi**, sy.10, Konya 2005, ss.181-199.
- 9) Galip Atasagun, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları”, **SÜİF Dergisi**, sy.20, Konya 2005, ss.203-248.
- 10) Galip Atasagun, “Ziyaret Fenomeni”, **SÜİF Dergisi**, sy.21,2006, ss.33-60.
- 11) Galip Atasagun, “Jainizm”, **SÜİF Dergisi**, sy.21, Konya 2006, ss.267-297.
- 12) Galip Atasagun, “Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin Hayatı ve Eserleri”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi–Mevlânâ Özel Sayısı**, sy.3, Ankara 2007, ss.59-93.

c. Yapılan Atıflar

- 1) Sami Baybal, **İbrahimî Dinlerde Mesih’in Dönüşü**, Yediveren Kitap, Konya 2002.
- 2) İsmet Kayaoğlu, **Mevlânâ ve Mevlevîlik**, TC Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Konya 2002.
- 3) Dilaver Gürer, “İbn Arabî’de ‘Dinlerin (Aşkın) Birliği’ ve ‘İbadet’ Meselesi Hakkında Bir Değerlendirme”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, (Hakemli Dergisi), Yıl 4, sy.11 Ankara Temmuz-Aralık 2003.
- 4) Abdurrahman Kasapoğlu, “Bir Dinî Tecrübe Olarak Kur’an’da Huşû”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, (Hakemli Dergisi), Yıl 6, sy.15, Ankara Temmuz-Aralık 2005.

- 5) Galip Türcan, **Kur'an'da Ahiret İnancı**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2006.
- 6) Ahmet Hikmet Eroğlu, **Türk Halk İnançlarına Giriş**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2006.
- 7) Nuran Yılmaz, “Fuzûlî'nin Türkçe Divânı'ndaki “Başına Çizginmek” Tabirinin Türk Kültüründeki Anlamı, Turkish Studies Türkoloji Araştırmaları" **International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Vol. 2/4, Fall 2007, ss.1095-1104.
- 8) Abdülkerim, Bahadır, **Jung ve Din**, İz Yayıncılık Limited Şirketi, İstanbul 2007.
- 9) Davut Kılıç, “Ortadoğu'nun Dinî Jeopolitiği ve Günümüze Yansımaları Üzerine Bir Deneme”, **FÜİF Dergisi**, (Hakemli Dergisi), Yıl 13, sy.1 Elazığ 2008, ss.65-86,
- 10) Cengiz Batuk, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri”, **Dinbilimleri**, c.IX, sy.1/70-97, Samsun 2009.
- 11) Alberto Fabio “Ambrosio, Celâleddin-î Rûmî, Mevlevîler ve Konyalı Hıristiyanlar”, **Dünyada Mevlâna İzleri Uluslararası Sempozyumu**, 13-15 Aralık 2007, Bildiriler, Konya 2010.
- 12) Sıddık Korkmaz, “Türkiye’de Kültürel Dinî Çoğulculuk Anlayışının İmkânı, Bilim, Ahlâk ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları”, **Uluslararası Sempozyum**, , Bildiriler, Samsun, 26-28 Kasım 2011.
- 13) Serpil Akbıyık, “Babil Sürgününden Sonra Yahuda’da ve Babil Diasporası’nda Yaşananlar”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, (Uluslararası Hakemli Dergisi), sy.11, Konya 2011/Kış, ss.157-191.
- 14) Fuat Aydın ve Feyza Betül Aydın, **Georges Dumezil'den Dinler Tarihi Dersleri**, Eskiye Yayınları, İstanbul 2012.
- 15) Abdülkerim Bahadır, **Aile Psikolojisi ve Din**, İdeal Usta Fotokopi Basın Yayın Dağıtım Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, Konya 2012.

3.19.2 Doç. Dr. Mustafa Sami Baybal

1957 yılında Konya'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini Konya'da tamamladı. 1979 yılında Konya Yüksek İslam Enstitüsü'nden mezun oldu. 1985-1993 yılları

arasında Konya Karatay Karma Orta Okulu'nda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmeni olarak görev yaptı. 1992 yılında “*Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Anadolu'da Yaşayan Gayr-ı Müslimlerin Durumları*” adlı tez konusuyla Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstisüsü'nde yüksek lisansını tamamladı. 1999 yılında “*İslam Kaynaklarına Göre Hz.İsa'nın Akıbeti Meselesi*” adlı dotoroa teziyle Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstisüsü'nde doktorasını tamamladı. Halen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı'nda doçent doktor olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk babası olup Fransızca ve Arapça bilmektedir.²⁸⁵

a. Kitapları

- 1) Mustafa Sami Baybal, **İbrahimi Dinlerde Mesihin Dönüşü**, Yediveren Yayınevi, Konya 2002.
- 2) Mustafa Sami Baybal ve diğerleri, **Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2006.

b. Makaleleri

- 1) Mustafa Sami Baybal, “Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Anadolu'da Yaşayan Gayri Müslimlerin Durumları”, **SÜİF Dergisi**, sy.12, Konya 2001, ss.79-88.
- 2) Mustafa Sami Baybal, “Saadia Gaon, Onun Ortaçağ Yahudi Felsefesini Oluşturma ve Yahudi Dogmasını Yeniden Formüle Etme Çabaları”, **SÜİF Dergisi**, sy.15, Konya 2003, ss.169-187.
- 3) Mustafa Sami Baybal, “Ömer Rıza Doğrul'un Misyonerliğe Dair İki Makalesi Üzerine”, **SÜİF Dergisi**, sy.18, Konya 2004, ss.155-173.
- 4) Mustafa Sami Baybal, “Bugün Yahudilik'te Açıkça Ortaya Çıkan Büyük Meseleler Nelerdir?”, Mustafa Sami Baybal (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.21, Konya 2006, ss.263-266.

²⁸⁵Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Mustafa Sami Baysal, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=59> (04.12.2013).

- 5) Mustafa Sami Baybal, “Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi’ndeki Adı ve Müellifi Bilinmeyen Bir Yazma Eser Üzerine”, **SÜİF Dergisi**, sy.25 Konya 2008, ss.29-49.

c. Bildirileri

- 1) Mustafa Sami Baybal, “Modern Yahudilikte Mesih İnancı Üzerine Bazı Mülâhazalar”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.341-360.

3.19.3 Yrd. Doç. Dr. Ahmet Aras

1989 yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek Lisansını 1995'de Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda, doktorasını 2003 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bilim Dalı'nda tamamladı.²⁸⁶

a. Kitapları

- 1) Ahmet Aras ve Diğerleri, **Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2006

b. Makaleleri

- 1) Ahmet Aras, “Türkiye’ye Yönelik Misyonerlik Faaliyetleri ve Diğer Yıkıcı Cereyanlar”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.1, Konya 2006, ss.213-215.
- 2) Eva de Vitray Meyerovitch, “Dervişler Tarikatı, Mevlevilik”, Ahmet Aras (Çev.), **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.3, Konya 2007ss.105-112.

²⁸⁶ Ahmet Aras, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3884/Ahmet-Aras.asp> (12.12.2013).

- 3) Ahmet Aras, “Türkçe İnternet Sitelerindeki Misyonerlik Faaliyetlerinin Yeni Boyutu”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.4, Konya 2007, ss.113-123.
- 4) Ahmet Aras, “Tanzimattan Cumhuriyete Protestanların Anadolu’daki Durumları ve Gösterilen Dini Hoşgörü”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.8, Konya 2009, ss.55-61.
- 5) Ahmet Aras, “Ortadoğu İnanç Tarihinde İnsan Haklarına Bakış”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.9, Konya 2010, ss.61-68.
- 6) Ahmet Aras, “Prof. Dr. Cemal Sofuoğlu, Prof. Dr. Abdülkadir Şener, Prof. Dr. Mustafa Yıldırım’ın Hazırladıkları Yeni Bir Meal Üzerine Mülakat”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.10, Konya 2010, ss.225-232.
- 7) Ahmet Aras, “Balkan İnanç Coğrafyasında Bosna’nın Yeri ve Önemi”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.11, Konya 2011, s.193.
- 8) Ahmet Aras, “Geçmişten Günümüze Kıbrıs İnanç Coğrafyası”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, Konya 2011, sy.12, ss.165-176.

c. Bildirileri

- 1) Ahmet Aras, “Ortadoğu İnanç Tarihinde İnsan Haklarına Bakış”, **İnsan Hakları ve Din**, Çanakkale, Çanakkale Üniversitesi Yayınları, 15-17 Mayıs 2009, ss.292-299.

3.19.4 Yrd. Doç. Dr. Hatice Doğan

25 Nisan 1972'de Karaman'da doğdu. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Yüksek lisansını “*Osmanlı Devletinde Hahambaşılık Müessesesi*” adlı teziyle ve doktorasını “*Musa bin Meymun; Hayatı, Eserleri ve*

"*Delâletü'l-Hâirîn*" Adlı Eseri Üzerinde Bir İnceleme" Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda tamamladı.²⁸⁷

a. Kitapları

- 1) Hatice Doğan, **Hahambaşılık Müessesesi** Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın AŞ, İstanbul 2003.
- 2) Hatice Doğan, **Musa Bin Meymun Rambam - Maymonides'in Hayatı ve Eserleri** Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın AŞ, İstanbul 2010.

b. Makaleleri

- 1) Hatice Doğan, "Osmanlı Devleti'nde Musta'ribeler (Araplaşmış Yahudiler)", **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.9, Konya 2010, ss.215-224.

c. Bildirileri

- 1) Hatice Doğan, "İsrail'de Neo-Kabalist Bir Hareket Olarak Bnei Baruh Kabala Grubu", **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.475-486.

3.19.5 Yrd. Doç. Dr. Nermin Öztürk

"*İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hıristiyanlık, İslamiyet) Yemin, Kefaret ve Kurban*" başlıklı doktora tezini 1996'da tamamladı. Halen Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak görevine devam etmektedir.²⁸⁸

²⁸⁷Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Hatice Doğan, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=33> (11.12.2013).

²⁸⁸Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Nermin Öztürk, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=65> (11.12.2013).

a. Kitapları

- 1) Nermin Öztürk ve Diğerleri, **Konya Merkezdeki Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Değerlendirilmesi**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2006.

b. Makaleleri

- 1) Natalia Ilyiniçna Prigarina, “Celâled-Dîn Rûmi ve Muhammed İkbal’de Mistik İlişki Problemi”, Nermin Öztürk (Çev.), **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.3, Konya 2007, ss.217-222.
- 2) Nermin Öztürk, “İlahi Dinlerde Yemin, Keffaret ve Kurban”, **SÜİF Dergisi**, Konya 2002, sy.13, ss.167-192.
- 3) Louis-Vincent Thomas, “Cenaze Ayinleri”, Nermin Öztürk (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.15, Konya 2003, ss.237-253.
- 4) Nermin Öztürk, “Amiş Ailesinde Kadının Rolü ve Bu Rolün Belirlenmesinde Dinin Etkisi”, **Dinbilimleri** c.X, sy.3, Konya 2010, ss.57-73.
- 5) Nermin Öztürk, “Lamaist ve Sufi Gelenek Üzerinden “Kutsal Yolculuğu” Yeniden Düşünmek”, **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi[Selçuk Eraydın’a Armağan]**, c.XII, sy.27, İstanbul 2011, ss.253-268.

c. Bildirileri

- 1) Nermin Öztürk, “Dinler Tarihinde Bilişsel (Cognitive) Metodun Kullanılması”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.744-754.
- 2) Nermin Öztürk, “Yahudilikte Tanrıçalar ve Kutsalın Feminin Boyutları”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.383-396.

3.20 ON DOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

3.20.1 Prof. Dr. Mahmut Aydın

1968 yılında Samsun'da doğdu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden(1990) mezunu. 1991 yılında aynı fakülteye Dinler Tarihi araştırma görevlisi olarak atandı. 1993 yılında "*Kilise Hukukunun Doğuşu ve Gelişmesi*" isimli teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1994 yılında doktorasını yapmak üzere Ondokuz Mayıs Üniversitesi tarafından İngiltere'ye gönderildi. Burada Birmingham Üniversitesine bağlı Centre For The Study islam and Christian-Muslim Relations adlı merkezde "*Modern Western Christian Theological Understandings of Muslims Since the Second Vatican Council*" isimli teziyle 1998'de doktorasını tamamlayarak PhD unvanını aldı ve Türkiye'ye döndü. 1999'da Dinler Tarihi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent olarak atandı. 2003 yılında doçent oldu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürdü.

Çağdaş Hıristiyan teolojisi, dinler ve kültürler arası diyalog ve dinsel çoğulculuk alanlarında araştırmalar yapmaktadır. Makalelerini 2000 yılından itibaren Islamochristiana, Encounters, Studies in Interreligious Dialogue, American Journal of Islamic Social Science, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Diyanet, Divan, Fecre Doğru, Akademik Araştırmalar, İslamiyat, Tezkire, İslâmî Araştırmalar Dergisi, Virgül gibi dergilerde yayımlandı. Özellikle dinlerarası diyalog konusunda düzenlenen bilimsel toplantılara katılarak tebliğler sundu. Arapça, Osmanlıca ve İngilizce bilmektedir.²⁸⁹

a. Kitapları

- 1) Mahmut Aydın, **Monologdan Diyaloga: Çağdaş Hıristiyan Düşüncesinde Hıristiyan-Müslüman Diyalogu**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2001.
- 2) Mahmut Aydın, **Küresel Bir Teolojiye Doğru: Wilfred Cantwell Smith'de Dinsel Çoğulculuk**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2001.
- 3) Mahmut Aydın, **İsa: Tanrı mı İnsan mı? Dinler Arası Diyalog Bağlamında İsa-Mesih'in Konumu Sorunu**, İz Yayıncılık, İstanbul 2002.

²⁸⁹ Mahmut Aydın, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/1293/Mahmut-Aydin.asp> (12.12.2013).

- 4) John Hick, **İnançların Gökkuşuğu: Dinsel Çoğulculuk Üzerine Eleştirel Diyaloglar**, Mahmut Aydın (Çev.), Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002.
- 5) Mahmut Aydın, **Çağdaş Misyonerlik Yöntemleri ve Türkiye'deki Misyon Faaliyetler**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.
- 6) Mahmut Aydın, **Tarihsel İsa: İmanın Mesih'i'nden Tarihin İsa'sına**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2002.
- 7) Mahmut Aydın, **Modern Western Christian Theological Understandings of Muslims Since the Second Vatican Council**, Washington Dc. The Council For Research in Values and Philosophy 2002.
- 8) Mahmut Aydın ve Şinasi Gündüz, **Misyonerlik: Hıristiyan Misyonerler, Yöntemleri ve Türkiye'ye Yönelik Faaliyetleri**, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.
- 9) Mahmut Aydın, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005.
- 10) Mahmut Aydın, **A Muslim Pluralist: Jalaluddin Rumi, (Paul F. Knitter & John Hick, Plurality and Diversity: A Multi-Religious Exploration of the Pluralist Model)**, Maryknoll: Orbis Books 2005.
- 11) Mahmut Aydın ve Süleyman Turan, **Tek Dünya Çok İnanç: Diyaloga Farklı Yaklaşımlar**, Ufuk Yayınları, İstanbul 2007.
- 12) Mahmut Aydın, **Islam in a World Diverse Faiths- A Muslim View**, (Perry Schmidt- Leukel and Lloyd Ridgeon (ed.)., Islam and Inter-Faith Relations, SCM Press, London 2007.
- 13) Mahmut Aydın, **Dinlerarası Diyalog**, Mehmet Paçacı (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2008.
- 14) Jytte Klausen, **İslamı Yeniden Düşünmek: Batı Avrupa'da Siyaset ve Din**, Mahmut Aydın (Çev.), Liberte, Ankara 2008.
- 15) Mahmut Aydın, **Dinlerarası Diyalog: Mahiyet, İlkeler ve Tartışmalar**, Pınar Yayınları, İstanbul 2008.
- 16) Mahmut Aydın, **İsa'ya Ne Oldu: Hıristiyan ve İslam Geleneğinde İsa-Mesih'in Akıbeti Sorunu**, Otto, İstanbul 2008.

b. Makaleleri

- 1) Mahmut Aydın, “Bir Hıristiyan Kurtuluş Teolojisinden Dinlerin Bir Kurtuluş Teolojisine Doğru”, **Divan İlmî Dergisi**, sy.5/9, İstanbul 2000/2, ss.133-150.
- 2) Mahmut Aydın, “Yahudi Bir Peygamberden Gentile Tanrı’ya: İsa’nın Tanrısallaştırılma Süreci”, **İslamiyat**, **Hz.İsa Özel Sayısı**, Ankara 2000, ss.47-74.
- 3) Mahmut Aydın, “Çağdaş Hıristiyan Düşünürlerine Göre Hz.Muhammed’in Peygamberliği”, **Diyanet İlmî Dergisi: Peygamberimiz Hz.Muhammed-Özel Sayı**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2000, ss.272-296.
- 4) Mahmut Aydın, “Dinler Arası Diyalog Üzerine”, **Tezkire**, sy.11/23, Ankara 2001, ss.128-141.
- 5) Mahmut Aydın, “Dini Çoğulculuk Üzerine Bir Mülâhaza”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, sy.14/2, Ankara 2001, ss.291-305.
- 6) Mahmut Aydın, “Tarihsel İsa Araştırmaları ve Bulguları Üzerine Bazı Mülâhazalar”, **İslam Araştırmaları Dergisi**, sy.5/6, Ankara 2001, ss.1-41.
- 7) Mahmut Aydın, “Kutsal Kitap Olarak Kur’an: Çağdaş Bir Hıristiyan Değerlendirmesi (Wilfred Cantwell Smith Örneği)”, **OMÜİF Dergisi**, sy.12/13, Samsun 2000-2001, ss.213-233.
- 8) Mahmut Aydın, “Paradigmanın Yeni Adı: Dinsel Çoğulculuk”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy.4/14, Ankara 2002, ss.95-119.
- 9) Mahmut Aydın, “Dinler Arası Diyalog Yeni Bir Misyon Yöntemi mi?-Kurumsal ve Bireysel Diyalog Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **İslamiyat**, 5/3, Ankara 2002.
- 10) Mahmut Aydın, “Dinsel Çoğulculuk Modeli ve İslam”, **Sivil Toplum**, sy.2/5, İstanbul 2004, ss.47-60.
- 11) Mahmut Aydın, “Özgürlük Teolojisinin İslami İzdüşümleri: Latin Amerika Kökenli Özgürlük Teolojisi Perspektifinden Kur’an’a Yeni Bir Yaklaşım”, **Tezkire**, Ankara 2003, ss.137-156.
- 12) Mahmut Aydın, “Medeniyetler Arası Barışın Yolu: Evrensel Ahlâk”, **İslamiyat**, sy.8/2, Ankara 2005, ss.39-54.
- 13) Mahmut Aydın, “Batı Hıristiyan Düşüncesinde Fundamentalist Hareketin Öyküsü”, **İslamiyat**, sy.10/1, Ankara 2007, ss.33-56.

- 14) Mahmut Aydın, “Birbirine Tezat İki Farklı İsa Portresi: Paskalya Öncesi İsa Paskalya Sonrası İsa”, **Milel ve Nihal**, sy. 4/1, İstanbul 2007, ss.143-146.
- 15) Mahmut Aydın, “Dünyayı Hıristiyanlaştırmanın Yeni Yolu: Ev Kiliseleri”, **İslami Araştırmalar**, sy.20/3, Ankara 2007, ss.348-364.
- 16) Mahmut Aydın ve Süleyman Turan, “Diyalogda Birlikte Çaba Göstermek: Tefekkür ve Eylem İçin Bir Müslüman-Hıristiyan Çağrısı”, **Ufuk Kitap**, İstanbul 2007, ss.63-80.
- 17) Mahmut Aydın ve Süleyman Turan, “Diyalogdan Sonraki Adım, (John Hick, “The Next Step Beyond Dialogue”, Paul F. Knitter (ed.), **Ufuk Kitap**, İstanbul 2007, ss.303-320.
- 18) Mahmut Aydın, “Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları”, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.51-72.
- 19) Mahmut Aydın, Dinlerin Derecelendirilmesi, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Mahmut Aydın, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.149-172.
- 20) Mahmut Aydın, “Çoğulcu Model Batı Kaynaklı Bir Dayatma mı? Beş Kesimin Sesiyle Yanıt,” **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.173-191.
- 21) Mahmut Aydın, “Dinlerle İlgili Çoğulcu Bakış Açısının İmkânsızlığı”, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.193-206.
- 22) Mahmut Aydın, “Dinsel Çoğulculuğun İmkânı: Gavin D’Costa’ya Yanıt”, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.207-213.
- 23) Mahmut Aydın, “Bizler Aynı Tanrıya mı İbadet Ediyoruz”, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.215-234.
- 24) Mahmut Aydın, “Yahudilik ve Diğer İnançlar”, **Hıristiyan, Yahudi ve Müslüman Perspektifinden Dinsel Çoğulculuk ve Mutlaklık İddiaları**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2005, ss.73-86.

c. Bildirileri

- 1) Mahmut Aydın, “Müslüman Hıristiyan Diyalogunun Geleceği”, **II. Din Şurası**, Ankara, 23-27 Kasım 1998.
- 2) Mahmut Aydın, “Müslüman-Hıristiyan Diyalogu Bağlamında Türkiye'nin Avrupa Birliğine Adaylığının Değerlendirilmesi”, **Uluslararası Avrupa Birliği Şurası**, İstanbul, 03-07 Mayıs 2000.
- 3) Mahmut Aydın, “Kur'an Eksenli Mücadele/Yoksulluk Teolojisinin Yansımaları”, **Yoksulluk Sempozyumu**, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 31 Mayıs-01 Haziran 2003.
- 4) Mahmut Aydın, “Dünya Barışının Yolu Dinlerarası Barışın Sağlanmasından Geçmektedir”, **İnanç Turizmi Günleri II**, İzmir, 06-18 Nisan 2004.
- 5) Mahmut Aydın, “Evanjelik Hıristiyanlığın Misyon Yöntemleri ve Türkiye'deki Yansımaları”, **Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye'de Misyonerlik Sempozyumu**, Ankara, 01-02 Ekim 2005.
- 6) Mahmut Aydın, “Yahudi-Hıristiyanlarla İlgili Öğretisi Bağlamında Kur'an'ın 'Dini Ötekiyle' Diyalogu”, **Kur'an'ın Farklı İnanç Mensuplarına Yaklaşımı Sempozyumu**, Konya, 12-13 Mayıs 2006.

d. Yapılan Atıflar

- 1) Risto Jukko, “The Theological Foundations of the Pontifical Council for **Interreligious Dialogue in Christian-Muslim Relations**, **International Review of Mission**, Vol. 96, Ocak- Nisan 2007, pp.76-89.
- 2) John Azumah, “The Integrity of Interfaith Dialogue”, **Islam and Christian-Muslim Relations**, Vol. 13/3, 2002, p.279.
- 3) David Thomas, “Muslims in Search of Christian Partners”, **Interreligious Insight**, Vol.3/4, 2005, pp.27-29.
- 4) Üzeyr Ok, “Drawing A Non-Confessional Boundary For Interfaith Dialogue: A FaithDevelopment Theory Aproach”, **ARS Reviews** 2004, p.370.
- 5) Doroty Yoder Nyce, “Wisdom or Folly: Thoughts of Religious Superiority- A Review Essay”, **Mission Focus: Annual Review**, 2006/14, p.213.

- 6) Rıfat Atay, "Religious Pluralism and Islam: A Critical Examination of John Hick's Pluralistic Hypothesis", **A Thesis Submitted to the Faculty of Divinity**, University of St.Andrews, StAndrews, UK, 1999, p.274.
- 7) Cengiz Batuk, "Reddiye/Polemik Geleneği ve Mevlana'nın Hıristiyanlık Algısı", **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırmalar Dergisi**, c.8/20, İstanbul 2007 s.50.
- 8) Cengiz Batuk, "Dinsel Çoğulculuk ve Dışlayıcılık Arasında Mevlana", **Marife**, sy.7/3, İstanbul 2007, ss.46, 49, 50.
- 9) Latif Tokat, "Dini Çoğulculuk Hangi Açıdan Mümkündür?", **Milel ve Nihal**, sy.4/2, İstanbul 2007, s.54, 56, 58, 73, 84, 95.
- 10) Ramazan Yazçicek, "Dinsel Çoğulculuk Ya da A'Mak-ı Hayal", **Tezkire**, sy.35, Ankara 2003, s.144.
- 11) Ramazan Yazçicek, "Kuruluş Teolojisi: Kurtuluş Teolojisinden Hareketle İslami Bir Kurtuluş Teolojisi", **Tezkire**, sy.40, Ankara 2004, s.91.
- 12) Fethi Kerim Kazanç, "Klasik Kelami Tartışmaların Doğuşu ve Gelişimine Etki Eden Faktörler", **OMÜİF Dergisi**, sy.24-25, Samsun 2007, s.208.
- 13) İsrail Balcı, "Erken Dönem Arap Kültüründe Peygamberlik Tasavvuru", **EKEV Akademi Dergisi**, sy.29, Erzurum 2006, s.132.
- 14) Mustafa Alıcı, "Diyaloğun Misyo-Politiği: Hıristiyan Teolojisinde Diyalog-Misyon İlişkisi", **İslami Araştırmalar Dergisi**, sy.20/2, Ankara 2007, s.162.
- 15) Cengiz Batuk, **Tarihin Sonunu Beklemek**, İz Yayıncılık, İstanbul 2003, s.300.
- 16) Cengiz Batuk, **Mitoloji ve Tarihsellik**, İz Yayıncılık, İstanbul 2006, s.175,176, 248, 370.
- 17) Mustafa Bıyık, **Armagedon ve Tanrı Krallığı**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2008, s.267.
- 18) Mustafa Alıcı, **Müslüman-Hıristiyan Diyalogu**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2005, s.41,468.
- 19) Tuncer Günay, **Misyoner Örgütleri ve Misyoner Faaliyetleri**, Ankara Ticaret Odası, Ankara, 2004, s.334.
- 20) Bayram Polat, **Evenjelik Bir Hareket Metodist Kilisesi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s120, 179.

- 21) Süleyman Turan, **Misyonerliğin Kurucusu Pavlus**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, s.31, 38, 43, 219.
- 22) İbrahim Kaplan, **İslam'a Göre Hıristiyanlık**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.251, 289.
- 23) Kutluhan Bilgeşan ve M. Hakan Yıldırım, **Hıristiyanlığın Serüveni: Hz.İsa Tanrı Değildir**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006, ss.13-33.
- 24) Yümni Sezen, **Dinlerarası Diyalog İhaneti: Dini-Psikolojik- Sosyolojik Tahlil**, Kelam Yayınları, İstanbul 2006, s.52, 217.
- 25) Dursun Ali Aykıt, **Misyon ve İnciller: Misyonerliğin Tarihsel Kökenleri**, Kesit Yayınları, İstanbul 2006, s.111, 113, 128, 129, 225.
- 26) Fuat Aydın, **Hıristiyanların İslamı'ndan Müslümanların İslamı'na**, Ataç Yayınları, İstanbul 2005, s.130, 172.
- 27) Abdurrahman Küçük, **Misyonerlikten Diyaloga Türkiye**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2007, s.100, 607.
- 28) Ramazan Yazçecek, **Anonim Din Arayışı ve Dinsel Çoğulculuk**, Ekin Yayınları, İstanbul 2008, ss.128, 135, 136,127,147,155,264,165,178,188.
- 29) Şinasi Gündüz, **Misyonerlik**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2005, s.119.

3.20.2 Doç. Dr. Cengiz Batuk

Samsun ili Vezirköprü ilçesinde doğdu. 1997 yılında On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisansını tamamladı. 2001 yılında “*Ortadoğu Dinlerinde Eskatoloji Mitosları*” adlı teziyle On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını tamamladı. 2006 yılında “*Hıristiyanlığın Asli Günah Doktrini Bağlamında Mitoloji ve Tarihsellik*” adlı teziyle On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. Arapça ve İngilizce bilmektedir.²⁹⁰

a. Kitapları

- 1) Cengiz Batuk, **Tarihin Sonunu Beklemek–Ortadoğu Dinlerinde Eskatoloji Mitosları**, İz Yayıncılık, İstanbul 2003.

²⁹⁰ Cengiz Batuk, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3790/Cengiz-Batuk.asp> (12.12.2013).

- 2) Cengiz Batuk, **Şemseddin Sami, Esatir, Dünya Mitolojisinden Örnekler**, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- 3) Cengiz Batuk, **Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası**, Ankara Okulu Yayıncılık, Ankara 2006.
- 4) Cengiz Batuk, **Mitoloji ve Tarihsellik, Hıristiyanlığın Asli Günah Mitinin Tarihsel Dönüşümü**, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- 5) Cengiz Batuk, **Assisili Francis ve Hıristiyan Mistisizmi**, Etüt Yayınları, Samsun 2010.

b. Makaleleri

- 1) Cengiz Batuk, "İki Sultan, St. Francis, Fransiskenler ve Bir Arada Yaşama Sorunu", **Milel ve Nihal**, c.6, sy.2, Mayıs-Ağustos, İstanbul 2009, ss.199-231.
- 2) Cengiz Batuk ve Süleyman Turan, "Misyonerlik Perspektifinden 20 ve 21. Yüzyıllarda Dünya Dinleri ve Mensupları", **Milel ve Nihal**, c.3, sy.1-2, İstanbul 2006, ss.137-160.
- 3) Cengiz Batuk, "Pavlus Teolojisinde "Tanrı"nın Krallığı Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası", **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara 2006, ss.165-178.
- 4) Cengiz Batuk, "Pavlus ve Mitoloji: Bir Mit Yazarı Olarak Pavlus, "Tanrı"nın Krallığı" Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası", **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara 2006, ss.281-301.
- 5) Cengiz Batuk, "Giriş: Pavlus'u Düşünmek" Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası", **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara 2006, ss.11-25.
- 6) Cengiz Batuk, "Millenarianist Bir Hareket Olarak Montanizm", **Milel ve Nihal**, c.1, sy.1, İstanbul 2003-2004, ss.41-71.
- 7) Cengiz Batuk, "Bir Öze Dönüş Hareketi: Reform", **Virgül, Kitap ve Eleştiri Dergisi**, sy.78, İstanbul 2004, ss.30-31.
- 8) Cengiz Batuk, "Ricoeur ve Kutsalı Resmetmek", **Milel ve Nihal** c.2, sy.1, İstanbul 2004, ss.145-151.
- 9) Cengiz Batuk, "Ahmed Midhat Efendi ve Tarih-i Edyan", **Milel ve Nihal**, c.2, sy.1, İstanbul 2004-2005, ss.167-180.

- 10) Issa J. Boullata, "Hayırda Yarışmak: İnançlararası İlişkilerde Bir Kur'an Prensipleri" Cengiz Batuk (Çev.), **Tek Dünya, Çok İnanç, Diyaloga Farklı Yaklaşımlar**, Ufuk Kitap, İstanbul 2007, ss.91-107.
- 11) Benno Przybylski, "Ruh: Pavlus' un İsa ve Ötesine Yolculuğu", Cengiz Batuk (Çev.), **Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası**, **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara, 2006 ss.113-127.
- 12) Cengiz Batuk, "İsa'nın Babası Muhammed'in Tanrısı mı?", **Milel ve Nihal**, c.4, sy.1, İstanbul 2007, ss.157-161.
- 13) Cengiz Batuk, "Who is Jesus? History in Perfect Tense", **Milel ve Nihal**, c.3, sy.1-2, İstanbul 2006, ss.211-213.
- 14) Cengiz Batuk, "Mitoloji ve Varoluş", **Milel ve Nihal**, c.4, sy.2, İstanbul 2007, ss.175-178.
- 15) Cengiz Batuk, "Harranlı Çocukların Mahzun Bakışları Altında Yapılan Bir Sempozyum", **Milel ve Nihal**, c.3, sy.1-2, İstanbul 2006, ss.215-220.
- 16) Cengiz Batuk, "İbrahim ve Harran Gizemi Kitabı Üzerine", **Virgül, Kitap ve Eleştiri Dergisi**, sy.36, İstanbul 2000, ss.44-47.
- 17) Cengiz Batuk, "Hiçbir Din Mutlak Gerçek Değildir ya da Bütün Dinler Gerçektir", **Virgül, Kitap ve Eleştiri Dergisi**, sy.86, İstanbul 2005, ss.22-24.
- 18) Grant R. Osborne, "Hermenötik / Pavlus'u Yorumlamak", Cengiz Batuk (Çev.), **Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası**, **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara 2006, ss.433-456.
- 19) David Wenham, "Luka Aracılığıyla İsa' dan Pavlus'a", Cengiz Batuk (Çev.), **Pavlus'u Düşünmek, Pavlus'un Teolojik Dünyası**, **Ankara Okulu Yayınları**, Ankara 2006, ss.75-93.
- 20) Cengiz Batuk, "Ortaçağ Harrânîleri"nde Eskatolojik Mitlerin Yahudi - Hıristiyan Apokaliptiğine Benzerliği", **MÜİF Dergisi**, sy.29, İstanbul 2006, ss.81-98.
- 21) Cengiz Batuk, "İsa Mesih Kadınları da Kurtaracak mı? -Hıristiyanlıkta Kadın Sorununa Genel Bir Bakış", **Dini Araştırmalar**, c.11, sy.31, Ankara 2008, ss.19-48.

- 22) Cengiz Batuk, “Dinsel Çoğulculuk ve Dışlayıcılık Arasında Mevlânâ”, **Marife**, sy.3 (Kış 2007), Konya 2007, ss.45-66.
- 23) Cengiz Batuk, “Reddiye/Polemik Geleneği ve Mevlânâ“nın Hıristiyanlık Algısı”, **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, sy.20 (Aralık 2007), Ankara 2007, ss.39-68.
- 24) Cengiz Batuk, “Âdem ve Havva’ nın Kitabı: Eski Ahit Apokrifasında Âdem ve Havva’ nın Hayatı”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.5, sy.10, Çorum 2006, ss.51-96.
- 25) Cengiz Batuk, “Kıyameti Beklerken: Hıristiyanlıkta Kıyamet Beklentileri ve Rus Ortodoks Kilisesindeki Yansımaları”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.7, sy.14, Çorum 2008/2, ss.5-36.
- 26) Cengiz Batuk, “Apokaliptik Tarihçe Denemesi”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.7, sy.14, Çorum 2008/2, ss.37-60.
- 27) Cengiz Batuk, “Tanrı'nın Asi Çocukları: Zâlimlik ve Mazlumluk Arasında Yahudiler”, **Milel ve Nihal**, c.5, sy.1, Ocak-Nisan, İstanbul 2008, ss.157-187.
- 28) Cengiz Batuk, “Türkiye'de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri”, **Dinbilimleri**, c.9, sy.1, Ocak-Şubat-Mart, Samsun 2009, ss.71-97.
- 29) Cengiz Batuk, “Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu”, **Milel ve Nihal**, c.6, sy.1, Ocak-Nisan, İstanbul 2009, ss.27-53.
- 30) Cengiz Batuk, “Bu Coğrafya“nın Paganistleri”, **Milel ve Nihal**, c.6, sy.1, İstanbul 2009, ss.289-293.
- 31) Cengiz Batuk, “Ötekini Anlamak”, **Milel ve Nihal**, c.6, sy.1, İstanbul 2009, ss.298-301.
- 32) Cengiz Batuk, “Georges Dumézil ve Türk Dinler Tarihindeki Yeri”, **OMÜİF Dergisi**, sy.28, Samsun 2010, ss.87-111.

c. Bildirileri

- 1) Cengiz Batuk ve Süleyman Turan, “Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, ss.313-334.

- 2) Cengiz Batuk, “Tarih Boyunca Peygamberlik Müessesesi, Müzakere”, **XI. Kur’an Sempozyumu, Kur’an ve Risalet**, Ankara, Fecr Yayınları, 25-26 Ekim 2008, ss.167-171.
- 3) Cengiz Batuk, “Georges Dumézil”in Kafkas Mitolojisi Araştırmaları ve Türk Dinler Tarihine Katkısı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.144-163.
- 4) Cengiz Batuk, “Ortaçağ Harrânîlerinin Gelecek Dönem (Eskatoloji) Mitleri”, **I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu**, c.1, Şanlıurfa, 28-30 Nisan 2006, ss.93-106.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) Cengiz Batuk, “Nemrud”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 2006, c.32, ss.554-555.
- 2) Cengiz Batuk, “Tabu”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 2010, c.39, ss.334-335.

3.21 ON SEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

3.21.1 Prof. Dr. Hidayet Işık

1960 yılında Çanakkale'nin Biga ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde, lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Daha sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne kaydoldu. 1985 yılındaki mezuniyetinden sonra bir müddet Adıyaman/Besni ve Konya/Kadınhanı İmam Hatip Liselerinde Meslek Dersleri öğretmenliği yaptı. Fakülte öğrenimi ve öğretmenliği sırasında çeşitli hocalardan İslami ilimlere dair klasik usulde Arapça özel dersler aldı. 1992 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi araştırma görevliliğine atandı. Aynı yıl yüksek lisansını, 1998'de doktorasını tamamladı. 1999-2000 yılı öğretim yılında bir yıl süreyle Suriye/Şam'da Arap Dili Enstitüsü'nde okudu ve sahasıyla ilgili bilimsel araştırmalarda bulundu. 2001'de yardımcı doçent, 2005'te doçent ve 2010'da profesör oldu. 1992-2010 yılları arasında Selçuk Üniversitesi'nde görev yaptıktan sonra 2010 yılında Çanakkale

Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne atandı. Arapça ve İngilizce bilen Işık evli ve iki çocuk babasıdır.²⁹¹

a. Kitapları

- 1) Hidayet Işık, **Âmirî'ye Göre İslam ve Öteki Dinler**, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- 2) Fahreddin Razii, **Hıristiyanlığın Reddine Yönelik Tartışmalar**, Hidayet Işık (Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- 3) Hidayet Işık (hızl), **İslam ve Dünya Dinleri** Semerkand Yayınları, İstanbul 2008.
- 4) Hidayet Işık, **Bakıllânî'nin Dualist Dinler, Mecûsîlik ve Brahmanizm (Seneviyye, Mecûs ve Berâhime) Hakkındaki Görüş ve Eleştirileri**, Konya 2010.
- 5) Hidayet Işık, **Bakıllânî'nin Bizans'taki Dînî Tartışmaları (el-Mesâilu'l-Konstantıniyye)**, Konya 2010.

b. Makaleleri

- 1) Hidayet Işık, "Kurtubi ve el-İ'lam Adlı Eserine Göre Kitab-ı Mukaddes'te Hz.Muhammed", **MEB Din Öğretimi Dergisi**, sy.40, Ankara Mayıs 1993, ss.38-49.
- 2) Hidayet Işık, "Dînî Kökeni Açısından Noel ve Yılbaşı", **SÜİF Dergisi**, Konya 1997, sy.7, ss.447-468.
- 3) Hidayet Işık, "Fahreddin Razi'nin Çeşitli Dinler İle İlgili Bilgi ve Görüşleri", **Dini Araştırmalar**, c.3, sy.7, Ankara Mayıs-Ağustos 2000, ss.161-204.
- 4) Hidayet Işık, "İstanbul'un Fethinin Hıristiyanlık Üzerindeki Etkileri", **Dini Araştırmalar**, , c.4, sy.10, Ankara Mayıs-Ağustos 2001, ss.187- 208.
- 5) Hidayet Işık, "Fahreddin Razi'nin 'Münazara Fi'r-Reddi Ale'n-Nasara Adlı Eseri Üzerinde Bir İnceleme", **Marife**, sy.3, Konya Kış 2002, ss.119-132.

²⁹¹ Hidayet Işık, (isikhidayet@hotmail.com), Prof. Dr. Hidayet Işık, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (03.09.2013).

- 6) Hidayet Işık, “Hoca Ahmed Fakih’in Tarihi-Dini Kişiliği ve Konya’da Hoca Fakih Türbesi”, **İpek Yolu Konya Kitabı V**, Özel sy., Konya Aralık 2002, ss.177-186.
- 7) Hidayet Işık, “Müsteşrik Alfred Guillaume’in ‘Havariler Amentüsü’nü ‘Kur’an’ Açısından Değerlendirmesi”, **İslami Araştırmalar**, c.16, sy.5, Ankara 2003, ss.372-377.
- 8) Hidayet Işık, “Müslüman Hıristiyan Polemiği İle İlgili XIX. yy.a Ait Bir Eser”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sy.9, Konya 2003, ss.483-499.
- 9) Hidayet Işık, “A Non-Trinitarian Protestant Sect Christadelphians”, **SÜİF Dergisi**, sy.XV, Konya 2003, ss.81-103.
- 10) Hidayet Işık, “İslam Bilginlerinin “Seneviye” Adı Altında Dualist Dinlere ve Mezheplere Yaklaşımları”, **Dini Araştırmalar**, Ankara Ocak-Nisan 2004, c.6, sy.18, ss.149- 172.
- 11) Hidayet Işık, “Mevlana’nın Mesnevi’de Hıristiyanlığın Tahrifi İle İlgili Anlattığı Hikâyenin Sembolik Değeri”, **Marife**, sy.3, Konya Kış 2007, ss.245- 260.
- 12) Hidayet Işık, “Research and Teaching on Sikhism in Turkish Universities”, **Unstanding Sikhism The Research Journal**, Vol. 10, Nu. 1- 2, Canada January- December 2008, ss.36-39.
- 13) Hidayet Işık, “Şifî Düşünür Ali Şeriatî ve Dinlerle İlgili Görüşleri”, **SÜİF Dergisi**, sy.26, Konya Güz, 2008, ss.7-53.
- 14) Hidayet Işık, “Müslüman Bilginlere Göre Tevrat ve İncil’de Hz.Muhammed”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, c.1, sy.1, Çanakkale 2012/1, ss.11-25.
- 15) Hidayet Işık, “Siyaset Felsefesi Açısından Âmirî’nin Dinler Karşılaştırması”, **Bilge Adamlar**, sy.31, Van Kasım 2012, ss.156-162.
- 16) Hidayet Işık, “Hz.Peygamber (S.A.S.)’e Salat ve Selam Getirme ile İlgili Bir Araştırma”, **Diyanet İlmi Dergisi (Hz.Peygamber Özel Sayısı)**, c.XXV, sy.4, Ankara 1989, ss.263-286.
- 17) Hidayet Işık, “Anne Babanın Çocuklarına Verecekleri İlk Eğitim ve Öğretim”, **MEB Din Öğretimi Dergisi**, sy.22, Ankara Mart 1990, ss.43-46.

- 18) Hidayet Işık, “Asr Suresi Tefsiri Üzerine”, **Diyanet İlmî Dergisi**, , c.XXIX, sy.2, Ankara 1993, ss.67-73.
- 19) Kurtubî, “Kitab-ı Mukaddes’te (Tevrat ve İncil’de) Hz.Muhammed (I- IV)”, Hidayet Işık (Çev.), **Kamer Aylık Dergisi**, sy.7, 8, 9, 10, Ankara Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım 1995, , ss.24-27, 24-26, 28, 28.
- 20) M. Beşirüddin M. Ahmed, “İslam ve Diğer Dinler”, Hidayet Işık (Çev.), **Kamer Aylık Dergisi**, sy.4, Ankara Mayıs, Temmuz 1996, ss.23-25, 29-30.
- 21) A. Vâfi, “Hıristiyan İnancının Teslise Dönüşmesi ve Teslisin İlk Kaynakları”, Hidayet Işık (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.6, Ankara 1996, ss.383-393.
- 22) A. R. Mohapatra, “Hinduizm”, Hidayet Işık (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.13, Konya 2002, ss.211-227.
- 23) A. R. Mohapatra, “Budizm”, Hidayet Işık (Çev.), **SÜİF Dergisi**, sy.16, Konya 2003, ss.167-179.

c. Araştırma Notları, Kitap Tanıtımları, Müzakereler

- 1) Hidayet Işık, “Nüfus Probleminin Dini Boyutu Çin Örneği”, **Kamer Dergisi**, sy.2, Mart, Ankara 1996, ss.9-10.
- 2) Hidayet Işık, “Dinlerde Hac İbadeti”, **Ribat**, sy.311, Konya Kasım 2008, ss.18-20.
- 3) Hidayet Işık, “Din Fenomeni”, **SÜİF Dergisi**, sy.5, Konya 1994 ss.361-367.
- 4) Hidayet Işık, “Din Fenomeni ve İslam Dini”, **Kamer Dergisi**, sy.13, Ankara 1996, ss.9-10.
- 5) Hidayet Işık, “Medhal fî Târîhi’l-Edyân (Dinler Tarihine Giriş),” **Dini Araştırmalar**, c.1, sy.3, Ankara Ocak-Nisan, 1999, ss.273-276.
- 6) Hidayet Işık, “Papalık ve Vatikan Üzerine Özgün Bir Çalışma”, **Marife**, sy.2, Konya Güz 2002, ss.255-264. (Tez tanıtımı).

d. Tebliğler

- 1) Hidayet Işık, “Ebu’l-Ma’âlî ve Beyânu’l-Edyân Adlı Eseri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996, ss.323-336.

- 2) Hidayet Işık, “Fahredden Razi’nin Din Anlayışı İçersinde Putperestliğin Yeri ve Putperestlikle İlgili Verdiği Bilgiler”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.35-54.
- 3) Hidayet Işık, “Hıristiyanlık ve Türkler Oturumunun Müzakeresi”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, s.61.
- 4) Hidayet Işık, “Sadreddin Konevî’nin Hz.İsa Hakkındaki Görüşlerinin Müslüman ve Hıristiyan Teolojisi Açısından Değerlendirilmesi”, **1. Uluslararası Sadreddin Konevi Sempozyumu**, Konya, 20-21 Mayıs 2008, ss.129-157.
- 5) Hidayet Işık, “Karşılaştırmalı Din Çalışmaları Açısından Ebu’l-Hasan El-Âmirî”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.260-304.
- 6) Hidayet Işık, “Prof. Dr. Muhammed Ebu Leyle’nin ‘The Gospels According to Ibn Hazm’ Adlı Tebliği Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, **İbn Hazm Uluslararası Katılımlı İbn Hazm Sempozyumu**, (26- 28 Ekim 2008, Bursa), Ensar Neşriyat İstanbul, 2010, ss.667-671. (Müzakere).

e. Bilimsel/Popüler Dergi Yazıları

- 1) Hidayet Işık, “Kur’ân-ı Kerîm Âdâbı”, **Haksess**, sy.287, Muğla Kasım 1988, ss.2-3.
- 2) Hidayet Işık, “İslam’da İlim”, **Haksess**, sy.289, Muğla Ocak 1989, ss.6-8.
- 3) Hidayet Işık, “Âlimlerin Sınıflandırılması”, **Haksess**, Muğla Mart, 1989, Yıl 25, sy.291, ss.10-12.
- 4) Hidayet Işık, “Çocuğa İlkönce Neler Öğretilmeli?”, **Haksess**, sy.295, Muğla Temmuz 1989, ss.18-20.
- 5) Hidayet Işık, “Mü’minlerin Vasıfları”, **Haksess**, sy.299, Muğla Kasım 1989, ss.26-28.
- 6) Hidayet Işık, “Kalbi Genişleten ve Gönlü Ferahlatan Sebepler”, **Haksess**, sy.307, Muğla Temmuz 1990, ss.10-13.

- 7) Hidayet Işık, “İnanç Yönünden İnsanların Sınıflandırılması”, **Kamer Vakfı Bülteni**, sy.12, İstanbul 1995, ss.8-11.
- 8) Hidayet Işık, “Fuzuli’nin Leyla ve Mecnun Mesnevisindeki Tasavvufî Unsurlar”, **Kamer Vakfı Bülteni**, sy.10, İstanbul 1995, ss.12-15.
- 9) Hidayet Işık, “İstanbul’un Fethi ve Fatih’in Dünya Başkenti Hayali”, **Mostar**, sy.63, İstanbul Mayıs 2010, ss.56-61.
- 10) Hidayet Işık, “Bizans Sarayında Bir Müslüman Âlim- Bâkılânî’nin Bizans Yolculuğu”, **Mostar**, sy.87, İstanbul Mayıs 2012, ss.59-61.
- 11) Hidayet Işık, “Bizans Sarayında Bir Müslüman Âlim- Bâkılânî’nin İlmî Tartışmaları”, **Mostar**, sy.88, İstanbul Haziran 2012, ss.51-54.
- 12) Hidayet Işık, “O Şimdi Melek mi?”, **Semer kand**, İstanbul Mart 2012.
- 13) Hidayet Işık, “Eller Duaya Açılınca”, **Semer kand**, İstanbul Mayıs 2012.
- 14) Hidayet Işık, “İnsanlığın Kadim İbadeti: Oruç”, **Semer kand**, İstanbul Mayıs 2012.
- 15) Hidayet Işık, “Evde Köpek Beslemek”, **Semer kand**, İstanbul Eylül 2012.
- 16) Hidayet Işık, “Çeşitli Dinlerde ve İslam’da Hac”, **Semer kand**, İstanbul Ekim 2012.

f. Panel ve Konferanslar

- 1) Hidayet Işık, “Kutsal Kitaplarda Hz.Muhammed”, **Kutlu Doğum**, Çanakkale, 04.04.2012.
- 2) Hidayet Işık, “Bâkılânî’nin Temhîd’inde Nestûrîlik Eleştirisi, Dinlerde Heretik ve Senkretik Hareketler”, **Dinler Tarihi Koordinasyon Toplantısı**, İstanbul, 01-03.Haziran.2012.
- 3) Hidayet Işık, “Hz.Peygamber ve Kardeşlik Hukuku”, **Kutlu Doğum**, Lapseki/Çanakkale, 17 Nisan 2012.
- 4) Hidayet Işık, “Kutsal Metinlerde Hz.Muhammed”, **Türk Ocağı**, Çanakkale, 11 Ekim 2013.

3.21.2 Doç. Dr. Şevket Yavuz

23.04.1970 tarihinde Denizli’de doğmuştur. 1991 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Amerika Birleşik

Devlerleri'nde Temple Universty'de ve Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Doktorasını 2002 yılında Temple Universty Religion Depertmant 'da "*The Construction of the 'Other' in Late Byzantium and During the Construction Period of the Ottoman State*" adlı teziyle Amerika Birleşik Devleti'nde tamamlamıştır. 2002 yılında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde yardımcı doçentliğe; 2008 yılında da aynı üniversitede doçentliğe yükselmiştir. Arapça, İngilizce, Almanca, Franızca, İbranice, Yunanca bilmektedir.²⁹²

a. Kitapları

- 1) Şevket Yavuz, **The Construction of the "Other" in Late Byzantium and During the Construction Period of the Ottoman State**, UMI Company, Michigan 2002.
- 2) Şevket Yavuz, **Post/Modern Bir Dünyada Varolmak ve Geleneğin Direnci: Amişler**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- 3) Şevket Yavuz, **Yeni Muhafazakârlık /Neo-Con'larda Din ve Öteki**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

b. Makaleleri

- 1) Şevket Yavuz, "Mesajın İletilmesi mi, Mesaj ile Dönüştürüp Güce Eklemlen(dir)me mi?—Misyonerlik ve Tebliğin Kaynak, Alan ve Metod Açısından Çözümlemesi" **İslamiyât**, c.8, sy.1, Ankara 2005, ss.81-100.
- 2) Şevket Yavuz, "İslam'ın Ötekileştirmeye Meydan Okuması veya "Ontolojik Öteki"den "Vasıfsal Öteki"ne İntikalin Macerası", **Marife**, c.6, sy.3, Konya 2006, ss.135-156.
- 3) Şevket Yavuz, "Takdirden Tahayyüle: Dinin Kadastrolaşması ve Varlığın Ötekileştirilmesi Bağlamında Oksidentalizmi Yeniden Düşünmek", **Marife**, c.6, sy.3, Konya 2006, ss.107-122.
- 4) Şevket Yavuz, "Modern Öncesi Âlemden Post/Modern Bir Köye Evrilişte Kutsal'ın Arkeolojisine Yeniden Bakış", **Milel ve Nihal**, sy.4, İstanbul 2007, ss.83-136.

²⁹²Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Şevket Yavuz, 2013, <http://akademik.comu.edu.tr/onizle.php?cvno=A-146> (03.09.2013).

- 5) Şevket Yavuz, “Religion As Eidetic Form and Phenomenal Entity in the Mawlânâ's Thought System”, **Euro Agenda / Avrupa Günlüğü**, sy.10, Berlin 2007, ss.125-149.
- 6) Şevket Yavuz, “İbrahimî Dinlerdeki Göç ve Yolculuk Fenomeni: Yeniden Doğuşun Öteki Adı: Galut (“Sürgün”), Exaltation (“İsa'nın Yükseltilişi”) ve Hicret”, **Euro Agenda / Avrupa Günlüğü**, sy.10, Berlin 2007, s.87.

c. Bildirileri

- 1) Şevket Yavuz, “The Reconstruction of the “Other” in Muslim Existence in Light of the Textual and Archetypal Paradigms”, **The Hermeneutics of Border: Canon and Community in Judaism, Christianity, and Islam**, International Summer Academy, Berlin, 2003, ss.147-150.
- 2) Şevket Yavuz, “Kaynak, Alan ve Metot Açısından Misyonerlik ve Tebliğ Faaliyetlerinin Epistêmik Çözümlemesi”, **Hz.Peygamber'in Tebliğ Metodu Işığında İslam'ın Güncel Sunumu**, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 2003.
- 3) Şevket Yavuz, “Cosmizing' the Mongols with the “Grace” reproduced by Power-Knowledge Interaction”, **Archetypes of Liminality: Cultural Patterns of Apostasy, Heresy, and Conversion in the Monotheistic Milieu**, Berlin, 2004.
- 4) Şevket Yavuz, “The Deconstruction of the “Otherized” Phantasms or “Othering” Phenomena”, **19th Middle East History and Theory Conference**, Chicago, 2004.
- 5) Şevket Yavuz, “Nicaea: A Protomodel City in Transformation from Hellenic Christianity to Turkish Islam”, **International Symposium on Nicaea**, İznik, Sakarya University ve Munic of İznik, İznik, 2005.
- 6) Şevket Yavuz, “Küreselleşme Sürecinde Misyonerliğe Düşen Rolün Yeniden İnşası ve Çanakkale Örneği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005, ss.269-280.

- 7) Şevket Yavuz, “The Sacred Canopy: Text, Epistême and CIPHERING ‘Otherized’ Existence”, **International Association for the History of Religions (IAHR)**, Tokyo, Japonya, 2005, ss.157-158; 318-319.
- 8) Şevket Yavuz, “Batı/Doğu'ya Karşı mı?: İbrahimî Dinlerdeki “Öteki” ve “Ben” Tasavvurları”, **Yaz Akademisi**, Çanakkale, 23 Temmuz-1 Ağustos, 2006.
- 9) Şevket Yavuz, “Din Fenomeninin ve Dinlerin Sunumunda) Yeni Bir Anlam, Anlayış ve Anlamlandırma (Epistême / ‘İrfân Denemesi””, **II. Uluslararası Dinî Yayınlar Kongresi**, Ankara 2005, ss.391-405.
- 10) Şevket Yavuz, “Plethon’un Düşünce Sistemi veya ‘Süleyman Mabedi’ni Atina’da İnşâ Etme”, **İslam-Türk Medeniyeti ve Avrupa Uluslararası Sempozyumu**, İstanbul 2006, ss.397-410.
- 11) Şevket Yavuz, “Religion in Eidetic and Phenomenal Forms in Mawlânâ Jalâl al-Dîn al-Rûmî”, **International Symposium on Mawlânâ in Thought and Art**, Çanakkale 2006, ss.209-230.
- 12) Şevket Yavuz, “Kahramanlık Arketipinin İslam’da İnşası veya Hz.Ali’nin Müslüman Kolektif Tasavvurunda Oluşumu”, **Hz.Ali Sempozyumu**, İzmir, 24-05 Ekim 2007.
- 13) Şevket Yavuz, “Post/Modern Bir Köyde Dinî Olanın Açılım İmkânı, Stratejileri ve Dili”, **I. Din Hizmetleri Sempozyumu: Din Hizmetlerinin Bugünü ve Geleceği**, Ankara, 03-04 Kasım 2007.
- 14) Şevket Yavuz, “Turning From Doom-Laden Soothsayings to Mutual Communication and Wisdom (Ta'aruf)”, **Peaceful Coexistence: Theoretical Insights and Some Practical Perspectives**, Rotterdam, Hollanda, 23 Ekim-05 Kasım 2007.
- 15) Şevket Yavuz, “Dinin Otantikliği-Sekülerizm ve Dinî Canlanmanın Öz/Eleştirisini”, **Sekülerleşme ve Dini Canlanma**, Ankara, 09-11 Ekim 2007.
- 16) Şevket Yavuz, “Mehmet Akif’te Tarih ve Manayı Geçitte İnşâ Etmek veya Zamani ve Kutsalı Asım’ın Neslinde Yeniden Okumak”, **I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu**, Burdur, 19-22 Kasım 2008.
- 17) Şevket Yavuz, “Küreselleşme Sürecinde Dinler ve Toplum”, **Berber Yaşama Kültürü Sempozyumu**, Bulgaristan, 2008.

d. Kongre ve Sempozyumları

- 1) Şevket Yavuz, “İbrahimî Dinlerdeki Göç ve Yolculuk Fenomeni”, **I. Ulusal Sosyal Bilimler Sempozyumu**, Kırıkkale, 2004
- 2) Şevket Yavuz, “İslam’ın Ötekileştirmeye Meydan Okuması veya ‘Ontolojik Öteki’den ‘Vasıfsal Öteki’ne İntikalin Macerası”, **Kur’ân ve Diğer Dinler Sempozyumu**, Konya, 2006.
- 3) Şevket Yavuz, “Türklerde Madde ve Manâ Temizlik İlkelerini Burkan Metinlerinde Aramak”, **Türk Kültüründe Temizlik Sempozyumu**, İstanbul, 21-22 Kasım 2007.
- 4) Şevket Yavuz, “Postmodern Bir Köyde Dinî Olanın Açılım İmkânı, Stratejileri ve Dili”, **I. Din Hizmetleri Sempozyumu: Din Hizmetlerinin Bugünü ve Geleceği**, Ankara, 03-04 Kasım 2007.
- 5) Şevket Yavuz, “Çocuklarımızdan Ödünç Aldığımız Bir Emaneti Koruma Bilincini İnşaya Doğru” **Çanakkale Kenti Çevre Sorunları Sempozyumu**, Çanakkale, 05-06 Haziran 2008.

e. Ansiklopedi Maddeleri

- 1) Şevket Yavuz, “Shah Wali Allah (Qutb al-Din Ahmad al-Rahi”, **Biographical Encyclopedia of Islamic Philosophy**, Oliver Leaman (ed.), Thoemmes Continuum, London-New York 2006.
- 2) Şevket Yavuz, “Abd al-Qahir al-Jurjani” **Biographical Encyclopedia of Islamic Philosophy**, Oliver Leaman (ed.), Thoemmes Continuum, London-New York 2006.
- 3) Şevket Yavuz, “Abu Hamid al-Ghazali”, **Biographical Encyclopedia of Islamic Philosophy**, Oliver Leaman (ed.), Thoemmes Continuum, London-New York 2006.
- 4) Şevket Yavuz, “Abu Nasr al-Farabi” **Biographical Encyclopedia of Islamic Philosophy**, Oliver Leaman (ed.), Thoemmes Continuum, London-New York 2006.
- 5) Şevket Yavuz, “Günümüzdeki Budist Mezhepleri”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2007.

- 6) Şevket Yavuz, “Pentekostalizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara 2007.

3.22 RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

3.22.1 Yrd. Doç. Dr. Süleyman Turan

1979 yılında Trabzon’da doğdu. 2001 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Rize İlahiyat Fakültesi’nde lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Rize İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’na araştırma görevlisi olarak atandı. 2004 yılında “*Pavlus’un Misyon Anlayışı*” isimli teziyle Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. 2005 yılında 2547 sayılı kanunun 35. maddesi uyarınca doktora eğitimini yapmak üzere On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde görevlendirildi. 2010 yılında “*Misyon’dan Misyoloji’ye: Misyoloji’nin Hıristiyan Misyon Anlayışına Katkıları*” başlıklı tezini tamamlayarak doktor ünvanını aldı. Halen Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı yardımcı doçent olarak çalışan Süleyman Turan’ın *Misyonerliğin Kurucusu Pavlus ve Tek Dünya Çok İnanç* adlı çalışmalarının yanı sıra çeşitli dergilerde yayımlanmış makale ve çevirileri bulunmaktadır.²⁹³

a. Kitapları

- 1) Süleyman Turan, **Misyonerliğin Kurucusu Pavlus**, IQ (Intelligence Quotient) Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2006.
- 2) Süleyman Turan ve Mahmut Aydın, **Tek Dünya Çok İnanç: Diyaloga Farklı Yaklaşımlar**, Ufuk Kitap 2007.
- 3) Süleyman Turan, **Misyoloji: Hıristiyan Misyon Bilimi**, Sarkaç Yayınları, Ankara 2011.

b. Makaleleri

- 1) Pamela Eisenbaum, “Kadın Düşmanlığının ve Yahudi Aleyhtarlığının Babası Pavlus mudur?”, Süleyman Turan (Çev.), **Dinbilimleri**, sy.3/3, Samsun 2003, ss.243–263.

²⁹³ Yrd. Doç. Dr. Süleyman Turan, <http://www.tahr.org.tr/uyedevami.asp?id=105> (30.12.2013).

- 2) Hugh Wyne, “Kilise Tarihinde Antisemitizm”, Süleyman Turan (Çev.), **Dinbilimleri**, sy.3/4, Samsun 2003, ss.149–161.
- 3) John G. Gager, “Pavlus’un Zıtlıkları ve Bu Zıtlıklar Giderilebilir mi?”, Süleyman Turan (Çev.), **Dinbilimleri**, sy.5/3, Samsun 2005, ss.303–313.
- 4) Peter Antes, “Avrupa’da İslam”, Süleyman Turan (Çev.), **Marife**, sy.5/2, Konya 2005, ss.203–218.
- 5) Ahmed Mithat Efendi, “Hz Peygamberin Tevrat’ta Müjdelmesi”, Süleyman Turan (Sad.), **Milel ve Nihal**, Süleyman Turan (Çev.), sy.2/2, İstanbul 2005, ss.163–189.
- 6) Mark Hitchcock, “Hıristiyanlıkta Ölümden Sonraki Hayat”, **Dinbilimleri**, Süleyman Turan (Çev.), sy.5/4, Samsun 2005, ss.297–314.
- 7) Karâfi ve Reddiyesi, “Kitâbu’l Ecvibeti’l Fâhira ‘Ani’l-Es’ileti’l-Fâcira”, Süleyman Turan (Sad.), **Milel ve Nihal**, sy.4/2, İstanbul 2007, ss.179-196.
- 8) John Mcray, Süleyman Turan (Çev.), **Dinbilimleri**, sy.3/4, Samsun 2003, ss.149–161.
- 9) Süleyman Turan ve Cengiz Batuk, “Misyonerlik Perspektifinden 20 ve 21. Yüzyıllarda Dünya Dinleri ve Mensupları”, **Milel ve Nihal**, c.3, sy.(1–2), İstanbul 2006, ss.137–160.
- 10) Süleyman Turan, “Yakup Çoştı, Diyalog mu Tebliğ mi: Hz Peygamberin Diyalog Örneği Olarak Sunulan Bazı Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, **Marife**, sy.7/1, Konya 2007, ss.105-118.
- 11) Süleyman Turan, Yakup Çoştı, “İngiltere’deki Türk Camileri ve Entegrasyon Sürecine Sosyo-Kültürel Katkıları”, **Dinbilimleri**, sy.9/4, Samsun 2009, ss.35–52.
- 12) Süleyman Turan, “Kadınların Hıristiyan Misyona Tarihindeki Yeri”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.8/15, Çorum 2009/1, ss.157-177.
- 13) Süleyman Turan, “Alexander Duff ve Hıristiyan Tarihinin İlk Misyona Kürsüsü”, **OMÜİF Dergisi**, sy.29, Samsun 2010, ss.251-268.
- 14) Süleyman Turan, “Akademik Bir Disiplin Olarak Misyoloji’nin Tarihçesi”, **Marife**, sy.10/2, Konya 2010, ss.27-41.

15) Süleyman Turan, “Yeni Misyon Trendi: Kısa Süreli Misyonerlik”, **Milel ve Nihal**, sy.7/1, İstanbul 2010, ss.137–161.

c. Bildirileri

- 1) Süleyman Turan, “Hıristiyanlığın Yayılışında Kadın Misyonerlerin Rolü”, **Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi**, İzmir, 21. Yüzyılın Eşiğinde Kadınlar: Değişim ve Güçlenme, , Fusun Çoban Döşkaya (ed.), c.II, 13-16 Ekim 2009, ss.128-132.
- 2) Süleyman Turan ve Yakup Coştu, “Globalizm ve İslam: Meydan Okumalar ve Beklentiler”, **Uluslararası Bilim, Ahlâk ve Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Algıları Sempozyumu**, Cengiz Batuk ve Hasan Atsız (ed.), c.II, Samsun, 26-28 Kasım 2010, ss.265-278.
- 3) Süleyman Turan, “Yahudilik ve Cinsel Kimlik Problemi”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VIII Bütün Yönleriyle Yahudilik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 18-19 Şubat 2012, ss.695-716.
- 4) Süleyman Turan ve Cengiz Batuk, “Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Dinler Tarihçileri Gözüyle Türkiye’de Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Yayınları, 01-02 Ekim 2005, ss.313-332.
- 5) Süleyman Turan ve Yakup Coştu, “Hz Peygamber bir Diyalog Modeli midir?”, **Hz. Muhammed (s.a.v) ve Evrensel Mesajı Sempozyumu**, Çorum, İslami İlimler Dergisi Yayınları, 20–22 Nisan 2007, ss.409-421.
- 6) Süleyman Turan, “Türkiye’de Misyonerlik Üzerine Yapılan Çalışmalar”, **Türkiye’de Dinler Tarihi Dünü, Bugünü ve Geleceği Sempozyumu**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.575-627.

d. Hakemsiz Dergisi Kitap Tanıtımı ve Eleştiri Yazıları

- 1) Süleyman Turan, “Geleneksel ve Modern Bakış Açılılarıyla Pavlus”, **Milel ve Nihal**, sy.2/1, İstanbul 2004, ss.157–159.
- 2) Süleyman Turan, “İsa ve Pavlus’un Aynı Fikirde Olduğu İddia Edilebilir mi?”, **Milel ve Nihal**, sy.4/1 İstanbul 2007, ss.179-183.

- 3) Süleyman Turan, “Paul Meets Muhammad: A Christian-Muslim Debate on the Resurrection”, **İslam Araştırmaları Dergisi**, sy.16, Ankara 2006, ss.278-283.
- 4) Süleyman Turan, “Pavlus’u Bilmeden Pavlusçuluk Yapar Hale Geldik I”, **Mersin Aylık Aktüel Dergisi**, sy.19, Mersin 2009, ss.20-22.
- 5) Süleyman Turan, “What is the Mission of the Church? A Guide for Catholics”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.8/15, Çorum 2009/1, ss.192-195.
- 6) Süleyman Turan, “The Historical Christ and the Jesus of Faith: The Incarnational Narrative as History”, **Milel ve Nihal**, sy.6/1, İstanbul 2009, ss.302-303.
- 7) Süleyman Turan, “Experiencing the World Religions: Tradition, Challenge and Change”, **Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.1, Rize 2012, ss.299-302.
- 8) Süleyman Turan, “Cults and New Religious Movements: A Reader, **Dinbilimleri**, sy.12/2 Konya 2012, ss.319-322.

3.23 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

3.23.1 Prof. Dr. Fuat Aydın

1 Ocak 1965 yılında doğdu. Erzurum Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden 1987 yılında mezun oldu. 1994 yılında “*Ali b. Rabben et-Taberî ve Eseri er-Red ale’n-nasârâ*” adlı teziyle Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden mezun oldu. Doktorasını “*Pavlus ve Dini Düşüncesinin Yansımaları*” adlı doktora teziyle 2000 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde tamamladı. 2000 yılında yardımcı doçentliğe, 2006 yılında da doçentliğe yükseldi. Halen Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi profesörü olarak görev yapmaktadır.²⁹⁴

a. Kitapları

- 1) Fuat Aydın, **Yahudilik**, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.

²⁹⁴Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fuat Aydın, 2014, <http://web.sakarya.edu.tr/~faydin/ozgecmis.html> (03.01.2014).

- 2) Fuat Aydın, **Hint Dini Düşüncesinde İnsanın Özgürlük Arayışı**, Ataç Yayınları, İstanbul 2005.
- 3) Fuat Aydın, **Osmanlı Ulemasının Yahudilik ve Hıristiyanlık Bilgisi, Kâtip Çelebi Örneği, Müslümanların Diğer Dinlere Bakışı**, Dem Yayınları, İstanbul 2006.
- 4) Fuat Aydın, **Müslümanların Diğer Dinlere Bakışı**, Dem Yayınları, İstanbul 2006.
- 5) Fuat Aydın, **Hıristiyanların İslam'ından Müslümanların İslam'ına**, Ataç Yayınları, İstanbul 2006.
- 6) Fuat Aydın, **Dinleri Tarihleriyle Okumak**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.
- 7) Fuat Aydın, **Osmanlılar ve Avrupa, Seyahat, Karşılaştırma ve Etkileşim**, İslami Araştırmalar Merkezi, İstanbul 2010.
- 8) Fuat Aydın, **Batı İslam Algısının Arkeolojisi**, Eskiyei Yayınları, Ankara 2010.
- 9) Fuat Aydın, **Pavlus Hıristiyanlığına Giriş**, Eskiyei Yayınları, Ankara 2011.
- 10) Fuat Aydın, **Şehrîstânî ve Birûnî'nin İzinde Dinler Tarihi Yazıları**, Eskiyei Yayınları, Ankara 2012.
- 11) Fuat Aydın, **Yahudilik**, İnsan Yayınları, İstanbul 2012.
- 12) Fuat Aydın, **George Dumezil'den Tarihi Edyan Dersleri**, Eskiyei Yayınları, Ankara 2012.
- 13) Fuat Aydın, **Dinler Tarihi İncelemelerinde Çağdaş Yaklaşımlar**, Eskiyei Yayınları, Ankara 2013.

b. Çeviri Kitapları

- 1) E. Evans Pritchard, **Sosyal Antropoloji**, Fuat Aydın ve Diğerleri (Çev.), Birey Yayınları, İstanbul 1998.
- 2) W. Montgomery Watt, **Müslüman-Hıristiyan Diyalogu**, Fuat Aydın (Çev.), Birey Yayınları, İstanbul 2000.
- 3) Rafaella Pettazzoni, **Tanrı'ya Dair**, Fuat Aydın (Çev.), İz Yayınları, İstanbul 2002.

- 4) James L. Cox, **Kutsal İfade Etmek, Din Fenomonolojisine Giriş**, Fuat Aydın (Çev.), İz Yayıncılık, İstanbul 2003.
- 5) Thomas Luckman, **Görünmeyen Din, Modern Toplumda Din**, Fuat Aydın ve Diğerleri (Çev.), Rağbet Yayınları, İstanbul 2002.
- 6) Wan Mohd Daud, **İslam Bilgi Anlayışı**, Fuat Aydın (Çev.), Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2003.
- 7) Stephan Humpreys, **İslam Tarih Metodolojisi, Bir Sosyal Tarih Çalışması**, Fuat Aydın ve Diğerleri (Çev.), Litera Yayınları, İstanbul 2004.
- 8) Joachim Wach, **Dinler Tarihi, Bilimsel Bir Disiplin Olarak Kuruluşuna Teorik Bir Giriş**, Fuat Aydın (Çev.), Ataç Yayınları, İstanbul 2004.
- 9) Emile Durkheim, **Dini Hayatın İlk Biçimleri**, Fuat Aydın (Çev.), Ataç Yayınları, İstanbul 2005.
- 10) Jacques Waardenburg, **Müslümanların Diğer Dinlere Bakışı**, Fuat Aydın (Çev.), Dem Yayınları, İstanbul, 2006.
- 11) Fung Yu-Lan, **Çin Felsefesi Tarihi**, Fuat Aydın (Çev.), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009.
- 12) M. Hiriyanna, **Hint Felsefesi Tarihi**, Fuat Aydın (Çev.), Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2011.
- 13) Ali b. Rabben et-Taberî, **Hz. Muhammed'in (Yahudi ve Hıristiyan Kitaplarında) Peygamberliğinin Delilleri**, Fuat Aydın (Çev.), Ensar Yayınları, İstanbul 2012.
- 14) Talal Esad, **İntihar Eylemlerine Dair**, Fuat Aydın (Çev.), Eskiye Yayınları, Ankara 2012.
- 15) Frank Whaling, **Din İncelemesinde Tarihsel Ve Fenomenolojik Yaklaşımlar**, Dinler Tarihi İncelemelerinde Çağdaş Yaklaşımlar, Fuat Aydın (Çev.), Eskiye Yayınları, Ankara 2013.
- 16) Eric J. Sharp, **Karşılaştırmalı Din, Bir Tarih**, Fuat Aydın (Çev.), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültür Yayınları, Sakarya 2013.
- 17) W. Montgomery Watt, **Dinlerde Hakikat**, Fuat Aydın (Çev.), Rağbet Yayınları 2013.
- 18) W. Montgomery Watt, **Müslüman-Hıristiyan Diyaloğu**, Rağbet Yayınları 2013.

c. Makaleleri

- 1) Fuat Aydın, “Ali b. Rabben et-Taberî, Hayatı ve Eserleri”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.1, Sakarya 1996, ss.303-332.
- 2) Fuat Aydın, “Anti-Christian Polemic in Early Islam, Abû İsâ al-Warrak’s “Against the Trinity”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.8, Sakarya 2003, ss.199-204.
- 3) Fuat Aydın, “Nâmûs/Nomos Cebrâil mi Tevrat mı?: “Bed’ü’l-vahy” Hadisindeki Nâmûs Kavramı Üzerine”, **Dîvân: İlmî Araştırmalar**, c.VIII, sy.15, İstanbul 2003/2, ss.53-85.
- 4) Fuat Aydın, “Bir Sessizliğin ya da Yhvh’nin Tarihi (YHVH’nin Telaffuz Edilmeme Olgusu Üzerine Bir Araştırma)”, **Usûl: İslam Araştırmaları**, sy.2, İstanbul 2004, ss.103-128.
- 5) Fuat Aydın, “Buda’nın Diğer Dinlere Bakışı”, **Dîvân: İlmî Araştırmalar**, c.IX, sy.16, İstanbul 2004/1, ss.107-138.
- 6) Fuat Aydın, “Ali b. Rabben et-Taberî’nin Kitâbu’d-Dîn ve’d-Devlet Adlı Eseri ve İsbat-ı Nübüvvet Geleneğindeki Yeri”, **Usûl, İslam Araştırmaları**, sy.6, İstanbul 2006, ss.27-56.
- 7) Fuat Aydın, “Gazâli’nin İsa’sı (ihya ulûmi’d-dîne göre)”, **İslam Araştırmaları**, sy.1, Ankara Mayıs 2011, ss.28-40.

d. Bildirileri

- 1) Fuat Aydın, “Hz.İsa Sonrası Tartışma Konulardan Havarilik ve Pavlus’un Havarilik Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001.
- 2) Fuat Aydın, “Hz.İsa Sonrası Tartışma Konularından Havarilik ve Pavlus'un Havarilik Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.71-93.
- 3) Fuat Aydın, “Harran Piskoposu Theodore Ebû Kurra ve İslam Anlayışı”, **I. Uluslararası Katılımlı Bilim Din ve Felsefe Tarihinde Harran Okulu Sempozyumu**, Urfa, c.II, 28-30 Nisan 2006, ss.215-226.

- 4) Fuat Aydın, “Bağımsız Hıristiyan Gruplar ve Faaliyetleri”, **Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri**, İstanbul, İSAV, 17-18 Nisan 2004, ss.215-266.
- 5) Fuat Aydın, “Theodore Ebu Kurra ve İslam Anlayışı”, **Uluslararası Katılımlı Tarihte Harran Sempozyumu**, Urfa, 27-31 Nisan 2006.
- 6) Fuat Aydın, “Sabataycılar ve Bülbül Deresi Mezarlığı”, **VI. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu**, İstanbul, 17 Kasım, 2008.

e. TDV İslam Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) “Namus”
- 2) “Nesr”
- 3) “el-Verrak, Ebû”

3.23.2 Prof. Dr. Ali Erbaş

1961 yılında Ordu’da doğdu. İlkokulu memleketinde bitirdi. 1980’de Sakarya İmam-Hatip Lisesi’nden, 1984’de ise Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Aynı fakültede 1987’de Tefsir Anabilim Dalı’nda yüksek lisansını, 1993’te ise Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda doktorasını tamamladı.

1982-1993 yılları arası 11 yıl boyunca İstanbul Fatih Müftülüğüne bağlı çeşitli camilerde Din Görevlisi olarak çalıştı. 1988-1990 yılları arasında İstanbul Haseki Eğitim Merkezi’nde master ve doktora öğrencileri için açılan ihtisas kursuna devam etti.

1993 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’na yardımcı doçent olarak atandı. 1994 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Paris’te centre George Pompidu ve Sorbonne Üniversitesi kütüphanelerinde Dinler Tarihi ve Din Bilimleri alanında araştırmalar yaptı. Daha sonra 1996-1997 öğretim yılının başından itibaren bir yıl boyunca Strasbourg Beşerî Bilimler Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak alanıyla ilgili araştırmalar yaptı. 1997 öğretim yılı başında yurda döndü ve Kasım 1998 yılında doçent, Ocak 2004 yılında profesör oldu. 1997-2002 yılları arasında Sakarya üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan yardımcılığı görevinde bulundu. 2006-2011 yılları arasında iki dönem aynı fakültenin dekanlığını yürütmüştür.

Şubat 2011'den itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı Eğitim Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır. 11 Kitabı ve çok sayıda bilimsel makalesi bulunmaktadır. Evli ve dört çocuk babasıdır.²⁹⁵

a. Kitapları

- 1) Mircea Eliade, **Dinler Tarihi Sözlüğü**, Ali Erbaş (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- 2) Ali Erbaş, **Melekler Alemi**, Nun Yayıncılık, İstanbul 1998.
- 3) Ali Erbaş, **Hıristiyan Ayinleri**, Nun Yayıncılık, İstanbul 1998.
- 4) Guy Testas ve Jean Testas, **Ortaçağ Hıristiyan Dünyasında Dinsel Şiddet, Engizisyon**, Ali Erbaş (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- 5) Ali Erbaş, **Hıristiyanlık'ta İbadet**, Kitabevi Yayınevi, Ayışığı Kitapları, İstanbul 2003.
- 6) Ali Erbaş, **Hıristiyanlık'ta Reform ve Protestanlık Tarihi**, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- 7) Ali Erbaş, **Hıristiyanlık**, İnsan Yayınları, İstanbul 2004
- 8) Michel Lelong, **İslamla Yüzleşen Batı**, Ali Erbaş (Çev.), Ufuk yayınları, İstanbul 2006.
- 9) Ali Erbaş, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2010.

b. Makaleleri

- 1) Ali Erbaş, "İyi ve Kötü Kavramları Üzerine", **Diyanet Aylık Dergi**, Ankara Ekim 2007, ss.34-37.
- 2) Ali Erbaş, "İslam'ın Temsil ve Takdiminde Doğru Tutumların Belirlenmesi", **Diyanet İlmi Dergi**, Ankara Ekim-Kasım-Aralık 2006, ss.79-92.
- 3) Ali Erbaş, "İncil'de Yahudi İmajı", **EKEV Akademi Dergisi**, Yıl 7, sy.17, Erzurum 2003, ss.1-18.

²⁹⁵Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ali Erbaş, 2014, [http://www.aerbas.sakarya.edu.tr/\(14.03.2014\)](http://www.aerbas.sakarya.edu.tr/(14.03.2014)).

3.23.3 Yrd. Doç. Dr. Eldar Hasanov

24.01.1984 tarihinde Azerbaycan'da doğdu. 2005 yılında Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden onursal diploma ile lisans eğitimini tamamladı. 2007 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde İslam Hukuku alanında yüksek lisansını tamamladı. 2009-2010 yılları arasında Toronto Üniversitesi Dini Araştırmalar Fakültesi'nde araştırmacı misafir öğrenci olarak bulundu. 2011 yılında İsrail Hayfa Üniversitesi'nde Yabancılar İçin İbranice Bölümü'nde uluslararası öğrenci olarak eğitim aldı ve 100 üzerinden 92 not ortalaması ile bölümü tamamladı. 2012 yılında Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktorasını tamamladı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi alanında yardımcı doçent olarak görev yapmaya başladı. Arapça, İngilizce, İbranice, Farsça ve Rusça bilmektedir.²⁹⁶

a. Kitapları

- 1) Eldar Hasanov, **Yahudilikte Nuh Kanunları ve Nuhilik**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, İstanbul 2013.
- 2) Eldar Hasanov, **Modern İbranice Grameri: Temel Bilgiler**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2013.

b. Tercüme Kitaplar

- 1) Cemaleddin Şarkavi, **Yahya mı Yuhanna mı**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2009.
- 2) Cemaleddin Şarkavi, **Yehova'nın Ahit Sandığı**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012.
- 3) Cemaleddin Şarkavi, **Kur'ândaki Destekleyici (Baraklit)**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012.
- 4) Cemaleddin Şarkavi, **İsa Mesih Harun Soyundan mı Davut mu?**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012.
- 5) Cemaleddin Şarkavi, **Kilise ve Yedi Sakrament**, Ocak Yayıncılık, Eldar Hasanov (Çev.), İstanbul 2012.

²⁹⁶Eldar Hasanov, (ehasanov@sakarya.edu.tr), Eldar Hasanov cv Türkçe, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (03.01.2014).

- 6) Cemaleddin Şarkavi, **Hıristiyanlık ve İslam'ın Kışkırtıcı Konuları**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012.
- 7) Cemaleddin Şarkavi, **Hıristiyanlığın Kaybolan Temel Taşları**, Eldar Hasanov (Çev.), Ocak Yayıncılık, İstanbul 2012.

c. Konferans ve Seminerleri

- 1) Eldar Hasanov, “Dinlerde Heretik ve Senkretik Hareketler”, **Türkiye Dinler Tarihçileri Koordinasyon Toplantısı**, İstanbul, 01-03 Haziran 2012.
- 2) Eldar Hasanov, “Yahudilik: Tarih ve Doktrin”, **Bilim ve Sanat Vakfı Güz Seminerleri**, İstanbul, 2012.

3.24 SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

3.24.1 Prof. Dr. Nasuh Günay

1962 yılında Isparta’da doğdu. 1986 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Yüksek lisansını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Kelam ve İslam Felsefesi alanında yaptı. 1986 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamladı. 2006 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde doçentliğe yükseldi. 2011 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde profesörlüğe atandı. Halen Süleyman Demirel Üniversitesi Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı Başkanı olarak görevine devam etmektedir.²⁹⁷

a. Kitapları

- 1) Nasuh Günay, **Bilgisayar Destekli Dinler Tarihi Öğretimi, Cd'si**
- 2) Nasuh Günay, **Günümüz Türkiye'sinde Misyonerlik Faaliyetleri**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2005.
- 3) Nasuh Günay, **Günümüz Türkiye'sinde Misyonerlik Faaliyetleri**, Tuğra Matbaası, Isparta 2006.
- 4) Nasuh Günay, **Türkiye'de Yeniçağ İnançları**, Manas Yayınevi, Isparta 2011.

²⁹⁷Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Nasuh Günay Özgeçmiş, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (26.03.2013).

b. Kitap Bölümü

- 1) Nasuh Günay, “Satanizm” Ekrem Sarıkçıoğlu (ed.), **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, Isparta 2002.

c. Makaleleri

- 1) Nasuh Günay, “Dr. Abdullah Cevdet ve Görüşleri”, **SDÜİF Dergisi**, sy.1, Isparta 1994, ss.213-223.
- 2) Nasuh Günay, “Eski Türk Dini”, **SDÜİF Dergisi**, sy.3, Isparta 1996, ss.259-270.
- 3) Nasuh Günay, “Endonezya'da İslam ve Hollanda Sömürgeciliği” **İslam Araştırmaları Dergisi**, sy.1, Isparta 1996, ss.227-230.
- 4) Nasuh Günay, “Halkın Hurafelere İlgisinin Sebepleri”, **Diyanet Dergisi**, Mart, Ankara 1996.
- 5) Nasuh Günay, “Tarihi Süreç Açısından Budizm ve Öğretisi”, **Arayışlar**, sy.1, Isparta 1999, ss.173-193.
- 6) Nasuh Günay, “Şeytana Tapmada Modern Yol Satanizm”, **Arayışlar**, sy.2, Isparta 1999, ss.111-128.
- 7) Nasuh Günay, “Bilgisayar Destekli Dinler Tarihinin Öğretimi”, **Arayışlar**, sy.3-4, Isparta 2000, ss.135-146.
- 8) Nasuh Günay, “Uzlaştırmacı Dini Hareketler”, **Tabula Rasa**, sy.3, Isparta 2001, ss.63-81.
- 9) Nasuh Günay, “İlahiyat Fakültesi Mezunu Öğretmenler ve İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinler Tarihi'ne Karşı Olan Tutumları: Isparta Örneği”, **SDÜİF Dergisi**, sy.5, Isparta 2001.
- 10) Nasuh Günay, “Dünya Kardeşlik Grubu(Piramitçiler veya Mevlanacılar”, **SDÜİF Dergisi**, sy.11, Isparta 2003/2, ss.1-62.
- 11) Nasuh Günay ve Necibe Ziyayi, “Afganistan'da Misyonerlik Faaliyetleri”, **SDÜİF Dergisi**, sy.15, Isparta 2003/2, ss.83-106.
- 12) Nasuh Günay, “Tutumun Nedenleri”, **Sobe Sosyal Bilimsel Düşünce Dergisi**, Isparta 2007,ss.53-61.
- 13) Nasuh Günay, “Yoganın Mahiyeti ve Çeşitleri”, **SDÜİF Dergisi**, sy.19, Isparta 2007/2, ss.51-79.

- 14) Nasuh Günay, “Batı'nın Hz.Muhammed'e Karşı Takındığı Olumsuz Tutumun Tarihsel Arka Planı”, **SDÜİF Dergisi**, Isparta 2008/2, ss.105-126.
- 15) Nasuh Günay, “Luther'in İslam Algısı”, **SDÜİF Dergisi**, Isparta 2010/1, sy.24, ss.75-110.

d. Bildirileri

- 1) Nasuh Günay, “Kadim Kitaplarda Hz.Muhammed”, **I.Kutlu Doğum Sempozyumu**, ss.339-354.
- 2) Nasuh Günay, “Ahmet Midhat Efendi'nin Eserlerinde Din ve Dini Anlayış”, **Dinler Tarihi Araştırmaları II Dinler Tarihi Açısından Din ve Din Anlayışı**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 20-21 Kasım 1998, ss.55-63.
- 3) Nasuh Günay, “Hz.Peygamber'in Müslüman Olmayanlarla Münasebetleri”, **III. Kutlu Doğum Sempozyumu**, 2000, ss.215-223.
- 4) Nasuh Günay, “Kutsal Metinlerde Göller Bölgesi”, **Hoşgörü Yılı ve İnanç Turizminde Göller Bölgesi Sempozyumu**, Isparta, 07-08 Eylül 2000, ss.26-34.
- 5) Nasuh Günay, “Isparta'daki Halk İnanışlarında Eski Kültürlerin İzleri”, **Isparta'nın Dünü, Bugünü, Yarını Sempozyumu**, Isparta 1998.
- 6) Nasuh Günay, “Hz.Peygamber'in Uygulamalarında Bir Arada Yaşama Örneği: Medine Toplumu”, **IV. Kutlu Doğum Sempozyumu**, Isparta, Tebliğler, 19-20 Nisan 2001, ss.311-321.
- 7) Nasuh Günay, “Eğirdir'de Yaşayan Halk İnançları”, **I. Eğirdir Sempozyumu**, 09-12 Kasım 2002.
- 8) Nasuh Günay, “Halkın Hz.Peygamber'i Tasavvurunda Eski Kültürlerin İzleri,” **V. Kutlu Doğum Sempozyumu**, Isparta, Tebliğler, 2002, ss.277-295.
- 9) Nasuh Günay, “Isparta, Burdur ve Çevresinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01-02 Ekim 2005, ss.335-348.

10) Nasuh Günay, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinler Tarihi'ne Olan Tutumları: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.704-725.

e. Poster, Sözlü Sunum, Gösterimler ve Bildiriler

- 1) Nasuh Günay, **İnsani İlişkilerde Hz.Muhammed**, Manavgat, 1995.
- 2) Nasuh Günay, **H.z.Peygamber'de Sevgi**, Isparta, 1996.
- 3) Nasuh Günay, **H.z.Peygamber'de Sevgi**, Ağlasun, 1996.
- 4) Nasuh Günay, **H.z.Peygamber ve Çevre**, Eğirdir, 1997.
- 5) Nasuh Günay, “H.z.Peygamber'in İnsana Bakışı” **Kutlu Doğum Haftası**, Antalya, 22 Nisan 1998.
- 6) Nasuh Günay, “H.z.Peygamber'in İnsana Bakışı” **Kutlu Doğum Haftası**, Antalya, 23 Nisan 1998.
- 7) Nasuh Günay, **Satanizm ve Misyoner Faaliyetleri**, Isparta, 2002.
- 8) Nasuh Günay, **Misyonerlik Faaliyetleri**, Isparta, 16.12.2004.
- 9) Nasuh Günay, “Isparta ve Çevresinde Misyonerlik Faaliyetleri”, **Misyonerlik Faaliyetleri Çanakkale**, Nisan, 2005.
- 10) Nasuh Günay, **Misyonerlik Faaliyetleri**, Isparta, Nisan, 2006).
- 11) Nasuh Günay, **Misyonerlik Faaliyetleri ve Kıyamet Tarikatları**, Uşak, 07.04.2007.
- 12) Nasuh Günay, **H.z.Muhammed'de İnsan Sevgisi**, Antalya, 17.04.2007.
- 13) Nasuh Günay, **İslama Yönelen Zararlı Akımlar**, Isparta, Haziran, 2007.
- 14) Nasuh Günay, **Milli ve Manevi Değerler**, Alanya, Nisan, 2008.
- 15) Nasuh Günay, **İslam Dışı Akımlara Karşı Din Görevlilerinin Rolü**, Isparta, 15 Ekim 2008.
- 16) Nasuh Günay, **H.z.peygamber'in Aile Hayatı**, İsviçre, 25.04.2009.
- 17) Nasuh Günay, “H.z.Peygamber'in Aile Hayatı”, **Kutlu Doğum Haftası Faaliyetleri**, Isparta, 13 Nisan 2009.
- 18) Nasuh Günay, **İslam Dışı Akımlar**, Isparta, 11 Haziran 2009.
- 19) Nasuh Günay, **İslam Dışı Akımlar'a Karşı Din Görevlisinin Rolü**, Isparta, 18 Mayıs 2009.

- 20) Nasuh Günay, **Hz.Peygamber'in Aile Hayatı**, Isparta, 29 Nisan 2009.
21) Nasuh Günay, **Diğer Dinler**, Antalya, 12 Ekim 2009.
22) Nasuh Günay, **Halk İnançları**, Isparta, 15.03.2011.
23) Nasuh Günay, **Halk İnançları**, Burdur, 16.05.2011.

3.24.2 Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız

Dinler Tarihçisi. 3 Ocak 1957'de Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde doğdu. Anamur Cengiz Topel İlkokulu (1969), Antalya İmam-Hatip Lisesi (1977) ve Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (eski adı Yüksek İslam Enstitüsü)'ni bitirdikten (1981) sonra Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "*Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'de Âd Semûd ve Lût Kavimleri*" başlıklı teziyle yüksek lisans çalışmasını (1989), "*Kafkasya'da Yaşayan Türklerin Dini Hakkında Sosyo-Kültürel Bir Araştırma*" konulu teziyle doktorasını (2001) tamamladı.

Yıldız, akademik çalışmaları yanı sıra 1982-2009 yılları arasında Manisa Alaşehir-Salihli, Mersin, Azerbaycan, Denizli ve son olarak İstanbul Atatürk Fen Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenliği yaptı. Başöğretmen ünvanına sahip olan hocamız 2009'da Yrd. Doç. Dr. olarak Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı'na naklen atandı. 2009-2012 yılları arasında Türk Din Musikisi Anabilim Dalı Başkanlığı görevinde bulundu. Kasım 2012'de naklen atandığı Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi Ana Bilim Dalı öğretim üyesi olarak görevini sürdürmektedir. Türkiye Dinler Tarihi Derneği, Isparta Bilimsel Düşünce Topluluğu, Medya Etik Konseyi, Marmara Eğitimciler Derneği üyesidir.

Çok sayıda akademik kitabın editörlüğü yapmış olmanın yanında dini mesaj içerikli farklı yaş gruplarına yönelik çocuk yayıncılığı, akademik inceleme ve bilimsel danışmanlık projelerinde görev almış olan Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız'ın Diyarbakır'la ilgili iki değerli çalışması yayımlanmıştır.²⁹⁸

²⁹⁸ Muharrem Yıldız, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (21.01.2014).

a. Kitapları

- 1) Muharrem Yıldız, **Dünden Bugüne Kafkasya**, Yitik Hazine Yayınları, İzmir 2006.
- 2) Muharrem Yıldız ve Diğerleri, **Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 11**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ders Kitapları Dizisi, İstanbul 2006.
- 3) Muharrem Yıldız ve Diğerleri, **Aile İçi İletişim**, Altın Kalem Yayınları, İzmir 2011.
- 4) Muharrem Yıldız, **Erken Dönem Hıristiyanlık**, Seda Ozalit, İstanbul 2012.

b. Kitap Editörlüğü

- 1) Musa Hub, **Fıkhî İhtilaflarda Ölçü**, Muharrem Yıldız (ed.), Akademi Yayınları, İstanbul Şubat 2006.
- 2) Murtaza Köse, **İslam Hukukunda Anonim Ortaklıklar**, Muharrem Yıldız (ed.), Akademi Yayınları, İstanbul Mayıs 2006.
- 3) Dr. Alican Dağdeviren, **Kur'ân Okuma Sanatı Tecvit**, Muharrem Yıldız (ed.), Yeni Akademi Yayınları, İstanbul Nisan 2006.
- 4) Mahmud Hamdi Zakzuk, **Oryantalizm veya Medeniyetler Hesaplaşmasının Arka Planı**, Abdülaziz Hatip (Çev.), Muharrem Yıldız (ed.), Yeni Akademi Yayınları, İstanbul Kasım 2006.
- 5) Hasan Ellek, **İslam Hukukunda Emek Sermaye Ortaklığı (Mudarebe)**, Muharrem Yıldız (ed.), Yeni Akademi Yayınları, İstanbul Ekim 2006.
- 6) Berka Akyüz, **Hız.İsa (aleyhisselam)**, Muharrem Yıldız (ed.), Rehber Yayınları, İstanbul Eylül 2006.
- 7) Muhammed Umara, **Küreselleşme ve Kimlik Problemi**, Muharrem Yıldız (ed.), Yeni Akademi Yayınları, İstanbul Haziran 2006.
- 8) Kadriye Çiçek, **Ben Bir Anneyim**, Muharrem Yıldız (ed.), Gül Yurdu Yayınları, İstanbul 2006.
- 9) **Ceylan**, Damla Yayınevi, Muharrem Yıldız (ed.), İstanbul 2007/12.
- 10) **Yarım Elmadan Doğan Sevgi**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2007/12.
- 11) **Kafkas Yollarında**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2007/12.

- 12) **Fırar Peşinde**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul, 2007/12.
- 13) **Vuslat**, , Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2007/12.
- 14) Emin Osman Uygur, **Safahat'tan Hikâyeler**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 10/2008.
- 15) Abdullah Emin Çimen, **Niçin Helak Oldular**, Muharrem Yıldız (ed.), Işık Akademi Yayınları, İstanbul Mart 2008.
- 16) Dr. Osman Bilgen, **Pratik İlmihal**, Muharrem Yıldız (ed.), Rehber Yayınları, İstanbul 2008.
- 17) **Gülistan: 1. Cilt**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 18) **Gülistan: 2. Cilt**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 19) **Gülistan: 3. Cilt**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 20) **Ağlayan Deve Yavrusu**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 21) **Ayının Dostluğu**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 22) **İstanbul'un Fethi'nin Hikâyesi**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 23) **Yıldızlar Takımı**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.
- 24) **Küfeci**, Muharrem Yıldız (ed.), Damla Yayınevi, İstanbul 2008/3.

c. Akademik İnceleme ve Redaksiyon

- 1) İbni Tufeyl, **Hayy**, Muştu Yayınları, Kültür Kitapları Serisi, İzmir Mayıs 2005.
- 2) Mevlana, **Mesnevîden Hikâyeler**, Muştu Yayınları, Kültür Kitapları Serisi, İzmir Mart 2006.
- 3) Gülşen Gazel, **Hız.Ebubekir**, Muştu Yayınları, Asr-1 Saadet Serisi 3, İzmir Nisan 2006.
- 4) Ruhi Demirel, **Hazreti Osman**, Muştu Yayınları., Gül Devri 4, İzmir Nisan 2006.
- 5) Zekeriye Ulaşlı, **Hazreti Ali**, Muştu Yayınları, Gül Devri 5, İzmir, Nisan 2006.
- 6) Gülşen Gazel, **Hız.Hatice**, Muştu Yayınları, Asr-1 Saadet Serisi 2, İzmir Nisan 2007.

7) Rahime Kaya, **Efendiler Efendisi Hz.Muhammed (s.a.v.)**, Muştu Yayınları, Asr-ı Saadet Serisi 1, İzmir Nisan 2007.

d. Makaleleri

- 1) Muharrem Yıldız, “Din Öğretimi Açısından Ahirete İman ve Önemi”, **Din Öğretimi Dergisi**, MEB Yayınları, Ankara Eylül 1990.
- 2) Muharrem Yıldız, “Hadislerde Semûd Kavmi ve Düşündürdükleri”, **Din Öğretimi Dergisi**, M.E. B. yayınları, Ankara Aralık 1990.
- 3) Muharrem Yıldız, “Orta Dereceli Okullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri Plân ve Programlarında Çevre Konularını İşleme Yolları”, **Din Öğretimi Dergisi**, MEB yayınları, Ankara Mart-Nisan 1990.
- 4) Muharrem Yıldız, “Çağdaş Hıristiyanlığı Şekillendiren Aziz Pavlos ve Barnaba Gerçeği”, **İçel Kültürü**, İçel Mersin Halk Eğitim Müdürlüğü Yayınları, Mersin 1992.
- 5) Muharrem Yıldız, “Azerbaycan’da Din Hizmetleri”, **Diyanet Aylık Dergisi**, Ankara Mayıs 1994.
- 6) Muharrem Yıldız ve Cüneyt Eren, “Kur’ân-ı Kerim ve Kitâb-ı Mukaddes’te Şuayb Aleyhisselam”, **Dinbilimleri**, c.2, sy.2, Samsun 2002, ss.107-132.
- 7) Muharrem Yıldız ve İsmail Özsoy; “Kafkasya’nın Kültür Tarihine Bir Bakış”, **Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, sy.2, İstanbul Yaz 2008, ss.11-26.
- 8) Muharrem Yıldız, “Semavî Dinler’de Dicle ve Fırat Hakkındaki Bilgiler ve Günümüze Yansıyan Gerçekler”, **Hüquq, Tarix və Politologiya**, Azerbaycan 2011, sy.31.
- 9) Muharrem Yıldız ,”Türk-İslam Kültüründe Gül Algısı”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, (Uluslararası Hakemli Dergi), Yıl 7, sy.13, Konya Kış 2012, ss.23-37.
- 10) Muharrem Yıldız,” İbrahim Müteferrika’nın Beşairü’n-Nübüvve’ye Dair Tespit Ve Görüşleri”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, (Uluslararası Hakemli Dergi), Yıl 7, sy.14, Konya Şubat 2012, ss.79-100.

- 11) Muharrem Yıldız, “İzmir Levantenleri Üzerine İnceleme” **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi**, (TURAN-SAM), Uluslararası Bilimsel Hakemli), Konya 2012, ss.79-100.
- 12) Muharrem Yıldız ve Mehmet Mekin Meçin, “Din Fenomenolojisi ve Öncüleri”, **EKEV Akademi Dergisi**, Yıl 16, sy.53, Erzurum Yaz 2012, ss.247-278.
- 13) Muharrem Yıldız ve Mehmet Mekin Meçin, “Gnosist Bir Yahudi Tarikatı: Esseniler”, **Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, Yıl 8, sy.16, Konya 2013.

e. Yapılan Atıflar

- 1) Uğur Özcan ve Murat Gökhan Dalyan “XIX. Yüzyıl Osmanlı Devletinde Nasturi, Ermeni, Yezidi ve Çerkez Topluluklarında Başlık Parası Uygulamaları”- **Bride Price Practices in Nestorian, Armenian, Yezidi and Circassian Communities in the 19th Century Ottoman**
- 2) Saim Sakaoğlu, “Türk Dünyasında Gül Üzerine Çeşitlemeler” **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Yıl 2013/1, Gül Özel Sayısı.

f. Yönettiği Yüksek Lisans Tezleri

- 1) Salih Narin “İzmir Levantenleri ve Kültürel Etkileri” (**Yüksek Lisans Tezi** Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD (Anabilim Dalı). Dinler Tarihi Bilim Dalı, Diyarbakır 2012).
- 2) Mehmet Mekin Meçin, “Gatalara Göre Zerdüş” (**Yüksek Lisans Tezi** Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD. Dinler Tarihi Bilim Dalı, Diyarbakır 2013).
- 3) Fırat Işık, “Cumhuriyetten Günümüze Akademisyen Dinler Tarihçilerinin Biyografisi” (**Yüksek Lisans Tezi** Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD. Dinler Tarihi Bilim Dalı, Diyarbakır 2014).

g. Ansiklopedi Maddeleri

- 1) Muharrem Yıldız, “Rumlar”, **Diyarbakır Ansiklopedisi I-V**, c.4, Yelkovan Ajans, Ankara 2013, ss.80-83.
- 2) Muharrem Yıldız, “Keldaniler (Diyarbakır Keldanileri)”, **Diyarbakır Ansiklopedisi I-V**, c.3, Yelkovan Ajans, Ankara 2013, ss.175-177.

h. Sempozyumları

- 1) Muharrem Yıldız, “Diyarbakır’da Hıristiyan Rumlardan Kalanlar”, **I. Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti Diyarbakır**, Diyarbakır, 25-27 Mayıs 2009.
- 2) Muharrem Yıldız, “Diyarbakır’da Hıristiyan Rumlardan Arda Kalanlar” **II. Nebiler, Sahabiler, Azizler ve Krallar Kenti Diyarbakır**, Diyarbakır, Nisan 2010.

3.24.3 Yrd. Doç. Dr. Azize Uygun

2002 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 2005 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*El Fali*” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2005 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamladı. Halen Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’de yardımcı doçent olarak görevini sürdürmektedir.²⁹⁹

a. Makaleleri

- 1) Azize Ugun, “Antik Dönem Büyüsel Tedaviler ve Günümüz Örnekleri”, **SDÜİF Dergisi**, sy.27, Isparta 2011/2, ss.65-86.
- 2) Azize Ugun, “Yazılı Büyü Olarak Muska: Kenzü’l-Havâs Örneği”, **SDÜİF Dergisi**, sy.29, Isparta 2012/2, ss.211-236.

²⁹⁹ Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi , Yrd. Doç. Dr. Azize Uygun, 2014, <http://w3.sdu.edu.tr/Personel.aspx?sicilno=04574> (17.02.2014).

b. Sempozyumları

- 1) Nasuh Günay ve Azize Ugun, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dinler Tarihi’ne Olan Tutumları: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009, ss.704-725
- 2) Azize Ugun, **Uluslararası Davraz Kongresi**, Isparta, 24-27 Eylül 2009.

3.25 ŞIRNAK ÜNİVERSİTESİ

3.25.1 Yrd. Doç. Dr. İbrahim Gürbüz

1956’da Elazığ’da doğdu. 1976’da Elazığ İmam Hatip Lisesi ve Elazığ Atatürk Lisesini bitirdi. 1981’de Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi’nden mezun oldu. Erzincan ili, İliç Müftülüğü, Amasya İmam Hatip Lisesi Meslek Dersleri Öğretmenliği görevlerinde bulundu. 1982-1984 yılları arasında Samsun Yüksek İslam Enstitüsü’nde İslam Din Esasları Asistanlığı, 41 Sayılı kanun hükmündeki kararname ile 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 1984-1997 yılları arasında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde Dinler Tarihi Anabilim Dalı öğretim görevlisi olarak görev yaptı. 1989 da İtalya’da Vatikan Dinler Arası Diyalog Sekreteryası’nın bursu ile Gregorien ve Urbanian Üniversitelerinde doktora tezi ile ilgili çalışmalar yaptı. 1990’da Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde ‘*İbn Hazm’a Göre Dinler Ve İnanç Sistemleri*’ adlı tezi ile ilahiyat doktoru unvanını aldı. 1990-1991 yılları arasında İzmir Gaziemir ve Kıbrıs (Çamlıbel) de Yedek Subay olarak askerlik görevini yaptı. 1995’de doçentlik dil sınavını kazandı. 1997-2004 yılları arasında üniversiteden ayrılarak serbest ticaret yaptı. 2004’te Ardahan İmam Hatip Lisesi’nde tekrar eğitim mesleğine döndü. 2004-2011 yılları arasında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nde Araştırmacı ve Teberrukat Eşya Saymanı olarak görev yaptı. 2011’den beri Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyeliği ve Cizre Meslek Yüksek Okulu idareciliği görevini sürdürmektedir.³⁰⁰

³⁰⁰ İbrahim Gürbüz, (i.gurbuzer@hotmail.com), Öz Geçmiş, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (14.01.2014).

a. Makaleleri

- 1) İbrahim Gürbüzer, “Hz.Muhammed’in Doğduğu Yerin Coğrafi, Sosyal, Siyasi ve Dini Yapısı”, **Hollanda Diyanet Vakfı Arayış ve İslam Dergisi**, sy.1, Hollanda 1987.
- 2) Paul Kroll, “The Controversy Continues Evolution vs.Creation”, İbrahim Gürbüzer, (Çev.).
- 3) İbrahim Gürbüzer, “Cudi Dağına İnen Hz.Nuh’un Gemisi ve Cizre’ye Ait Olan Aşure Tatlısı Geleneği”, 2013.

3.26 ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

3.26.1 Prof. Dr. Ahmet Güç

1958 yılında Kastamonu ili Tosya ilçesinde doğdu.³⁰¹ 1983 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamladı.³⁰²

a. Kitapları

- 1) Eric J. Sharpe, **Yahudilikte 50 Anahtar Kavram**, Ahmet Güç (Çev.), Arasta Yayınları, Bursa 2000.
- 2) Ronald De Vaux, **Yahudilikte Aile**, Ahmet Güç (Çev.), Arasta Yayınları, Bursa 2003.
- 3) Ahmet Güç, **Çeşitli Dinlerde ve İslam’da Kurban**, Düşünce Kitabevi, Bursa 2003.
- 4) Ahmet Güç, **Satanizm: Şeytana Tapınmanın Yeni Adı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- 5) Ahmet Güç, **Dinlerde Mabet ve İbadet**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2005.

³⁰¹ Ahmet Güç, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/590/Ahmet-Guc.asp>, (04.01.2014).

³⁰²Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. AhmetGüç, 2014, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademik.kadro/Kadro_view.php?editid1=10 (04.01.2014).

b. Makaleleri

- 1) Ahmet Güç, “Fonksiyonları Açısından Hz.Peygamber Döneminde Mescid ve Günümüzde Getirdiği Değerler”, **Diyanet Dergisi**, sy.2, Ankara 1989, ss.27-36.
- 2) Ahmet Güç, “Kur’ân-ı Kerim’e Göre Hz.Meryem ve İsa (as.)”, **UÜİF (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) Dergisi**, c.3, sy.3, Bursa 1991, ss.215-224.
- 3) Ahmet Güç, “Yeryüzünde Üç Büyük Mescid”, **UÜİF Dergisi**, c.3, sy.3, Bursa 1991, ss.215-224.
- 4) Ahmet Güç, “İslam’da Mescid’in Toplum Hayatındaki Yeri ve Önemi”, **Yeni Ümit Dergisi**, sy.23, İstanbul 199, 4ss.39-44.
- 5) Ahmet Güç, “Âyet ve Hadislerin Işığında Şeytan”, **Yeni Ümit Dergisi**, sy.24, İstanbul 1994, ss.34-39.
- 6) Ahmet Güç, “Satanizm’in Türkiye Boyutu”, **Yeni Ümit Dergisi**, sy.73, İstanbul 1999, ss.21-25.
- 7) Ahmet Güç, “Kur’ân’da Kutsallık Anlayışı”, **UÜİF Dergisi**, c.9, sy.9, Bursa 2000, ss.207-216.
- 8) Ahmet Güç, “Yahudilik’te Defin ve Sonrasına Ait Gelenekler”, **UÜİF Dergisi**, c.10, sy.1, Bursa 2000, ss.193-218.
- 9) Ahmet Güç, “Konfüçyüslük’te Kutsal Metinler”, **UÜİF Dergisi**, c.10, sy.1, Bursa 2000, ss.171-201.
- 10) Ahmet Güç, “Konfüçyüs ve Konfüçyüsçülük”, **UÜİF Dergisi**, c.10, sy.2, Bursa 2001, ss.135-146.
- 11) Ahmet Güç, “Dinlerde Kible Anlayışı”, **UÜİF Dergisi**, c.11, 2002, ss.1-30.
- 12) Ahmet Güç, “Bursa’da yapılan Selatin Camiler”, **Diyanet İlmi Dergi**, c.38, sy.1, Ankara 2002, ss.307-318.
- 13) Ahmet Güç, “Satanizm Misyonerliği ve Kimliğini Arayan Gençliğimiz”, **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.7, Sakarya 2003, ss.38-70.
- 14) Ahmet Güç, “Din ve Barış: Dinin Dünya Barışına Katkısı”, **Köprü Dergisi**, sy.94, İstanbul 2006, ss.61-89.

c. Bildiri ve Müzakereleri

- 1) Ahmet Güç, “Hz.Peygamber Döneminde Müslüman-Hıristiyan Münasebetleri”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hıristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001.
- 2) Ahmet Güç, “2000’li Yıllarda İslam ve Hıristiyanlık Arasında Nasıl Bir İlişki Olmalıdır?”, **Tarih ve Edebiyat Metinlerinde İslamiyet ve Hıristiyanlık Arasında Saygı ve Hoşgörü Sempozyumu**, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale, 2000.
- 3) Ahmet Güç, “Batı’da Yeni Dini Arayışlar Çerçevesinde Satanizm Örneği”, **Diyanet İşleri Başkanlığı Uluslararası Avrupa Birliği Şurası**, İstanbul, 2000.
- 4) Ahmet Güç, “Dinlerde Kutsal ve Kutsallık Anlayışı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996.

d. Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisine Yazdığı Maddeler

- 1) Ahmet Güç, “Güneş”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.4, İstanbul 1996, ss.288-291.
- 2) Ahmet Güç, “Kurban”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.26, Ankara 2002, ss.433-435.
- 3) Ahmet Güç, “Konfüçyüslük”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.26, Ankara 2002, ss.167-170.
- 4) Ahmet Güç, “Kible”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.25, Ankara 2002, ss.364-365.
- 5) Ahmet Güç, “Mabed”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.27, Ankara 2003, ss.276-280.
- 6) Ahmet Güç, “Ruh Çağırın”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35, İstanbul 2008, ss.200-201.
- 7) Ahmet Güç, “Ruh”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.35, İstanbul 2008, ss.197-199.

- 8) Ahmet Güç, “İslam ve Diğer Dinler, İslam’a Giriş: Gençliğin İslam Bilgisi”, **Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları**, Ankara 2006, ss.221-228.
- 9) Ahmet Güç, “Konfüçyanizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.383-399.
- 10) Ahmet Güç, “Taoizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.401-409.
- 11) Ahmet Güç, “Satanizm”, **Yaşayan Dünya Dinleri**, Şinasi Gündüz (ed.), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007, ss.440-448.

3.26.2 Doç. Dr. Bülent Şenay

Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Anabilim Dalı’nda görevli iken Lahey’e atanmıştır. TC Lahey Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğine atanan Doç. Dr. Bülent Şenay, 21 Ocak’ta görevine başlamıştır. Dinler Tarihi alanında uzman olan Bülent Şenay, Hollanda’ya akademisyen olarak atanan ilk Din Hizmetleri Müşaviridir. Bu göreve gelmeden önce 20 yıl akademik çalışmalar yapmıştır. Hollanda’ya beşinci kez gelen Şenay, daha önce Groningen ve Nijmegen Üniversitelerinde misafir öğretim görevlisi olarak bulunmuştur. İslam ve diğer dinler arasındaki ilişkiler alanında muhtelif çalışmalara katıldı. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen şuralarda görev aldı. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Avrupa’ya gönderdiği din görevlileri için son birkaç yıldır düzenlenen Özel Eğitim Programı’nda dersler verdi.³⁰³

a. Makaleleri

- 1) Bülent Şenay, “Avrupa Birliği’nin “Dîni Kimliği ve Avrupa’da Dinler: Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve İslam”, **UÜİF Dergisi**, c.XI, sy.1, Bursa 2002, ss.121-166.
- 2) Bülent Şenay, “Islam and Other Religions: Religious and “Living Together”, **UÜİF Dergisi**, c.IX, sy.9, Bursa 2000, ss.409-430.
- 3) Bülent Şenay, “Yahudi-Hıristiyan İlişkileri Tarihi ve Anti-Semitizm-Oryantalizm İlişkisi”, **UÜİF Dergisi**, c.XI, sy.2, Bursa 2002, ss.117-146.

³⁰³Bülent Şenay, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/4184/BulentSenay.asp?LID=TR&ID=4184> (23.01.2014).

- 4) Bülent Şenay, “One Truth Many Religions in Global Village: Islam And Religious Diversity”, **Dinbilimleri**, c.II, sy.2, Samsun 2002, ss.1-34.
- 5) Bülent Şenay, “Religious Studies and the Study of Islam in Modern Turkish Academia”, **JIR Journal of Intercultural and Religious Studies**, Hollanda 2012, sy.2, ss.7-44.

b. Bildirileri

- 1) Bülent Şenay, “19. ve 20. Yüzyılda Müsevi Hristiyanlar-Hibridite, Dini Kimlik ve Gelenek”, **Dinler Tarihi Araştırmaları III Hristiyanlığın Dünü, Bugünü ve Geleceği**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 09-10 Haziran 2001, ss.55-69.
- 2) Bülent Şenay, “Muhammed Hamidullah’ın Eserlerinde Öteki Dinler”, **Hayatı, Kişiliği ve Düşünceleri ile Muhammed Hamîdullah Sempozyumu**, Bursa, 18-19 Kasım 2005, ss.206-223.
- 3) Bülent Şenay, “Quo Vadis Dialog: “Redemptoris Missio” Değil “Eman” ve “Tevellâ”, **III. Din Şûrası: Tebliğ ve Müzakereleri**, Ankara, 20-24 Eylül 2004, ss.796-811.
- 4) Bülent Şenay, “Avrupa Birliğinin Dini Kimliği Var mıdır? (Avrupa Birliği’nde Dinlerin Tarihine ve Bugüne Bir Bakış)”, **Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Girişinin Din Boyutu Sempozyumu**, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 17-19 Eylül 2001, ss.399-424.

3.26.3 Doç. Dr. Muhammed Tarakçı

1996 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1999 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Yahudilikte ve Hristiyanlıkta Vahiy Anlayışı Üzerine Bir Araştırma*” adlı teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2005 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Bir Hristiyan Apolojist Olarak St. Thomas Aquinas*” adlı teziyle doktorasını tamamladı.

Halen Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Dinler Tarihi doçenti olarak görev yapmaktadır.³⁰⁴

a. Kitapları

- 1) Richard E. Friedmann, **Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?**, Muhammed Tarakçı (Çev.), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2005.
- 2) Muhammed Tarakçı, **St. Thomas Aquinas**, İz yayıncılık, İstanbul 2006.
- 3) Muhammed Tarakçı, **Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta Vahiy Anlayışı**, Emin Yayınları, Bursa 2008.
- 4) Muhammed Tarakçı, **Protestanlıkta Sakramentler**, Emin Yayınları, Bursa 2011.

b. Kitap Editörlüğü

- 1) Muhammed Tarakçı ve Süleyman Sayar, **İbn Hazm**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.

c. Makaleleri

- 1) Mahmut Es'ad Seydişehri, “Allah'ın Kelamı ve Allah'ın Kelimesi İkileminde Hz.İsa”, Muhammed Tarakçı (Çev.), **UÜİF Dergisi**, c.7, sy.7, Bursa 1998, ss.315-352.
- 2) Kamar O. Kamaruzaman, “İslami Bir Dinbilimleri Metodolojisinin Teşekkülüne Doğru: Biruni Örneği” Muhammed Tarakçı (Çev.), **Marife**, c.2, sy.2, Konya ss.161-175.
- 3) Muhammed Tarakçı, “Tanah'ta Vahiy Anlayışı”, **UÜİF Dergisi**, c.11, sy.1, Bursa 2002, ss.193-218.
- 4) James H. Charlesworth, “Eski Ahit'in Apokrif Kitapları”, Muhammed Tarakçı (Çev.), **UÜİF Dergisi**, c.12, sy.2, Bursa 2003, ss.385-411.
- 5) Muhammed Tarakçı, “Hıristiyanlık'ta Vahiy Anlayışı”, **UÜİF Dergisi**, c.12, sy.2, Bursa 2003, ss.171-201.

³⁰⁴Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç.Dr.Muhammed Tarakçı, 2014, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademikkadro/Kadro_view.php?editid1=53 (04.01.2014).

- 6) Muhammed Tarakçı, “Tevrat ve İncil'in Tahrifi ile ilgili Kur'an Ayetlerinin Anlaşılması Sorunu”, **Usûl**, sy.2, İstanbul 2004, ss.33-54.
- 7) Muhammed Tarakçı ve Süleyman Sayar, “The Qur'anic View of the Corruption of the Torah and the Gospels”, **The Islamic Quarterly**, c.49, sy.3, London 2005, ss.227-245.
- 8) Muhammed Tarakçı, “Hıristiyan Düşüncesinde Apoloji ve St. Thomas Aquinas”, **UÜİF Dergisi**, c.11, sy.1, Bursa 2005, ss.135-146.
- 9) Muhammed Tarakçı, “İyi Çalışma/Kötü Tercüme (Muslim Understanding of Other Religions/İslam'ın Diğer Dinlere Bakışı)”, **Usûl**, sy.5, İstanbul 2006, ss.185-202.
- 10) Muhammed Tarakçı, “St. Thomas Aquinas'a Göre Asli Günah”, **UÜİF Dergisi**, c.11, sy.1, Bursa 2006, ss.307-318.
- 11) Muhammed Tarakçı, “St. Thomas Aquinas ve İslam”, **Marife**, c.6, sy.3, Konya 2007, ss.207-216.
- 12) Muhammed Tarakçı, “Defending Christianity against the Challenges of Islam: A Critical Evaluation of Aquinas' Apologetics”, **The Islamic Quarterly**, c.53, sy.1, London 2009, ss.185-202.
- 13) Muhammed Tarakçı, “Kalvinizm'de Kaderi Anlayışı”, **UÜİF Dergisi**, c.19, sy.2, Bursa 2010, ss.93-119.
- 14) Muhammed Tarakçı, “Nestorius ve Kristolojisi”, **UÜİF Dergisi**, c.19, sy.1, Bursa 2010, ss.215-241.
- 15) Arthur Jeffery, “Bîrûnî'nin Karşılaştırmalı Dinler Tarihine Katkısı”, Muhammed Tarakçı (Çev.), **UÜİF Dergisi**, c.19, sy.2, Bursa 2010, ss.315-352.
- 16) Muhammed Tarakçı, “Origen ve Alegorik Kitab-ı Mukaddes Yorumu”, **UÜİF Dergisi**, c.19, sy.1, Bursa 2010, ss.183-213.
- 17) Muhammed Tarakçı, “Hıristiyanlıkta Logos Doktrini”, **Milel ve Nihal**, c.8, sy.1, İstanbul 2011, ss.201-224.
- 18) Muhammed Tarakçı, “İskandar ibn Ahmad's epistle in refutation of Christians”, **İlahiyat Studies**, c.3, sy.1, Bursa 2012, ss.73-104.

d. Bildiri

- 1) Muhammed Tarakçı, “İslam Kaynaklarında İncil Tartışmaları”, **Müslümanlar ve Diğer Din Mensupları**, Türkiye Dinler Tarihi Derneği, Ankara, 2003.
- 2) Muhammed Tarakçı, “Dinler Tarihi Oturumu Müzakeresi”, **Uluslararası Katılımlı İbn Hazm Sempozyumu**, Bursa, 2008.
- 3) Muhammed Tarakçı, “İskender b. Ahmed et-Trabzonî'nin Hıristiyanlığa Reddiyes”, **Dinler Tarihi Araştırmaları VII**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 04-06 Aralık 2009.
- 4) Muhammed Tarakçı, “Hıristiyanlıkta Manevî Temizlik ve Su (Vaftiz Sakramenti)”, **3. Uluslararası Su Kongresi ve Sergisi**, Bursa, 2013.

e. Ansiklopedi Maddesi

- 1) Muhammed Tarakçı, “Aquinalı Thomas”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), Etik Yayınları, c.1, İstanbul 2003, ss.508-524.
- 2) Muhammed Tarakçı, “John Calvin”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), Etik Yayınları, c.3, İstanbul 2005, ss.12-17.
- 3) Muhammed Tarakçı, “Fransiskan ve Dominiken Tarikatları”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), Etik Yayınları, c.6, İstanbul 2009, ss.829-833.
- 4) Muhammed Tarakçı, “Tahrif”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.39, Ankara 2010, ss.422-424.

3.26.4 Yrd. Doç. Dr. Süleyman Sayar

1981 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1985 yılında Uludağ Ünivrsitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “*Kur'ân'a Göre Yahudiler ve Dinlerine Karşı Tavırları*” adlı yüksek lisans teziyle yüksek lisansını tamamladı. 1995 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde “*Makdisi'nin Çeşitli Dinler ve İslam Hakkında Verdiği Bilgiler Üzerine Bir Araştırma*” adlı yüksek lisans teziyle

doktorasını tamamladı. Halen Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçent olarak görev yapmaktadır.³⁰⁵

a. Kitapları Editörlüğü

- 1) Muhammed Tarakçı ve Süleyman Sayar, **İbn Hazm**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2010.

b. Makaleler

- 1) Süleyman Sayar, “Türkçe Literatürde Yehova Şahitler”, **UÜİF Dergisi**, c.4, sy.4, Bursa 1992, ss.281-292.
- 2) Süleyman Sayar, “M.Şemsettin Günaltay ve İslam'da Tarih ve Müverrihler'e Dair”, **UÜİF Dergisi**, c.4, sy.4, Bursa 1992, ss.375-382.
- 3) Süleyman Sayar, “Prof. Dr. Günay Tümer'in Hayatı ve Çalışmaları”, **UÜİF Dergisi**, c.7, sy.7, Bursa 1998, ss.391-398.
- 4) Süleyman Sayar, “Prof. Dr. Günay Tümer'e Göre Hıristiyanlık'ta ve İslam'da Hz.Meryem”, **UÜİF Dergisi**, c.7, sy.7, Bursa 1998, ss.399-408.
- 5) Süleyman Sayar, “Hıristiyanlık'ta Şeytan Kavramı ve Satanizm”, **Trabzon Kültür ve Yardımlaşma Derneği Dergisi**, c.1, sy.2, Bursa, 1999, ss.15-16.
- 6) Süleyman Sayar, “Yahudi Karakteri (Tarihi ve Sosyo-Psikolojik Bir Yaklaşım)”, **UÜİF Dergisi**, c.9, sy.9, Bursa 2000, ss.307-324.
- 7) Süleyman Sayar, “İstanbul'daki Protestan Kiliseler”, **UÜİF Dergisi**, c.10, sy.2, Bursa 2001, ss.285-291.
- 8) Süleyman Sayar, “Ermeni Sorunu ve Ermeni Kilisesi”, **Trabzon Kültür ve Yardımlaşma Derneği Dergisi**, c.2, sy.4, Trabzon 2002, ss.11-13.
- 9) Süleyman Sayar ve Muhammed Tarakçı, “The Qur'anic View of the Corruption of the Torah and the Gospels”, **The Islamic Quarterly**, c.49, sy.3, London 2005, ss.227-245.

³⁰⁵Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Sayar, 2014, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademik.kadro/Kadro_view.php?editid1=68 (04.01.2014).

c. Bildiri

- 1) Süleyman Sayar, “Prof. Dr. Günay Tümer'in Hayatı ve İlmî Kişiliği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 08-09 Kasım 1996.
- 2) Süleyman Sayar, “Rûhu'l-Beyân'da Din Kavramı”, **I. Uluslararası İsmail Hakkı Bursevî Sempozyumu**, Bursa, 2000.
- 3) Süleyman Sayar, “İbn Hazm'ın Dinler Tarihçiliği”, **Uluslararası Katılımlı İbn Hazm Sempozyumu**, Bursa, 2008.

d. Ansiklopedi Maddesi

- 1) Süleyman Sayar, “Tabu”, **Sosyal Bilimler Ansiklopedisi**, c.4, İstanbul 1990, ss.37-39.
- 2) Süleyman Sayar, “Totemizm”, **Sosyal Bilimler Ansiklopedisi**, c.4, İstanbul 1990, ss.140-144.
- 3) Süleyman Sayar, Makdisî, Mutahhar b. Tâhir, **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, c.26, Ankara 2003, ss.432-434.
- 4) Süleyman Sayar, “Cehennem”, **Felsefe Ansiklopedisi**, Ahmet Cevizci (ed.), c.3, Bursa 2004,ss.109-125.

3.27 YALOVA ÜNİVERSİTESİ

3.27.1 Yrd. Doç. Dr. Betül Avcı

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1998, İstanbul). Yüksek lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dinler Tarihi Bölümü'nde tamamlayarak “*Erken Dönem Hıristiyan Teolojisinde Logos Doktrini*” başlıklı tezini sundu (2000, İstanbul). Papalık Gregoriana Üniversitesi'nden S.T.L. (M.Div.) derecesini “*Idea of Revelation in Christianity: Revelation as Progressive*” başlıklı tezi ile aldı (2002, Vatikan). Bu arada, Chicago Üniversitesi Divinity School'da İslamiyat üzerine başka bir yüksek lisans çalışması tamamladı (2009, Chicago). Papalık Gregoriana Üniversitesi'nde sürdürdüğü doktora çalışmasını “*Contemporary Turkish Research on Christianity*” başlıklı tez çalışmasıyla 2012'de tamamlayan Avcı'nın akademik ilgi alanları şunlardır: Hıristiyan ve İslam

geleneklerindeki tarih teolojileri, tekâmülcü tarih nazariyeleri, Hıristiyan ve İslam geleneklerindeki kelime-logos anlayışları, Müslüman-Hıristiyan diyaloguna yaklaşımlar, Hıristiyan maneviyatı, tasavvuf geleneği ve İbn Arabi, kültürel-dini tercüme³⁰⁶

a. Makaleleri

- 1) Betül Avcı, “Hıristiyanlıkta ve Kur’an Tefsirlerinde Hz.İsa’nın Mucizeleri”, **Dîvân: İlmî Araştırmalar**, c.V, sy.9, Ankara 2000.
- 2) Betül Avcı, “Religion of The Hebrews İn Eusebius: A Comparison Between Church History and Preparation For The Gospel”, **Medeniyet ve Klasik**, Ankara 2007, ss.267-280.

3.28 YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

3.28.1 Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz

1962 yılında doğdu. 1985 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. 1995 Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yüksek lisansını tamamladı. 2002 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde doktorasını tamamladı. Halen Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde doçent olarak görev yapmaktadır.³⁰⁷

a. Kitapları

- 1) Hüseyin Yılmaz, **Ezelî Hikmet ve Dinler**, İnsan Yayınları, İstanbul 2003.
- 2) Hüseyin Yılmaz, **Budist Metafizigi**, Hece Yayınları, Ankara 2007.

b. Makaleleri

- 1) Hüseyin Yılmaz, “Gelenekselcilik, Dinler ve Diyalog”, **İslâmiyât**, Yıl 5, sy.3, Ankara 2002, ss.99-108.

³⁰⁶Betül Avcı, (betul.avci@yalova.edu.tr), Re:Tez Çalışmam İle İlgili, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (14.01.2014).

³⁰⁷Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç.Dr.HüseyinYılmaz, 2013, http://www.yyu.edu.tr/abis/akademik/index.php?personel_id=MTI4Ng8 (17.02.2014).

- 2) Hüseyin Yılmaz, “Türk Müslümanlığı, Dindarlık ve Modernlik”, **İslâmiyât**, Yıl 5, sy. 4, Ankara 2002, ss.57-66.
- 3) Hüseyin Yılmaz, “Gelenekselci Vahiy Anlayışı ve İslâm Vahyi”, **İslâmiyât**, Yıl 7, sy.1, Ankara 2004, ss.97-112.
- 4) Hüseyin Yılmaz, “Gelenekselcilerin Modernlik Yorumu: Niceliğin Egemenliği”, **İslâmiyât**, Yıl 7, sy.4, Ankara 2004, ss.95-107.
- 5) Hüseyin Yılmaz, “Gelenek, Gelenekçilik, Gelenekselcilik”, **Muhafazakâr Düşünce**, Yıl 1, sy.3, Ankara 2005, ss.39-53.

c. Bildirileri

- 1) Hüseyin Yılmaz, “Gelenek ve Modernlik Bağlamında Bir Güvenlik Alanı Olarak Dindarlık”, **Dindarlık Olgusu Sempozyumu**, İstanbul, Kurav Yayınları, 25-26 Aralık 2004, ss.129-135
- 2) Hüseyin Yılmaz, “Van ve Ağrı Çevresinde Misyonerlik”, **Dinler Tarihi Araştırmaları V Dinler Tarihçileri Gözüyle Misyonerlik**, Ankara, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 01–02 Ekim 2005.

SONUÇ

Bu Yüksek Lisans çalışmasıyla bu disiplin alanında araştırma yapan hocalarımızın çalışmalarını, kısaca biyografik olarak tanıtmanın, Türkiye Dinler Tarihi bilim dalına ve kürsüsüne, tarihine, kısa ve özlü bir belge bırakma, samimi gayretinin içinde olma mutluluğunu yaşatma ve yaşama sevincini idrak etmenin huzurunu, bir nebze de olsa vicdanımızda hissediyoruz. Bu küçük ve sınırlı tezimizle zamanla aramızdan sessizce bir yıldız gibi kayıp giden hocalarımızı maddeten aramızda olmasalar da manen fikirleri, yetiştirdikleri kıymetli akademisyen hocalarımız ve hizmetleriyle aramızda yaşadıklarını göstermek suretiyle, objektif bir bakışla hocalarımızı akademik bir platformda onore ettiğimizi zannediyoruz. Bu maksatla kaleme aldığımız çalışmamızın amacına az da olsa hizmet ettiğini ve hedefine ulaştığını düşünüyoruz.

Bu tez vesilesi ile Dinler Tarihi kürsüsüne hizmet vermiş, değerli akademik katkılarda bulunmuş birçok hocamızı da tanıma fırsatını yakalamış olduk. Çalışmamıza göz atan bir araştırmacı; hangi Dinler Tarihiçisinin nerede çalıştığı, hangi akademik araştırmalara imza attığını az da olsa bulabilecektir. Bu yönüyle hedefimize ulaştığımızı iddia etmesek de bu alanda araştırmacıya ve okuyucuya bir fikir muhakkak vereceği umudunu taşıyoruz. Bunu başarabilmiş isek çalışmamızla ulaşmak istediğimiz sonucu elde etmiş olacağız.

Gönül isterdi ki bu çalışmamıza İlahiyat Fakültelerinin tümünde hizmet veren hocalarımıza ulaşalım. Ne varki birçok hocamızın biyografisine fakültelerin akademik sitelerinden ulaşılabilmıştır. Yine birçok hocamızdan telefon, mail vb. yollarla almak istediğimiz bilgileri tam alamadık, bir kısım bilgileri internet yoluyla almaya çalıştık. Bütün bunların yanında kendisine hiçbir şekilde ulaşamadığımız hocalarımız da oldu. Onların biyografisine tezimizde yer vermek istediğimiz hâlde bunu gerçekleştiremedik.

Çalışma oluşturulurken karşılaştığımız en büyük sorun hocalarımızın kendileri ile görüşmemiz sonucu biyografilerini ve çalışmalarını bizlere çok geç ulaştırmaları veya ulaştıramamalarıdır. Bu vb. birtakım engellerden dolayı ulaşamadığımız hocalarımızdan da özür dileriz. Öte yandan hocalarımızın biyoğrafisinde meydana gelen değişikliklerden veya biyografik bilgi eksikliklerinden dolayı kusurlu olduğumuz da muhakkak. Bundan dolayı hocalarımızın farketmediği eksikliklerimizi ve bizim bu sınırlı imkânlarla yapmaya çalıştığımız araştırmamızı, güzel düşüncelerimizi hoşgörü ile karşılayacaklarını ümit ediyoruz.

Sonuç olarak 1955'te Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Dinler Tarihi Kürsüsü'ne asistan olmasından sonra Türkiye'de bu sahadaki akademik çalışmalar yoğunlaşmaya başlamıştır. Prof. Dr. Hikmet Tanyu, Ankara İlahiyat Fakültesi'nde, Dinler Tarihi Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalıştığı yıllarda birçok dinler tarihçisi yetiştirmiştir. Hikmet Tanyu' hocamızın yanında yetişen akademisyenlerin yeni kurulan İlahiyat Fakültelerine dağılmasından sonra, Dinler Tarihi'nin her alanında Yüksek Lisans ve doktora tez çalışmaları yapılmıştır. Bugün yaklaşık 80 tane İlahiyat Fakültesinde tahmini olarak bizim ulaşabildiğimiz kadarıyla 53 tane yardımcı doçent ve bunun dışında da Doçent ve Profesör unvanında onlarca akademisyen vardır. Bu hocalarımız her alanda Dinler Tarihi çalışmalarını yapmaya, yaptırmaya ve yüzlerce yüksek lisans ve doktora öğrencisi yetiştirmeye devam etmektedirler.

Bu çalışmayla, ülkemizde yapılmış olan Dinler Tarihi çalışmaları ve bu alandaki akademisyenler genel olarak tanıtılmış, Dinler Tarihi biliminin henüz ülkemizde tamamen kökleşmediği, yapılacak çok sayıda araştırma ve incelemenin yeni araştırmacıları beklediği sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmamız; bundan sonraki araştırmacılara, bu alanda yapılacak muhtemel akademik çalışmalara az da olsa katkıda bulunursa kendimizi mutlu sayacağımız aşikârdır. Çalışmamıza katkıda bulunan tüm hocalarımızı minnet ve şükran yâdımızla teşekkür ederiz. Şairimizin dediği gibi: “Baki kalan gök kubbede, hoş bir sedâ imiş.” Çalışmamızın hoş bir seda olarak kalması dileklerimizle, bu tezimizi tüm Dinler Tarihçilerine ithaf ederiz.

KAYNAKÇA

- ADAM, Baki, Mehmet KATAR, **Dinler Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir 1999.
- ARGÜNŞAH, Mustafa, Mustafa ÜNAL, **Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı**, Kesit Yayınları, İstanbul 2010.
- ATASAGUN, Galip, “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmaları”, **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.20/203-248, 2005, s.206.
- AYDIN, Mehmet, **Ansiklopedik Dinler Sözlüğü**, Nüve Kültür Merkezi, İstanbul 2005.
- AYDIN, Mehmet, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 1996.
- AYDIN, Mehmet, **Dinler Tarihine Giriş**, Din Bilimleri Yayınları, Konya 2002.
- AYDIN, Mehmet. **Dinler Tarihine Giriş**, 1. bs., Literatürk Yayınları, Konya 2013.
- AYDIN, Mehmet, “İlim Yolunda”, **Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.30, 2010, s.222.
- AYDIN, Mehmet, **Mevlana ve Sufizm**, Nüve Kültür Merkezi, İstanbul 2010.
- AYDIN, Mehmet, “Osmanlı Medreselerinde Tarih-i Eryan Dersleri”, **Osmanlı Dünyasında Bilim ve Eğitim Milletlerarası Kongresi**, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), 2001, s.169.
- BATUK, Cengiz “Türkiye’de Dinler Tarihi Çalışmalarının Tarihsel Seyri”, **Dinbilimleri**. c.IX, sy.1, 2009, s.73.
- BATUK, Cengiz, **Esâtîr- Dünya Mitolojisinden Örnekler**, İnsan Yayınları, İstanbul 2004.
- BUDDA, Hilmi Ömer, **Dinler Tarihi**, Vakıf Matbaası, İstanbul 1935.
- CİLACI, Osman, **Dinler ve İnançlar Terminolojisi**, Damla Yayınevi, İstanbul 2001.
- CİLACI, Osman “Hocam Hikmet Tanyu'nun Ardından”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. sy.5, 1994, s.15.
- CLEMENT, Olivier, Albert BESNARD, Roger M. MEHL, **Hıristiyan İlahiyatı**,

- Mehmet Aydın (Çev.), Arı Basımevi, Konya 1983.
- DEMİRCİ, Kürşat, **Dinler Tarihi'nin Meseleleri**, İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- DOĞRUL, Ömer Rıza, **Yeryüzünde Dinler Tarihi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1947.
- DYOMİK, Francis, **Konsiller Tarihi, İznik'ten II. Konsile**, Mehmet Aydın (Çev.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1990.
- ELIADE, Mircea, **Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu**, Mehmet Aydın (Çev.), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet, **Ökümenizm ve Fener Patrikhanesi**, Aziz Andaç Yayınları, Ankara 2005.
- GÜNGÖR, Harun, "Arkadaşım Şaban Kuzgun", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.5, 2000, s.XXII.
- HARMAN, Ömer Faruk, "Vefeyat Doç. Dr. Musa Süreyya Şahin", **İslam Araştırmaları Dergisi**, sy.22, 2009, s.156.
- HASIRCI, Metin (hızl.), **Dâru'l-fünûn Tarihi**, Pınar Yayınları, İstanbul 1995,
- KILIÇ, Sami "Hikmet Tanyu'nun Hayatı ve Eserleri", **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, sy.1, 1996, s.226.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, **İslam ve Günümüz Meseleleri**, Yeni Düşünce Yayınları, Ankara 1991.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, "Prof. Dr. Günay Tümer Eserleri ve Türkiye Dinler Tarihine Katkıları", **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 08-09 Kasım 1996, s.111.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, "Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", **Dinler Tarihi Araştırmaları I**, Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 16.09.1995, s.500.
- KÜÇÜK, Abdurrahman, "Tanzimattan Günümüze Türkiye'de Dinler Tarihi", **Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2010, s.336.
- KÜÇÜK, Mehmet Alpaslan, "Türkiye'de Dinler Tarihinin Kurumsallaşması ve Prof. Dr. Abdurrahman Küçük", **Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2010, ss.478-496.
- MERİÇ, Cemil, **Bir Dünyanın Eşiğinde**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- NETVEL, Abdurrezak, **İslam'da Ayrılmazlık (Din-Dünya Görüşü)**, Mehmet Aydın (Çev.), Engin Ofset, İstanbul 1985.

- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi**, 4. bs., Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.5.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Diğer İnciller (Apokrif İnciller),(Metin ve Tarihi Bilgiler)**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2005.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Dinlerde Mehdi Tasavvurları**, Sidre Yayınları, Samsun 1997.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Mecusi Dininde Mehdi İnancı”, **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.7, 1986, ss.1-7.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Yahudi-Hıristiyan İncilleri”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.10, 1998, ss.7-14.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Apokrif Petrus İncili”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.7, 1993, ss.3-6.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Filip İncili”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.6, 1992, ss.1-20.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, “Tomas İncili”, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. sy.4, 1990, ss.13-25.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem, **Yahuda İncili**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2009.
- SAYAR, Süleyman, “Prof. Dr. Günay Tümer’in Dinler Tarihçiliği”, **Dinler Tarihi Araştırmaları Dergisi VII**, Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, Ankara 2010, s.542.
- SCHIMMEL, Annemarie, **Dinler Tarihine Giriş**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara 1958.
- SHARPE, Erick, **Comparative Religions: A History**, Open Court Publishing, Chicago 1990.
- SÜMER, İbrahim, “Türkiye’deki Akademisyen Dinler Tarihçilerin Bibliyografyası”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.XLIII, sy.1, 2002, s.188.
- TABBARA, Afif Abdü'L Fettah, **Kur'ân Açısından Yahudi Menşei ve Karakteri**, Mehmet Aydın (Çev.), İrfan Matbaası, İstanbul 1978.
- TANERİ, Aydın, “Hocaların Hocası Hikmet Tanyu”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. sy.5, 1994, s.11.
- TANYU, Hikmet, **Ankara Çevresinde Adak ve Adak Yerleri**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1968.
- TANYU, Hikmet, **Atatürk ve Türk Milliyetçiliği**, Töre Devlet Yayınevi, Ankara 1961.

- TANYU, Hikmet, H.Fahri GÖZLER, **Orta Okullar İçin Türkçemiz**, İnkilâp ve Aka Yayınları, Ankara 1972.
- TANYU, Hikmet, **Ziya Gökalp ve Yeni Türkiye'nin Hedefleri**, Ankara 1952.
- TANYU, Hikmet, **İslamlık'tan Önce Türklerde Tek Tanrı İnancı**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1980.
- TANYU, Hikmet, **Niçin Komünist Oluyorlar**, Ankara 1958.
- TANYU, Hikmet, **Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler**, c.1, Yağmur Yayınevi, Ankara, 1976.
- TANYU, Hikmet, **Tevfik Fikret ve Din**, İrfan Yayınevi, İstanbul 1972.
- TANYU, Hikmet, “Türkiye’de Dinler Tarihi’nin Tarihçesi”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.VIII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1960, s.109.
- TANYU, Hikmet, **Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği**, Büyük Kervan Matbaası, Ankara 1962.
- TANYU, Hikmet, **Ziya Gökalp’ın Kronolojisi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.
- TANYU, Hikmet, **Ziya Gökalp-Kızıl Elma**, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları, Ankara 1972.
- TEZOKUR, Hadi, “Ölümünün 15. Yılında Hikmet Tanyu ve Dinler Tarihindeki Yeri”, **Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.VIII, sy.II, 2006, s.77.
- TÜMER, Günay, Abdurrahman KÜÇÜK, **Dinler Tarihi**, 2. bs., Ocak Yayınları, Ankara 1993.
- TÜMER, Günay, Küçük Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, 3. bs., Ocak Yayınları, Ankara 1997.
- TÜMER, Günay, “Hocamız Hikmet Tanyu”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. sy.5, 1994, s.5.
- WAARDENBURG, Jacquess (ed.), **Muslim Perceptions of Other Religions: A Historical Survey**, Oxford University Press, New York, Oxford 1999.
- AVCI, Betül, (betul.avci@yalova.edu.tr), Re:Tez Çalışmam İle İlgili, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (14.01.2014).
- ÇATALBAŞ, Resul, (irresul@gmail.com), Yrd. Doç. Dr. Resul Çatalbaş, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (13.01.2014).
- ÇOBAN, Bekir, (bekir.coban@deu.edu.tr), Yrd. Doç. Dr. Bekir Zakir Çoban, Fırat Işık’a, [qurix@hotmail.com] (22.04.2013).

- GÜNGÖR, Harun, (gharun@erciyes.edu.tr), Tezim İle İlgili Biyografinize İhtiyacım Var, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (22.07.2013).
- GÜRBÜZER, İbrahim, (i.gurbuzer@hotmail.com), Öz Geçmiş, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (14.01.2014).
- HASANOV, Eldar, (ehasanov@sakarya.edu.tr), Eldar Hasanov cv Türkçe, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (03.01.2014).
- İŞİK, Hidayet, (isikhidayet@hotmail.com), Prof. Dr. Hidayet Işık, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] 03.09.2013.
- KIZIL, Hayreddin, (hkhayreddin@gmail.com), Özgeçmiş 2014, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (15.01.2014).
- KUŞÇU, Emir, (emirkuscu@hotmail.com), Yrd. Doç. Dr. Emir Kuşçu, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (23.04.2013).
- YILDIZ, Muharrem, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Güncel Cv'im, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (21.01.2014).
- YILDIZ, Muharrem, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Nasuh Günay Özgeçmiş, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (26.03.2013).
- YILDIZ, Muharrem, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Osman Cilacı, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (20.04.2013).
- YILDIZ, Muharrem, (dr.m.yildiz007@hotmail.com), Yrd. Doç. Dr. Muharrem Yıldız, Fırat Işık'a, [qurix@hotmail.com] (10.04.2013).
- Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd.Doç. Dr. Nihat Durak, 2014, <http://ilahiyat.ibu.edu.tr/index.php/tr/2012-08-14-10-40-13/akademik-kadro/itemlist/user/495-yrddo%C3%A7drnihatdurak> (17.02.2014).
- Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ahmet Gökbel, 2014, http://fef.ahievran.edu.tr/dosyalar/ozgecmisler/felsefe/ahmetgokbel_cv.pdf (17.02.2014).
- Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ali İsra Güngör, <http://cv.ankara.edu.tr/kisi.php?id=gungor@ankara.edu.tr°er=1> (20.08.2013).
- Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Mehmet Katar, 2013, <http://cv.ankara.edu.tr/kisi.php?id=katar@ankara.edu.tr°er=1> (20.08.2013).
- Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Esgin, http://ilahiyat.bozok.edu.tr/Default.aspx?tt=Din_Kültürü_ve_Ahlâk_Bilgisi_Öğretmenliği&genelbilgi=veri&sicilno=846 (13.01.2014).

- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Şevket Yavuz, 2013, <http://akademik.comu.edu.tr/onizle.php?cvno=A-146> (03.09.2013).
- Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Münir Yıldırım, 2013, <http://ilahiyyat.tekd.org/?syf=amenu&tekd=31&aciklama=Do%E7.%20Dr.%20M%FCnir%20YILDIRIM> (23.08.2013).
- Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. M. Hadi Tezokur, 2013, http://www.dicle.edu.tr/Contents/d4a49e1f-5f27-4e6b-8d3f_6fc0321d8f73.htm (23.08.2013).
- Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Canan Seyfeli, 2013, <http://www.dicle.edu.tr/Contents/fec253bd-4d33-4239-b27d-54a47cef61e6.htm> (23.08.2013).
- Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ali İhsan Yitik, 2013, <http://kisi.deu.edu.tr/ali.yitik/> (23.08.2013).
- Erciyes Üniversitesi Akademi Veri Yönetim Sistemi, Yrd. Doç. Dr. Ramazan Adıbelli, 2013, <http://aves.erciyes.edu.tr/SorguEgitimBilgileri.aspx?Sorgu=3140> (20.11.2013).
- Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Mustafa Ünal, 2013, <http://ilahiyyat.erciyes.edu.tr/53-prof-dr-mustafa-unal.html> (23.01.2013).
- Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mustafa Alıcı, 2013, <http://www.erkincan.edu.tr/birim/?git=15> (20.11.2013).
- Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. İskender Oymak, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=i-A-0013> (21.11.2013).
- Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ramazan Işık, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=%DD-A-0046> (21.11.2013).
- Fırat Üniversitesi İnternet Sitesi Doç. Dr. Sami Kılıç, 2013, <http://perweb.firat.edu.tr/default.asp?content=personelgoster.asp&uid=i-A-0022> (21.11.2013).
- Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Abdulkadir Kıyak, http://ilahiyyat.gumushane.edu.tr/personel_detay.php?PersonelNO=43 (21.11.2013).
- Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mustafa Bıyık, 2013, <http://web.hitit.edu.tr/mustafabiyik/ozgecmis> (25.11.2013).
- İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Hakan Olgun, 2013, <http://ilahiyyat.istanbul.edu.tr/?p=6500> (25.11.2013).

- İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Şinasi Gündüz, 2013, <http://ilahiyat.istanbul.edu.tr/?p=5979> (25.11.2013).
- Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Hamza Üzüm, 2014, <http://abs.kafkas.edu.tr/arama/goster/617> (17.02.2014).
- Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Göregen, 2014, <http://abs.kafkas.edu.tr/arama/ozgecmis/647> (17.02.2014).
- Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. İsmail Taşpınar, 2013, <http://ilahiyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/docdr-ismail-taspinar/> (04.12.2013).
- Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Kürşat Demirci, 2013, <http://ilahiyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/profdr-kursat-demirci> (04.12.2013).
- Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Bilal Baş, 2013, <http://ilahiyat.marmara.edu.tr/bolumler/felsefe-ve-din-bilimleri/dinler-tarihi/yrdocdr-bilal-bas/> (04.12.2013).
- Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Mustafa Sami Baysal, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=59> (04.12.2013).
- Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Galip Atasagun, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=29> (04.12.2013).
- Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Hatice Doğan, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=33> (11.12.2013).
- Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Nermin Öztürk, 2013, <http://www.ilahiyat.konya.edu.tr/?pid=65> (11.12.2013).
- Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ali Erbaş, 2014, <http://www.aerbas.sakarya.edu.tr/>, (14.03.2014).
- Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fuat Aydın, 2014, <http://web.sakarya.edu.tr/~faydin/ozgecmis.html> (03.01.2014).
- Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Azize Uygun, 2014, <http://w3.sdu.edu.tr/Personel.aspx?sicilno=04574> (17.02.2014).
- Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Sayar, 2014, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademik.kadro/Kadro_view.php?editid1=68 04.01.2014.
- Türkiye Dinler Tarihi Derneği, Yrd. Doç. Dr. Süleyman Turan, 2013, <http://www.tahr.org.tr/uyedevami.asp?id=105> (30.12.2013).

- Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Muhammed Tarakçı, 2014, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademikkadro/Kadro._view.php?editid1=53 (04.01.2014).
- Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Prof. Dr. Ahmet Güç, 2013, http://ilahiyat.uludag.edu.tr/akademik.kadro/Kadro_view.php?editid1=10 (04.01.2014).
- Yakın Doğu Üniversitesi, Ömer Faruk Harman, 2013, <http://neu.edu.tr/node/3679> (29.07.2013).
- Yalova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Yrd. Doç. Dr. Betül Avcı, 2014, <http://www.yalova.edu.tr/PersonDetail.aspx?CategoryID=3656&PersonID=589> (04.01.2014).
- Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doç. Dr. Hüseyin Yılmaz, 2014, http://www.yyu.edu.tr/abis/akademik/index.php?personel_id=MTI4Ng_____8 (17.02.2014).
- Ahmet Aras, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3884/Ahmet-Aras.asp> (12.12.2013).
- Ahmet Güç, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/590/Ahmet-Guc.asp> (04.01.2014).
- Baki Adam, 2013, http://tr.wikipedia.org/wiki/Baki_Adam (19.08.2013).
- BülentŞenay, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/4184/BulentSenay.asp?LID=TR&ID=4184> (23.01.2014).
- Cengiz Batuk, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3790/Cengiz-Batuk.asp> (12.12.2013).
- Doç. Dr. Kemal Polat, 2013, <http://www.olurluyuz.com/erzurumun-olur-il%C3%A7esi/bir-olurlu/31-doc-dr-kemal-polat.html> (23.08.2013).
- Doç.Dr.MustafaAlici,2013,,<http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3793/Mustafa-Alici.as>, (20.11.2013).
- Dr. Mahmut Salihoglu'na Veda Yemeği, 2013, <http://www.comuhaber.com/dr-mahmut-salihogluna-veda-yemegi/> (20.12.2013).
- Dursun Ali Aykıt, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3369/Dursun-Ali-Aykit.asp> (17.02.2014).
- Hakkımda, 2014, <http://www.irresul.com/tr/top/hakkinda-1/> (13.01.2014).
- Kenan Has, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3623/Kenan-Has.asp?LID=TR> (01.09.2013).

Mahmut Aydın, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/1293/Mahmut-Aydin.asp> (12.12.2013).

Mahmut Salihoglu, 2014, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3732/Mahmut-Salihoglu.asp>, (20.12.2013).

Mustafa Bıyık, 2013, <http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Yazar/3636/Mustafa-Biyik.asp> (25.11.2013).

Ögeçmiş, 2013, <http://www.hakkisahyadiman.com/?SyfNmb=2&pt=Özgeçmiş> (24.08.2013).